ALEJO CARPENTIER

Recursul la metodă

Curtea veche

ALEJO CARPENTIER

Recursul la metodă

– versiune integrală –

Traducere din limba spaniolă,
prefaţă şi note de
DAN MUNTEANU COLÁN

Curtea veche
BUCUREŞTI, 2006

ALEJO CARPENTIER
El recurso del método

Copyright © Andrea Esteban de Carpentier
All rights reserved.

© CURTEA VECHE PUBLISHING, 2005
pentru prezenta versiune în limba română

Nevoia de a (re)descoperi America

„[…] În America au trecut vremurile când se scria corect un roman urmând un model perfect. Acum nu se mai consideră că romanul scris poate fi «la fel de bun» ca unul de Graham Greene; «la fel de bun» – pe meleagurile sale, se înţelege – ca un roman de Malraux sau o povestire de Faulkner. Pe lângă faptul că această afirmaţie poate fi întotdeauna discutabilă, chestiunea s-a schimbat totalmente. […] Acum, pentru naratorii şi romancierii acestui continent a sosit momentul dificil, de gestaţie, decisiv de a găsi pentru ei înşişi expresii noi, soluţii noi pentru problemele literare pe care le întâmpină – aşa cum Rubén Darío sau Pablo Neruda au ştiut să găsească pentru opera lor poetică.”[1]

Această declaraţie de principiu publicată de Alejo Carpentier (1904–1980) în 1953 nu poate fi considerată o simplă declaraţie, dacă ţinem seama de faptul că înainte cu patru ani, în 1949, apăruse *Împărăţia acestei lumi*, prima materializare a teoriei sale privind romanul latinoamerican actual. Pentru romancierul cubanez, romanul este o cercetare a realităţii pentru a o putea domina, „un instrument de cercetare a fiinţei umane”, cum afirma într-un interviu realizat de Mario Vargas Llosa[2]. Nu se mai pune problema de a zugrăvi lumea americană într-o manieră *costumbristă* şi regionalistă, ci de a nara existenţa omului american, sau, cum sublinia Américo Castro, de a nara cum există personajul imaginat în vâltoarea întâmplărilor, în loc de a descrie ceea ce se întâmplă[3].

Orice roman porneşte de la un fapt real, este de părere Carpentier, care a subliniat adeseori că unul dintre principiile fundamentale ale creaţiei sale literare este valoarea de document pe care o acordă romanului. Un fapt real care îl impresionează pe scriitor şi dobândeşte, astfel, o dublă caracteristică: autobiografică şi istorică. Dar nu este vorba despre o dihotomie, ci despre o complementaritate.

---

[1] Alejo Carpentier, „La hora difícil”, *El Nacional*, Caracas, 1 septembrie 1953, ap. Márquez Rodríguez 1982, p. 17.

[2] Mario Vargas Llosa, „Cuatro preguntas a Alejo Carpentier”, *Marcha*, Montevideo. 12 martie 1965, p. 31.

[3] Américo Castro, „Cómo veo ahora el *Quijote*”, introducere la *El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha*, Madrid, Magisterio Español, 1971, p. 18.

Scriitorul latinoamerican trebuie să înţeleagă realitatea americană ca urmare a unui profund şi minuţios studiu menit să descopere ceva şi are nevoie de un limbaj adecvat care să-i îngăduie *să numească lucrurile* cu adevăratul lor nume, „muncă de definire, de localizare, care echivalează cu cea a lui Adam denumind lucrurile” (Carpentier 1988: II, 196). Fără să-şi piardă caracterul universal, scriitorul trebuie să încerce să comunice ce este lumea sa, o lume cu atât mai interesantă, cu cât este mai nouă, mai plină de surprize şi de elemente greu de abordat, încă neexplorate de literatură. „Nu zugrăvind un ţăran din câmpia venezuelană, un indian mexican (a cărui viaţă, pe deasupra, n-a împărtăşit-o zi de zi) îşi îndeplineşte misiunea romancierul nostru, ci arătându-ne ce se poate găsi la oamenii noştri din ceea ce este universal, în relaţie cu lumea largă – chiar dacă, în anumite cazuri, relaţia poate fi stabilită prin contrast şi diferenţe.” (Carpentier 1988: II, 187)

America Latină este un continent nedescoperit încă din punct de vedere spiritual – afirmă Carpentier. Este un creuzet în care se topesc credinţe, tradiţii, obiceiuri ce nu au fost încă definite şi care, de fapt, constituie realitatea cotidiană. „Pentru că, datorită virginităţii peisajului, a formării sale, a ontologiei, datorită prezenţei faustice a indianului şi a negrului, datorită revelaţiei recentei sale descoperiri, datorită fecundului amestec de rase pe care l-a produs, America este foarte departe de a fi epuizat tezaurul său de mitologii.” (Carpentier 1990: 117)

Pentru a descoperi această realitate, pentru a pătrunde dincolo de simpla aparenţă, pentru a descoperi *miracolul*, sămânţa magică a realităţii înconjurătoare, scriitorul trebuie să atingă o stare de exaltare a spiritului. „[…] miraculosul începe să se manifeste fără echivoc atunci când provine dintr-o neaşteptată modificare a realităţii (miracolul), dintr-o revelaţie privilegiată a realităţii, dintr-o iluminare neobişnuită sau extrem de favorabilă a neobservatelor bogăţii ale realităţii, dintr-o amplificare a scărilor şi categoriilor realităţii, percepute cu o intensitate deosebită în virtutea unei exaltări a spiritului ce conduce la un tip de «stare limită»” – subliniază Carpentier (1990: 117). Cu alte cuvinte, miracolul se află în realitatea înconjurătoare, izvorăşte din această realitate ce trebuie observată, studiată, cercetată permanent până în cele mai mici amănunte. Consecvent cu principiile declarate, romancierul

cubanez nu modifică datele obiective; cosmosul subiectiv al scriitorului nu face decât să recreeze realitatea privită prin prisma revelaţiei privilegiate.

Teoria realului miraculos este strâns legată de teoria contextelor ce definesc, după părerea lui Carpentier, omul american, teorie elaborată chiar de scriitor (Carpentier 1988: II, 195–208). Numai o realitate precum cea americană – simbioză de culturi diferite, amestec de rase şi limbi, unde coexistă stadii culturale şi economice diferite, sisteme social-politice foarte diverse, cu o istorie singulară, deosebită, în care se întreţes în mare măsură mitul şi basmul – doar o asemenea realitate poate genera „miraculosul" pe care îl descoperă Carpentier: teoria „realului miraculos îşi are geneza în simbioza unor culturi distincte, în amestecul de rase, de limbi, de culturi, în coexistenţa unor stadii culturale diferite. Şi veşnic, veşnic, în istoria americană, în particularităţile ei, în care, în principiu, [Carpentier] consideră că există mult mit şi basm, şi, pe măsură ce şi-a scris romanele, tot mai mult în realitatea social-politică"[4].

Privit din această perspectivă, putem afirma, fără teama de a greşi, că realismul cultivat de Carpentier este o atitudine faţă de realitatea înconjurătoare privită printr-un transfocator şi nu modificarea sau falsificarea ei. După cum nu este nici evadarea într-o lume imaginară, aşa cum au făcut mulţi artişti europeni în decadele '20-'50. „Miraculosul" este, prin urmare, această „altă" realitate, percepută într-o „stare limită" ce stimulează imaginaţia. Nu este „miraculosul" obţinut „prin folosirea vechilor clişee ale pădurii din Brocelandia, ale cavalerilor Mesei Rotunde, ale vrăjitorului Merlin şi ale ciclului arturic"; nici cel „obţinut prin trucuri de prestidigitator, care adună la un loc obiecte ce nu se găsesc niciodată împreună; vechea şi înşelătoarea poveste a întâlnirii întâmplătoare între umbrelă şi maşina de cusut pe o masă de disecţie, generator al lingurilor de hermină, melcii într-un taxi pe ploaie, capul de leu în pelvisul unei văduve"; şi nici acela al „regelui din *Juliette* de Sade, al supermasculului lui Jarry, al călugărului lui Lewis, sau al mijloacelor menite să provoace groaza din romanul negru englezesc: fantome, preoţi zidiţi în perete, licantropi, mâini bătute în piroane pe poarta unui castel" (Carpentier 1990:1, 112–113). Acest tip de „miraculos",

[4] Dolores Nieves Rivera, *„La consagración de la primavera* en la novela cubana de la Revolución", *Universidad de La Habana,* p. 223 (1984).

creat pe baza unor modele sau coduri învăţate pe dinafară („imaginaţie săracă”, spunea Unamuno, „plictisitor vicleşug literar”), este în totală opoziţie cu miracolul realităţii americane.[5] Cum subliniază scriitorul cubanez, miracolul acestei lumi se datorează moştenirii a treizeci de veacuri de istorie, a convieţuirii pe continent a unui tiran ca Melgarejo din Bolivia, care-i dădea să bea calului său Holofern bere cu găleata, cu marele poet José Martí; a simbiozei între analfabetismul de masă şi geniul lui Rubén Darío; a halucinaţiei produse de „turnuri de la Tikal, frescele descoperite în selva de la Bonampak, enigma încă nedezlegată de la Tiahuanaco, maiestuozitatea acropolei de la Monte Albán, frumuseţea abstractă – absolut abstractă – a templului de la Mitla, cu variaţiunile sale pe teme plastice străine de orice strădanie figurativă” (Carpentier 1990: 110–111). Exemplele sunt nenumărate şi enumerarea lor ar putea continua la nesfârşit. Aceasta este, în opinia romancierului cubanez, realitatea ce a dat naştere conceptului de real miraculos în 1943, în timpul vizitei lui Carpentier în Haiti, regatul de altădată al lui Henri Christophe. „Păşeam pe un pământ unde mii de oameni dornici de libertate au crezut în forţele licantropice ale lui Mackandal cu atâta tărie, încât această credinţă colectivă a provocat un miracol în ziua execuţiei sale. Cunoşteam minunata istorie a lui Bouckman, iniţiatul jamaican. Fusesem la citadela La Ferrière, operă fără antecedente arhitectonice, anunţată doar de *Închisorile imaginare* ale lui Piranesi. Respirasem atmosfera creată de Henri Christophe, monarh cu incredibile aspiraţii, mult mai surprinzător decât toţi regii cruzi plăsmuiţi de suprarealişti, foarte aplecaţi spre tiranii imaginare, pe care însă nu le-au îndurat. La fiecare pas, întâlneam *realul miraculos.* Dar îmi spuneam, pe de altă parte, că această prezenţă şi viabilitate a realului miraculos nu este privilegiul unic al acestui Haiti, ci patrimoniul întregii Americi, unde încă nu s-a încheiat, de pildă, inventarierea tuturor cosmogoniilor.” (Carpentier 1990: 115)

Este momentul să amintim că Alejo Carpentier a cunoscut bine mişcarea suprarealistă. A trăit cei mai strălucitori ani ai acestei mişcări estetice şi a convieţuit la Paris cu reprezentanţii

[5] Pentru amănunte privind concepţia estetică a suprarealismului în raport cu realismul magic şi realul miraculos, vezi Márquez Rodríguez 1982, pp. 30–51.

săi cei mai de seamă, printre care îi menţionăm pe André Breton, Robert Desnos, Paul Eluare, Louis Aragon, Tristan Tzara, Raymond Queneau, Georges Ribemont-Dessaignes, Giorgio de Chirico, Yves Tanguy, Benjamin Peret, André Masson, Alberto Giacometti, Pablo Picasso; ceea ce i-a permis sa evalueze ulterior, cu obiectivitatea pe care o conferă distanţarea în timp, importanţa acestei mişcări şi s-o analizeze cu multă fineţe, comparând-o cu un nou *Sturm und Drang*. Aşa cum face în *Ritualul primăverii*: „[…] Romantismul se reinstalase printre noi, în cercuri unde termeni ca *inspiraţie, clarviziune, vis, hipnoză, pasiune, delir poetic* dobândeau o validitate nouă: o lume a instinctelor eliberate, a voliţiunilor dezlegate, a dorinţei de furtuni, într-o totală dăruire emoţiei, amorului-mit, sexului-mit, impulsului mitizant; lume ce reabilitează numenul, iluminarea lăuntrică, delirul prezicător, starea profetică, verbul născut din muguri subconştienţi; exaltare a poetului-mag, a poetului-sibilă, care restituise o pierdută majusculă cuvântului Poet.” (Carpentier 1986: 75)

Romancierul cubanez nu a făcut parte niciodată din această mişcare şi nu a acceptat multe dintre punctele programului estetic suprarealist (Breton îl invitase de nenumărate ori să colaboreze la *La Révolution Surréaliste*, revista grupului). Cu toate acestea, recunoaşte rolul jucat de mişcare în orientarea şi dezvoltarea literaturii şi artei contemporane, precum şi în propria sa „formaţie intelectuală şi în găsirea unui drum propriu în cadrul prozei în limba spaniolă” (Márquez Rodríguez 1982: 31). Suprarealismul a fost o autentică şcoală pentru Carpentier şi, după cum declară el însuşi, îi rămâne îndatorat pentru „iluminările” ce au avut o importanţă considerabilă în creaţia sa, cum ar fi iniţierea în „irealul univers poetic smuls realităţii”, „aventura infinită” şi „incursiunea în teritorii necunoscute”. Breton declarase că „Miraculosul este întotdeauna frumos; tot ce este miraculos este frumos; doar miraculosul este frumos”. Iar Carpentier pune în balanţă miraculosul creat în mod artificial, din exterior, de suprarealişti, puţin convingător, după părerea sa, chiar şi pentru cei care îl creaseră, cu acel miraculos pe care îl descoperise el însuşi.

Cu aceeaşi obiectivitate cu care recunoaşte meritele suprarealismului, scriitorul cubanez atrage atenţia în mod permanent asupra forţei copleşitoare emanate de Lumea Nouă,

asupra acelui „miraculos” ce se întâlneşte la fiecare pas pe continentul latinoamerican şi este un element constitutiv al esenţei şi al locuitorilor săi. Miraculosul izvorât din realitatea cotidiană, prezent la tot pasul, îmbibat de tradiţii şi obiceiuri ajunse până la noi din zorii omenirii. José Antonio, unul dintre personajele din *Ritualul primăverii* se transformă într-un fel de heteronim al scriitorului când afirmă: „Aici suprarealismul există în stare brută[…]. Nu trebuie să-l inciţi, nu trebuie să-l cauţi… Ne apare aşa, fără să se anunţe dinainte, cu forţa unei revelaţii.” (Carpentier 1986: 358)

În faţa palatului Paulinei Bonaparte, în Haiti, scriitorul vede „[…] posibilitatea de a stabili anumite sincronisme posibile, americane, care se repetă, mai presus de timp, punând în legătură un lucru cu altul, trecutul cu prezentul, […] posibilitatea de a aduce anumite adevăruri europene la latitudinile noastre, acţionând în direcţia contrară a acelora care, călătorind în sensul invers mersului soarelui, au vrut să ducă adevărurile noastre acolo unde, acum treizeci de ani încă, nu exista capacitatea de a fi înţelese nici posibilitatea de a fi văzute la justa lor dimensiune” (Carpentier 1990: 112). Asemeni protagonistei din romanul citat, Vera, rusoaica albă care meditează în faţa realităţii unei străzi de precupeţi şi mărunţişuri din Havana: „[…] magneţi legaţi cu panglici, Pietre din Cer, Fierul lui Ogún, Securi ale lui Shangó, Leagăne ale lui Ybeyes (Jimaguas), rugăciuni pentru uzul hoţilor şi prostituatelor, filtre de amor şi sticluţe cu loţiunea «Amor învingător» pentru frecţii ajutătoare, ce trebuiau însoţite de rugi către Sufletul singur – femeia legată cu funii în jurul trupului, arsă în infernala vâlvătaie a geloziei sale, a cărei imagine geamănă, identică, foarte respectată chiar şi-acum încă, exista în Catedrala din Kiev, frumoasa metropolă a lui Vladimir cel Mare, a cărei istorie, foarte mitologizată, îşi avea rădăcinile în lumea basmelor populare ruseşti, cu legenda lui Kaşcei Nemuritorul, personaj din *Pasărea de foc.* Şi acum, eram iarăşi uimită – surprinsă cum fusesem în noaptea când asistasem la primul dans *arará* acasă la Bola de Nieve – de descoperirea unor stranii identităţi între *asta* şi *aceea*, ajungând să mă întreb dacă, în definitiv, corpusul culturii nu este unul singur şi universal, bazându-se pe câteva noţiuni primordiale care aveau un înţeles comun pentru toţi oamenii. Coroana lui Shangó era aceeaşi cu

cea a regilor din Creta, şi un *güiro* cubanez suna acum, ca noutate introdusă de compozitor, în partitura din *Ritual.*" (Carpentier 1986: 356)

Identitatea culturală ce se stabileşte peste veacuri implică pentru Carpentier o reconsiderare a noţiunii de timp. Prezentul nu este decât o permanentă operaţie de adunare. Fiecare zi se adună cu cea dinainte şi cu cea următoare. În fiece clipă a vieţii suntem creaţia trecutului nostru. Tot ceea ce facem în momentul prezent este doar continuarea a ceea ce am făcut până în acest moment, chiar dacă o atitudine sau o hotărâre neaşteptată poate provoca o reacţie negativă de refuz sau respingere. Ni se pare deosebit de interesant acest punct de vedere care, dintr-o perspectivă diferită, cea a ontologiei civilizaţiei umane, prefigurează *avant la lettre* unele aspecte ale teoriilor postmoderniste potrivit cărora creaţia artistică nu poate fi considerată pe deplin originală, pentru că este o „traducere" a lumii înconjurătoare, reală sau imaginată, şi fiecare semn, imagine sau sunet este „traducerea" altui semn, imagine sau sunet[6].

Independent de etapa istorică, de epocă, oamenii au reacţii asemănătoare în faţa anumitor evenimente. Este ceea ce scriitorul cubanez denumeşte „persistenţa unor constante umane", care îi permite să situeze acţiunea unui roman în orice moment al istoriei. Istoria se repetă şi fiinţa umană are aceleaşi reacţii la diferite vârste ale civilizaţiei. Prin urmare, afirmă Carpentier, dacă plasăm un personaj în trecut, în realitate îl urmărim în prezent. Ceea ce poate fi interpretat ca o încercare de a înţelege prezentul cu ajutorul trecutului. Primul Magistrat, protagonistul romanului *Recursul la metodă*, reflectează asupra acestui aspect, ca un alt heteronim al autorului: „Istoria, care era istoria lui, pentru că în ea juca un rol, era o istorie ce se repeta, se învârtea în jurul propriei cozi, se înghiţea pe sine însăşi şi se oprea de fiecare dată – nu conta că foile calendarului arătau un 185(?), 189(?), 190(?), 190(6?)... – era aceeaşi defilare de uniforme şi redingote, de jobene înalte de modă

[6] Pentru mai multe amănunte asupra acestei chestiuni, vezi Dan Munteanu Colán, „Comunicación verbal y comunicación plástica", *Boletín de Arte* 19 (1988), pp. 49–63. Cf. de asemenea, printre alţii, Roland Barthes, *Le plaisir du texte*, Paris, Éditions du Seuil, 1973, şi Octavio Paz, *El signo y el garabato*, México, Editorial Joaquín Moritz, 1973.

englezească, alternând cu coifuri cu pene, în stil bolivian, ca la teatrele cu puţini figuranţi, unde apar cortegii triumfale cu treizeci de oameni care trec şi iarăşi trec prin faţa cortinei, alergând când ajung în spate, ca să reintre la timp în scenă, strigând pentru a cincea oară: «Victorie! Victorie! Trăiască Ordinea! Trăiască Libertatea!»... Clasicul cuţit, căruia i se schimbă mânerul când se rupe, i se schimbă lama când la rândul ei se toceşte şi, după ani de zile, constaţi că respectivul cuţit e acelaşi – oprit în timp – deşi i s-au schimbat mânerul şi lama de atâtea ori, încât nu mai ştii socoteala schimbărilor. Vreme oprită într-o lovitură militară, stare de război, suspendarea garanţiilor constituţionale, normalizarea vieţii şi vorbe, vorbe, vorbe, un a fi sau a nu fi, a se ridica sau a nu se ridica, a se sprijini sau a nu se sprijini, a cădea sau a nu cădea, ce seamănă, de fiecare dată, cu revenirea unui ceas la poziţia lui de ieri, când ieri arăta ora de azi…" (Carpentier 1988: I, 124–125)

Aceeaşi idee se regăseşte în aproape toată proza lui Carpentier. Nuvela *Viaje a la semilla (Călătorie spre sămânţă)* este o biografie ce începe cu moartea protagonistului şi sfârşeşte cu naşterea acestuia, model urmat de Carlos Fuentes în *Moartea lui Artemio Cruz.* În *Camino de Santiago* (*Drumul spre Santiago*) un al doilea personaj începe să trăiască pronunţând aceleaşi cuvinte pe care autorul le-a folosit pentru a nara viaţa primului personaj. *Împărăţia acestei lumi* propune o dublă antinomie de natură temporală şi spaţială: împărăţia lumii pământeşti şi cea a lumii cereşti a vieţii de apoi, pe de o parte, şi lumea paradisiacă, magică, poetică a continentului american, în opoziţie cu lumea europeană, tradiţional raţionalistă şi carteziană, pe de altă parte. În romanul *Los pasos perdidos (Paşii pierduţi),* timpul este identificat cu scurgerea fluviului Orinoco, iar personajul principal face o călătorie în acest timp, străbătând diferite stadii ale evoluţiei civilizaţiei umane, de la prezent la neolitic, în căutarea rădăcinilor omului latinoamerican. Aşa cum va face şi Mexicanul, protagonist al romanului *Concert baroc*, sau, de formă mai estompată, Primul Magistrat.

Se poate spune că toate romanele şi nuvelele lui Carpentier sunt istorice. *Secolul luminilor* plasează cititorul în plină Revoluţie Franceză şi abordează alterarea esenţei acesteia în

momentul când este transplantată pe continentul american. *Recursul la metodă* este istoria unui arhetip de dictator văzută prin prisma sa proprie şi a altor personaje. *Ritualul primăverii* este romanul secolului al XX-lea, care narează marile evenimente istorice ale primelor şase decenii ale veacului, de la Revoluţia Sovietică din 1917 până la Revoluţia Cubaneză din 1959. *Harpa şi umbra* este istoria în registru mai curând comic-grotesc, a descoperirii Americii şi a încercărilor Vaticanului de a-l beatifica pe Columb.

În toată proza lui Carpentier, într-o manieră mai declarată sau mai voalată, Istoria se repetă în mod ciclic. În fiecare etapă istorică are loc un proces evolutiv urmat de un altul, distructiv. Tot ceea ce omul construieşte cu sânge, sudoare şi străduinţă se transformă într-un efort zadarnic, chinuitor, asemeni muncilor lui Sisif, care se reia, perfect reînnoit, într-un alt ciclu, ce se presupune identic şi va sfârşi în acelaşi mod. Cu toate acestea, subliniază scriitorul cubanez, efortul omenesc nu este inutil, pentru că istoria este dialectică şi repetarea ciclurilor istorice nu este, în realitate, o simplă repetare, ci negarea unui eveniment de către alt eveniment ulterior, o ţesătură de fapte şi oameni aparţinând unor perioade istorice diferite, care se relaţionează, cicluri ce se repetă la alt nivel, superior, într-o continuă evoluţie şi o permanentă dezvoltare spre treapta de mai sus. De aceea – subliniază Carpentier – omul trebuie să se cunoască pe sine însuşi, să se autoidentifice prin identificarea propriilor sale rădăcini. În toate naraţiunile sale, scriitorul cubanez încearcă să ilustreze că în America – poate nu numai acolo, sau poate tocmai acolo, pentru că pe continentul american mai coexistă încă toate stadiile civilizaţiei umane – acest lucru este posibil şi necesar.

Timpul, la rândul său, este de asemenea istorie. Mexicanul, Montezuma din *Concert baroc*, „[…] nepotul unor oameni născuţi în Colmenar de Oreja şi Villamanrique del Tajo, născut în Extremadura şi botezat în Medellín, la fel ca Hernán Cortés” (Carpentier 1988: II, 173–174), face o călătorie în Europa, străbătând *à rebours* drumul întreprins de strămoşii săi, îndemnat de dorinţa de a se defini din punct de vedere spiritual şi cultural prin cunoaşterea şi identificarea originilor sale, stăpânit de nevoia de a cunoaşte lumea de „aici”. Primul Magistrat tânjeşte de asemenea după lumea de „aici”,

europeană. Aceste încercări de a înţelege prezentul prin trecut sunt, de fapt, o întoarcere în timp şi, implicit, diluarea timpului real, obiectiv, într-un timp unic, subiectiv, timpul trăit de Omenire, de la naşterea sa până în momentul prezent. Mexicanul stă de vorbă cu Vivaldi, Händel şi Scarlatti în faţa mormântului lui Stravinsky, a cărui creaţie muzicală o consideră demodată; sau asistă, în aceeaşi companie, la înmormântarea lui Richard Wagner la Veneţia; iar servitorul său, negrul Filomeno, se duce să asculte un concert al lui Armstrong. Atitudinile se repetă, reacţiile sunt asemănătoare într-un anumit fel: Vivaldi, Händel şi Scarlatti interpretează un *concerto grosso* cu tinerele fete de la Ospedale della Pietà, cu acompaniament de percuţie executat de Filomeno; pe vremea hughenoţilor, negrul Salvador Golomón este aclamat pentru faptele lui de vitejie de satiri, fauni, silvani, centauri şi naiade iviţi de prin plantaţiile de *goiave* din Cuba, iar flautele, fluierele, dairelele şi tamburinele se amestecă într-un concert universal cu acele *tipinaguas* făcute de indigeni din tărtăcuţe; iar orchestra lui Armstrong, cu „saxofoane, clarinete, contrabas, chitară electrică, tobe cubaneze, maracase (oare n-or fi acele *tipinaguas* pomenite pe vremuri de poetul Balboa?), clavecine, lemne lovite unul de altul ce sunau ca nişte ciocane de meşteri argintari, tobe dezacordate, perii, cembalo şi triangluri-sistre şi pianul cu capacul ridicat ce nici nu-şi mai amintea că se numise, în alte timpuri, ceva asemănător cu «un clavecin bine temperat»” (Carpentier 1988: II, 180), i se pare negrului Filomeno că seamănă cu orchestra pomenită de profetul Daniel, în timp ce *Hallelujah* cântat de Armstrong i-l evocă pe Georg Friedrich Händel, „ce se pricepea şi el, atât de bine, la mistice şi triumfale trompete”. (Carpentier 1988: II, 179–180)

Pentru a ilustra şi mai convingător teoria sa cu privire la istoria ciclică şi sincronisme prezente dincolo de dimensiunea temporală, maestrul cubanez ne oferă şi alte exemple: „[…] Pe faţada unei biserici din Misiones apare, în cadrul unui clasic *concert celest,* un înger cântând la maracase. Acesta este aspectul important: *un înger cântând la maracase.* Evul Mediu timpuriu americanizat. […] Aşa cum, la un moment dat, am descoperit cu uimire că în *La Guantanamera* cubaneză (un soi de cântec-gazetă de fapte diverse foarte utilizat de radiodifuziunea cubaneză) se conservă elemente melodice ale

foarte vechii *Romance de Gerineldo* în versiunea ei din Extremadura. După cum la Barlovento, în Venezuela, l-am auzit pe un rapsod popular, analfabet, cântând, cu pălăria în mână, cu faţa spre mare, cu fervoarea unui sacerdot, istoria lui Carol cel Mare şi cea a prăbuşirii Troiei." (Carpentier 1988: II, 197–198)

Planurile se împerechează într-o ambivalenţă ontologică; nu se confundă, nu se contopesc, se îmbină, rămânând totuşi distincte. „[...] Trecerea la simbol se face cu uşurinţă, căci posibilitatea este cuprinsă în însăşi orientarea de teme şi motive: fiecare motiv şi fiecare unitate tematică posedă o valoare potenţială de simbol. [...] Totodată, printr-un paralelism temporal, prin simultaneitatea epocilor proiectate asupra unui fenomen concret, ia naştere planul semnificaţiilor figurate. Văzut prin prisma coincidenţelor cu generalul, cu constantele istorice, fenomenul nu mai poate avea legături foarte strânse cu o structură istorică concretă şi devine purtătorul unui înţeles general."[7]

Dimensiunea „timp" se transformă într-o materie continuă, se lichefiază şi stabileşte o relaţie permanentă între trecut şi prezent, prin identificarea fenomenului analizat cu constantele universale. Dar cealaltă dimensiune, „spaţiul", pe care o întâlnim cu aproape aceeaşi frecvenţă în scrierile lui Carpentier, nu se poate lichefia. Spaţiile nu se repetă în mod ciclic, nu se împerechează şi nu se îmbină. Persistă o permanentă antinomie între lumea de *acolo* (America) şi lumea de *aici* (Europa). Două universuri deosebite, cu diferenţe ce se manifestă pregnant şi sunt puse în evidenţă în mod obsedant de maestrul cubanez în aproape toate scrierile sale.

Datorită marilor diferenţe şi decalaje între Lumea Nouă şi Lumea Veche din punctul de vedere al nivelului de dezvoltare, între cele două realităţi există o permanentă înfruntare materializată, mai ales, în incapacitatea Europei de a înţelege America, în imposibilitatea europeanului de a renunţa la idei preconcepute pentru a putea pătrunde în esenţa altui univers. Acest alt univers este însă, la rândul său, necunoscut lui însuşi şi străbate o etapă de autocunoaştere şi autoidentificare pornind, în parte, tocmai de la rădăcinile sale europene, căci se consideră moştenitorul şi urmaşul acestei Europe închistate în

[7] Andrei Ionescu, „În căutarea identităţii culturale", *Secolul XX,* nr. 186–187, Bucureşti, 1976, p. 47.

tipare rigide, care nu vrea să-i deschidă braţele. Acestea sunt concluziile la care ajunge Carpentier în cunoscutul său eseu *Problematica romanului latinoamerican contemporan*. Aici, scriitorul propune o sinteză a omului şi a continentului latinoamerican pornind de la „contextele" lui Jean-Paul Sartre aplicate lumii americane, printr-o operaţie de repercutare şi ecou, „din afară înăuntru" (Carpentier 1988: II, 182–215).

După cum am amintit mai înainte, încă din romanul *Împărăţia acestei lumi* se prefigurează, dintr-un punct de vedere foarte singular, opoziţia între cele două universuri, aşa cum sugerează chiar titlul. Interesează aici antinomia celor două lumi terestre, care, în realitate, anulează cealaltă antinomie, între lumea pământească şi lumea de apoi. Împărăţia lumii americane, pământească şi paradisiacă totodată, este un meleag cufundat în mit şi fantezie, un ţinut al fabulosului, imaginarului, irealului sau mai curând al realului miraculos, materializat în tot ceea ce îl înconjoară pe omul latinoamerican – râuri, munţi, păduri, plante, animale cu dimensiuni şi înfăţişări diferite de cele cunoscute în Europa. Este lumea descoperită de conchistadorii spanioli, lume de neînchipuit, lume mai curând de ficţiune decât reală, un decor de poveste mai degrabă decât o realitate, în care trăiesc oameni în carne şi oase, unde „vrăjitorii erau *teules* vizibili şi palpabili, animalele necunoscute, autentice, oraşele neştiute, admirate, balaurii, văzuţi în râuri, iar munţii insoliţi, cufundaţi în zăpezile şi pâcla lor" (Carpentier 1990: 110). Lumea în faţa căreia Bernal Díaz de Castillo scria fermecat, subjugat de miraculos: „Am fost nevoit să cuget mult până să mă încumet a descrie această primă înfăţişare a unor lucruri nicicând bănuite, văzute sau măcar visate."[8] Este lumea romanelor cavalereşti, magică şi poetică, telurică şi primitivă, în opoziţie totală cu raţionalismul european. Această împărăţie a lumii americane nu poate fi înţeleasă decât prin identificarea completă cu ea şi renunţarea la orice prejudecăţi. Aşa se explică incompatibilitatea între această lume şi lumea europeană transplantată în America atunci când aceasta din urmă nu încearcă să descifreze, să pătrundă esenţa universului american şi să fuzioneze cu el. Aceeaşi incompatibilitate se produce însă

[8] *Adevărata istorie a cuceririi Noii Spanii*, cuvânt înainte, text ales şi traducere de Maria Berza, 2 volume, Bucureşti, Editura Meridiane, 1986, vol. I, p. 10.

şi când omul american importă spiritul şi civilizaţia europeană fără să fie capabil să le înţeleagă şi să le pătrundă esenţa. La latitudinile americane, idealurile Revoluţiei Franceze degenerează, spiritul său este trădat, ideile de libertate, egalitate, fraternitate îşi pierd orice sens, iar personajul menit să le întruchipeze, Víctor Hugues, le reneagă chiar în numele idealurilor pentru care luptase şi se transformă într-un personaj josnic, care prefigurează prototipul dictatorului latinoamerican *(Secolul luminilor).*

Europenii nu cunosc „semnificaţia reală a obiectelor pe care le ţineau în mâini. Vedeau ceva barbar în lucruri ce niciodată nu fuseseră *barbare* când îndeplineau funcţia lor rituală în mediul lor propriu – lucruri care, fiind calificate ca «barbare», îl situau, tocmai din acest motiv, pe cel care le calificase astfel pe terenul cartezian al cugetării, la polul opus adevărului urmărit" (Carpentier 1953: 251). Incapacitatea Europei de a înţelege lumea americană este ilustrată în chip magistral de romanul *Concert baroc*, pentru că aici înfruntarea celor două realităţi se produce în domeniul spiritual-cultural, unde decalajele dintre ele sunt mai mari, datorită amintitelor „contexte" htonice, sociale, culturale, ideologice. Să amintim, împreună cu romancierul cubanez, că atunci „când André Masson a vrut să deseneze selva din insula Martinica, cu incredibila împletitură a plantelor sale şi obscena promiscuitate a anumitor fructe, miraculosul adevăr al temei l-a devorat pe pictor, lăsându-l aproape impotent în faţa hârtiei albe. Şi a fost necesar ca un pictor din America, cubanezul Wilfredo Lam, să ne dezvăluie magia vegetaţiei tropicale, nelimitata creaţie în materie de forme a naturii noastre" (Carpentier 1990: 113). Din aceleaşi motive, Vivaldi a fost incapabil să scrie o operă care să reflecte spiritul şi realitatea unei lumi necunoscute lui. Pentru Maestru, „În America, totul e o fantasmagorie: poveşti despre El-dorado şi Potosí, oraşe fantomă, bureţi care vorbesc, berbeci cu lână roşie, Amazoane fără o ţâţă şi Orejoni care mănâncă iezuiţi..." (Carpentier 1988: II, 172) Iar Mexicanul, atât de mândru de originile sale europene, acum, după ce a văzut şi ascultat opera lui Vivaldi despre cucerirea Mexicului, înţelege că aparţine celeilalte lumi, americane, situată pe alte meridiane nu numai geografice, ci şi, sau mai ales, spirituale: „[...] În faţa Americii artificiale a poetului de duzină Giusti, am încetat să mă mai simt

spectator, ca să devin actor. L-am invidiat pe Massimiliano Miler pentru că purta un costum de Montezuma ce, brusc, a devenit cumplit de al meu. Mi se părea că acel cântăreţ interpretează un rol ce-mi fusese destinat mie, iar eu, bleg şi hahaleră, am fost incapabil să-l duc până la capăt. Şi, dintr-odată, m-am simţit, parcă, în afara întâmplărilor, exotic în acest loc, nepotrivit cu ambianţa, departe de mine însumi şi de tot ceea ce este cu adevărat al meu... *Uneori e necesar să te îndepărtezi de lucruri*, să traversezi un ocean, *ca să vezi lucrurile de aproape*." (Carpentier 1988: II, 174) Mexicanul descoperă valorile ignorate ale meleagurilor sale datorită distanţării. Aşa cum se întâmplă cu Enrique, protagonistul romanului *Ritualul primăverii*, când se întoarce în insula lui din Caraibe: „Şi aici, nu în altă parte – constat eu –, pământul are un vocabular pe care îl respir odată cu aerul, apa unui izvor apropiat reuşeşte să-mi redea o identitate uitată, firele de bucsău pe care le zdrobesc între degete îmi povestesc copilăria; aici, pentru prima dată, am impresia că *fac parte din ceva*, din ceva ce caut de mulţi ani. Şi îmi dau seama că am avut nevoie de un lung periplu, de un soi de călătorie de iniţiere plină de încercări şi de primejdii, pentru a găsi cel mai simplu adevăr a ceea ce este universal, a ceea ce este propriu, al meu şi al tuturor – înţelegându-mă pe mine însumi – la picioarele unei *ceiba* solitare ce se afla aici înainte de naşterea mea şi se află mereu, într-un loc mai mult arid şi pustiu,[…] Copac-al-Nevoii-Lăuntrice. *Tellus mater,* care începe cu adevărat să-mi vorbească aici, departe de Drumul spre Santiago, Drumul spre Roma, Drumul spre Lutetia […]."(Carpentier 1986: 231)

Recursul la metodă conţine chiar în titlu, la fel ca *Împărăţia acestei lumi*, antinomia între cele două lumi, prin trimiterea la Descartes, *Discurs asupra metodei.* După cum mărturisea însuşi autorul, pentru titlul romanului a recurs la o şmecherie: a întors pe dos titlul operei carteziene: nu *discurs*, ci *recurs.* De altfel, de-a lungul romanului, cum se va vedea, aproape toate capitolele sunt precedate de citate din *Discurs asupra metodei* şi *Tratat despre pasiuni*. Citatele folosite în mod sistematic ca epigraf au funcţia de a ajuta cititorul să înţeleagă mai bine textul, pentru că fixează ambianţa şi îl introduc în materie. Prin acest procedeu, ca şi prin titlul romanului, scriitorul cubanez

subliniază cu ascuţită ironie opoziţia dintre textul francez – raţionalism cartezian – şi realitatea latinoamericană, instabilă, imprevizibilă, nesupusă ordinii raţionaliste. Pentru că America Latină este, după părerea lui Carpentier, cel mai puţin cartezian continent ce se poate imagina, aşa cum va demonstra Primul Magistrat, protagonistul romanului. Acesta reflectă, pe plan individual, confruntarea celor două realităţi. În ţara sa, o republică oarecare din vastul continent latinoamerican, nu există un „discurs asupra metodei" – logos destinat să ordoneze Universul. Raţionalismul cartezian nu este potrivit cu realităţile americane. De aceea, în numele gândirii raţionaliste carteziene – manipulate de acord cu ambianţa proprie –, Primul Magistrat, întocmai ca Víctor Hugues, personajul din romanul *Secolul Luminilor*, poate comite cele mai criminale şi aberante acţiuni, cele mai nefericite şi condamnabile excese la adăpostul aparentului respect pentru gândirea carteziană, când, de fapt, nu face decât să o calce în picioare cu cinism şi să procedeze în mod contrar acesteia. Cu toate acestea, se simte jignit şi marginalizat când raţionalista Franţă, lumea de aici, îl ostracizează, pentru că nu este capabilă să înţeleagă cruzimea şi exagerările lumii de acolo, unde pare că totul se ajustează la alte dimensiuni şi alte scări ale valorilor.

Primul Magistrat este un fel de portret-robot alcătuit din elementele caracteristice ale unor personaje reale. După cum declară romancierul cubanez, personajul său conţine 40% din Gerardo Machado, dictatorul cubanez al anilor treizeci; 10% din Guzmán Blanco şi 10% din Cipriano Castro, dictatori ai Venezuelei; 10% din Estrada Cabrera, „despotul luminat" din Guatemala (folosit ca model de Miguel Ángel Asturias în romanul *Domnul Preşedinte*); 20% din Leónidas Trujillo din Republica Dominicană şi 10% din dictatorul mexican Porfirio Díaz.

Carpentier narează istoria dictatorului său între anii 1913 şi 1927, când este înlăturat de la putere; şi îl urmăreşte până prin anii '40 în exilul său în Franţa, simbol, pentru Primul Magistrat, al culturii europene, al lumii civilizate şi rafinate.

Primul Magistrat este un personaj pornit de jos, un obscur ziarist de provincie, care în urma unei lovituri de stat şi-a autoconferit titlul de general. Odată ajuns la putere, îşi mistifică biografia cu totală neruşinare şi lipsă de bun-simţ elementar, şi

îşi prelungeşte la nesfârşit mandatul, întotdeauna în urma unor alegeri „libere”.

Anacronic şi contradictoriu, veşnic rămas în urmă în raport cu realitatea, incapabil să asimileze şi să înţeleagă noul, minţind pe cei din jurul său şi pe el însuşi, farsor şi grotesc, beţiv, afemeiat, corupt, veşnic cu un revolver asupra lui, Primul Magistrat este un amestec de tiranie orientală, cruzime, despotism luminat, mitocănie şi bună educaţie, cultură şi incultură, viclenie şi infantilism.

Mulţi cititori care îşi mai amintesc istoria României din ultimii treizeci de ani vor avea ciudata senzaţie de *déjà-vu*, de lucru cunoscut, când vor întâlni în roman pasaje precum cele privind viaţa destrăbălată a fiilor dictatorului, care cheltuiesc averi în Europa la curse, cazinouri, în petreceri şi aventuri galante, fără să le pese de ceea ce se întâmplă în propria lor ţară; construirea faraonicei clădiri a Capitoliului; ordinul de a se vopsi frunzele copacilor în verde dacă se vor usca până la inaugurarea oficială a clădirii; confiscarea „trenuleţului nemţilor”, pe care acum îl conduce Primul Magistrat, declarat „Primul mecanic al naţiunii”; sau, spre finalul romanului, dărâmarea statuilor dictatorului.

Poate că n-ar fi lipsit de interes un studiu asupra „universaliilor” dictatorului (tiranie, cruzime, venalitate, falsitate, megalomanie şi un lung *et caetera*), pornind de la biografii reale – abundă în continentul american şi în Europa până în anii nouăzeci ai secolului trecut – şi terminând cu marile figuri de dictatori ale *boom*-ului literar american – Domnul Preşedinte, Supremul, Patriarhul, Primul Magistrat – create respectiv de Asturias, Roa Bastos, García Márquez, Carpentier.

Toate acţiunile Primului Magistrat se desfăşoară sub semnul farsei. Când, în timpul campaniei militare contra generalului Ataúlfo Galván, pretendent la „primul scaun” al naţiunii, descoperă într-o peşteră câteva mumii indigene, hotărăşte pe loc să doneze una dintre ele Muzeului Trocadero din Paris, unde avea să facă o bună impresie „într-o vitrină, pe un soclu de lemn, cu o placă de aramă: *Civilisation Précolombienne. Culture de Río Verde* etc., etc.” (Carpentier 1988: I, 61) După înfrângerea lui Walter Hoffman, alt pretendent la postul de prim-magistrat, vechi prieten şi camarad, în discursul pe care îl adresează naţiunii, prezintă zdrobirea rebeliunii ca un triumf al latinităţii asupra spiritului germanic. Iar la inaugurarea

Capitoliului, pronunţă un discurs copiat după Renan, bătându-şi joc de toată asistenţa, inclusiv corpul diplomatic, care nu recunoscuse sursa.

Carpentier îşi priveşte protagonistul cu obiectivitate şi distanţare, din afară, dar şi dinăuntru, din perspectiva propriului personaj. Acesta este un farsor, un demagog, un escroc, dar tonul naraţiunii nu este cel al farsei, pentru că el şi faptele sale sunt mai reale decât realitatea însăşi. Să ne amintim că autorul a avut drept model şi sursă de inspiraţie istoria relativ recentă a continentului hispanoamerican, cu dictatori reali, în carne şi oase. Aceste realităţi, adesea mai neverosimile decât ficţiunea, sunt, după părerea scriitorului cubanez, una dintre întruchipările realului miraculos atât de specific continentului.

Pentru a dobândi perspectiva necesară obiectivării, Carpentier trebuie să privească realitatea de la distanţă, sau printr-o prismă privilegiată. În felul acesta, poate analiza ceea ce se petrece cu comprehensiune şi detaşare. Ceea ce implică şi posibilitatea de a ironiza, ridiculiza şi exorciza personajul. Umorul are multiple funcţii în *Recursul la metodă:* de a critica personajul istoric, de a îmbogăţi relaţiile protagonistului cu cei din jurul său; de a dezvălui caracterul latinoamerican, mai mult cubanez; de a evalua lucid, prin râs, toate situaţiile.[9] Combinând viziunea exterioară cu viziunea interioară asupra personajului, Carpentier oferă cititorului posibilitatea de a-i cunoaşte perfect gândurile, reacţiile, gusturile, întreaga sa psihologie de cabotin versat, uns cu toate alifiile, înzestrat cu simţul ironiei şi gata oricând să râdă de cei din preajma sa. Dictatorul se priveşte şi se analizează, la rândul său, cu aceeaşi detaşare a autorului, obţinută prin distanţare, şi cu aceeaşi înţelegere pentru propriile-i defecte şi slăbiciuni, ce ajunge la un soi de complicitate între creator şi personaj.[10] Această viziune, din afară şi dinăuntru mai ales, transformă personajul într-o fiinţă

---

[9] Mirta Pernas Gómez, „Alejo Carpentier y un problema de actualidad en América Latina", *Universidad de La Habana* 221 (1983).

[10] Mario Benedetti, „Recursul supremului patriarh", *Steaua* 1 (1981), consideră că „fără revoluţia în care s-a integrat, Carpentier nu s-ar putea simţi detaşat şi complice în acelaşi timp; numai detaşarea îi permite să ajungă la îngăduinţa complicităţii". După părerea noastră, detaşarea şi distanţarea lui Carpentier faţă de personajul său nu are nicio legătură cu integrarea sa în Revoluţia Cubaneză. Aceeaşi detaşare şi obiectivare fată de protagonist se regăseşte în toate romanele sale.

normală, cu toate defectele sale: dispare aura personalităţii, respectul pentru autoritate, datorat spaimei şi terorii, în bună măsură. Dictatorul devine doar un produs – monstruos produs, e drept – al unei etape istorice în dezvoltarea societăţii latinoamericane. Portretul Primului Magistrat se completează cu măiestrie cu un alt punct de vedere, cel al adversarilor săi, mai puţin sau deloc favorabil, ce se întreţese cu cel mucalit-îngăduitor al dictatorului şi cel obiectiv, ironic al naratorului.

Ca orice dictator, Primul Magistrat trăieşte teroarea singurătăţii, a izolării, oriunde se află. Aici, în Franţa, admiră civilizaţia şi cultura europeană, mai ales pe cea franceză, atmosfera lipsită de griji a Parisului dinaintea Primului Război Mondial, dispreţuindu-şi cu cinism propria ţară, barbară şi primitivă, şi valorile poporului său, terorizat chiar de el, popor pe care nu îl socoteşte pregătit pentru binefacerile liberalismului european. *Acolo*, în republica lui „bananieră”, se identifică pe deplin cu pământul, peisajul, sevele primare ale continentului de care are nevoie, în ultimă instanţă, şi elogiază străvechea cultură şi civilizaţie americană, posesoare a „unor vestigii ce se puteau compara, în vechime, cu cele găsite în Mexic sau Peru, ale căror piramide, temple şi necropole reprezentau un soi de blazon al civilizaţiilor noastre, demonstrând că nu avem nimic de lume nouă, pentru că în această Lume Nouă împăraţii noştri purtau scânteietoare coroane de aur, pietre preţioase şi pene de *quetzal* în vremea când presupuşii strămoşi ai Colonelului Hoffmann rătăceau prin pădurile negre, îmbrăcaţi în piei de urs, cu coarne de vite pe cap, iar francezii nu ajunseseră decât să înalţe nişte menhire – bolovani lipsiţi de graţie şi artă – pe coastele Bretaniei, pe când Poarta Soarelui din Tihahuanacu era deja veche.” (Carpentier 1988: I, 61–62) Dar marea sa dramă este că şi pe propriile sale meleaguri se simte tot singur, izolat de restul lumii în palatul prezidenţial, având drept companie doar pe Intendenta Elmira (amantă ocazională şi fidelă) şi pe secretarul său particular, Peralta (care îl va trăda în cele din urmă); trăieşte ca pe o insulă pustie, în mijlocul vieţii adevărate, care merge înainte. Pe măsură ce trec anii, se simte tot mai copleşit de singurătate atât *acolo*, cât şi *aici.*

Recursul la metodă îmbină magistral istoria arhetipului dictatorului latinoamerican, în viziunea particulară a lui Carpentier, cu tema predilectă a romancierului privind

confruntarea celor două lumi, americană şi europeană, şi incapacitatea Europei de a înţelege America. Primul Magistrat nu este în stare să înţeleagă că este, în realitate, reprezentantul lumii de *acolo*, al lumii americane, nu a celei de *aici*, europene. Deşi observă şi analizează cu exactitate cele două realităţi şi incompatibilitatea lor, nu înţelege că această incompatibilitate îl priveşte direct. Viaţa pe care o duce la Paris – seratele muzicale de la madame Verdurin, cârciumioara lui monsieur Musard, Bois-Charbons, aşa-zisa prietenie cu poetul Gabriele D'Annunzio şi Ilustrul Academician, nopţile petrecute la luxosul bordel Aux glaces – îl face să creadă că aparţine acelei lumi. Iar când este ostracizat ca urmare a cruzimii cu care înăbuşise ultima revoltă din ţara sa, nu înţelege că *aici* este respins pentru că s-a aflat despre barbaria dezlănţuită, despre cruntele represalii al căror „erou" a fost. Franţa cartezianã nu-l poate accepta, chiar dacă, aşa cum aminteşte Primul Magistrat într-o conversaţie purtată cu Ilustrul Academician chiar în zilele declanşării Primului Război Mondial (altă dovadă de raţionalism?!), istoria Franţei abundă în episoade barbare, iar civilizaţia raţionalistă a comis adesea aceleaşi ferocităţi. Dar între represaliile din Franţa şi cele din Noua Córdobă a dictatorului au trecut secole, suficient timp pentru ca faptele Primului Magistrat să pară monstruoase în ochii lumii de aici, care se indignează şi îl stigmatizează pe dictator. Acum mai mult decât în alte împrejurări, Primul Magistrat simte necesitatea de a se reîntoarce în lumea sa, care, la rândul ei, i se pare străină şi de neînţeles pentru el, schimbată datorită progresului general şi al mersului Istoriei. Şi izolat în propriul său univers, incapabil să se adapteze, fără să mai poată controla situaţia, îndepărtat de la putere, din nou se îndreaptă spre Franţa, într-un exil voluntar, în numele amintirilor anilor glorioşi.

Omul latinoamerican, însă, face parte integrantă din uriaşul şi teluricul său continent – susţine Carpentier în mod explicit şi implicit în majoritatea romanelor sale. De aceea, în ciuda dorinţei lui de a cunoaşte şi a asimila civilizaţia şi lumea europeană, sfârşeşte prin a se identifica total cu meleagurile sale sălbatice, miraculoase, necunoscute şi cu istoria sa de treizeci de veacuri. Primul Magistrat, pătruns de atmosfera pariziană, are nevoie de aerul de *acolo*, care îl dăltuieşte altfel. De aceea, exilat la Paris, „Fostul", cum îi place să se numească,

îşi reconstruieşte un mic univers latinoamerican, cu eternul hamac agăţat în mijlocul camerei, cu mâncăruri tipice, cântece populare şi ziare sosite cu întârziere de câteva luni de peste Ocean. În această atmosferă îşi va afla sfârşitul, după ce va contempla pentru ultima oară mumia de la Muzeul Trocadero, prin anii ’40 ai secolului trecut.

Scurtul epilog intitulat „1972” se deschide cu un semnificativ şi simbolic citat din *Discursul asupra metodei*: „Planta agăţătoare nu se înalţă niciodată mai sus decât copacul care o susţine.” Şi este menit să încununeze cu o farsă dureroasă întreaga viaţă a marelui farsor care a fost Primul Magistrat. În mausoleul din cimitirul Montparnasse, aflat în apropierea mormântului lui Porfirio Diaz, în caseta de marmură susţinută de patru jaguari, „în care se păstrează puţin din Pământul Sacrului Sol al Patriei”, Ofelia, predilecta şi zvăpăiata fiică a Primului Magistrat, „zicându-şi că Pământul este unul şi că pământul Pământului este pământul Pământului în toate părţile, adusese pământul sacru, păzit etern de cei patru emblematici jaguari, dintr-un răzor din grădina Luxembourg” (Carpentier 1988: II, 125).

În eseurile sale, dar mai ales în magistralele sale romane, Carpentier lasă moştenire culturii hispanoamericane şi universale o estetică originală, clară şi explicită. Dar lasă, în acelaşi timp, întregii umanităţi un legat încă mai important, poate: omul latinoamerican trebuie să-şi propună şi să ducă la bun sfârşit sarcina de a descoperi adevărata dimensiune, cu precădere spirituală, a continentului său; să se înţeleagă pe sine însuşi cu luciditate, împreună cu omul european, care trebuie să redescopere în profunzime, dincolo de cunoaşterea convenţională, din afară, cunoaştere uneori encomiastică şi mitificată – şi tocmai de aceea dăunătoare – această, de-acum, veche Lume Nouă, să pătrundă esenţa sa barocă, fruct a tot ceea ce nu a fost descoperit încă, a coexistenţei diferitelor vârste istorice, culturi şi credinţe, a dimensiunilor sale gigantice; să înţeleagă caracterul baroc al artei, literaturii şi culturii americane, „născut din nevoia de a numi lucrurile”.

DAN MUNTEANU COLÁN

Las Palmas de Gran Canaria,

februarie 2005

Referinţe bibliografice

Carpentier, Alejo. 1953. *Los pasos perdidos*, México, Iberoamericana de Publicaciones.

Carpentier, Alejo. 1986. *Ritualul primăverii*, traducere şi note de Dan Munteanu, Bucureşti, Univers.

Carpentier, Alejo. 1988. *Recursul la metodă*, prefaţă, tabel cronologic şi note de Dan Munteanu, 2 volume, Bucureşti, Editura Minerva (include *Concert baroc* şi „Problematica romanului latinoamerican contemporan”).

Carpentier, Alejo. 1990. „De lo real-maravilloso americano”, în Alejo Carpentier, *Obras completas. Vol. 13. Ensayos*, México, Siglo XXI Editores S.A. de C.V., pp. 100–117.

Márquez Rodríguez, Alexis. 1982. *Lo barroco y lo real-maravilloso en la obra de Alejo Carpentier*, México, Siglo XXI Editores S.A.

Pentru Lilia

Capitolul întâi

... intenţia mea nu este să arăt ce metodă trebuie să urmeze fiecare pentru a-şi călăuzi raţiunea cu înţelepciune, ci doar să dezvălui cum am încercat eu să-mi călăuzesc propria raţiune.

DESCARTES
(*Discurs asupra metodei*)

Unu

… dar de-abia m-am întins. Şi sună ceasul. Şase şi un sfert. Nu se poate. Şapte şi un sfert, poate. Mai degrabă. Opt şi un sfert. O fi deşteptătorul ăsta o minunăţie a meşterilor ceasornicari elveţieni, dar are limbile atât de fine, încât de-abia se văd. Nouă şi un sfert. Nu. Ochelarii. Zece şi un sfert. Aşa da. De altfel, şi ziua se desenează pe galbenul perdelelor în tonuri de dimineaţă târzie. Întotdeauna mi se întâmplă la fel când mă aflu în această casă: deschid ochii cu senzaţia că sunt *acolo,* datorită hamacului care mă însoţeşte peste tot – acasă, la hotel, în castelul englezesc, în Palatul nostru… – şi asta pentru că niciodată nu m-am putut odihni într-un pat solid cu somieră şi perne. Îmi trebuie un culcuş din sfoară împletită, agăţat cu chingi, ca să mă ghemuiesc şi să mă legăn. Şi în timp ce mă balansez, mai casc o dată, apoi îmi scot picioarele din hamac cu încă o legănare şi încep să-mi caut papucii pe care-i rătăcesc întotdeauna în culorile covorului persan. (*Acolo* mi i-ar fi pus în picioare Elmira, Intendenta, întotdeauna grijulie când mă trezesc, care acum doarme probabil în patul ei de campanie – are şi ea maniile ei – în jupon şi cu sânii goi, în noaptea celeilalte emisfere.) Câţiva paşi spre lumină. Trag de cordonul din dreapta şi cu zgomot metalic de inele, undeva, sus, apare scena ferestrei. Dar în locul unui vulcan – acoperit de zăpadă, maiestuos, depărtat, vechi Lăcaş al Zeilor – se iveşte Arcul de Triumf în spatele căruia se află casa marelui meu prieten Limantour[11], fost ministru sub Don Porfirio, de la care poţi învăţa o mulţime de lucruri când începe să vorbească despre chestiuni economice şi alte rahaturi de-ale noastre. Uşor scârţâit de uşă. Şi apare Sylvestre, cu vesta sa în dungi, purtând tava de argint – argint masiv şi strălucitor din minele mele: „*Le café de Monsieur. Bien fort, comme il l'aime. À la façon de là-bas… Monsieur a bien dormi*?…”[12] Cele trei perdele de brocart sunt trase una după alta acum, lăsând să se vadă, sub un soare potrivit pentru un concurs hipic, sculpturile lui Rude[13]. Copilul-

---

[11] *José Ives Limantour* (1854–1935), om politic şi economist mexican.

[12] Cafeaua Domnului. Tare, cum îi place. Ca acolo… Domnul a dormit bine? … (fr.).

[13] *François Rude* (1784–1855), sculptor francez, maestru al şcolii romantice, autorul scenei *Plecarea voluntarilor în 1792* sau *La Marseillaise,* care

erou cu coiţele în vânt dus la război de un *caudillo*[14] înflăcărat şi viteaz, din cei care – dacă nu i-aş şti! – intonând marşuri triumfale trec din primele rânduri la coadă, când situaţia e delicată. Şi-acum *Le Journal. L'Excelsior* ale cărui pagini, cu mulţimea lor de fotografii, parcă sunt un jurnal de actualităţi de cinema. Şi *L'Action Française* cu reţetele lui Pampille, pe care fiica mea le încercuieşte zilnic cu creionul roşu pentru excelentul nostru bucătar, şi editorialul – adevărată imprecaţie semnată de Léon Daudet, ale cărui geniale, apocaliptice înjurături – supremă expresie a libertăţii presei – ar provoca dueluri, sechestre, asasinate şi schimburi de focuri cotidiene în ţările noastre. *Le Petit Parisien:* continuă ciocnirile în Ulster: impresionant concert pentru mitraliere şi harpe irlandeze; unanimă indignare faţă de cea de a doua campanie de exterminare a câinilor din Constantinopol, prinşi şi izolaţi pe o insulă pustie unde se mănâncă unii pe alţii; noi incidente în Balcani, etern viespar, veşnic butoi cu pulbere ce se aseamănă atât de mult, din acest punct de vedere, cu provinciile noastre andine. Mi-amintesc încă – era în timpul celuilalt voiaj al meu – de ceremonia primirii regelui bulgarilor. A trecut pe aici, împreună cu preşedintele Fallières, plimbându-şi maiestatea împodobită cu panaş şi fireturi (o clipă mi s-a părut că e Colonelul Hoffman) într-un superb landou de paradă, în timp ce fanfara Gărzii Republicane, aşezată lângă soclul monumentului lui Napoleon, intona *Platcia divitza*, *ciuma Maritza*[15]*.* Cu lux exuberant de trompete, clarinete şi tromboane, acompaniate într-un stil aproape de operetă de o combinaţie de piculine şi trianglu în stil operetă. „*Vive le Roi! Vive le Roi!*"[16] striga mulţimea republicană visând, în fond, tronuri, coroane, sceptre şi paji, foarte sărăcăcios înlocuite, ca spectacol, de preşedinţi în frac şi cocardă purpurie pe piept, care-şi mişcă jobenul de la cap până la genunchi într-un gest de salut prea asemănător cu cel al orbilor care cer de pomană după ce se străduiesc să îngâne *La jambe en bois*[17] pipăind găurile negre ale unei ocarine. Unsprezece fără douăzeci. Asta

---

împodobeşte Arcul de Triumf din Paris.

[14] Şef, căpetenie (sp.).

[15] Cuvintele cu care începea fostul imn regal bulgar. Corect: *Şumi Mariţa, placi deviţa* (Freamătă Mariţa, plânge fecioara).

[16] Trăiască Regele (fr.).

[17] Piciorul de lemn (fr.).

înseamnă fericirea unei agende închise, aruncate pe noptiera de lângă hamac, fără ore de audienţă, vizite oficiale, prezentări de scrisori de acreditare sau pompoasa apariţie a generalilor care-ţi cad pe cap pe neaşteptate, în afara programului, în cadenţă de cizme şi pinteni. Dar am dormit mai mult decât de obicei pentru că aseară, sigur, aseară – foarte târziu – am servit una din călugăriţele de la Saint Vincent de Paul, îmbrăcată în albastru siniliu, cu văl scrobit, scapular între ţâţe şi bici împletit din piele rusească la centură. Chilia era perfectă, cu liturghierul legat în piele de viţel pe masa grosolană de lemn, alături de sfeşnicul argintat şi hârca niţel cam cenuşie – adevărul e că n-am atins-o – făcută probabil din ceară sau din cauciuc. Patul, în schimb, în ciuda stilului monahal, gen puşcărie, era excelent, cu pernele de etamină falsă, în feţe de pernă ce păreau dintr-o austeră pânză de sac, şi somiera elastică ce colabora ascultătoare cu mişcările coatelor şi genunchilor ce se împleteau deasupra ei. Patul era comod, la fel ca divanul din sala califilor sau bancheta de pluş din vagonul de dormit al companiei Wagons-lits-Cook (Paris-Lyon-Mediterranée), cu două roţi şi o scărişoară de acces, veşnic oprit într-un tunel care – nu ştiu datorită cărui truc ingenios – mirosea întotdeauna a fum de locomotivă. Mai rămânea să probez posibilele combinaţii de perne şi rogojini din Casa Japoneză; cabina de pe Titanic, reconstruită întocmai pe bază de documente, ce părea marcată parcă de iminenţa dramei („*Vas-y vite*, *mon chéri, avant que n'arrive l'ice-berg*... *Le voilà... Le voilà... Vite, mon chéri... C'est le naufrage... Nous coulons... Nous coulons... Vas-y...*"[18]*;* podul rustic al fermei normande, mirosind a mere, plin cu sticle de cidru la îndemână şi Camera Nupţială unde Gaby, îmbrăcată în mireasă, cu cunună de lămâiţă, se lasă deflorată de patru-cinci ori pe noapte când nu e în schimbul de dimineaţă – „de gardă", cum spun ele – asta pentru că vreo câţiva prieteni de-ai casei, în ciuda tâmplelor cărunte şi a Legiunii de Onoare, erau încercaţi, din când în când, de gloria trezirilor triumfale ale lui Victor Hugo. Cât despre Palatul Oglinzilor, aici figura mea se reflectase de atâtea ori în lâncezeli şi planuri de perspectivă, inovaţii şi caricaturi, încât toate ipostazele mele fizice mi se adunaseră în minte ca-ntr-un album de familie unde înregistrezi atitudini, instantanee şi

[18] Hai mai repede, dragă, înainte de-a ne ciocni de aisberg... Uite-l... Uite-l... Repede, iubitule... Ne scufundăm... Ne scufundăm... Hai... (fr.)

straiele celor mai bune zile dintr-o viaţă. Cât de bine înţelegeam de ce regele Eduard al VII-lea îşi instalase acolo propria sa cadă şi chiar un fotoliu – astăzi obiect istoric, păstrat într-o cameră de onoare – lucrat de un priceput şi discret meşter ebenist, care-i permitea să se bucure de rafinate plăceri în calea cărora stătea voluminosul său abdomen. Bună petrecerea de azi-noapte. Şi totuşi – după ce s-a risipit efectul multiplelor cupe – mă încerca parcă o teamă că păgânescul meu chef cu măicuţa de la Saint Vincent de Paul (odată, Paulette mi se oferise în chip de colegiană englezoaică, printre rachete de tenis şi cravaşe; altă dată, foarte fardată, făcând pe târfa din port, cu ciorapi negri, jartiere roşii şi cizme înalte de piele) o să-mi poarte ghinion. (Mai era şi craniul ăla, care, dacă mă gândesc bine, indiferent c-o fi fost din cauciuc sau din ceară, arăta destul de sinistru…) Divina Protectoare a Noii Córdobe, Făcătoarea de minuni, Apărătoarea patriei mele ar fi putut afla de rătăcirile mele, de-acolo, din lăcaşul ei stâncos, între piscuri şi povârnişuri, unde se înălţa vechiul său sanctuar. Mă autolinişteam însă, spunându-mi că dorinţa de autenticitate nu mersese atât de departe încât să existe şi vreun crucifix în falsa chilie mănăstirească a vinovatei mele pofte. Adevărul e că Madame Yvonne, îmbrăcată în negru, cu colier de perle, maniere alese şi o franceză ce trecea, de la caz la caz, în funcţie de client, de la stilul Port Royal la stilul Bruant[19] asemănându-se foarte mult în privinţa asta cu franceza mea – combinaţie de Montesquieu şi *Nini-peau-de-chien*[20] – ştia să satisfacă fanteziile tuturor, dându-şi însă întotdeauna seama unde trebuie să se oprească. N-ar fi agăţat un portret al reginei Victoria în Camera Internatului Englez, după cum n-ar fi pus o icoană în Camera Marelui Boier şi niciun falus prea măreţ în Camera Fanteziilor Pompeiene. Când o vizitau anumiţi clienţi, avea grijă pe deasupra ca „*ces dames*” să intre în rol, cum spun actorii, să se concentreze asupra interpretării personajului – logodnică nerăbdătoare, călugăriţă stăpânită de diavol, provincială cu curiozităţi perverse, nobilă doamnă ce-şi ascunde identitatea, înaltă aristocrată ruinată, străină-în-trecere-avidă-de-senzaţii-tari etc., etc.; în sfârşit, să se comporte ca nişte actriţe de înaltă şcoală; le interzicea să apuce monede cu labiile

[19] *Aristide Bruant* (1851–1925), cântăreţ francez, creator al unor şansonete în stil argotic.
[20] Nini-piele-de-câine, cocota (fr.).

pe colţul unei mese, cum făceau altele, de altă categorie, în Salonul Prezentărilor de la parter – „*au choix, Mesdames*”[21] – unde apăreau îmbrăcate doar în câte un bolero spaniol din paiete, un colier tahitian sau o părere de kilt scoţian cu o coadă de vulpe agăţată de catarama centurii… Acum, Sylvestre îl aduce pe frizer. În timp ce mă rade, mă pune la curent cu ultimele fărădelegi ale gangsterilor, care acum operează cu automobile şi arme grele. La momentul pudratului după bărbierit, îmi arată o poză recentă a fiului său, foarte marţial – îi spun – cu panaşul de cazuar la chivără. Aduc laude comportării şi spiritului de disciplină ale unui popor ce dă posibilitate unui tânăr de origine modestă să ajungă, graţie virtuţilor şi hărniciei sale, în rândurile militarilor care, înainte de a trage o salvă de tun, ştiu ce traiectorie şi ce bătaie urmează să aibă un obuz, pe bază de calcule şi logaritmi. (Artileriştii mei stabilesc direcţia şi unghiul de tragere al tunului, în general, după metoda empirică – deşi, trebuie s-o recunoaştem, miraculos de eficace în unele cazuri – de „trei palme în sus şi două la dreapta, corecţie un deget şi jumătate, spre casa cu acoperiş roşu… Foc!”… Şi ceea ce-i grozav e că nimeresc ţinta…) După poza cadetului de la Saint-Cyr, frizerul îmi arată o fotografie, făcută de curând, a unei tinere îmbrăcate în văluri transparente, care, după aparenţe, foarte interesată de dobânda de 6,4% acordată de noul Credit Rus, ar fi dispusă să… – cu multă discreţie, bineînţeles – ca să poată cumpăra acţiunile salvatoare ale unei averi ce, statornicită odinioară în blazoane de purpură şi argint, era acum pe punctul de a naufragia; această tânără – şi îţi poţi da seama că „faţada” nu e deloc de lepădat –, în fine, tânăra asta… (O să-l trimit înainte pe Peralta să vadă, să pipăie şi să-mi dea raportul…) În spatele geamurilor, vara îşi afirmă prezenţa, ca un proaspăt venit, în verdele strălucitor al castanilor. E rândul croitorului acum, care mă măsoară şi pe faţă şi pe dos, mă acoperă cu bucăţi de sacouri, jachete, redingote, ajustând, strâmtând, prinzând în ace, desenând cu creta figuri de teoremă pe un fragmentat costum de stofă închisă. Mă învârt în jurul meu, ca un manechin, oprindu-mă în unghiurile în care lumina mă avantajează. Şi în funcţie de poziţia ce mi se indică, ochii mei contemplă tablourile, sculpturile care mă înconjoară şi par că renasc în jurul meu, fiindcă după ce le-am văzut de atâtea

[21] Alegeţi, doamnelor (fr.).

ori, le privesc foarte rar în ultima vreme. Iat-o la locul ei dintotdeauna pe Sfânta Radegunda de Jean-Paul Laurens, merovingiană şi extatică, privind relicvele aduse de la Ierusalim de emisari cu chipul acoperit, ce îi oferă într-un sipet de fildeş o bucată din Crucea Domnului. Dincolo, într-o plastică expresie, nişte gladiatori de Gérôme; reţiarul cu trident, învins, încurcat în propria-i plasă, zbătându-se sub piciorul victorios al unui gigant cu coif şi mască ce pare că aşteaptă, cu spada pregătită, verdictul Cezarului. *(„Macte*"[22] spun eu întotdeauna când privesc această operă, arătând în jos cu degetul mare de la mâna dreaptă…) Un sfert de întoarcere în jurul propriului meu ax şi contemplu delicata marină de Elstir, care-şi deschide neliniştitul albastru, cu iole în prim-plan, într-un amestec de spumă de val şi nori, lângă marmura roz a unui *Mic faun* premiat cu Medalia de Aur la ultimul Salon al Artiştilor Francezi. „Puţin mai la dreapta", îmi spune croitorul. Şi iată voluptuosul nud al *Nimfei adormite* de Gervex. „Şi-acum, mâneca" – spune croitorul. Şi mă văd în faţa *Lupului din Gubbio* de Luc-Olivier Merson, unde fiara, îmblânzită de neasemuita predică a lui Poverello[23] , se joacă sfântă şi bună cu nişte copii ştrengari care-o trag de urechi. Un nou sfert de întoarcere şi apare *Cina cardinalilor* de Dumont (ce chipuri de cheflii au cu toţii şi ce expresii veridice, mai ales ăla din stânga, căruia i se văd până şi venele de la tâmple!) alături de *Micul coşar* de Chocarne-Moreau şi *Recepţie mondenă* de Béraud, în care fondul roşu pune în lumină de minune albul rochiilor decoltate ale doamnelor înconjurate de negrul fracurilor, verdele palmierilor şi scânteierile cristalelor… Şi acum, aproape cu lumina în faţă, ochii mi se odihnesc pe *Vedere din Noua Córdobă*, opera unui pictor de-al nostru influenţat evident de una din panoramele toledane ale lui Ignacio Zuloaga – aceleaşi galbenuri-roşietice, aceeaşi perspectivă a clădirilor, cu Podul Mapuche transformat în Podul Alcántara… Cu faţa la fereastră îl ascult acum pe croitor vorbindu-mi despre câţiva clienţi ale căror nume fac să-i crească prestigiul profesional, aşa cum în Anglia câte un fabricant de biscuiţi sau de marmeladă îşi face reclamă scriind pe etichete „Furnizorul Curţii Regale". Aflu astfel că Gabriele D'Annunzio, risipitor şi magnific când e vorba

[22] Să fie ucis (lat.). Formulă folosită în timpul luptelor de gladiatori prin care se cerea uciderea celui învins.

[23] Referire la Francesco d'Assisi (1182–1226), teolog şi poet italian.

de capriciile sale, dar întotdeauna uituc şi rău de plată, i-a comandat douăsprezece veste fantezi şi alte câteva lucruri a căror enumerare de-abia o mai ascult, pentru că simplul nume Gabriele D'Annunzio îmi trezeşte brusc amintirea acelei misterioase curţi pietruite, cu aer seniorial, ascunse în spatele faţadei unei case mizere din Rue Geoffroy L'Asnier, unde, după ce treceai printr-un gang mirosind a ciorbă de praz, îţi apărea, ca un incredibil decor de operă, pavilionul cu chipuri groteşti, gratii şi faţadă clasică; aici avusesem, nu o dată, onoarea să cinez, bucurându-mă de intimitatea marelui poet. Acel lăcaş tainic, somptuos şi discret totodată, era învăluit de legendă şi mit; se spunea că atunci când Gabriele era singur, îl serveau două frumoase fete cu nume de zâne şi că în timp ce mulţimea creditorilor era ţinută la distanţă de o portăreasă călită în asemenea treburi, înăuntru, în sălaşul plin de statui de alabastru şi marmură antică, pergamente şi stele medievale, printre cădelniţe fumegânde, răsunau glasurile proaspete ale unor copii ministranţi, intonând muzică gregoriană antifonică, din spatele draperiilor ce ascundeau goliciuni de femei, multe femei celebre, renumite, nobile – dăruindu-se geniului acestui Arhanghel al Bunei Vestiri[24]. („Nu ştiu ce găsesc la el", spunea Peralta. „E urât, chel şi bondoc, şi pe deasupra i se mai spune şi Raspañeta (Răzuială)" … „Cine ştie", ziceam eu, gândindu-mă că pentru cine putea s-o facă era mult mai interesant decât să se ducă la bordelul Chabanais, cu tot izul lui istoric datorat lui Eduard al VII-lea.) Acum e momentul când intră Peralta cu un teanc de cărţi în braţe, deasupra cărora tronează un exemplar galben din *L'enfant de volupté – v*ersiunea franceză a volumului *Il piacere,* în care secretarul meu, decepţionat, nu găsise savuroasele pasaje promise de titlu… „Erau în camera mea; le-am răsfoit niţel." Şi le lasă pe masa din bibliotecă, în timp ce croitorul îşi strânge stofele, după ce m-a dezbrăcat de costisitoarele învelişuri, haine de seară fără nicio formă şi pantaloni care tot prost cad între picioare. „Dă-mi ceva de băut." Doctorul Peralta deschide micul meu birou Boule şi scoate o sticlă de rom Santa Inés cu eticheta ei în caractere gotice pe fondul câmpurilor de trestie de zahăr. „Asta te trezeşte." „Mai ales după noaptea trecută." „Domnului i se

[24] Referire la numele scriitorului; Gabriele – Gabriel (Gavril); Annunzio – Vestire (biblic, Buna Vestire).

făcuse de călugăriţe.” „Iar ţie, de negrese.” „Dumneata ştii, prietene, că mă dau în vânt după tuciurii.” „Toţi ne dăm în vânt după tuciurii *acolo*”, am spus râzând, în clipa când, ştiind că m-am trezit, sus Ofelia a început să cânte *Für Elise*... „De fiecare dată îi iese tot mai bine”, exclamă secretarul meu, rămânând cu paharul în mână... „Câtă gingăşie, cât sentiment...” Astăzi, acest *Für Elise* ce suna atât de delicat în apartamentul fiicei mele, cu inevitabila greşeală la aceeaşi măsură, mi-l amintea pe celălalt, pe care-l cânta mereu doña Hermenegilda, credincioasa ei mamă – cu aceeaşi greşeală, la aceeaşi măsură –, când acolo, în Surgidero de La Verónica – ani de tinereţe, aspiraţii şi frământări, *Sturm und Drang*, petreceri şi orgii –, după ce mă incita cu câte un vals de Juventino Rosas sau Lerdo de Tejada, trecea la repertoriul clasic al Marelui Surd[25] (*Für Elise* şi începutul, niciodată nu trecea de început, din *Sonata lunii*), *Idila* de Theodore Lack şi diverse piese de Godard şi Chaminade incluse în albumul *Muzica în familie*... Oftez la gândul că acum trei ani îi organizasem funeralii demne de o regină: urnă acoperită de catifea neagră, cortegiu format din miniştri, generali, ambasadori şi demnitari, fanfară militară la care s-au mai adăugat alte trei aduse din provincie – o sută patruzeci de muzicanţi în total – ca să cânte Marşul funebru din *Eroica* şi inevitabilul marş funebru de Chopin. Înalt Preasfinţitul nostru prelat a amintit în discursul său la ceremonie (destul de inspirat, la sfatul meu, de cel rostit de Bossuet în memoria Henriettei de Franţa: „Acel ce domneşte în ceruri...” etc., etc.) calităţile răposatei, atât de excepţionale şi înălţătoare, încât merita să se cugete la canonizarea ei. Doña Hermenegilda fusese căsătorită şi avusese copii, bineînţeles – pe Ofelia, Ariel, Marc Antonio şi Radames – dar Arhiepiscopul le vorbea ascultătorilor săi despre preafericitele virtuţi conjugale ale Sfintei Isabela, mama Botezătorului, şi despre Monica, mama Sfântului Augustin. Cum ceea ce trebuia se spusese, bineînţeles că eu nu am considerat urgent să mă adresez supremei autorităţi a Vaticanului, dat fiind că nevastă-mea şi cu mine trăisem în concubinaj un număr de ani, înainte ca neprevăzutele şi furtunoasele căi ale politicii să mă poarte spre locul pe care-l ocup astăzi. Important era că portretul Hermenegildei, tipărit la Dresda, în culori, din iniţiativa

[25] Referire la marele compozitor german Ludwig van Beethoven (1770–1827).

Ministrului Educaţiei, devenise obiect de cult în toate colţurile ţării. Se spunea că trupul defunctei, sfidând acţiunea viermilor, îşi păstrase chipul cu surâsul senin şi plin de bunătate din ultimele clipe ale vieţii. Femeile ziceau că portretul ei parcă lua cu mâna durerile de mijloc şi complicaţiile la prima naştere şi că acatistele fetelor ca să-şi găsească bărbaţi pe care i le adresau ei erau mai eficiente decât sistemul, foarte folosit până atunci, de a scufunda bustul Sfântului Anton într-o fântână, cu capul în jos... Tocmai îmi pun o gardenie la butonieră, când Sylvestre îmi anunţă vizita Ilustrului Academician – de curând ales academician, primit sub cupola Academiei nu ştiu cum, pentru că în urmă cu câţiva ani îi numise pe cei Patruzeci de Nemuritori[26] „mumii obraznice şi încornorate, fătătoare anacronice ale unui Dicţionar depăşit dinainte, în ce priveşte înţelegerea evoluţiei limbii, de orice *Petit Larousse* de uz domestic". (Cu toate acestea, odată ales – „*j'ai accepté pour m'amuser*"[27] – avusese grijă să-i ceară celebrului său prieten Maxence să-i deseneze un mâner de spadă, iar acesta, trecând de la inspiraţia picturală la orfevrerie, reuşise să plăsmuiască o operă dominată de elemente biblice şi legende medievale, într-un stil ce amesteca în prea mare măsură estetica de tip *scenic-railway* din *Magic-City,* cu cele mai subtile esenţe ale prerafaelismului.) Peralta a ascuns sticla de Santa Inés şi îl salutăm pe curajosul şi finul bărbat ce se aşază în dreptul unei raze de soare, cu fire de praf în ascensiune, care îi scoate în evidenţă rozeta Legiunii de Onoare. Sus, Ofelia se înverşunează să cureţe de bemoli inoportuni pasajul din *Für Elise* care-i iese întotdeauna chinuit. „Beethoven", spune Ilustrul Academician arătând în sus şi dându-ne, parcă, o veste importantă. Şi cu indiscreţia celui care are deschise toate uşile în casa mea, răsfoieşte cărţile aduse, nu de mult, de secretarul meu. *Ateismul* de Le Dantec. Bun. Lectură serioasă. *Discipolul* de Bourget. Nu e rău, dar să nu-i imităm pe *nesăraţii* de nemţi cu mania lor de-a amesteca romanul cu filosofia. Anatole France – talent indiscutabil, dar peste măsură de preţuit în afara Franţei. Şi pe urmă, scepticismul său sistematic nu duce la nimic... *Chantecler* – ce ciudat! Succes şi eşec. Îndrăzneală genială şi totodată fără şansă, care însă va rămâne ca o încercare unică în istoria

[26] Membrii Academiei Franceze.

[27] Am acceptat ca să mă amuz (fr.).

teatrului. Şi declamă: *O Soleil! toi sans qui les choses / Ne seraient pas ce qu'elles sont*...[28] (Academicianul nu ştie că, de câţiva ani încoace, zece mii de cabarete şi bordeluri din America se numesc *Chantecler*...) Mormăie ironic dar aprobator văzând un pamflet anticlerical de Léo Taxil, dar se strâmbă dezgustat, cu o expresie de sinceră dezaprobare în faţa cărţii lui Jean Lorrain, *Monsieur de Phocas*, fără să ştie, poate, că propriul său editor, Ollendorf, a invadat librăriile continentului nostru cu o versiune spaniolă a acestui roman, prezentată ca o inegalabilă mostră a geniului francez, cu o copertă în culori, pe care o Astarte de Géo Dupuy, goală, le mai tulbură încă visele liceenilor noştri... Acum râde, ştrengăreşte, complice, dând cu ochii de *Les cent mille verges, The Sexual Life of Robinso*n *Crusoe* şi *Les fastes de Lesbos* de autori necunoscuţi (trei asteriscuri), dar bogat ilustrate, pe care le cumpărasem ieri într-o prăvălie specializată din Rue de la Lune. „*Ce sont des lectures de Monsieur Peralta"*[29], spun cu laşitate. Devenind însă, dintr-odată, serios, prietenul nostru începe să vorbească despre literatură, în stilul său didactic şi desăvârşit pe care i-l ştim atât de bine, eu şi Peralta, pentru a ne demonstra că marea, adevărata literatură de aici este necunoscută în ţările noastre. L-am admirat toţi pe Baudelaire – înmormântat din nefericire sub o nefericită piatră funerară în Cimitirul Montparnasse –, dar ar trebui să-i citim şi pe Léon Dierx, Albert Samain, Henri de Régnier, Maurice Rollinat, Renée Vivien. Şi trebuie citit Moréas, mai ales Moréas. (Tac, ca să nu-i povestesc, cum, fiindu-i prezentat, cu ani în urmă, lui Moréas, la Café Vachette, acesta m-a acuzat că-l împuşcasem pe Maximilian[30], deşi eu încercam să-i demonstrez că, din raţiuni de vârstă, mi-ar fi fost imposibil să mă aflu în ziua aceea la Cerro de las Campanas... „*Vous êtes tous des sauvages*!"[31]*,* răspunsese atunci poetul, cu impetuozitate de absint în glas...) Prietenul nostru regretă că Hugo, bătrânul Hugo continuă să se bucure de o enormă popularitate în ţările noastre. Ştie el că *acolo*, lucrătorilor din fabricile de ţigări, care-

---

[28] O, soare! tu fără de care lucrurile / N-ar fi ceea ce sunt... (fr.). Edmond Rostand, *Chantecler,* actul I.

[29] Sunt lecturile domnului Peralta (fr.).

[30] *Ferdinand Joseph Maximilian de Habsburg* (1832–1867), împărat al Mexicului din 1864.

[31] Sunteţi toţi nişte sălbatici (fr.).

şi angajează lectori publici ca să-şi mai înşele monotonia muncii, le plac foarte mult *Mizerabilii* şi *Cocoşatu*l *de la Notre Dame,* iar *Rugăciu*ne *pentru toţi („Naïve connerie”*[32]*,* zice) se recită încă foarte des în cenaclurile literare. După el, datorită faptului că ne lipseşte spiritul cartezian (e-adevărat, în *Discurs asupra metodei* nu cresc plante carnivore, nu zboară păsări exotice şi nici nu se dezlănţuie cicloane…), suntem mult prea înclinaţi spre elocinţa debordantă, spre *pathos* şi pompă oratorică cu rezonanţe de fanfaronadă romantică… Uşor enervat – el nu-şi poate da seama de asta – datorită unei aprecieri care răneşte direct conceptul meu asupra sensului oratoriei (eficientă pentru noi cu cât e mai luxuriantă, sonoră, furtunoasă, ciceroniana, cu imagini adecvate, epitete implacabile, capabilă să electrizeze într-un potrivit crescendo…), întind mâna spre o ediţie de lux rarisimă a *Rugii pe Acropole* de Renan, ilustrată de Cabanel, ca să schimb tema discuţiei. „*Quelle horreur*!”[33], exclamă Ilustrul Academician cu un gest de condamnare. Îi reamintesc că această bucată figurează în multe manuale de literatură destinate elevilor francezi. „Ticăloşie datorată şcolii laice”, afirmă vizitatorul, calificând scrierea drept amfigurică – pretenţioasă, zgomotoasă, umflată de erudiţie şi elenisme pedante. Nu. Oamenii din ţările noastre ar trebui să caute geniul limbii franceze în alte cărţi, în alte texte. Atunci, de-abia, vor descoperi eleganţa stilului, prestanţa, suverana inteligenţă cu care un Maurice Barrès în *L’ennemi des lois* poate demonstra, în trei pagini clare, sofismele şi greşelile marxismului – bazat pe Cultul Pântecelui – sau ne poate oferi o fermecătoare imagine a castelelor lui Ludovic de Bavaria, în fraze de adevărat artist, străine de logoreea profesorală a unui Renan. Sau, dacă voiam să ne întoarcem la secolul trecut, să-l citim şi recitim pe Gobineau, acest aristocrat al expresiei, maestru al frazei senioriale bine construite, care exaltase în opera sa Omul Ilustru, Oamenii Pleiadă, prinţi ai spiritului (după el, vreo trei mii în toată Europa), proclamând incapacitatea sa de a se interesa de „această masă căreia i se spune lume”, văzută ca o viermuială a unor gâze bicisnice, iresponsabile şi distrugătoare, lipsite de suflet… Aici prefer să tac şi să nu intru în detalii deoarece chestiunea ar necesita o clarificare peste care e mai bine să

[32] Naivă prostie (fr.).
[33] Ce oroare (fr.).

trecem; cu ocazia sărbătoririi Centenarului Independenţei în Mexic, autorităţile au aranjat ca opincarii, văcarii, lăutarii şi schilozii să nu se apropie de locurile marilor ceremonii, pentru că era mai bine ca oaspeţii străini şi invitaţii Guvernului să nu-i vadă pe *ăia* pe care prietenul nostru Ives Limantour îi numea „neam prostimea". În ţara mea însă, unde sunt mulţi – prea mulţi! – indieni, negri, metişi, mulatri şi alte corcituri, ar fi greu să ascund „neam prostimea". Şi nu prea văd eu neam prostimea noastră intelectuală – groaznic de numeroasă – citind cu plăcere *Eseul despre inegalitatea raselor* al Contelui de Gobineau... Ar fi momentul să schimb discuţia. Din fericire, de sus se aude, din nou, *Für Elise.* Agăţându-se de acele note, Academicianul deplânge extravaganţele muzicii moderne – sau aşa-zisă „modernă" – care, transformându-se într-o artă cerebrală, dezumanizată, într-o algebră a muzicii, străină de tot ceea ce înseamnă *sentiment* (ascultă ce compune grupul de la Schola Cantorum de pe Rue Saint-Jacques), trădează tradiţionalele principii ale *melosului.* Există şi excepţii, fără îndoială: Saint-Saëns, Fauré, Vinteuil, şi mai ales, iubitul nostru Reynaldo Hahn[34], născut în acel Puerto Cabello ce seamănă atât de mult cu Surgidero de La Verónica. „Compatriotul" meu („compatriot" îmi spune în dulcea lui spaniolă creolizată, ori de câte ori ne întâlnim pe undeva) compusese cu ani în urmă, înainte de a fi scris sublimele coruri pentru *Esther* de Racine, o delicată operă plină de nostalgia Tropicului natal, a cărei acţiune se desfăşoară într-un decor ce evocă întru totul coasta venezueleană unde copilărise, deşi, potrivit programului, era vorba de o „idilă polineziană": *L'île du rêve* după *Le mariage de Loti* – şi *Loti, Loti voici ton nom,* cânta Rarahú, în această poveste a unei iubiri exotice care, după unii critici maliţioşi, pricepuţi în a desfiinţa totul, se asemăna prea mult cu *Lakmé.* Dar dacă priveai lucrurile aşa, la fel se putea spune şi despre *Madame Butterfly,* operă compusă cu mult după cea a lui Reynaldo. Şi cum, în urmă cu câteva zile, se interpretase compoziţia sa, *Cântece cenuşii*, la una din obişnuitele audiţii muzicale de pe Quai Conti, am ajuns să vorbim despre diverşi: Contele d'Argencourt, însărcinatul cu Afaceri al Belgiei, care se înconjura de pederaşti, fără ca el să fie aşa ceva, ci doar pentru a-şi feri iubita prea tânără de poftele bărbaţilor-bărbaţi; de Legrandin, care tocmai

[34] *Reynaldo Hahn* (1875–1947), compozitor francez, născut în Venezuela.

se împăunase – ultima noutate de răsunet – cu inexistentul titlu nobiliar de „Comte de Mes Eglises”[35] sau ceva de genul ăsta („dacă s-ar fi născut în Cholula şi-ar fi putut spune *Contele celor 365 de biserici*” – a intervenit Peralta) şi începea să-şi dea aere de snob într-o lume unde snobismul se impunea ca afirmare a unei nestatornice şi generalizate dorinţe de „a fi la curent” în toate privinţele. Parisul, după cum afirma acum Ilustrul Academician, începea să semene cu Roma lui Heliogabalus[36] care îmbrăţişa tot ce era ciudat, nefiresc, păgân şi barbar. Sculptorii moderni, în loc să se inspire din marile stiluri, se extaziază în faţa a tot ce este micenian, preelenic, scitic, venit din pustietăţi. Sunt oameni care acum, în zilele noastre, colecţionează oribile măşti africane, fetişuri străpunse de ace aducătoare de nenorociri, idoli zoomorfi – opere de canibali. Din Statele Unite ne sosesc orchestre de negri. Un poet italian, scandalos, a ajuns să publice un manifest în care proclamă necesitatea de a lichida Veneţia şi a incendia Luvrul. Dacă mergem tot aşa, o să ajungem la exaltarea lui Attila, a lui Erostratus[37], a Iconoclaştilor, la *cake-walk*[38], bucătăria englezească şi atentatele anarhiste sub domnia noilor Circe care acum se numesc Lyane de Pougy, Émilienne D’Alençon sau Cléo de Mérode („pentru astea m-aş lăsa transformat în porc” – şopteşte Peralta). Pentru a uşura sufletul oaspetelui meu, îi spun că toate marile oraşe cunosc febre trecătoare, entuziasme prosteşti, mode, fandoseli şi extravaganţe de o zi, ce nu ştirbesc geniul unei rase. Chiar pe vremea sa, Iuvenal se plângea de obiceiurile privind modul de a se îmbrăca, parfumurile, riturile şi superstiţiile unei societăţi romane fascinate de tot ce sosea de peste hotare. Snobismul nu este ceva nou. Dacă te gândeşti bine, Preţioasele lui Molière nu sunt decât nişte snoabe *avant la lettre.* O metropolă sau e sau nu e o mare capitală. Şi, în ciuda atâtor nestatornicii, Parisul va continua să fie Sfântul Lăcaş al bunului-gust, al simţului măsurii, ordinii, proporţiei, dictând întregii lumi normele de civilizaţie, eleganţă şi ştiinţă de a trăi.

---

[35] Contele Bisericilor Mele (fr.).

[36] *Heliogabalus*, împărat roman (204–222), celebru pentru cruzimea, lăcomia şi nebunia sa.

[37] Incendiatorul templului lui Artemis din Efes. Una dintre cele şapte minuni ale lumii.

[38] Dans al negrilor; perechea câştigătoare primeşte drept premiu o prăjitură.

Iar cât despre cosmopolitism, cunoscut şi de Atena antică, acesta nu dăuna cu nimic autenticului geniu francez. „*Ce qui n'est pas clair n'est pas français*”[39], spun, mândru că mai pot încă cita dintr-un Rivarol pe care mă puseseră să-l citesc fraţii marişti[40] la Surgidero de La Verónica pe vremea când eram licean. „Aşa e”, era de acord Academicianul. Dar politica, abjecta politică cu tulburările şi înfruntările dintre partide, cu sălbaticele lupte parlamentare, genera confuzie şi dezordine în această ţară în esenţă raţională. Chestii ca scandalul din Panama sau Afacerea Dreyfus ar fi fost de neconceput în timpul lui Ludovic al XIV-lea. Asta, ca să nu mai vorbim de „noroiul socialist” care, cum spusese prietenul nostru Gabriele D'Annunzio, „năpădeşte totul”, murdărind tot ceea ce e frumos şi plăcut în vechile noastre civilizaţii. Socialismul... (oftă, privindu-şi vârfurile pantofilor de lac). Patruzeci de regi au adus măreţia Franţei. Sau, să luăm Anglia. Sau ţările scandinave, pildă de ordine şi progres, unde docherii lucrează în vestă şi orice zidar are sub salopetă un ceas cu lanţ. Brazilia a fost mare pe vremea când a avut un împărat, pe Pedro al II-lea[41], prieten devotat şi comesean al lui Victor Hugo acela, atât de apreciat de voi. Mexicul a cunoscut măreţia când l-a avut în frunte pe Porfirio Díaz[42] mereu reales preşedinte. Şi dacă ţara mea se bucură de pace şi prosperitate, aceasta se datorează faptului că poporul meu, poate mai inteligent decât altele de pe Continent, mă realesese de trei, patru – de câte ori? – ştiind că această continuitate a puterii este garanţia bunăstării materiale şi a echilibrului politic. Datorită guvernării mele... L-am întrerupt cu un gest de apărare în faţa unor previzibile elogii ce ar fi adus meleagurile noastre cu vulcani, cutremure şi uragane la paşnica latitudine a brodezelor flamande sau a aureolelor boreale. „*Il me reste beaucoup à faire*”[43]*,* am spus. Deşi mă făleam – asta da – că în ţara mea, după un secol de neorânduieli şi lovituri militare

---

[39] Ceea ce nu e clar nu e franţuzesc (fr.).

[40] *Les Petas Frères de Marie* sau fraţii marişti, institut de învăţământ fondat în 1817 de Marcellin Champagnat.

[41] *Pedro al II-lea* (1825–1891). Împărat al Braziliei între 1831–1889 (proclamarea Republicii).

[42] *Porfirio Díaz* (1830–1915), general şi om politic mexican, preşedinte al ţării în 1876, 1877–1880 şi 1884–1911.

[43] Mai am multe de făcut (fr.).

de stat, se încheiase ciclul revoluţiilor, revoluţii care, în America Latină, nu depăşeau faza de crize de adolescenţă, scarlatina şi pojarul unor popoare tinere, impetuoase, pline de pasiune, cu sânge clocotitor, cărora era necesar, uneori, să li se impună o anumită disciplină. *Dura lex*, *sed lex...* Sunt situaţii când severitatea e necesară – considera Academicianul. De altfel, după cum bine spusese Descartes, „*Suveranii au dreptul să schimbe întru câtva obiceiurile...”* Cum terminase de exersat nesfârşitul *Für Elise* – nu ne dădusem seama că de-o bucată de vreme pianul amuţise –, Ofelia a intrat în bibliotecă strălucitoare, extraordinară, într-o rochie de muselină deschisă, cu o boa de pene la gât, pălăria împodobită cu flori şi cu un colibri cuibărit între trandafiri, mitene brodate şi umbrelă de soare al cărei mâner era o fină sculptură în fildeş, parfumată, într-un foşnet de bănuite *dessous*-uri, de un lux vaporos, cu bucle unduitoare, etalându-şi formele puse în relief de şireturi şi panglici, cu chipul ei fermecător, triumfătoare, fregată în vânt, ca un model pentru un portret de Boldini[44]. „Azi sunt cursele de *Drags*”[45], mi-a spus, ceea ce mi-a amintit că într-adevăr, cu câteva momente înainte, în timp ce vorbeam cu Ilustrul Academician, văzusem trecând spre Place de la Concorde câteva caleşti desprinse din vechile stampe englezeşti – cu portiere duble, imperială şi capră înaltă – trase de câte patru cai, care ceva mai târziu aveau să gonească într-o adevărată învălmăşeală de umbreluţe de soare, plesnete de bici şi goarne de poştalion spre locul unde, străjuit de doi gonaci în livrea purpurie, îi aştepta Preşedintele Societăţii de *Steeple chase*[46]*.* „*Jamais je ne vous avais vu si bell*e”[47], a spus Ilustrul Academician, croşetând, apoi, un încâlcit compliment în care fiică-mea era ceva ca un frumos Gauguin ieşit din undele diafane ale unor zori de vară. „Se-ncinge dansul”, a şoptit Peralta. Mie mi s-a lungit faţa; chestia cu Gauguin îmi suna a metec... Ofelia însă a acceptat complimentul amuzată: „*Oh!*

---

[44] *Giovanni Boldini* (1842–1931), pictor italian, unul dintre portretiştii preferaţi ai societăţii pariziene începând din 1880.

[45] Cursă care simulează o vânătoare cu ogari, la care participă doamne aflate în berline trase de câte patru cai.

[46] Curse de cai cu obstacole (engl.).

[47] Niciodată n-aţi fost atât de frumoasă (fr.).

Tout au plus la Noa-Noa du XVIe Arrondissement!..."[48] Adevărul e că fiică-mea, cu tenul acela mat de indiancă de rasă, era frumoasă. Nu moştenise deloc faţa rotundă, pulpele groase şi şoldurile late ale sfintei sale mame – mult mai autohtonă ca înfăţişare. Ofelia avea picioare lungi, sâni mici, talie subţire – noua rasă ce se năştea *acolo* – şi părul său lins, ondulat artificial, fiindcă aşa cerea moda, n-avea nimic comun cu lâna creaţă pe care mulţi dintre compatrioţii noştri o combăteau cu celebra Loţiune Walker, invenţia unui farmacist din New Orleans... Copleşindu-mă cu mângâieri ostentative, Ofelia îmi cere voie să plece chiar în noaptea asta, după cocteilul obligatoriu de la Polo de Bagatelle. Vrea să participe la festivalul Wagner de la Bayreuth, care se deschidea marţea viitoare cu *Tristan şi Isolda. „Oeuvre sublime!*"[49], exclamă Academicianul, începând să fredoneze tema Preludiului, cu gesturi de dirijor în faţa unei orchestre invizibile. Vorbeşte apoi despre supraomeneasca voluptate din actul al doilea, despre marele solo de corn englez din al treilea, despre progresiunea cromatică, paroxistă, aproape crudă în intensitatea ascensiunii, şi despre *Liebestod*[50]*,* întrebând-o pe fiică-mea dacă i-ar face plăcere să fie primită la Vila Wahnfried. Bucurându-se de teatrala emoţie a Ofeliei, pentru care Renumitul Lăcaş – zicea – era ceva atât de impresionant şi sacru încât niciodată n-ar îndrăzni să pătrundă înăuntru, Academicianul s-a apropiat de micul birou Boule-Santa Inés şi a luat o foaie de hârtie. Să-i dea această scrisoare de prezentare prietenului său Siegfrid, celebru compozitor, deşi operele sale se cântă puţin. Dar... cum poate cineva să compună, când e fiul lui Richard Wagner?... Şi până îşi încheie drumul său caligrafic împodobit cu „s"-uri ionice şi „l"-uri aplecate. „*Voici, Mademoiselle.*"[51] A rugat-o să-i transmită salutări prieteneşti Cosimei. Şi i-a atras atenţia că scaunele de la Festspielhaus sunt destul de incomode. Pelerinajul la Bayreuth este însă un lucru pe care orice persoană cultă are datoria să-l facă, măcar o dată în viaţă – aşa cum mahomedanii se duc la Mecca şi japonezii urcă pe Fujiyama. După ce luă

[48] Cel mult Noa-Noa din Arondismentul XVI (fr.).
[49] Operă sublimă (fr.).
[50] Laitmotivul filtrului de amor din opera *Tristan şi Isolda* de Richard Wagner.
[51] Iată, domnişoară (fr.).

scrisoarea împodobită cu o adresă în stil renascentist cu prea studiate majuscule, Ofelia se retrase cu noi dovezi de dragoste faţă de un tată atât de bun, care-i făcea toate voile, deşi, la drept vorbind, eu nu-mi manifestasem deloc mulţumirea faţă de acest voiaj inopinat ce-mi dădea peste cap socotelile privind o viitoare recepţie la care ea ar fi trebuit să facă oficiile de gazdă în onoarea directorului de la *La Revue des Deux Mondes*, foarte interesat să publice un lung articol despre minunata prosperitate şi stabilitate din ţara mea. Pupăturile ei pe frunte fuseseră pură comedie întru admiraţia musafirului, pentru că ea, de fapt, nu ţinea seama niciodată de părerea sau aprobarea mea şi făcea tot ce-i trăsnea prin cap. Faţă de mine uza şi abuza de teroarea pe care mi-o produceau teribilele sale accese de furie dezlănţuite brusc când încercam să mă opun dorinţelor ei – accese manifestate prin bătăi din picior, gesturi obscene şi un limbaj atât de slobod şi porcos cum numai în bordeluri şi cârciumi se aude. În astfel de clipe, Paştele şi Dumnezeii Infantei – cum îi spune secretarul meu – se puteau compara cu alegoriile Arcului de Triumf. Şi de cum se termina furtuna şi obţinea ce voia, Ofelia revenea la un limbaj atât de rafinat şi subtil nuanţat, încât uneori, după ce-o ascultam, trebuia să recurg la dicţionar ca să verific valoarea exactă a unui adjectiv sau adverb menite, poate, în viitor, să înalţe mai sus zborurile propriei mele arte oratorice…

Când am rămas singuri, Academicianul, dintr-odată posomorât, a evocat anii de sărăcie ai lui Richard Wagner şi dispreţul de care-au avut parte adevăraţii artişti în această epocă odioasă. Nu mai existau un Mecena, un magnific Lorenzo, un luminat Borgia, un Ludovic al XIV-lea sau un Ludovic de Bavaria. Poate doar Ludovici de Ruletă… Chiar şi el, în pofida strălucitoarei sale cariere literare, nu era lipsit de nevoi – ba acestea erau aşa de multe, încât încolţit de portărei cu bicorn, care mâine vor bate la poarta locuinţei sale cu bastoanele cu măciulii de fildeş cu însemne (s-ar fi putut concepe aşa ceva în Marele Secol?), se hotărâse cu durere să vândă manuscrisele a două drame: *Robert Guiscard* (frescă istorică ale cărei personaje principale erau condotierul normand, fratele său Rogerio şi ceţoasa Judith de Evreux, care, cu toată magistrala interpretare a lui Le Bargy, fusese un fiasco total) şi *L'absent* (dramă a conştiinţei – David şi Batsheba, ale căror nopţi de iubire sunt

înveninate de spectrul lui Urias etc.), ce ajunsese la peste două sute de reprezentaţii la Théâtre de la Porte Saint-Martin spre marea disperare a porcului de Bernstein, care intenţiona să scrie o piesă pe aceeaşi temă... Dar, acum, bibliotecile nu dispuneau de fonduri şi poliţele nu se mai puteau amâna; mâine oamenii cu bicorn şi baston cu măciulie de fildeş... Poate, însă, Biblioteca Naţională a ţării mele... Nu mai era nimic de spus. Am completat, de îndată, un cec – cec pe care l-a primit cu un gest distrat de mare senior, fără să privească măcar suma înscrisă, deşi tare mai bănuiesc că o ştia fiindcă îmi observase mişcarea mâinii când scriam cifrele. „*Ils sont très beaux*"[52], a spus, pagini mari, hârtie de Olanda, în etui-uri de piele, gravate cu al său ex-libris. „*Vous verrez*..."[53] Pachetul, lăsat jos, a fost adus de Sylvestre. Am dezlegat sforile, am mângâiat copertele caligrafiate în două cerneluri, cu ilustraţii la text, am răsfoit paginile cu venerabilă încetineală şi i-am mulţumit ilustrului prieten că s-a gândit la Biblioteca ţării mele pentru a salvgarda aceste nepreţuite scrieri – Bibliotecă ce, deşi modestă, poseda câteva incunabule de mare preţ, hărţi florentine şi mai multe codice din timpul Conchistei. Şi dându-mi seama că gesturile sale se prefigurau într-un ambiguu ceremonial de rămas-bun, m-am ridicat în picioare, ca pentru a privi spre Arcul de Triumf, declamând: „*Toi dont la courbe, au loin /s'emplit d'azur, arche démesurée.*"[54] Simţindu-se obligat să-mi arate o oarecare recunoştinţă, Ilustrul Academician şi-a luat jobenul şi mânuşile albe şi mi-a spus – ştiind că-mi va face plăcere – că în fond şi la urma urmei, Hugo nu e un poet atât de prost şi e de înţeles că noi, generoşi faţă de cultura franceză, îi apreciem în continuare virtuţile sale de mare liric. Dar trebuie cunoscut şi Gobineau, trebuie citit şi Gobineau... Am coborât cu el scările cu covor vişiniu, conducându-l până la ieşire. Şi tocmai voiam să-i propun Doctorului Peralta să mergem pe Rue des Acacias, la Bois-Charbons, localul domnului Musard, când în faţa noastră se opri un taxi din care coborî, deosebit de agitat, Cholo Mendoza. Trebuia să i se fi întâmplat ceva grav ambasadorului meu, pentru că părea transpirat – mereu părea transpirat, dar nu

[52] Sunt foarte frumoase (fr.).

[53] O să vedeţi (fr.).

[54] Tu, a cărei curbă, în depărtare / se umple de azur, arc neasemuit... (fr.) – versuri de Victor Hugo.

chiar aşa –, cu cărarea strâmbă, cravata desfăcută, ghetrele gri prost încheiate. Eram gata să fac o glumă pe seama dispariţiilor sale de mai multe zile – la Passy, Auteuil sau cine ştie pe unde – cu vreo blondă „de serviciu”, când îmi întinse, cu o figură descompusă, textul descifrat al unui mesaj de mai multe pagini, din partea Colonelului Walter Hoffmann, Preşedintele Consiliului meu de Miniştri. „Citiţi, citiţi…” PERMIT SĂ INFORMEZ GENERAL ATAÚLFO GALVÁN INIŢIAT REBELIUNE SAN FELIPE DEL PALMAR CU BATALIOANE INFANTERIE 4, 7, 9, 11, 13 (SALVATORII PATRIEI) PLUS TREI REGIMENTE CAVALERIE, INCLUSIV ESCADRONUL „INDEPENDENCIA O MUERTE” PLUS CINCI UNITĂŢI ARTILERIE, SUB LOZINCA „TRĂIASCĂ LEGALITATEA ŞI CONSTITUŢIA”.

„Dumnezeii mă-sii! Paştele şi…!” a urlat Primul Magistrat zvârlind foile pe jos. „Continui să vă citesc”, a spus Cholo Mendoza, adunând hârtiile. Mişcarea cuprinsese trei provincii din nord, ameninţând coasta Pacificului. Dar garnizoanele şi autorităţile din Centru rămăseseră fidele Guvernului – asigura Hoffmann. Noua Córdobă nu se mişcase. Pe străzile din Puerto Araguato patrulau soldaţi. Se decretase starea de război şi, bineînţeles, se suspendaseră garanţiile constituţionale. Ziarul *Progreso* fusese interzis. Moralul trupelor guvernamentale era bun, dar armamentul insuficient, mai ales artileria uşoară şi mitralierele Maxim. Excelenţa Sa ştie cât de devotată îi este capitala. Se aşteptau instrucţiuni. „Dumnezeii mă-sii! Mama lui de…!” repeta Primul Magistrat, de parcă vocabularul lui s-ar fi limitat la aceste singure cuvinte, gândindu-se la trădarea celui pe care-l scosese din jegul unei cazărmi de provincie, pifan împuţit, cătană de mâna a şaptea, protejându-l, îmbogăţindu-l, învăţându-l să folosească furculiţa, să tragă apa la closet, făcându-l om, dându-i trese şi galoane, numindu-l în cele din urmă Ministru de Război, şi care acum profita de lipsa lui ca să… Omul care, de atâtea ori, la recepţiile de la Palat, după multe pahare, îl numea binefăcător, Dumnezeu, mai mult decât tată, frate, naşul copiilor lui, sânge din sângele lui, se răscula aşa dintr-odată, în stil bolivian, readucând în actualitate mârşavele rebeliuni dintr-o epocă de mult depăşită, proclamând respectarea unei Constituţii pe care niciun conducător n-o respectase vreodată, de la Războaiele de Independenţă încoace, pentru motivul că, aşa cum bine zicem noi, „teoria e de rahat în

faţa practicii” şi „şeful cu boaşe nu se ia după hârţoage”… „Dumnezeii mă-sii!… Mama lui…!” repeta Primul Magistrat, revenit în Marele Salon, dând pe gât lungi înghiţituri de rom Santa Inés – un rom ce nu mai era dătător de patriotice nostalgii în Parisul vieţii fără griji, ci devenise, dintr-odată, rachiu ordinar, aspru şi care arde gâtlejul, anunţând apropiate marşuri şi contramarşuri lungi şi chinuitoare, în miros de cal, duhoarea acră a trupei şi a prafului de puşcă. Şi pe loc, în faţa fericitei Radegunda a lui Jean-Paul Laurens, a peisajului marin de Elstir şi a gladiatorilor lui Gérôme, a avut loc Consiliul de Război. Fusese uitat adolescentul-erou de pe Arcul de Triumf, pe ale cărui ziduri fusese săpat numele lui Miranda[55], precursorul luptei pentru independenţă în ţările latinoamericane, cel care refuzase să-l urmeze pe josnicul Dumouriez[56] – un soi de Ataúlfo Galván, în felul său – pe calea trădării; fusese uitat şi Bois-Charbons al domnului Musard, unde Primul Magistrat şi Doctorul Peralta îşi luau cu atâta plăcere muscatul de dimineaţă, aperitivul de prânz şi Pernod-ul de după-masă, deoarece localul, cu mirosul său de cărbune de lemn, modestia tejghelei, aşezate paralel cu peretele împodobit cu calendare din anii trecuţi, tabloul alegoric al suişului şi coborâşului vârstelor, reclamele pentru Pastilele Géraudel şi Vinul Mariani le aminteau bodegile, cârciumile, tavernele de *acolo*, asemănătoare ca ambianţă, reclame şi comportare prietenoasă a clienţilor chercheliţi cu molan, oricând dispuşi să discute despre competiţii cicliste, filme recente, femei, politică, box, trecerea unei comete, cucerirea Polului Sud sau orice pofteşti… Consiliu de Război. Trei siluete proiectate pe pereţi, pe tablouri, de lampa de birou, ca într-o sală de cinema: umbra mişcătoare, neliniştită a lui Cholo Mendoza; trupul mic, îngropat în hârtii şi cerneală, al Doctorului Peralta; figura masivă, aplecată de spate, greoaie şi colerică totodată a Primului Magistrat, gesticulând în fotoliul său, dictând ordine şi dispoziţii. Lui Peralta: cablogramă lui Ariel, fiu-său, ambasador la Washington, pentru achiziţionarea imediată de armament,

---

[55] *Francisco Miranda* (1750–1816), general venezuelean. A luptat în Războiul de Independenţă al Statelor Unite, în Franţa, alături de apărătorii Revoluţiei şi pentru emanciparea Americii Latine, atât singur, cât şi alături de Simón Bolívar.

[56] *Charles François du Périer,* zis *Dumouriez* (1739–1823), general francez, trădător al Revoluţiei.

vehicule, material logistic şi baloane de observaţie ca acelea intrate, de curând, în dotarea Armatei Franceze (o să aibă un efect formidabil, acolo, unde niciodată nu s-a mai văzut aşa ceva...), procedându-se în acest scop, deoarece orice război costă scump şi Tezaurul Naţional e foarte subţiat, la concesionarea zonei bananiere de pe coasta Pacificului firmei United Fruit Co. – operaţiune întârziată de prea multă vreme datorită problemelor, discuţiilor şi obiecţiilor ridicate de universitarii şi intelectualii care nu ştiau să spună decât tâmpenii, denunţând lăcomia – inevitabilă, ce Dumnezeu, inevitabilă, fatală, vrei nu vrei, determinată de raţiuni geografice sau imperative istorice – a imperialismului yankeu. Lui Cholo Mendoza: telegramă lui Hoffmann, ordonându-i să apere cu orice preţ căile de comunicaţie între Puerto Araguato şi Capitală. Să fie împuşcaţi cei ce trebuie împuşcaţi. Din nou lui Peralta: cablogramă – Mesaj către Naţiune, afirmând voinţa nezdruncinată, apărarea Libertăţii, pildă Făuritorii Patriei... („Bun, ştii tu...”). Cholo Mendoza vorbise deja la Agenţia Cook: un vapor destul de rapid, Yorktown, pleca la miezul nopţii din Saint-Nazaire. Trebuia să plece cu trenul de cinci. Alta telegramă lui Ariel anunţându-i sosirea; să aranjeze cumva să ajungem cât mai repede *acolo*: cu un cargou, cu un petrolier, oricum... Lui Sylvestre: să-mi facă bagajele... Sorbi o înghiţitură lungă, cu mâna pe dârlogii marilor hotărâri: „Ofelia să nu se înapoieze. Avem bani destui în Elveţia. Să plece la Bayreuth ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic şi să se bucure de Nibelungii ei... Povestea asta o rezolv în câteva săptămâni. Am dat de pământ cu oameni cu mai multă snagă decât Generalul ăsta de rahat...” Şi când Sylvestre începu să coboare valizele, Primul Magistrat se gândi că probabil chestia de aseară, cu călugăriţa de la Saint Vincent de Paul, îi purtase ghinion. Vălul scrobit. Şi scapularul. Şi hârca aia de cauciuc, cumpărată, precis, de la prăvălia „Farces et Attrapes” de pe Boulevard des Capucines – prea multe coincidenţe prevestitoare de rele – în niciun caz nu-i putuseră sluji de înger păzitor. Dar Divina Pastora din Noua Córdobă va accepta, şi de astă dată, sincera sa pocăire. O să mai adauge câteva smaralde la coroana ei; argint mult pe mantie. Şi totul, cu fast. Lumini. Multe lumini. Stindardul Divinităţii între lumânări mari, de-o parte şi de alta a altarului. Cadeţii, în genunchi. Solemnitatea decorării. Bazilica se va

lumina de strălucirea noilor medalii... Afară, *La Marseillaise* de Rude continua să se audă – răsunând fără să răsune – dintr-o gură adâncă de piatră ce nu era decât o altă gaură în masa monumentului pe care fuseseră înscrise numele a şase sute cincizeci şi doi de generali ai Imperiului înnobilaţi de glorie... „Numai şase sute cincizeci şi doi de Generali?” murmură Demnitarul, trecându-şi armata în revistă, în mod imaginar. „Cred că Baedecker[57] a greşit.”

[57] *Karl Baedecker* (1801–1859), editor german, cunoscut pentru ghidurile turistice pe care le-a publicat.

Capitolul al doilea

... fiecare ţine atât de mult la punctul său de vedere, încât am putea găsi atâţia reformatori, câte capete...

DESCARTES

Doi

Două ore după instalarea în apartamentele de la Waldorf Astoria, s-a trecut la semnarea ultimelor hârtii privind afacerea cu United Fruit, aranjată repede de Ariel, în timp ce tatăl său şi Peralta erau în largul mării. Documentele erau irefutabile deoarece purtau semnătura celui care era de fapt şi de drept – şi o să mai fie multă vreme, după pronosticurile politologilor din această emisferă – Preşedintele constituţional al Republicii. În plus, Compania nu risca nimic, orice s-ar fi întâmplat, pentru că Generalul Ataúlfo Galván, inteligent, avusese grijă, la începutul rebeliunii, să anunţe agenţiile de presă că la fel ca întotdeauna, acum şi în viitor, *hic et nunc*[58], atât în etapa luptei armate, cât şi după „neîndoioasa victorie" – ce tupeu, domnule! – a mişcării conduse de el, bunurile, proprietăţile, concesiunile şi monopolurile firmelor nord-americane vor fi respectate. Din telegrame reieşea că revoluţionarii îşi consolidaseră poziţiile pe coasta Atlanticului – până acum controlau patru provincii din nouă, ăsta era dramaticul adevăr –, dar o rezistenţă înverşunată împiedicase încercările lor de a înainta spre Puerto Araguato şi de a tăia căile de comunicaţie între capitală şi Ocean. O unitate a marinei de război îl aştepta pe Primul Magistrat pe o insuliţă din Marea Caraibelor, unde urma să facă escală un cargou olandez care ridica ancora mâine cu destinaţia Recife... Cât priveşte armele, cumpărate de la un agent al lui Sir Basil Zaharoff, acestea vor fi îmbarcate în Florida, pe un vas sub pavilion grecesc, comandat de un corsar obişnuit să înalţe pavilioane panameze sau salvadoriene de îndată ce ieşea din apele teritoriale ale Statelor Unite, când îşi făcea obişnuitele afaceri – transporturi de oameni, arme, sclavi, de tot ce vrei şi ce nu vrei... – cu America de Jos, ale cărei golfuri, insuliţe şi coaste le cunoştea la fel de bine ca şi cei mai rutinaţi lupi de mare din partea locului... Şi cum în seara aceea nu avea nimic urgent de făcut, Primul Magistrat, foarte iubitor de operă, vru să asculte *Pelléas et Mélisande,* ce se cânta la Metropolitan Opera House, cu celebra Mary Garden în rolul principal. Prietenul Academician îi vorbise mult despre această partitură, probabil foarte bună, de vreme ce, foarte discutată la început, acum avea la Paris admiratori fanatici, pe care poponarul ăla ştrengar

[58] Aici şi acum (lat.) – expresie având sensul „de îndată, pe loc".

de Jean Lorrain îi numise „pelleaşti”… S-au aşezat în primul rând; dirijorul a ridicat bagheta şi o enormă orchestră aflată acolo, la picioarele lor, a început să nu cânte. Să nu cânte, pentru că dinspre ea se ridica un murmur, un fior, o notă şoptită ici şi colo, ce nu se transforma în muzică. „N-are uvertură?”, a întrebat Primul Magistrat. „Acum începe”, a spus Peralta aşteptând ca susurul acela să crească, să se definească, să dea într-un fortissimo. „Şi *Faust* şi *Aida* încep aşa, de parcă nu s-ar auzi nimic (cred că asta se cheamă *surdină*); ca să pregătească mai bine ceea ce urmează.” Dar se ridica deja cortina şi nimic nu se schimbase. Instrumentiştii – numeroşi, atenţi, cu ochii pe partituri – nu făceau nimic. Îşi încercau muştiucurile, goleau cornii de scuipat, întorcând instrumentul în jos, ciupeau câte o coardă, atingeau harpa cu vârful degetelor, fără să ajungă la o melodie clară. Un uşor accent aici, un suspin imperceptibil dincolo, teme schiţate, impulsuri născute moarte, şi sus, pe scenă, două personaje care vorbeau-vorbeau şi nu se hotărau să cânte. Acum – schimbare de decor – o doamnă medievală cu accent de Kansas City – citeşte o scrisoare. Un bătrân care ascultă. O moţăiala a cuiva care nu mai încerca să asculte, de plictisit ce era, şi antractul… Acum, spectacolul galeriilor şi foaierului i-a prilejuit Primului Magistrat câteva observaţii nostime şi tăioase cu privire la superficialitatea aristocraţiei newyorkeze în materie de maniere şi lux, în comparaţie cu cea pariziană. Oricât de bine ar fi croit un frac, pe umerii unui yankeu întotdeauna va părea un frac de prestidigitator. Când salută, cu plastronul mare şi papionul alb, te-aştepţi să le ţâşnească din joben un iepure sau un porumbel. Doamnele „celor 400”[59] aveau prea multe hermine scumpe, parúri şi articole de la Tiffany. În spatele acestui lux se aflau reşedinţele somptuoase, cu cămine gotice cumpărate în Flandra, coloane de mănăstiri în stil Cluny, aduse în calele transatlanticelor, pânze de Rubens sau de Rosa Bonheur şi câteva autentice statuete de Tanagra care nu-şi armonizau mişcările de dans cu ritmurile orchestrei Alexander Rag-Time Band ce ajungea până la ele prin ferestrele cu geamuri renascentiste. Deşi unele nume de familie de veche ascendenţă olandeză sau britanică coborau încă din

[59] Nume pe care şi-l atribuia, în anii 1900–1930, aristocraţia newyorkeză, care se considera descendenta celor 400 de familii care au întemeiat New York-ul.

veacul al XVII-lea, auzite în apropiere de Central Park căpătau un iz de produs importat – fals şi exotic totodată, asemeni nebuloaselor titluri de Marchiz de la Real Proclamación, del Mérito sau del Premio Real, pe care le folosim în America Latină. Aristocraţia aceea era la fel de falsă ca atmosfera operei care se juca în seara aceea, cu îndoielnicul său Ev Mediu, ogive fără origine, mobile vag dinastice, creneluri de orice epocă, ivindu-se dintr-o veşnică negură, după gustul scenografului. S-a ridicat din nou cortina, au urmat câteva scene şi apoi altă pauză; s-a ridicat iarăşi cortina, iar s-au succedat câteva scene, totul în ceaţă, estompări, clarobscur, peşteri, umbre, nopţi, corişti invizibili, porumbei ce nu zburau, trei cerşetori morţi, turme îndepărtate, lucruri văzute de alţii, pe care noi nu le vedeam… Şi când, în sfârşit, se ajunge la ultima pauză, Primul Magistrat explodează: „Aici nimeni nu cântă. Nimeni nu e bariton, tenor sau bas… Nu există o arie… Nu e un balet… N-am văzut o scenă de ansamblu… Şi drăcuşorul ăla, americancă lată-n fund, îmbrăcată în copil, care priveşte pe fereastră ce se întâmplă în camera unde, nu mai trebuie să spun, tinerelul, băiat bun, şi blonda cu părul lung se simt bine… Şi încornoratul de jos care se dă de ceasul morţii. Şi bătrânul ăla, cu mutra lui Charles Darwin, care zice că dac-ar fi Dumnezeu s-ar milostivi de sufletul oamenilor… Uite: chiar dacă prietenul nostru, Academicianul, şi ălălalt, D'Annunzio, o să-mi spună că asta e-o minunăţie, eu rămân la *Manon, Traviata, Carmen…* Şi apropo de curve, duceţi-mă la un bordel…" Şi aşa se văzură dintr-odată toţi trei într-un apartament de pe strada 42, unde nişte blonde, machiate şi coafate ca stelele de cinema, le serviră nişte amestecuri de băuturi – era la modă să amesteci băuturile – ceea ce i-a făcut să stabilească amuzante scări valorice între băuturile de-aici şi acel *minguí*[60] de la „Hotel Diligencias" din Veracruz, punciul trandafiriu din Antile, *mojito cubano*[61] cu frunze răcoroase de izmă, roua cocoşului făcută din pelin şi ienupăr, rachiu cu hreniţă sau lămâie, *chicha*[62] şi *pulque*[63] bine fermentate, de la

[60] Băutură alcoolică fermentată, preparată din ananas.

[61] Băutură preparată din rom de trestie de zahăr şi frunzele unei specii de mentă.

[62] Nume generic dat băuturilor alcoolice obţinute prin fermentarea unor cereale sau fructe (porumb, roşcove, manioc, struguri, mere, ananas).

[63] Băutură alcoolică obţinută prin fermentarea sucului extras din tulpinile de

noi din Tierras Calientes. Femeile se mirau că Primul Magistrat, în ciuda vârstei evidente, putea să bea atâta – cu acelaşi gest maiestuos şi calm – fără să se piardă în vorbe fără şir sau să renunţe la poza lui seniorială. Azi, în mod excepţional, îl vedea bând astfel fiul său Ariel – „într-o zi ca asta îţi poţi permite orice” – pentru că în ambianţa Palatului, Demnitarul – cu faimoasele sale cure de apă minerală şi laude aduse Apelor Pelerinului, a căror fabrică de îmbuteliere o cumpărase – era întruchiparea sobrietăţii. La sărbători şi mese oficiale, niciodată nu închina mai mult de o cupă sau două de şampanie şi devenea emfatic când, în timpul conversaţiilor, încruntat, aborda grava problemă a continuei proliferări a cârciumilor şi cabaretelor, una dintre marile probleme sociale ale naţiunii. Racilă datorată viciului congenital al indienilor şi vechilor monopoluri de băuturi spirtoase ale coloniştilor spanioli. Oamenii însă ignorau că într-o servietă diplomat întotdeauna la îndemâna Doctorului Peralta – ce conţinea, după aparenţe, acte de importanţă capitală – se aflau zece flacoane, din cele foarte plate şi curbate, ca să stea bine în buzunar, cum se fac în Anglia, şi care, având huse din piele de porc – cumpărate la Hermes – nu sunau niciodată când se ciocneau între ele. Şi astfel, în cabinetul prezidenţial, în anticamera Sălii de Consiliu, în dormitor – Elmira, Intendenta, era la curent, bineînţeles –, în tren, în timpul opririlor, când călătoreau cu maşina, era de-ajuns ca Primul Magistrat să-şi ducă degetul mare la urechea stângă, pentru ca unul dintre flacoane să apară la ţanc, din birocratica servietă a secretarului. De altfel, întotdeauna gravul şi încruntatul băutor – om de *before breakfast*[64], căruia buna Elmira îi pregătea o mulţime de ape de gură, pastile de mentă, pilule de *cachunde*[65], de „ficaţi”, cum spunea ea, la plural – avea o deosebită grijă să-şi ascundă o veche înclinaţie pentru romul Santa Inés care – trebuie să recunoaştem – nu-i afecta cu nimic mersul, nici înţelepciunea hotărârilor sale, chiar dacă era pus în faţa unor situaţii neaşteptate, şi nici chiar doza sa aproape naturală de sudoare; cu oamenii vorbea întotdeauna cu faţa puţin într-o parte, măsurându-şi raza de acţiune a răsuflării – din spatele unei

---

agave.

[64] În sensul: care bea înainte de micul dejun (engl.).

[65] Pastă preparată cu o substanţă astringentă. Extrasă dintr-o specie de salcâm, folosită pentru parfumarea gurii.

mese, sau păstrând o calculată distanţă ce sporea, dacă asta mai era posibil, respectabilitatea figurii sale patriarhale. La aceste precauţii adăuga în mod constant apele de gură, pastilele de mentă, pilulele de *cachunde*, lemnul-dulce, în afara mirosurilor de apă de colonie şi esenţă de lavandă, pe care le emanau întotdeauna costumele sale închise şi cămăşile mătăsoase, întru totul demne de demnitatea unui Şef de Stat... În seara aceea, văzându-l bând, Ariel s-a mirat de capacitatea de absorbţie a tatălui său care-o depăşea pe-a lui. „Are un organism virgin", i-a spus Doctorul Peralta. „Nu e ca noi, care ne purtăm *originile* în noi; origini ce se trezesc din nimic..." A doua zi, după ce a cumpărat la Brentano's o splendidă ediţie a lui *Facundo* de Sarmiento – ceea ce l-a făcut să emită amare reflecţii despre dramaticul destin al popoarelor latinoamericane, veşnic încleştate în maniheista luptă între civilizaţie şi barbarie, între progres şi dictatură –, Primul Magistrat a urcat la bordul cargoului olandez ce urma să facă o scurtă escală la Havana... Şi marea îşi pierdu culoarea cenuşie, şi pe fundalul baroc al reapariţiei sargaselor şi peştilor zburători se zugrăvi plină luna galbenă a Caraibelor. „Aerul miroase altfel", spunea Primul Magistrat, sorbind briza ce-i aducea boarea de neconfundat a îndepărtatelor păduri de manglieri... La Havana au aflat de la Consul că, în ciuda lipsei armamentului uşor, Colonelul Hoffmann se menţinea pe poziţii de apărare, şi că revoluţionarii nu înaintaseră prea mult. Totul era la fel ca în momentul expedierii cablogramei la Paris. Cum vestea era bună şi era perioada Carnavalului, Primul Magistrat a asistat la defilarea măştilor, la cavalcadă, la concursul de costume, aruncând serpentine în înaltul cerului. Şi după ce a închiriat un domino negru, s-a dus la balul de la teatrul Tacón unde o mulatră, îmbrăcată în stil Marchiză între Ludovic al XV-lea şi al XVI-lea – malacof purpuriu, perucă pudrată, aluniţă şi buze rujate, evantai roşu-verde şi lornion de baga – i-a arătat modalităţile de a dansa fără să danseze, de a dansa mişcându-se în perimetrul unei dale, de a se mişca pe verticală, aproape fără să se mişte, în răsuciri tot mai strânse, mai lente, duse spre o reciprocă nemişcare, în parfumul unui satin care de atâta transpiraţie părea epidermă mai mult decât pielea veritabilă – totul într-o larmă de trompetă, clarinet şi tobe, datorată orchestrei Valenzuela y Corbacho. Când măştile începură să se risipească

şi luminile teatrului se stinseră rând pe rând, mulatra îl invită pe Primul Magistrat să doarmă la ea, într-o cameră aproape de Arco de Belén, într-o casă „modestă, dar decentă” – zicea ea –, cu o grădiniţă cu rodii, busuioc şi straşnic. Luară o birjă trasă de un cal slab, pe care vizitiul îl îndemna să meargă – părea adormit – cu un pinten fixat în vârful unui băţ, trecând printre enorme case somnoroase ce miroseau a pastramă, a melasă, a fum de cuptoare, aruncând ici şi colo, după cum bătea briza dinspre port, iz de zahăr nerafinat, de cuptor încins şi de cafea verde, într-o uriaşă răsuflare de grajd, şelărie şi igrasie de ziduri vechi, acoperite încă de roua nopţii, salitră şi muşchi. „Veghează-mi somnul, prietene” mi-a spus Primul Magistrat. „Fii liniştit, am tot ce trebuie la îndemână”, am răspuns, scoţându-mi Browningul din buzunarul de la piept... Şi în timp ce Primul Magistrat şi mulatra Ludovic al nu ştiu câtelea dispăreau în spatele unei uşi albastre, m-am instalat pe un scăunel din piele de vită, cu arma între genunchi. De fapt, nimeni nu ştia că Preşedintele e în oraş. Debarcase cu paşaport fals, ca să nu se afle prin telegraf de călătoria lui chiar acolo unde voia să lovească mizând pe elementul-surpriză... Cântară cocoşii, umbrele schimbară ştafeta şi, în puţine clipe, se răspândiră zgomotele dintotdeauna: cărucioare şi căruţe cu simfonia lor crescândă şi descrescândă de clopoţei, perdele trase, obloane trântite, zgomotul apei în albii şi lighene; *Flooooori, flori; Măturaaaa, măturiiiica; Lozul: marele premiu;* vânzătorii ambulanţi de frigănele, *aguacate*[66] şi *tamal*[67] lăudându-şi marfa cântat, cu glas de ţârcovnic; apoi altul, care vindea acadele pe sticle goale; pe urmă, ştirile zilei strigate de vânzătorii de ziare; un aviator cubanez, Rosillo, bătuse recordul francezului Pégoud la lupinguri, pe câmpul de la Bien Aparecida; cineva şi-a dat foc de viu; arestarea unor geambaşi în Camagüey; val de frig sub -13°, pe înălţimile Placetas, anunţa Observatorul; tulburări în Mexic, unde avea loc o revoluţie adevărată: ştim din înfricoşătoarele relatări ale lui Don Porfirio; şi în ţara noastră, da, în ţara noastră, auzisem numele în gura vânzătorului, o

[66] Fruct tropical foarte hrănitor, asemănător ca aspect cu para, dar care nu este dulce, produs de arborele *Gersea americana.* Se consumă în salate, diverse aperitive, pasta numită *guacamole* etc.

[67] Mâncare specifică din America Latină; un fel de turtiţe de mălai, umplute cu un amestec de carne condimentată, totul învelit în pănuşă de porumb.

victorie a lui Ataúlfo Galván (da, „victorie” cred că a spus) în regiunea Noua Córdobă… îngrijorat de veste, l-am trezit pe Primul Magistrat, care dormea cu un picior enorm şi gros peste cel la fel de ţeapăn, dar mai lung, al mulatrei, şi amândoi, el foarte spilcuit şi demn, pornim pe jos spre Cheiul San Francisco, unde ne aşteaptă cargoul gata să ridice ancora… Dintr-o flaşnetă împodobită cu ciucuri şi fotografii cu La Chalito şi Bella Camelia, ţâşneşte dintr-odată ritmul percutant al unui pasodoble de coridă. „Ce oraş zgomotos!” remarcă Demnitarul. „Capitala noastră e o mănăstire de maici pe lângă ăsta!

Şi iată-ne sosiţi în Puerto Araguato, unde ne aştepta Colonelul Hoffmann, foarte băţos, cu monoclul de gală şi buna veste că totul e neschimbat. Mişcarea subversivă e sprijinită doar în provinciile din Nord, unde populaţia a fost, în mod tradiţional, ostilă Puterii Centrale, considerându-se neglijată, desconsiderată, privită ca o rudă săracă, deşi avea pământurile cele mai bogate şi mai fertile. Din cele cincizeci şi trei de lovituri de stat într-un secol de istorie, peste patruzeci fuseseră iniţiate de *caudillos* din Nord. Nimeni nu ştia – cu excepţia miniştrilor şi a înalţilor ofiţeri din Armată… – că Şeful Statului sosea astăzi. Aşa surpriza va fi mai mare… (Mai îndurerat acum decât înainte de trădarea omului în care îmi pusesem toată încrederea, contemplam de pe coverta vedetei ce mă aducea panorama portului, înduioşându-mă brusc, cu lacrimi în ochi, de prost-gust, dar de nestăpânit, în faţa căsuţelor căţărate unele peste altele, pe povârnişul dealului, asemeni unui fragil castel de cărţi de joc. Ogoită mânia de reîntâlnirea cu mine însumi, în tresărirea unei străfulgerări, am înţeles că aerul acesta e aer din aerul meu, că apa ce-mi ostoieşte setea, la fel ca orice apă, îmi trezeşte dintr-odată senzaţii uitate, legate de chipuri duse, de lucruri adunate în privire, depozitate în arhiva minţii. Să respir adânc. Să beau încet. Întoarcere. Paramnezie. Şi acum, când trenul urcă, urcă mereu prin tuneluri şi serpentine, uneori cu scurte opriri între piscurile şi râpele din Tierras Calientes, să privesc, cu ochii mirosului, desenul frunzelor ce cresc în chip de negură; să-mi reprezint arhitectura unui copac după plângânda îndoire a unei crengi; să aflu ciupercile pe scoarţa copacilor după dăinuirea miresmei lor regăsite… Gol, lipsit de apărare, îmblânzit, înclinat spre indulgenţă, iertare, posibilă împăcare – datorate încă unui *acolo* care, ceas cu ceas, rămânea tot mai departe, la picioarele

Arcului de Triumf –, pe măsură ce urcam spre Fotoliul Prezidenţial, din nou stăpânit de agresivitate, poate datorită reîntâlnirii cu vegetaţia apropiată, încleştată într-o neîntreruptă bătălie pentru recucerirea fâşiei de terasament pe unde pufăia locomotiva noastră, analizam evenimentele cu tot mai multă ură şi patimă. Cu fiecare două sute de metri urcaţi de maşină, creşteam în putere şi statură, tonificat de un aer rarefiat, venit dinspre culmi. Trebuia să fiu dur, neînduplecat; aşa cereau Forţele neîndurătoare, nemiloase, ce reprezentau încă obscura şi atotputernica raţiune de a fi – pulsaţia viscerală – a lumii în gestaţie, problematică încă în privinţa formelor, voliţiunii, impulsurilor şi limitelor. Pentru că *acolo* – acum acolo din acel *acolo* – dăinuia Baselul, portul maritim cu negoţul pe Rin din Anul 1000, iar Sena cu ale sale *bateaux-mouches*[68] continua să fie măsurată de veşnicii paşi ai telalilor şi renascentiştilor tabarini[69] pe Pont Neuf, în vreme ce aici, la ceasul acesta, jungla sugrumă jungla, estuarele sunt răscolite, râurile îşi schimbă cursul, părăsindu-şi albiile peste noapte, în timp ce douăzeci de oraşe construite într-o zi, înălţate de la chirpici la marmură, de la cocină la palate, de la chitara văcarilor la vocea lui Enrico Caruso, cad în ruină, dintr-odată, mizere şi părăsite, de îndată ce un minereu oarecare încetează să mai intereseze lumea sau nu ştiu ce excremente de păsări marine – din cele ce înzăpezesc recifurile cu burniţă lăptoasă – încetează să mai fie cotate la Marile Burse, cu multe tabele de afişaj, strigăte, licitări şi supralicitări, înlocuite de vreun produs realizat în eprubetă de chimişti nemţi. Pe măsură ce mă adăpam cu aerul meu, deveneam tot mai Preşedinte…) Şi eram cu adevărat preşedinte, în picioare pe platforma vagonului oficial, cu chipul împietrit, privirea aspră, cravaşă în mână, încruntat, pe când ne apropiam de capitala anunţată de bine ştiuta scenografie suburbană: acolo, fabrica de săpun, fabrica de cherestea, centrala electrică; la dreapta, dărăpănatul palat cu cariatide şi atlanţi şi minaretul cu mozaicuri, ruinat; la stânga, un panou mare, cu o reclamă pentru Emulsia Scott şi altul pentru Loţiunea Pompey. Linimentul Sloan, ia orice durere; Preparatul Vegetal Lydia Pinkham – ea cu colier şi camee – regele medicamentelor

[68] Vaporaşe pentru plimbări de agrement (fr.).

[69] Discipoli şi urmaşi ai lui Tabarin: *Antoine Girard*, zis *Tabarin* (1584–1633), celebru vânzător ambulant, spiţer şi farsor francez.

pentru dereglări sexuale. Şi mai ales – mai ales – Făina *Aunt Jemima* – atenţie la marcă –, ce era la mare preţ în mahalale, la oraşe şi la sate, datorită etichetei cu poza unei negrese din sud, cu basma cu pătrăţele, ca femeile noastre de-aici de la şes. („E leită bunica prusacului de Hoffmann” – spuneau limbile ascuţite, amintindu-şi că bătrâna exilată în îndepărtatele dependinţe ale casei, niciodată de faţă la mesele şi petrecerile Generalului, era văzută pe străzi doar când se ducea să se spovedească, la liturghia de la 6, sau când avea chef să se tocmească în gura mare pentru nişte sovârf sau salată verde la tarabele ţăranilor sculaţi cu noaptea-n cap, veniţi cu măgăruşii cocârjaţi de desagi dinspre munte, înainte de trezirea la viaţă a Vulcanului Tutelar…) Şine care se întretaie, discurile semafoarelor ce ne ies în întâmpinare şi la două dimineaţa intrăm în pustia Mare Gară de Est, toată din fier şi geamuri murdare – multe sparte –, construită demult de francezul Baltard. Ataşatul militar al Statelor Unite ne aştepta pe peron, împreună cu membrii Cabinetului. În câteva maşini străbatem oraşul, tăcut şi parcă nelocuit, datorită stării de război în vigoare, de la opt seara, apoi de la şase şi, începând de azi, de la patru şi jumătate după-masă. Pe trotuare înalte, cu porţile şi ferestrele închise, dorm casele cenuşii, portocalii, galbene, cu burlanele ruginite desprinse de streaşină. Statuia ecvestră a Făuritorului Naţiunii strălucea lugubră şi solitară în Piaţa Municipală, deşi o înconjoară mai jos, în picioare, eroii de bronz. Teatrul Mare, cu înaltele sale coloane clasice, în lipsa oricărei siluete omeneşti, împrumută înfăţişarea unui somptuos cenotaf. La Palatul Guvernamental, toate luminile erau aprinse, în aşteptarea Consiliului Extraordinar care avea să dureze până la ora micului dejun. Iar la zece, convocată de ziarele de dimineaţă printr-o ediţie specială, difuzată în masă. O imensă mulţime se îngrămădea înaintea faţadei din piatră vulcanică şi plăci de faianţă, înălţată în zilele Conchistei de un inspirat arhitect evreu, urmărit de Sfânta Inchiziţie, căruia îi datorăm cele mai frumoase biserici coloniale din ţară – şi în primul rând Sanctuarul Naţional al Divinei Pastora din Noua Córdobă. Când Primul Magistrat a apărut în balconul oficial, a fost întâmpinat cu urale ce au stârnit stolurile de porumbei de pe acoperişurile şi terasele în roşu şi alb, care, printre cele treizeci şi două de turle de biserici, mai mult sau mai puţin ambiţioase, se întindeau la vale într-o tablă

de şah... Stinse aclamaţiile, Preşedintele a început lent, marcând pauzele, după cum îi era obiceiul, să rostească un discurs bine închegat, sonor în registrul său de tenor, precis în intenţii, deşi – după părerea multora – prea încărcat cu expresii ca „transhumant", „mirobolant", „rocambolesc", „eristic", „apodictic", înainte de a ridica tonul pentru ca într-o orbitoare învolburare de furci caudine, săbii ale lui Damocles, treceri ale Rubiconului, trâmbiţe ale Ierihonului, Cyrano, Tartarini, Clavileño[70], amestecaţi cu semeţi palmieri, flamuri şi condori şi pelicani americani, să-i incrimineze pe „ienicerii nepotismului", „demagogii cameleonici", „condotierii de acadea", oricând dispuşi să-şi mânjească spada în aventuri nebuneşti, semănători ai discordiei acolo unde hărnicia, un concept patriarhal asupra vieţii, ne transforma pe toţi în membrii unei Mari Familii – unită şi înţeleaptă, dar întotdeauna severă, neiertătoare cu Fiii Risipitori care, în loc să se căiască de rătăcirile lor, ca în parabola biblică, vor să incendieze Vatra Strămoşească, unde, copleşiţi de demnităţi şi onoruri, deveniseră Oameni... Cântatele fraze întortocheate ale Primului Magistrat erau pentru mulţi prilej de batjocură. Dar – şi Peralta înţelegea asta – le întrebuinţa nu numai datorită unui retorism baroc; ştia că prin astfel de artificii de limbaj crease un stil ce îl definea şi că folosirea unor cuvinte, adjective, epitete neobişnuite, pe care ascultătorii le înţelegeau pe jumătate, departe de a-i aduce prejudicii, le măgulea un atavic cult pentru preţiozitate şi stil înflorit, dobândind astfel faima de maestru al limbii, în total contrast cu stilul plictisitor, cazon al proclamaţiilor prost redactate ale adversarului său... După ce şi-a terminat discursul printr-un emoţionant apel la calm, armonie şi strângerea rândurilor tuturor cetăţenilor de bună-credinţă, demni urmaşi ai Făuritorilor Naţiunii şi ai Părinţilor Patriei, ale căror venerate morminte se aliniau sub bolta apropiatului panteon („... întoarceţi capetele şi contemplaţi cu ochii minţii semeţul şi babilonicul turn ce..." etc., etc.), când aclamaţiile au încetat, oratorul s-a retras în Sala Consiliului unde pe o lungă masă de *caoba*[71] stăteau întinse mai multe hărţi. Înarmat cu steguleţe, unele naţionale, altele roşii, prinse în ace de gămălie, Colonelul Walter Hoffmann, Preşedintele Consiliului, acum Ministru de

[70] Cal de lemn, aşa-zis fermecat, călărit de Don Quijote.

[71] Denumirea spaniolă a arborelui de acaju.

Război, schiţă un scurt şi clar tablou al situaţiei militare. Pe linia asta se află ticăloşii de feciori de târfe, aici, aici şi aici, apărătorii onoarei naţionale. Ticăloşii de pui de căţea primiseră ajutor din partea altor feciori de târfe, în ultimele săptămâni; asta era evident. Odată cedată însă zona dinspre Pacific Companiei United Fruit, posibilităţile lor de a primi ajutoare prin Bahía del Negro erau lichidate. Trupele fidele opriseră înaintarea revoluţionarilor spre nord-vest. „Dacă am fi avut mai multe arme, am fi făcut mai mult. ” „Într-o săptămână vom avea tot ce ne trebuie”, a spus Primul Magistrat, dând amănunte, pe bază de facturi, despre încărcătura îmbarcată în Florida. Pentru moment, trebuia ridicat moralul şi întărită combativitatea trupelor constituţionale. Va pleca chiar el, personal, în noaptea aceasta, în zona operaţională. În linii generale, situaţia, deşi gravă, trebuia privită cu optimism. „Şi Noua Córdobă?”, a întrebat totuşi, gândindu-se la acest straniu oraş cu palate în ruină, bogat în mine, poate prea indigen, întotdeauna deconcertant prin felul său de a fi, primejdios în sentimentele sale imprevizibile, ce fusese focarul unei încrâncenate rezistenţe în timpul revoluţiilor anterioare. „Nimic”, a răspuns Hoffmann. „Acolo, Ataúlfo nu se bucură de popularitate. De-asta nici nu m-am atins de oraş. Şi pe urmă, a promis că va respecta proprietăţile englezeşti şi nord-americane, şi-acolo sunt multe, şi vrea să arate că-şi ţine cuvântul, îndepărtând frontul de această zonă.” Primului Magistrat îi era somn. După ce-i spuse Intendentei Elmira să-i pregătească ţinuta de campanie, să-i văcsuiască cizmele şi să-i lustruiască cascheta, îmboldit de-o poftă bruscă, o propti aşa la repezeală, cu fustele-n cap, sprijinită de marmura unei comode şi pierzându-se în elogii privind „condiţia” în care se-ntorsese conaşul de la Paris – cu toate că Parisul, Parisul ăsta îngrozitor, unde oamenii îşi pierd până şi sufletul… – înainte de a se cuibări în hamac să doarmă câteva ore… La capătul ceasurilor de odihnă a dat cu ochii de chipul – posomorât şi neliniştit, de astă dată – al Doctorului Peralta. Studenţii de la seculara Universitate San Lucas avuseseră îndrăzneala să răspândească un manifest insolent, inadmisibil, pe care Preşedintele l-a citit cu o furie crescândă. Se amintea acolo că venise la putere printr-o lovitură de stat; că fusese confirmat în funcţie în urma unor alegeri frauduloase; că mandatul său fusese prelungit graţie unei arbitrare modificări a

Constituţiei, că realegerea sa… – în fine, tot tacâmul de rigoare. Sosise vremea să se pună capăt unei Autorităţi fără ţel şi program politic, manifestându-se prin ucazuri şi edicte decretate de un Preşedinte Proconsul, călăuzit în cârmuirea ţării de mesajele cifrate trimise de fiul său Ariel. Dar partea cea mai gravă – prin noutatea sa – era că studenţii afirmau acum că atât uniforma, cât şi redingota reprezentau acelaşi lucru, iar cauza guvernamentală şi cea a numiţilor „revoluţionari" erau la fel de puţin interesante. Se schimbau doar jucătorii în jurul aceleiaşi table de şah şi se continua o nesfârşită partidă, începută acum mai bine de o sută de ani. Şi pentru revenirea la ordinea constituţională şi democratică se propunea personalitatea Doctorului Luis Leoncio Martínez, auster profesor de filosofie, traducător al lui Plotin, pe care Peralta îl cunoştea foarte bine, pentru că fuseseră colegi de şcoală. Era un bărbat cu frunte înaltă, cu un cap îngust şi pleşuv, cu vene proeminente, vorbind puţin şi scurt, abstinent în materie de alcool, vegetarian militant, care se scula în zorii zilei, tată a nouă copii, admirator al lui Proudhon, Bakunin şi Kropotkin[72] şi care corespondase pe vremuri cu Francisco Ferrer, învăţătorul anarhist din Barcelona şi organizase o mare manifestaţie în oraş când s-a aflat că fusese împuşcat acolo la Montjuich – manifestaţie permisă de Primul Magistrat, deoarece protestele erau generale şi, în fond, de vreme ce Ferrer era oricum mort şi nu putea nimeni să-l mai învie, o demonstraţie începută la apusul soarelui şi terminată odată cu briza de la nouă (trei ore de urlete care nu erau contra Guvernului), venea să confirme respectarea libertăţilor, toleranţa ideilor la noi etc., etc. Pe lângă toate acestea, Doctorul Luis Leoncio Martínez îngemăna convingerile sale privind libertatea cu un soi de teosofie hrănită de *Upanişade*, *Baghavad-Gita*, Annie Besant, Doamna Blavatzky şi chiar Camille Flammarion – interesându-se de fenomenele metapsihice, care, în cadrul unor foarte intime ceremonialuri cu mese care se roteau, catene magnetice şi concentrări ale spiritului, determinau prin lovituri şi levitaţii apariţia unui Swedemborg, a Contelui de Saint-Germain, a lui Katie King sau chiar a îndepărtatei Eusapia Paladino, încă în viaţă… Şi acum,

[72] *Pierre Joseph Proudhon* (1809–1865), *Mihail Aleksandrovici Bakunin* (1814–1876), *Piotr Alekseevici,* prinţ *Kropotkin* (1842–1921), teoreticieni ai anarhismului.

acest visător, acest utopist apăruse pe neaşteptate în Noua Córdobă, răsculând muncitorii în minele de cupru şi cositor cu ajutorul unei jumătăţi de duzină de lideri studenţeşti. Era o acţiune cu mult peste puterile lui, mai ales dacă te gândeai că e un om de bibliotecă, admirat de câţiva concetăţeni, dar fără suport politic în restul ţării. Calmat cu ajutorul unui pahar servit la momentul oportun şi analizând lucrurile din punctul de vedere tactic, Preşedintele şi-a zis că, de fapt, un duşman comun acţionând în ariergarda Generalului Ataúlfo Galván îl favoriza, limitând activitatea rebelilor la două provincii din nord-est. Şi dacă povestea din Noua Córdobă lua proporţii, în ultimă instanţă, se putea conta pe ajutorul Statelor Unite, Casa Albă fiind acum mai mult ca niciodată împotriva celui mai mic sâmbure de mişcare cu caracter anarhist, socialist, în această Americă de Jos, prea răzvrătită şi latină. Primul Magistrat tocmai se pregătea să analizeze situaţia cu Colonelul Hoffmann, când un al doilea manifest, scris pe un ton satiric şi glumeţ, i-a aprins din nou – de astă dată mai mult ca înainte – stinsa mânie. De astă dată era luată peste picior oratoria sa, într-o foarte creolă proză, şi, maimuţărindu-l şi batjocorindu-l, îl numeau „Tiberiu de operetă”, „Satrapul din Tierras Calientes”, „Moloch-ul Tezaurului Public”, „Monte Cristo la prima generaţie încălţată”, care în peregrinările sale prin Europa umbla întotdeauna cu un milion în servietă. Venirea sa la putere fusese „18 Brumar al Iliciţilor”. Cabinetul său era „Golden-rush”[73], „Curtea Miracolelor”, „Conciliul tâlharilor”. Nimeni nu era iertat: Colonelul Hoffmann era „un prusac cu bunică neagră în ograda din dos”, Generalul Ataúlfo Galván era „zurbagiu, flecar, barbar cu teacă şi sabie” iar numeroşi funcţionari şi şefi de la Securitate erau zugrăviţi, după cum erau consideraţi, tragici sau groteşti, în tonuri inchizitoriale sau caricaturale de teatru buf. Dar şi mai rău era că fiica lui, Ofelia, era proclamată „Infanta Regelui Midias”, amintindu-se că, în timp ce femeile desculţe de aici nu au un spital unde să nască, preafericita creolă, colecţionară de camee antice, preţioase cutiuţe muzicale şi cai de curse, dăruise mii de pesos, moneda naţională (la schimbul de 2,27 dolarul), unor societăţi şi organizaţii ca Misionarii din China, Liga pentru protecţia artei gotice şi Fundaţia Picătura de Lapte, aceasta din urmă prezidată de o Ducesă europeană... Acum gluma întrecea

[73] Goana după aur (engl.).

gluma şi Primului Magistrat nu-i ardea de glume. Şi cu atât mai mult acum, când Colonelul Hoffmann îi aducea vestea că studenţii, baricadaţi în incinta Universităţii, organizaseră un miting contra Guvernului. „Băgaţi cavaleria peste ei", a ordonat Preşedintele. „Dar dreptul secular, autonomia?" „Acum nu mă gândesc la aiureli dintr-astea. Destul ne-au regulat cu autonomia lor. E stare de urgenţă." „Şi dacă opun rezistenţă, dacă aruncă cu cărămizi de pe terase, dacă vor răni caii, cum au făcut în 1908?" „Atunci... trageţi! Repet, e stare de urgenţă şi dezordinea nu poate fi toleratã..." După o jumătate de oră începeau să răpăie puştile în curtea Universităţii San Lucas. „Şi dacă sunt morţi – a spus Primul Magistrat, încheindu-şi tunica –, fără înmormântări solemne, cu sicrie purtate pe umeri şi discursuri la cimitir, pentru că şi astea sunt tot manifestaţii la adăpostul doliului. Familia să-şi ia hoitul şi să-l vâre în groapă, fără bocete şi maimuţăreli, că altfel toată familia, cu mamă, bunici şi plodăraie, intră la pârnaie..." Afară continuau împuşcăturile. Opt morţi şi douăzeci şi ceva de răniţi. „Să se înveţe minte", a zis Primul Magistrat, aşezându-se în lungul Renault negru ce avea să-l ducă la gară. „A murit vreun soldat?" „Doi; un student şi un îngrijitor erau înarmaţi." „Să li se organizeze funeralii naţionale; pe afeturi de tun, cu marşuri funebre; să fie expuşi în Panteonul Eroilor, deoarece au căzut la datorie..." Şi belicoasa trupă începu pregătirile pe peron, într-o pompoasă defilare de chivere şi harnaşamente, cureluşe şi pinteni, binocluri şi cravaşe de gală, într-un du-te-vino de sergenţi asemeni *feldwebel*[74]-ilor nemţi, care supravegheau îmbarcarea trupei în vagoane, căruţe trase de vite şi furgoane. Primii au urcat soldaţii de elită, vânătorii şi husarii, cu cizme strălucitoare şi poză marţială, care alcătuiau convoiul prezidenţial. Apoi, în celelalte vagoane, infanteriştii, mai puţin aspectuoşi, cu tunici boţite şi bocanci scâlciaţi şi, la sfârşit, pedeştrii de mâna a doua, cu *machete*[75], cartuşiere, carabine vechi şi încălţări desperecheate. Şi peste tot, furişându-se printre grupuri şi unităţi, strecurându-se pe ferestre, căţărându-se pe acoperişuri, vivandierele, cu primusuri şi vase de

[74] Plutonier (germ.).

[75] Armă albă, mai scurtă decât spada, cu lama lată şi grea, sau un fel de iatagan, folosită pentru tăierea trestiei de zahăr, a vegetaţiei tropicale ce împiedică pasul oamenilor etc. (sp.).

bucătărie înghesuite în boccele şi saci. În vagoane-platformă fuseseră încărcate două tunuri Krupp, montate pe şină semicirculară, cu complicatele lor maşinării de roţi dinţate, pârghii şi manivele. „Astea-s pentru decor?”, a întrebat Primul Magistrat. „Experienţa a demonstrat – a răspuns Hoffmann – că pot fi transportate în care trase de câte patru perechi de boi.” „Foarte practic pentru operaţiuni-fulger”, a zis Preşedintele, pe care toată această tevatură îl binedispusese... În sfârşit, cu o întârziere de trei ore, în care se adăugaseră vagoane, se aduseseră vagoane, se mai puseseră vagoane, se scoseseră vagoane, se constatase că unul nu era bun, că altul era bun, că celălalt avea frânele blocate, că vagonul-cisternă era plin cu apă clocită, că remorca nu funcţiona, după alte două ore în care se aduseseră boghiuri de pe liniile moarte, se rupseseră rânduri de căruţe, ca să se formeze din nou, se înaintase, se dăduse înapoi, printre şuierături de locomotivă şi trompetele fanfarei militare, armata porni la drum, însoţită de cântecul de rigoare:

Rămâi cu bine, mândro,
lumina vieţii mele.
Cânta-ntristat soldatul
la geamul dragei sale.

Primul Magistrat se încuie, în curând, în comodul său compartiment din vagonul prezidenţial, împreună cu Peralta, ca să bea ceva din servieta Hermes, ferit de privirile căpitanilor şi coloneilor, care, în salonul-*pullman* sărbătoreau plecarea pe front în jurul unor sticle cu etichete renumite. Aşezat pe marginea canapelei, privea melancolic bombeurile cizmelor strălucitoare, harnaşamentul de campanie atârnat într-un cuier, pistolul în tocul lui – mai greu, de calibru mai mare decât preferatul său, Browningul roşu, de uz personal. „Generale...” „General...” „Dom’ne General...” Iar roţile, trecând peste capetele şinelor, spuneau cu o regularitate obsedantă: „*Gen-ral... Gen-ral... Gen-ral... Gen-ral...*” Poate că el era unicul General în această lume largă, căruia nu-i făcea plăcere titlul de General, acceptat doar când se afla în prezenţa militarilor sau când trebuia să preia, ca acum, comanda unei operaţiuni, pentru că, de fapt, titlul ăsta şi-l conferise el însuşi, cu foarte mulţi ani în urmă, cu prilejul uneia dintre primele sale acţiuni

politice, acolo, în Surgidero de La Verónica, atunci când, în fruntea unui grup înarmat, asaltase cu şaizeci şi ceva de oameni un fort ocupat de nişte rebeli, nişte răsculaţi, duşmani ai Guvernului, căruia îi era fidel pe atunci şi pe care avea să-l răstoarne mai târziu – de astă dată cu ajutorul unor generali adevăraţi – ca să se instaleze el în Palatul Prezidenţial. Acum, pentru un timp – cât vor dura operaţiunile – o să fie din nou „General”, „Generale”, „Domnule General”. Îşi privi iarăşi bombeurile, pintenii, harnaşamentul. Şi se gândea, luându-se peste picior, la personajul din comedia lui Molière, care era bucătar când îşi punea bonetă şi vizitiu când îmbrăca livreaua. „Dă-mi ceva de băut”, îi spuse lui Peralta. „Şi dă-mi cartea aia.” Şi, în aşteptarea somnului, răsfoi paginile până ajunse la Cartea a Şasea, unde rămăsese acum câteva săptămâni. *Capitolul XI*: „Deoarece am ajuns la această parte a relatării, ni se pare oportun să ne oprim asupra obiceiurilor din Galia şi Germania şi asupra deosebirilor ce definesc aceste naţiuni. În Galia, nu numai în fiecare stat, ci chiar în fiecare provincie, ba chiar şi în sânul fiecărei familii există partide…” *Există partide*. „De-aia i-au regulat aşa, că le-au mers fulgii”, comentă Primul Magistrat între două căscături… Afară, continuau cântecele:

În noaptea când o-mpuşcară,
Cu norocul se-ntâlni.
Că din şase gloanţe trase,
De-unul Rosita muri…

Trei

Când Generalul Ataúlfo Galván, învins în prima bătălie în câmp deschis, trecu Río Verde, în urma trupelor zdrobite şi împrăştiate, lăsându-le pe celălalt mal pe cele două muieri ce-l însoţeau în această campanie, Misia Olalla şi Jacinta la Negra – rămase în urmă pentru că se încăpăţânaseră să care saci cu bluze, *ruane*[76] şi găteli, furate din prăvăliile unei aşezări jefuite de curând –, se zugrăvi un fulger din cele ce par că sfâşie cerul de sus în jos, răsunară două tunete ce parcă nu se mai terminau şi asta a fost uvertura unei ploi ce a durat luni de zile, deasă, neiertătoare, exasperantă, pentru că nu se mai oprea, turna tot timpul şi la fel de tare, cum se întâmpla numai prin părţile acestea cu păduri. Pentru că se aflau în zona pădurilor, pe coaste de munţi veşnic înceţoşaţi, estompaţi de negura ce se ridica într-o parte ca să se îndesească în alta, lăsând soarele să se strecoare printr-o gaură de cer – ici câteva clipe, colo alte câteva – ca să lumineze ignorata mândrie a unor flori fără nume, cătărate pe coroanele arborilor rămuroşi, sau ca să farmece inutil, pentru că nimeni n-avea să-l vadă, splendidul candelabru de orhidee agăţat de tavanul junglei; aceasta era regiunea pădurilor unde peste *caoba*, *júcaro*, cedri şi *quebracho*[77], peste atâtea specii atât de rare, încât răsturnau clasificările tradiţionale – le răsturnaseră chiar şi pe cele ale lui Humboldt –, cădeau atâtea ploi, încât oamenii, simţindu-le apropierea, după o adiere venită de departe, aveau impresia că începe un an de şapte luni, inclus cu totul într-un an de douăsprezece luni, al cărui curs nu cunoaşte cele patru anotimpuri, ci doar două: unul scurt, mucegăios, cu muncă pe brânci şi unul lung, de o nesfârşită plictiseală. Când răsuna ultimul tunet al anotimpului, începea o viaţă nouă – o nouă etapă, un nou pas – în mijlocul unei vegetaţii atât de ude şi îmbibate, încât părea răsărită din lagunele şi mlaştinile pământului, veşnic pline de orăcăitul broaştelor, acoperite de spinările lor buboase, irizate de băşicuţe rătăcitoare, pornite din putreziciunile adâncului... Fuseseră înălţate câteva corturi de campanie pentru

---

[76] *Ruana,* un fel de poncho, folosit în zonele muntoase ale Americii de Sud (sp.).

[77] *caoba, júcaro, quebracho* - Arbori tropicali *(caoba* este mahon sau acaju în sp.).

comandanţii armatei. Cel al Primului Magistrat în mijloc, fixat cu frânghii prinse de ţăruşi, ce susţineau înaltul fronton de pânză cu un steag al Republicii. Învingătorul zilei, după o cină compusă din sardele, *corned-beef*[78], banane prăjite, cremă de lapte şi vin de Rin, considerând că ofiţerii săi sunt probabil epuizaţi după încrâncenata luptă din timpul zilei, i-a poftit la binecuvântata odihnă, în aşteptarea Consiliului Statului Major de a doua zi. Rămăseseră doar Colonelul Hoffmann, Doctorul Peralta şi Primul Magistrat să joace o plicticoasă partidă de domino, la lumina galbenă a felinarelor cu gaz. Dar deodată, cinci, zece, douăzeci de trăsnete se abătură asupra junglei, urmate de tunete ce bubuiau atât de prelung, că părea unul singur şi veni o trombă – „învârtelniţa", cum îi spun localnicii – ce luă pe sus cât ai clipi din ochi întreaga tabără. În vreme ce soldaţii se descurcau care cum puteau, Colonelul Hoffmann şi Primul Magistrat, călăuziţi de Doctorul Peralta, se îndreptară spre munte, unde dimineaţa zăriseră gura neagră a unei grote. Ajunseră la destinaţie alunecând, împiedicându-se, uzi leoarcă, tremurând, luminându-şi calea cu lanterne cu baterii. O zburătăcire speriată de lilieci, ce se liniştiră în curând, şi simţiră realitatea adăpostului cu pereţi umezi, boltă argiloasă, împodobită cu stalactite, unde ploaia se făcea simţită doar ca vuietul unei îndepărtate cascade. Era însă frig; răceală de piatră întunecoasă, pe care micile răni ale muntelui sângerau încet. Primul Magistrat, aşezat pe un poncho, avea o nestăpânită poftă de băutură. (Nevoie răscolită în pântece, în măruntaie, ce te face să-ţi simţi trupul golit, fără viscere, contractat de o neostoită nelinişte ce urcă spre gâtlej, spre gură, trezeşte memoria buzelor şi mirosul…) Înţelegând ce se întâmplă (repetat semnal cu degetul mare la ureche), doctorul Peralta adoptă o figură ştrengărească şi, apucând servieta Hermes, declară că el, de teama unor posibile guturaiuri în timpul campaniei, luase cu el nişte rachiu de care – de ce să nege? – era mare amator. „Toată lumea ştie că tu eşti stareţul Santei Inés", a spus Colonelul Hoffmann, descheindu-şi mantaua, însufleţit de o neaşteptată veselie. Şi, alăturându-se rugăminţilor secretarului, l-a convins pe Primul Magistrat să guste din licoare ca să-şi păzească sănătatea – acum mai preţioasă decât niciodată – de primejdiile vremii rele. „De data asta", a spus Primul Magistrat, ducând la gură primul flacon, a

[78] Carne conservată de vită (engl.).

cărui învelitoare de piele de porc, groasă şi poroasă, îi mirosi dintr-odată ca magazinul din Paris unde Ofelia îşi cumpăra şeile, hamurile, frâiele şi căpeţelele de jocheu. „Nu vă opriţi, domnule Preşedinte; vă face bine; într-o zi ca asta… şi zi de victorie încă.” „Zi glorioasă, într-adevăr”, a întărit Doctorul Peralta. Afară îi răspunse un tunet ce le întărea, aici înăuntru, plăcuta senzaţie de securitate. Licoarea tare, băută în grotă îşi împletea aroma de trestie de zahăr, aromă vegetală, cu umezeala şi mireasma pământului, a muşchiului, într-o îndepărtată evocare a clasicelor crame, unde mustul doarme sub bolţi adânci. Cu sufletul uşurat, Primul Magistrat şi-a adus aminte de un text clasic, citat de el în glumă la un Consiliu de Miniştri – unde se fălea mult cu cât e de citit, amintindu-şi versuri, sentinţe la obiect, maxime potrivite – cu prilejul unui scandal politic în care era amestecată armata: „Suflaţi vânturi până vă veţi sparge obrajii. Şi voi, fulgere, vii ca ideile, prevestitoare ale trăsnetului ce doboară stejarul, veniţi să-mi aprindeţi capul acoperit de nea…” La care Doctorul Peralta, mai mult zorrillesc[79] decât shakespearian, răspundea cu scânteieri din *Pumnalul gotului,* atât de des rostite pe scena Naţionalului nostru de tragedianul spaniol Ricardo Calvo, a cărui dicţie, prea literară, Peralta o maimuţărea în mod comic:

Ce furtună ne pândeşte!
Doamne, ce noapte de groază!
Oare-i orb groaznicul glas,
fulgerarea ce sclipeşte
când mânios goneşte vântul
şi zarea se prăbuşeşte?…

Servieta cu flacoane a fost deschisă din nou pentru a cinsti „groaznicul glas” din vers şi pe cel ce, cu groaznic glas, îl răcnise. Şi destul de încălziţi, cu tunica niţel descheiată, Colonelul Hoffmann a început să facă o retrospectivă a campaniei: până ieri, mici ciocniri armate, încăierări, focuri izolate, ambuscade de patrule; de partea noastră, cea mai gravă pierdere: trenul aruncat în aer la ieşirea din tunelul Roquero, cu cai, vehicule pierdute, şaptesprezece morţi şi cincizeci şi doi de

[79] Adjectiv derivat de la numele lui *José Zorrilla y Moral* (1817–1893), poet şi dramaturg romantic, autor a numeroase poeme şi drame, printre care şi *Pumnalul gotului.*

oameni scoşi din luptă, cu răni mai mult sau mai puţin grave. Dar inamicul – a îndreptat lumina lanternei spre o hartă pusă pe găinaţul de liliac vălurit ce acoperea solul – se retrăsese mereu spre Río Verde, fără intenţia de a lupta. Astăzi, în schimb, avusese loc o mare înfruntare, o adevărată bătălie aşa cum se văzuse doar în timpul Războaielor de Independenţă. Desigur că fusese necesară o pregătire foarte atentă. Inamicul primise numeroase ajutoare în oameni, cai, vite, saci cu porumb, informaţii transmise din sat în sat, cu o uimitoare repeziciune, de către împuţiţii ăştia de munteni, mereu gata să sprijine răzmeriţe şi lovituri de stat. Conflictul nu data de ieri, de azi. De o jumătate de veac muntenii ăştia ne puneau răbdarea la încercare cu marşurile lor spre capitală şi şefii lor, care, ajunşi la Palatul Prezidenţial, descopereau cu uimire cum funcţionează maşinile de gătit cu gaz şi instalaţiile sanitare, robinetul de apă caldă şi telefonul dintr-o cameră în alta. De aceea, înainte de luptă fusese necesar să se organizeze o vastă operaţie de curăţire: incendierea caselor şi a satelor, împuşcarea pe loc a oricărui suspect, scurte rafale la baluri, la aniversări şi botezuri, tot atâtea pretexte pentru a face propagandă cu jumătate de gură, a răspândi zvonuri şi a pune la cale răzmeriţe, ca să nu mai vorbim de unele priveghiuri, unde, printr-un nemaipomenit miracol, în coşciug nu era niciun mort. „Dar la Santo Tomás del Ancón te-ai cam întrecut”, zise Primul Magistrat. Trist, foarte trist, fără îndoială, dar războiul nu se face cu mănuşi albe şi nici stând prea mult pe gânduri. Trebuie să ţinem seama tot timpul de cele două principii incontestabile ale lui Moltke[80]: „Cel mai bun lucru care se poate face într-un război este să-l sfârşeşti curând… Pentru a-l sfârşi repede sunt bune toate mijloacele, fără a le excepta nici pe cele mai condamnabile.” Într-un text fundamental, publicat în 1902 de Marele Stat Major German, se spunea: „Un război purtat în mod energic nu poate fi îndreptat doar spre distrugerea combatanţilor, ci şi a resurselor lor materiale şi morale. Aspectele umanitare pot fi avute în vedere numai dacă nu afectează obiectivele războiului.” În plus, Von Schlieffen[81] spusese că… „Nu mă mai bate la cap cu clasicii tăi nemţi”, a spus Primul Magistrat. Von Schlieffen ar fi vrut ca

[80] *Helmuth Moltke* (1800–1891), feldmareşal, teoretician şi istoric militar german, colaborator apropiat al lui Bismarck.
[81] *Alfred Schlieffen* (1883–1913), general şi teoretician militar german.

luptele să fie conduse pe hărţi, ca pe o tablă de şah, de la distanţă, prin legături telefonice, cu automobile şi motociclete. Da' în împuţitele astea de ţări fără şosele, cu atâta junglă, mlaştini şi munţi, legăturile se puteau stabili doar călare pe măgari sau catâri – nici caii nu pătrundeau prin unele locuri – dacă nu chiar prin mesageri care să ştie să alerge şi să se furişeze asemeni curierilor lui Atahualpa[82]. Aceste bătălii ideale, purtate cu ajutorul ocheanului şi binoclului, cu hărţi împărţite în careuri şi aparate de precizie, te făceau să visezi, bineînţeles, la generali cu mustăţi *à la* kaizer şi sticla de coniac la îndemână, prea puţin amatori – deşi existau şi excepţii – să se arunce sub ploaia de gloanţe şi în lupta corp la corp... Luptele noastre, în schimb, trebuiau purtate – ca azi – cu snagă în boaşe, uitând teoriile învăţate la Academiile Militare. Şi erau mai de preţ aici bătrânii artilerişti cu sistemul lor de „trei palme în sus şi două la dreapta, un deget şi jumătate corecţia tirului", în stare să încarce un tun şi cu piuliţele vivandierelor, decât noii locotenenţi putrezi de algebră şi balistică păsărească, pe care subalternii n-o înţelegeau, având nevoie să calculeze în carneţel traiectoria unui obuz care până la urmă cădea întotdeauna mai încoace sau mai încolo de ţintă. „În America Latină, cu toată artileria, mitralierele şi restul bucătăriei moderne cumpărate de la yankei, natura ne obligă să ne batem tot ca pe vremea războaielor punice", zicea Primul Magistrat. „Dacă am avea elefanţi, i-am pune să treacă Anzii." „Cu toate astea, Von Schlieffen..." „Von Schlieffen al tău îşi bazează întreaga strategie militară pe bătălia de la Cannae[83], câştigată de Hannibal." Şi Demnitarul, care condusese operaţiunile din timpul zilei, îi ului pe ceilalţi, dezvăluindu-le – sau poate vrând să-i facă să creadă... – că se călăuzise după *Comentariile* lui Iulius Cezar în organizarea înfruntării. Trei corpuri de infanterie în centru; două în ofensivă, cel de-al treilea, în rezervă, în tranşee. Două corpuri de cavalerie: la dreapta, cel al lui Hoffmann, la stânga, al său. Obiectiv: ruperea flancurilor inamicului, îngrămădirea într-un punct, încercuirea lui în aşa fel, încât ariergarda să devină

[82] *Juan Santos Atahualpa,* conducător al unei răscoale împotriva dominaţiei spaniole în Peru, în secolul al XVIII-lea.

[83] Aşezare în sud-estul Italiei, în Apulia. Bătălia a avut loc în anul 216 î.Hr., în timpul celui de-al doilea război punic şi s-a încheiat cu o strălucită victorie împotriva romanilor.

ineficientă şi împiedicarea retragerii sale spre râu. Văzându-se aproape încercuit, Ataúlfo Galván se refugiase pe celălalt mal, lăsându-i aici pe cei doi îngeri păzitori ai somnului său, Misia Olalla şi Jacinta la Negra, care, la ceasul acesta, trebuie să fi trecut prin prohaburile a peste jumătate de batalion de Husari ai Patriei, ce defilaseră printre coapsele lor în rând, câte unul, până la ultimul. În realitate, bătălia fusese cea purtată de Cezar contra lui Ariovist[84], începând cu infanteria care îi freca pe bieţii indieni şi negri, prost înarmaţi, ce se alăturaseră revoluţionarilor – pentru Cezar erau veneţi, marcomani, heruli, tribohi… pentru noi, *guahibos, guachinangos, bochos, mandingas*[85] – până când, văzându-şi oamenii zdrobiţi, şeful lor trecu Río Verde. Ataúlfo Galván ni se părea la fel ca Ariovist, care fugise lăsându-le pe un mal al Rinului pe cele două vivandiere ale sale, una din Suevia şi cealaltă din Noricum. Şi să nu uităm că şi Cezar a avut de luptat cu acei *andes*[86], care nu ştiu de ce mi se pare că seamănă cu împuţiţii noştri de andini. „Oh! Câte ştiţi, domnule preşedinte!”, a exclamat Doctorul Peralta, uimit de atâtea cunoştinţe în materie de războaie antice. „Eu ştiu doar că astăzi l-am buşit pe Ariovistul Galván”, a spus Hoffmann, niţel jignit că Primul Magistrat nu-i preţuia prea mult pe Moltke şi Von Schlieffen… Îşi trecură din nou flacoanele din mână în mână. Din când în când, strălucirea unui fulger se furişa prin gura peşterii. Preşedintele îşi aminti de plictisitoarea operă văzută la New York, unde, într-unul din tablouri apărea o grotă misterioasă, pierdută în adâncul pământului, cu bolţi înverzite de scânteieri fosforescente. Colonelul Hoffmann, înzestrat cu o voce puternică, care-l făcea să-şi închipuie că e *heldentenor*[87], amintind de grotele lui Mime şi Alberich, încercă să cânte câteva acorduri wagneriene, pronunţând cuvintele afectat, într-o germană din gâtlej, fără să nimerească însă textul adevărat care însoţea laitmotivul din Siegfried. Necăjit de lipsa de memorie, pusă pe seama băuturii, apucă un bolovan şi-l azvârli înspre fundul peşterii. Sunetul ce-i răspunse nu fu însă zgomotul pietrei lovind piatra, nici al pietrei căzute pe pământ sau în apă, ci acela al unui vas de lut, lovit în

[84] *Ariovist* (cca. 71–58 î.Hr.), conducător al suevilor, a fost înfrânt de Cezar în anul 58 î.Hr. şi izgonit din Galia.
[85] Triburi indiene şi africane din America Latină.
[86] Unul dintre popoarele învinse de Iulius Cezar în campaniile sale.
[87] Tenor eroic (germ.).

pântece, spart în bucăţi. Militarul ridică lanterna. Deasupra unor cioburi de pământ se înălţa, acolo, în fund, o oribilă arhitectură umană – de-abia de mai rămăsese umană – din oase înfăşurate în pânză ruptă, piele uscată, găurită, roasă, ce purta un craniu împodobit cu o panglică brodată; un craniu cu orbite goale, având o expresie îngrozitoare, cu o scobitură de nas furios, deşi inexistent şi o enormă gură crenelată de dinţi galbeni, împietriţi parcă pentru veşnicie într-un neauzit urlet, încununând mizeria unor falange risipite, a unor coaste împrăştiate şi a unor tibii încrucişate, de care mai atârnau încă nişte sandale milenare – şi totuşi, parcă noi, datorită sforii colorate: roşu, negru, galben. Părea un imens făt descărnat, ce străbătuse toate etapele evoluţiei, maturitatea, decrepitudinea şi moartea – reîntors la condiţia fetală prin scurgerea timpului – aşezat aici, mult mai încolo, mult mai încoace de propria sa moarte, ceva ce de-abia mai e ceva, ruina unei anatomii care priveşte prin două găuri, de sub o coamă greţoasă, căzând în şuviţe prăfuite de-o parte şi de alta a obrajilor uscaţi. Şi acest monarh, judecător, mare preot sau şef militar îi privea iritat de pe soclul vârstei de veacuri nenumărate pe cei ce spărseseră ultimul său acoperământ de lut. Alte şase urne mari se înşirau în dreapta şi-n stânga, de-a lungul pereţilor lucinzi de apa ce se filtra prin munte. Adunând câteva pietre, Hoffmann le sparse una după alta. Şi apărură şase mumii, pe vine, cu humerusurile încrucişate – mai mult sau mai puţin jupuite de piele, cu femururi sau falange mai mult sau mai puţin întregi, găurile negre ale chipurilor mai mult sau mai puţin acuzatoare – întrunite într-un înfricoşător conclav pângărit, într-un Tribunal al Profanărilor. „Ptiu, ptiu, drace! Piei, diavole!” strigară toţi trei, într-un vârtej de lilieci ce se azvârleau roată peste capetele lor. Urmăriţi încă de viziunea rămasă în spate, ieşiră în noapte, sub ploaie, îndreptându-se spre tabără, unde corturile trântite pluteau în apa clisoasă. Înfăşurându-se în ele – deşi erau ude – s-au aşezat la picioarele unui pom gros, aşteptând primii zori. Şi cum frigul strângea, au fost golite ultimele flacoane din servieta Hermes. Revenind la surprinzătoarea seninătate regăsită întotdeauna când bea mult, Primul Magistrat l-a însărcinat pe secretarul său să redacteze un raport către Academia de Ştiinţe a Naţiunii, cu privire la descoperirea mumiilor, cuprinzând coordonatele grotei, poziţia intrării în raport cu răsăritul soarelui, aşezarea exactă a urnelor

etc., aşa cum procedau, în prezent, arheologii. Pe de altă parte, mumia principală, cea din mijloc, avea să fie donată Muzeului Trocadero din Paris, unde va da foarte bine într-o vitrină, pe un soclu de lemn, cu o placă de aramă: *Civilisation Précolombienne. Culture de Río Verde* etc., etc. În privinţa vechimii, or să vadă experţii de acolo, mai prudenţi decât ai noştri, prea înclinaţi în a dori să demonstreze, de fiecare dată când găseau o toartă de ulcior vechi, o amuletă de argilă, că acestea dovedeau o tehnică a olăritului mai înaintată decât cele mai vechi vestigii din Egipt sau Sumer… Dar, oricum, cu cât vor fi mai multe secole pe placă, cu atât mai mare va fi prestigiul ţării, posesoarea unor vestigii ce se puteau compara, în vechime, cu cele găsite în Mexic sau Peru, ale căror piramide, temple şi necropole reprezentau un soi de blazon al civilizaţiilor noastre, demonstrând că nu avem nimic de lume nouă, pentru că în această Lume Nouă împăraţii noştri purtau scânteietoare coroane de aur, pietre preţioase şi pene de *quetzal*[88] în vremea când presupuşii strămoşi ai Colonelului Hoffmann rătăceau prin pădurile negre, îmbrăcaţi în piei de urs, cu coarne de vite pe cap, iar francezii nu ajunseseră decât să înalţe nişte menhire – bolovani lipsiţi de graţie şi artă – pe coastele Bretaniei, pe când Poarta Soarelui din Tihahuanacu[89] era deja veche.

[88] Pasăre tropicală, considerată sacră de indienii maya.

[89] Tihahuanacu sau Tiahuanaco, aşezare în Bolivia, unde se află ruinele unei civilizaţii preincaşe (1000–1300).

Patru

Prin corp înţeleg tot ceea ce poate umple un spaţiu în aşa fel încât orice alt corp să rămână în afara acestuia.

DESCARTES

Deşi după victorie Primul Magistrat ar fi vrut să lase trupele să se odihnească, în timpul acesta evacuându-se numeroşii răniţi străpunşi de gloanţe, baionete, *machete* şi cuţite ţărăneşti, s-a constatat că trebuia să traverseze chiar azi Río Verde, pentru că ploile din timpul nopţii – şi cele ce continuau să cadă – făceau să crească apele de la o oră la alta. Cavaleria mai putea folosi încă un vad apropiat; pentru infanterie s-au folosit barcaze, şalande şi bărci, iar un bac putrezit, părăsit în stufăriş şi reparat în grabă a servit la transportarea trenului regimentar – tunurile Krupp, şase piese de artilerie uşoară, vehiculele, materialele grele, conservele şi lăzile cu gin şi coniac, destinate ofiţerilor, precum şi tigăile, sobele de gătit şi primusurile vivandierelor – totul desemnat de Generalul Hoffmann întru marele amuzament al Primului Magistrat cu pomposul nume de „logistică”, pe când, de fapt, după Doctorul Peralta nu merita decât numele de *haraba, crătiţi şi rachiu...* Acum, operaţiunile se desfăşurau rapid, fiindcă nu erau nevoiţi să lupte contra inamicului; trupele infidele se repliau spre mare, cu intenţia evidentă de a-şi consolida poziţiile pe micile înălţimi ce înconjurau Surgidero de la Verónica, bază a Flotei Atlanticului, cu cele două crucişătoare de modă veche, cu cioc de proră şi tunuri cu bătaie mică, precum şi câteva vedete de tip mai nou, trase acum la chei pentru reparaţii, în spatele Arsenalului Marinei de Război. În ciuda faptului că toate aşezările şi satele fuseseră jecmănite de oamenii lui Ataúlfo Galván în retragerea lor, pifanii şi vivandierele se descurcau mereu şi găseau porci, viţei şi găini ascunse în peşteri, pivniţe şi chiar în cavourile din cimitire, descoperind sticle de rachiu de melasă, butelci şi urcioare cu *charanda, guarapo*[90] tare cu aromă de prune, îngropate în curţile caselor, în grădinile bisericilor şi chiar în pulberea cimitirelor. Şi astfel, în nopţile de bivuac, se organizau chefuri,

[90] Băuturi alcoolice tipice din America Latină.

chiolhanuri şi zaiafeturi, cu concursuri de strigături, melodii cântate la chitară cu acompaniament de maracase, buhai şi tobă, în timp ce mulatrele, metisele, indiencele şi restul muierilor dansau pe întrecute, în ritm de *bamba, jarabe* şi *marinera*[91]*,* înainte de a se îndepărta de foc, vârându-se cu oamenii lor prin vreun tufiş să-şi bucure trupul… În aprilie s-au dat primele atacuri contra avangardei din Surgidero de La Verónica, obligând trupele inamice să-şi stabilească poziţiile în suburbiile oraşului. „Acum se adevereşte înţeleapta observaţie a lui „Foch[92]”, spuse Primul Magistrat, citând o autoritate franceză ca să-l înţepe pe Hoffmann. „Când din doi adversari unul renunţă la ofensivă, sapă tranşee şi se ascunde în pământ.” Şi din vârful uneia din cele trei coline care domină aşezarea, contempla cu emoţionantă duioşie cupolele şi turnurile, clopotniţele baroce şi vechile sale ziduri coloniale. Aici se născuse şi aici învăţase, de la călugării marişti, primele buchii (în clădirea aceea cu două etaje şi ogive între pilaştri de ciment), pe frumoase cărţi ilustrate, în care se vorbea despre revărsările Nilului, îmblânzirea lui Bucefal, leul lui Androcles[93], descoperirea tiparului şi despre cum îi apărase Fray Bartolomé de las Casas pe indieni, cum construiau eschimoşii un iglu din gheaţă şi cum călugărului Alcuin, întemeietorul colegiilor carolingiene, îi prefera pe copiii studioşi, chiar de erau de origine umilă, fiilor de nobili, leneşi şi fără tragere de inimă. Urmase apoi un inteligent curs de istorie şi franceză, cu texte unde se acorda mai mult spaţiu – era normal – vaselor de Soissons decât bătăliei de la Ayacucho, era evident mai importantă întemniţarea cardinalului de La Balue decât cucerirea Peruului, şi, bineînţeles, era mai important Ludovic al IX-lea cel Sfânt, cruciatul, decât Simón Bolívar de Carabobo – deşi ni se spunea ca lucru interesant că numele lui se dăduse unui tip de joben foarte la modă la Paris, purtat de arbitrii eleganţei de la începutul secolului trecut… Copilul cărţilor de şcoală – al matematicii prost ştiute şi al clasicilor vag amintiţi – creştea, şi Primul Magistrat îşi amintea hoinărelile lui de

[91] Dansuri populare din America Latină.

[92] *Ferdinand Foch* (1851–1929), mareşal al Franţei, comandant al armatelor aliate în timpul Primului Război Mondial.

[93] Sclav roman care, aruncat în groapa cu lei, a fost cruţat de un leu, căruia îi scosese un spin dintr-o labă cu mai mult timp în urmă.

adolescent pe străzile din port, pline de larma marinarilor, pescarilor, negustorilor ambulanţi şi curvelor, cu cârciumi vesele ce se numeau: „Triumful lui Venus din Milo”, „Savanţii fără carte”, „Băieţii care se clatină”, „Barca pe uscat” sau „Biroul meu” – cu prăvăliile de cârlige de undiţă, vârşe, plase, sfori şi frânghii, cu cărucioarele pline cu stridii, peşti şi creveţi, de-a lungul trotuarelor, unde mirosul de catran, saramură şi hamsii prăjite se amesteca cu parfumul şi colonia de iasomie şi tuberoze ale femeilor de stradă... Aici, la picioarele lui, se afla oraşul La Verónica, continuând încă să semene cu gravura în cupru făcută de un artist englez acum o sută de ani, cu siluete de sclavi şi stăpâni călare, în prim-plan; era aici, cu impozantul Palat al Sfântului Oficiu pe scările căruia fuseseră biciuiţi, huiduiţi de mulţime, acoperiţi cu gunoaie şi excremente câţiva indieni şi negri acuzaţi de vrăjitorie, în vremuri foarte de demult... Aici era oraşul La Verónica cu casa aceea mare cu trei corpuri şi două acoperişuri – paratrăsnete, porumbar albastru ca cerul şi scârţâitoare morişcă de vânt cu cocoş – unde i se născuseră copiii în vremea când, ducându-şi biata viaţă de ziarist de provincie, le putea oferi alor săi, doar din când în când, melasă, zahăr negru sau câte-o căpăţână de zahăr ca să îndulcească o fiertură de banane cu pâine uscată, singurul fel înainte de culcare. Acolo, în curtea aceea interioară, începuseră cei din neamul lui să joace un şotron care, din săritură în săritură, urmând temerarele salturi politice ale tatălui său, îi purtase, din căsuţă în căsuţă, din număr în număr, într-o ascendentă spirală, ca la „nu te supăra, frate”, de la Surgidero în Capitală, din Capitală în capitala Capitalelor, urcând mereu, din micul nostru univers portuar spre lumea fără hotare, lumea veche, Lumea Nouă pentru ei, deşi această pogorâre a sorţii asupră-le era întunecată de o dramă ivită în mijlocul bucuriilor şi luminilor. Ofelia era cum era, *sum qui sum*[94], de mică şi n-avea să se schimbe – fiind aşa, va rămâne la fel, năravul din fire n-are lecuire, fetiţa impulsivă, încăpăţânată, tenace şi instabilă totodată, cum fusese de când descoperise universul, la nivelul: baba-oarba, Motanul încălţat, hoţii şi vardiştii, popice, Mambru pleacă la război şi Pasărea Măiastră. De Ariel n-avea de ce să se plângă, născut ca să fie diplomat, îi înşela pe călugări de mic, răspundea la întrebări cu întrebări, minţea de mai mare dragul,

[94] Sunt cine sunt (lat.).

strecurându-se printre dificultăţi cu îndemânare de mare strateg, recurgând – când era strâns cu uşa să lămurească o întâmplare neplăcută – la un adevărat manual de ambiguităţi, cum ar fi făcut un Chateaubriand al cancelariilor într-o încurcătură asemănătoare. Cu Radamés, pe lângă multe succese, nenorocirea a fost pe cât de mare, pe atât de neaşteptată; încăpăţânându-se să se întreacă cu Ralph de la Palma într-o cursă de automobile la Indianapolis, zbură spre cer de pe asfalt, la Mila 6, pentru că pusese prea mult eter în benzină, ca s-o facă mai uşoară, mai explozivă şi mai dinamică. (Trântit la un examen la Academia Militară West-Point, încercase să-şi uite înfrângerea în beţia vitezei...) Şi în urmă, şonticăind printre pătratele şotronului, îl vedea, în pantaloni scurţi, pe Marc Antonio, fiul său cel mic, estompatul, invizibilul clanului, pierdut cum era în rămurişul unor arbori ce nu erau de pe-aici, ci dintr-o pădure genealogică în care ajunsese să poposească – poate pentru că avea sângele cel mai puţin „amestecat" din familie şi era cel mai exotic la înfăţişare, în privinţa ochilor şi profilului. Destul de plin de fantezie – nebun, zicem noi pe-aici –, stăpânit de impulsuri de moment, suferise o criză mistică atunci când, adolescent fiind, observase într-o zi, în faţa unui dulap cu oglinzi, că sexul i se zvârcolea, slobozind puroi. Încăpăţânându-se, în mod absurd, să plece la Roma pentru a săruta sandaua Supremului Pontif şi să se vindece cu hipermanganat de potasiu, roşu cardinal, nu trecuse de anticamerele cardinalului camerling[95], unde, datorită hazardului, întâlnise un scociorâtor de blazoane şi se convinsese că e coborâtor, în linie destul de întortocheată, colaterală, indirectă şi amestecată, din împăraţii Bizanţului, al căror ultim Paleolog ar fi murit într-una din insulele Barbados, iar descendenţii săi ar fi ajuns în ţara noastră, uitându-şi vocaţia mistică şi cumpărând cu mulţi pesoşi un titlu de *Limitrof* (sic: vezi *Codicele lui Iustinian).* Conte de Dalmaţia, în speţă, îşi plimba noua sa nobleţe prin Europa. Titlu între Titluri, dornic de Titluri, expert în Titluri, culcându-se cu femei cu Titlu – ce ştiau multe despre virilitatea, comentată din gură în gură de cele ce încercaseră virtuţile, bine cunoscute nouă, ale unei „liane armăsar", mult folosită de pătimaşii noştri strămoşi. Cu aceste merite ducea o viaţă ce-l purta de pe pajiştile andaluze la conacele din Peñaranda, de la vetustele palate

[95] Cardinal care se ocupă de problemele Bisericii în timpul vacanţei papale.

veneţiene la vânătoare de potârnichi albe în Scoţia, de la somptuoasele vânători cu câini de la Kolodyi la regatele alfonsine de la San Sebastián, alergând, rostogolindu-se pe o hartă de nobleţuri destul de scăpătate şi cu poleiala ştearsă, pe unde începeau să dobândească credit şi prestigiu blazoanele nord-americane de Armour şi Swift, aristocraţiile ketchup-iene Libby, sfătuit în peregrinările măreţiei sale de un Gotha[96] (unde numele său rămânea întotdeauna pentru ediţia următoare), studiat, ştiut şi adnotat cu sârguinţa rabinului interpretând Talmudul, sau a unui Saint-Cyran[97] traducând Biblia de trei ori pentru a prinde mai exact subtilităţile limbajului şi meandrele hermeneuticii sale. Marc Antonio era genial şi inutilizabil, totodată, agitat, dând din coate, asemeni tatălui său, şi străin totuşi de zbuciumările aceluia, carne dintr-o carne ce-i era străină, susţinând că e un animal de lux, herald al culturii noastre, factor necesar al prestigiului nostru internaţional, lunatic, dandy, colecţionar de mănuşi şi bastoane, refuzând să poarte cămăşi ce nu erau călcate la Londra, cuceritor al artistelor celebre, căutător de moştenitoare ale Firmei Woolworth (visa la Anna Gould, care-i dăruise un palat de marmură roz lui Boni de Castellane), divorţat de cinci ori, aviator din când în când, prieten cu Santos-Dumont, campion la polo, schior la Chamonix, arbitru de dueluri, împreună cu Athos de San-Malato şi cubanezul Laberdesque, lucid atacant în luptă, vrăjitor de ruletă şi bacara, deşi destul de împrăştiat şi hamletian, uneori, când semna cecuri fabuloase fără acoperire, ce soseau prin instanţă judecătorească la ambasadele noastre prevenite… Şi aici, la picioarele Marelui Magistrat, se afla acel Surgidero de La Verónica, unde pe o plăcuţă pusă lângă o poartă era gravată data naşterii sale şi unde Doña Hermenegilda slobozise gemetele celor patru naşteri sub tulul contra ţânţarilor, albastru ca porumbarul de-afară… Acesta era Oraşul care avea să cadă în mâinile trupelor guvernamentale intact, fără vreo rană de obuz, prin capitularea a aproape tuturor ofiţerilor neloiali, într-o istorică zi de 14 aprilie…

---

[96] Almanahul Gotha, anuar genealogic, dedicat personalităţilor politice – oameni de stat, diplomaţi, nobili – care apare la Gotha, în limbile germană şi franceză, din anul 1763.

[97] *Jean Du Vergier de Hauranne* (1581–1643), abate de *Saint-Cyran*, teolog francez.

Văzându-se părăsit de oamenii săi de cea mai mare încredere, fără să găsească vreun proprietar de vas sau goeletă care să-l accepte la bord, Generalul Ataúlfo Galván se baricadase în vechiul Castel San Lorenzo, construit din porunca lui Filip al II-lea pe un colţ de stâncă, bătută de valuri, ce străjuia intrarea în port. Aici debarcă în ziua capitulării, pe la jumătatea după-amiezii, Primul Magistrat, urmat de Colonelul Hoffmann, Doctorul Peralta şi o duzină de soldaţi. Învinsul aştepta tăcut, în mijlocul curţii de onoare. Buzele sale se mişcau ciudat, fără să i se audă glasul, ca şi cum ar fi vrut să pronunţe nişte vorbe ce nu sunau. Cu o batistă în pătrăţele încerca să-şi şteargă sudoarea ce i se prelingea pe sub chipiu, atât de abundentă încât îi pătase stofa tunicii cu nişte stropi întunecaţi. Preşedintele se opri, privindu-l îndelung, măsurându-l parcă. Şi dintr-odată, sec, tăios: „Împuşcaţi-l!” Autaúlfo Galván căzu în genunchi: „Nu… Nu… Asta nu… Nu mă împuşcaţi… Pe măiculiţa ta… Nu… În numele sfintei Doña Hermenegilda, care ştii cât mă iubea… Tu nu poţi să-mi faci asta… Tu mi-ai fost ca un tată… Mai mult decât un tată… Lasă-mă să vorbesc… O să înţelegi. Am fost înşelat… Ascultă-mă… Pe măicuţa ta…” „Împuşcaţi-l!” Fu târât, gemând, plângând, implorând, spre zidul din fund. Hoffmann formă plutonul. Incapabil să se ţină pe picioare, învinsul se sprijini de perete; spatele îi alunecă încet pe piatră şi rămase aşezat, cu cizmele înainte, cu vârfurile privindu-se chiorâş, sprijinindu-se cu mâinile de pământ. Ţevile puştilor îi urmară mişcarea, oprindu-se la unghiul potrivit. „Ochiţi!” Ordinul legiferă poziţia de tragere adoptată. „Nu… Nu… Un preot… Vreau să mă spovedesc… Sunt creştin…” „Foc!”… Puştile la picior. Împuşcătura de graţie, corect. Ţipete de pescăruş. Scurtă tăcere. „Aruncaţi-l în mare”, spuse Primul Magistrat. „Rechinii or să termine treaba.”

Povestea asta se terminase. Rămânea însă cealaltă, poate mai gravă; minimalizat de noi în privinţa capacităţii de mobilizare şi a combativităţii, lăsat pe planul al doilea datorită necesităţii unei grabnice acţiuni militare, liber şi activ în Noua Córdobă din al cărei Palat Consistorial lansa manifest după manifest contra Guvernului, Doctorul Luis Leoncio Martínez îşi consolidase poziţia, devenise foarte puternic în oraşul unde i se alăturaseră studenţi, ziarişti, politicieni de ieri, avocaţi de provincie, spirite filo-socialiste, plus câţiva tineri ofiţeri, proaspăt

ieşiţi de la şcoala de Cavalerie din Saumur, care reprezentau „inteligenţia” armatei – „inteligenţia” opusă unor Walter Hoffmann şi a altora ca el, ce se formaseră cu instructori germani şi erau îndrăgostiţi de coiful cu vârf ascuţit. Reuniţi în sesiune permanentă, răzvrătiţi, nedormiţi, cu cămăşile desfăcute, fumând ţigări cu duzinele, beţi de cafea neagră şi de trabuce morfolite, argumentând, discutând, atacând, blestemând cu arzătoare dorinţe de puritate, demne de un Comitet pentru Sănătatea Publică, redactau un Plan de Reforme tot mai radical pe măsură ce treceau orele şi care, pornind de la intentarea unor procese pentru furt din avutul obştesc şi cercetarea averilor ilicite, ajunsese la riscantul proiect de naţionalizare parţială a latifundiilor şi împărţirea păşunilor. Prin curieri sosiţi chiar în această dimineaţă, Primul Magistrat aflase situaţia exactă a evenimentelor pe care într-un început le privise cu oarecare ironie: „Aiureli de utopist vegetarian”, spusese. Acum însă, în Noua Córdobă – printre mitinguri, şedinţe, proclamaţii şi decrete – se trecuse la o foarte intensă pregătire militară a studenţilor şi muncitorilor, sub conducerea unui obscur Căpitan Becerra – entomolog în clipe de răgaz – numit Comandant Militar al oraşului. Şi văzând că mişcarea capătă proporţii, cu nuanţe de sindicalism inspirat de doctrine străine, antipatriotice, inadmisibile în ţările noastre, ambasadorul Statelor Unite propunea o rapidă intervenţie a trupelor nord-americane pentru salvgardarea instituţiilor democratice. Tocmai făceau manevre nişte cuirasate în Marea Caraibelor. „Ar fi umilitor pentru suveranitatea noastră”, a obiectat Primul Magistrat. „Operaţia asta n-o să fie complicată. Şi trebuie să le-arătăm americanilor ăstora de căcat că suntem în stare să ne rezolvăm singuri problemele. Pe urmă, ăştia vin pentru trei săptămâni şi rămân doi ani, făcând cele mai mari afaceri. Vin îmbrăcaţi în kaki şi pleacă căptuşiţi cu aur. Uite ce-a făcut generalul Wood în Cuba…” Trei zile dură inspecţia şi repararea liniilor de cale ferată, sectorul Est şi, după o mare liturghie de campanie, închinată Divinei Pastora pentru triumful armatei naţionale, mai multe convoaie porniră pe drumul spre noul front, în mare larmă de urale şi râsete, cu steagurile şi drapelele regimentelor fluturându-le deasupra. Era aproape miezul nopţii când plecă ultimul tren, acompaniat de şuierături şi pufăituri de supape. Pe acoperişul vagoanelor, pe butoaie, bărbaţi cu *ruana*

şi femei cu broboade se înfrăţeau în marşuri şi cântece, în timp ce la lumina lanternelor şi felinarelor sticlele de rom alb circulau de la grămada de cărbuni din tender până la ochii aprinşi în spatele vagonului de la coadă: „*Dacă Adelita s-o duce după altul, o voi urma pe mare şi pe-uscat; pe uscat într-un tren melitar, şi pe mare cu un cuirasat...*” Şi, în urmă, noaptea broaştelor din mlaştinile negre ale oraşului Surgidero, revenit la pacea molcomelor griji provinciale, cu taclale la bărbier, bârfele bătrânelor pe la porţi şi jocuri de loto şi gajuri pentru tineri, după rugăciunea de seară spusă în familie, cu gândul la cele cincisprezece mistere ale Fecioarei Maria.

Cinci

Suveranii au dreptul să schimbe
întru câtva obiceiurile.

DESCARTES

Oraşul Noua Córdobă, fundat în 1544 de căpitanul Sancho de Almeyda, se desena pe fundalul deşerturilor învecinate – nisipuri de culoarea şofranului, smocuri firave de iarbă, cactuşi, scaieţi, salcâmi americani mirosind a sudoare de om bolnav... – cu albeaţa orbitoare a aşezărilor marocane, pe malul unui râu secătuit, zece luni pe an, ce-şi săpa o albie sinuoasă într-un teren pietros, presărat de oasele, coarnele, copitele şi ghearele animalelor moarte de sete. Sub un cer fără nori zburau, de la prea timpuriul crăpat al zorilor până la crepusculul sângeriu, păsări de pradă, deasupra unor munţi văluriţi, străpunşi, ferestruiţi şi ciopliţi cu târnăcopul, dalta şi ciocanul, ale căror rotunjimi originale fuseseră transformate în forme geometrice de către oamenii care de secole scoteau minereul larvar din măruntaiele muntelui. Ca nişte scaune cu spetează, tronuri de uriaşi, erau crestăturile făcute în stâncă de mâinile pline de bătături, înnegrite, noduroase, ale angajaţilor de la Dupont Mining Co., care creaseră, în opoziţie cu volumele euclidiene săvârşite de muncă, o panoramă informă de movile, povârnişuri, grămezi de gunoaie, steril, pietriş şi resturi de minereu, ce făceau ca dezolarea acelor pământuri sterpe să fie şi mai adâncă. Şi aici, în cea mai aridă provincie a ţării, se înălţa în mijlocul unui pâlc de nopali această Nouă Córdobă, rebelă, îndoctrinată, combativă, sfidând acum armatele – victorioase în răsărit – ale Primului Magistrat. Mii de duşmani ai regimului se grupaseră în jurul unui rigid profesor universitar, înfiinţând Legiunea Sacră. Iar pentru a apăra împrejurimile oraşului, trupele generalului (deja general) Becerra avuseseră destul timp să organizeze o puternică linie de apărare, cu o întreagă reţea de tranşee şi cazemate, înconjurate de palisade şi garduri de sârmă, făcute din traversele aduse pentru calea ferată. Contemplând prin binoclul de campanie aceste lucrări militare, Primul Magistrat murmurase în glumă, ascunzându-şi cu greu enervarea: „Întotdeauna am spus că în aceste ţări există doar

două strategii de urmat: cea a lui Iulius Cezar sau cea a lui Buffalo Bill[98].” Iar Marele Consiliu al Statului Major hotărî că soluţia cea mai adecvată în situaţia de faţă era să organizeze un asediu clasic, tăindu-li-se rebelilor toate căile de comunicaţie cu micile aşezări din nord – de asemenea răsculate – care îi aprovizionau cu alimente şi muniţii. „Până şi apa de băut trebuie s-o aducă din altă parte! Clima lucrează pentru noi...” Aşa că, odată ridicate corturile, la o distanţă rezonabilă de liniile defensive inamice, de unde pornea, din când în când, câte o împuşcătură, dat fiind că duşmanul nu putea să-şi irosească muniţiile fără rost, a început aşteptarea. Zilele treceau cu partide de cărţi, domino, şah; unii jucau popice cu sticle goale, alţii organizau concursuri de tragere la ţintă cu pietre, într-o hârcă de bou, înfiptă într-un par. În lipsa altor lecturi, Primul Magistrat răsfoia cărţile clasice de tactică militară, pe care Colonelul Hoffmann le căra întotdeauna cu el. Şi ca să-l ia peste picior pe „prusacul cu bunica negresă în ograda din dos” – cum îl botezaseră spiritualii opoziţiei – cita, cu hohote de râs vădit intenţionate, gogomăniile cele mai crase pe care le găsea: „Auzi, ascultă” – zicea. Şi dându-şi importanţă: „Victoria rezultă din faptul că lupta a fost câştigată” (Scharnhorst). „În confruntarea dintre două armate odihnite, de valoare egală, va câştiga cea mai numeroasă” (Scharnhorst). „Cine se află în defensivă poate trece la ofensivă” (Lassau). „Numai prin luptă se poate ajunge la un rezultat” (Lassau). „Mintea trebuie să exercite comanda pentru că ea este cea care gândeşte” (Clausewitz). „Comandantul trebuie să cunoască războiul şi neprevăzutele sale” (Moltke). „Comandantul trebuie să ştie ce vrea şi să dea dovadă de o voinţă fermă de a învinge” (Von Schlieffen). „Un teatru general de operaţii prezintă trei zone: una la dreapta, una la stânga şi una în centru” (Jomini). „Unde nu e centru, nu există nici stânga sau dreapta” – comenta Primul Magistrat râzând. „Şi toate tâmpeniile astea trebuie să le învăţaţi la Şcoala Militară?...” Zilele treceau într-o inactivitate devenită exasperantă datorită căldurii şi muştelor, până când, într-o dimineaţă, în tabără a apărut Domnul Ambasador al Statelor Unite, gătit cu o cască colonială, căptuşită cu plută şi

[98] *William Fr. Cody,* cunoscut sub numele de *Buffalo Bill* (1846–1917), explorator american. A studiat şi a făcut cunoscute viaţa şi obiceiurile indienilor din vestul Statelor Unite.

apărătoare de tul, cu pantaloni scurţi – în chip de Stanley[99] în căutarea lui Livingstone. Veştile erau grave. Grupuri armate, conduse de agenţi ai aşa-numitului *Caudillo al Noii Córdobe* violaseră regiunea bananieră de pe coasta Pacificului, furând sute de mii de dolari din seiful unei filiale a trustului United Fruit. Activitatea la Dupont Mining Co. fusese paralizată odată cu blocarea navelor în Puerto Negro, iar consecinţele erau catastrofale. Dar, dincolo de toate astea, trebuia să se pună capăt miturilor socializante ale dictatorului Luis Leoncio Martínez. Doar n-o să tolerăm înălţarea unui nou Madero[100] în această Americă de Jos. Dacă în ţară nu avea să se instaureze, cât mai curând, o atmosferă de calm şi respect faţă de proprietăţile străine, era inevitabilă intervenţia Statelor Unite. În faţa acestui ultimatum, Primul Magistrat l-a asigurat că operaţiunea decisivă va începe înainte de patruzeci şi opt de ore. Şi a doua zi, după ce i s-au dat toate garanţiile pe care le dorea pe cale militar-parlamentară, tânărul General Becerra a fost invitat în tabără, unde, fără vorbărie şi gesturi, ce l-ar fi putut răni în onoarea sa, a fost primit cu o „salvă” de o sută de mii de pesos şi încă ceva pe deasupra – un fleac cu câteva zerouri la urmă – pentru cei doi locotenenţi care îl însoţeau. Şi spre seară, steaguri albe fluturau deasupra tranşeelor şi cazematelor, iar locuitorii Noii Córdobe au fost încunoştinţaţi printr-o proclamaţie că, datorită superiorităţii militare a forţelor guvernamentale, din motive de ordin umanitar, pentru a se evita inutile vărsări de sânge, a fost acceptată capitularea oraşului. În acest moment, îşi făcu însă brusc apariţia, uriaş, înfiorător, vociferând Miguel Estatua[101], căruia i se spunea aşa pentru că era impasibil în orice situaţie, viguros, cu o statură ieşită din comun, cu umeri largi ce se continuau în unghi ascuţit, terminându-se într-o talie atât de îngustă, încât trebuia

---

[99] *John Rowlands Stanley,* denumit şi *Henry Morton* (1841–1904), explorator englez al Africii Centrale şi al fluviului Congo, care, în 1871, a pornit într-o expediţie spre interiorul continentului în căutarea lui David Livingstone (1813–1873), misionar şi celebru explorator englez al Africii.

[100] *Francisco Madero* (1873–1913), om politic mexican, semnatar al *Planului de la San Luis,* împotriva regimului dictatorial instituit de Porfirio Díaz. A condus mişcarea care l-a înlăturat pe acesta şi a fost preşedinte al Mexicului între 1911–1913, când a fost înlăturat printr-o lovitură de stat militară şi asasinat.

[101] Statuie (sp.).

întotdeauna să-şi facă nişte găuri în plus la curea ca să-şi poată strânge bine pe mijloc catarama de argint, împodobită cu iniţiale – singurul său lux. Maistru artificier, bun cunoscător al dinamitei – aproape întotdeauna ţinea în gură batoanele de dinamită când pregătea câte o explozie la mină –, negrul devenise faimos în toată ţara, de câteva luni încoace, datorită descoperirii sale că din piatră se puteau scoate animale. Da. Chiar aşa a fost. El ştia dinainte că arborii din pădure sunt fiinţe vii, cu care poţi sta de vorbă şi că atunci când le spui ce trebuie ei îţi răspund cu câte un scârţâit sau mişcându-şi crengile. Dar într-o zi, acolo, sus, pe deal, găsise o piatră mare, care parcă avea doi ochi şi ceva ca un nas şi o gură. „Scoate-mă de-aici", părea să-i spună. Şi Miguel luă dalta şi ciocanul şi începu să cioplească mai de-aici, mai de-acolo, dând la iveală picioarele din faţă, picioarele din spate, o spinare uşor curbată la mijloc şi în cele din urmă o enormă broască ieşită din mâinile lui, ce părea să-i mulţumească. O luă în spate, o duse acasă, termină s-o cioplească cu o daltă mai fină, o lustrui cu şmirghel, o aşeză pe o lădiţă de lemn, o privi şi constată că broasca era bună. Entuziasmat de descoperire, Miguel începu să privească cu alţi ochi pietrele, bolovanii, materia tare din jur. Bucata aia aruncată acolo era, de fapt, un liliac – i se vedeau vârfurile aripilor. Dincolo, un pelican cu ciocul lăsat trist în jos, peste guşă. Din stânca aceea voia să ţâşnească un cerb aşteptând dintotdeauna să fie eliberat. „Muntele e o temniţă unde sunt închise animalele", îşi spunea Miguel. „Animalele sunt înăuntru, dar nu pot să iasă până nu le deschide cineva poarta." Şi Miguel începu să scoată la lumina zilei, cu dălţile lui multe – avea de tot felul, ascuţite, late la vârf, cu zimţi, cu vârf subţire – porumbei imenşi, bufniţe, porci mistreţi, capre cu iezi în burtă şi chiar un elan în mărime naturală. Miguel privi totul, porumbelul, bufniţa, porcul mistreţ, capra, elanul, şi văzu că toate erau bune, şi, cum era ostenit de atâta muncă, în ziua a şaptea se odihni… Îşi instalase toate lucrările într-un hangar părăsit al companiei Nueva Córdoba Railroad Co., unde nu se mai reparau vagoane şi platforme şi unde lumea venea duminica să vadă galeria de animale. Devenise vestit. Un ziar din capitală publicase un reportaj despre el, calificându-l drept „geniu spontan". Dar când cei de la Camera Spaniolă de Comerţ îi propuseseră să facă o statuie a Primului Magistrat, Miguel răspunsese: „Nu mă inspiră.

Eu nu fac portrete după natură.” De atunci era socotit, fără motive întemeiate, ca fiind ostil regimului. Alţii însă – cei de la Ateneu – îl apărau: „Nu îndrăzneşte să sculpteze chipuri de oameni. Nu din convingeri politice: se teme că n-o să reuşească.” Câţiva preoţi fuseseră însărcinaţi să se apropie de el şi să-i ceară să facă statuile celor patru evanghelişti, care ar fi urmat să încadreze noua grădină a canonicilor ce slujeau la catedrala Divinei Pastora. „Nu pot să scot oameni din piatră”, răspunsese Miguel. Când află însă că Marcu umbla cu un leu (văzuse, de curând, unul la circul care dădea spectacole în localităţile din împrejurimi), că Luca umbla cu un taur (taurul e taur peste tot) şi Ioan cu o acvilă (aici nu sunt acvile, dar toată lumea ştie cum arată o acvilă), acceptă lucrarea şi începu să cioplească animalele simbolice ale Vieţuitorilor Apocalipsului, lăsând pentru mai târziu un Matei al cărui „chip de tânăr” nu reuşea să şi-l imagineze. Dar lucra, lucra, lucra, scoţând din piatră, pentru întâia oară, chipuri omeneşti încununate de aureole, pe care le cizela – nu cu vechile lui dălţi –, ci cu dălţi fine, aduse din capitală, subţiri ca nişte lame de cuţit... Cu asta se ocupa când află de mârşava capitulare. În aceeaşi clipă, aruncă deoparte uneltele şi ieşi în stradă. Dintr-odată, visătorul, noul născocitor de animale şi oameni, distratul, bizarul îşi ridică glasul la răspântie de stradă, se înălţă în întreaga sa măreţie şi deveni tribun, şef, conducător al poporului. Autoritatea lui era atât de mare, încât lumea îl asculta şi-l urma. Ordonă să fie coborâte steagurile albe şi steagurile albe fură coborâte şi Miguel Estatua văzu că era bine să cobori steagurile albe şi că era bine, de asemenea, să reîncepi lupta. Cu câte un baton de dinamită în fiecare mână şi un fitil aprins atârnat pe umăr, a proclamat necesitatea continuării luptei până când, prin luptă, se va ajunge ca pâinea de azi să fie Pâinea de Azi, câştigată şi mâncată azi, nu datorată magazinelor companiilor yankee, naţionale sau „asociate”, care stăpâneau minele, plătind ziua de lucru în bonuri de alimente. Adunându-i în jurul său pe cei care îl ascultau, a organizat o companie de artificieri şi alta de genişti. Şi însufleţiţi de cuvinte cu iz de adevăr, deşi din topor şi spuse cu stângăcie – elocvenţă pornită din inimă, deznădăjduită şi aspră, mai convingătoare însă decât orice discurs în stil elevat –, studenţii, inteligenţia, muncitorii, meseriaşii, negustorii şi ţăranii – care nu mai credeau într-un Luis Leoncio Martínez

înfricoşat, ce continua să difuzeze proclamaţii către ţară, cerând ajutor unor oameni care practic nici nu ştiau că există, declarând că se bucură de sprijinul unor provincii ce nu ridicaseră un deget pentru el – şi-au exprimat hotărârea de a lupta până la capătul puterilor… Dar nu era de ajuns, deşi luptau adolescenţii, femei tinere, copii plini de curaj, în timp ce bătrânele făceau feşe, iar bătrânii, în fierării, transformau fierul în suliţe; se aflau într-un oraş deschis, fără ziduri vechi – cum erau în alte locuri – sau case care să poată sluji drept bastioane, cu străzi ce se terminau cu colibe de chirpici, răspândite în nisipurile pustiului. Şi în ciuda drumurilor minate, unde în bubuiturile unei explozii zburau trupuri îmbucătăţite, mutilate, împrăştiind braţe şi picioare, în ciuda unei lupte încrâncenate, de la casă la casă, de la trotuar la trotuar, duse de apărătorii oraşului cu vechi carabine Winchester, puşti de vânătoare, flinte desprinse din panoplii, revolvere Colt, puşti cu cremene şi trei sau patru mitraliere Maxim, care, în lipsă de apă erau răcite cu urină, trupele guvernamentale au pus stăpânire pe piaţa centrală şi au încercuit catedrala unde se refugiaseră vreo sută de disperaţi cu toate armele rămase, trăgând prin ferestre, ferestruici şi zăbrele. Cei mai periculoşi erau trăgătorii din clopotniţă, care puteau împuşca pe oricine ar fi înaintat pe străzile ce dădeau în Piaţa Mare. Orele treceau şi se aflau în aceeaşi situaţie, aşteptând, mai înghiţind câte o îmbucătură, mai trăgând o duşcă, fără să poată ocupa complet edificiile municipale, aflate cu faţadele şi balcoanele sub tirul unei mâini de nemernici, care probabil că mai aveau gloanţe şi alimente pentru o bună bucată de vreme. Hoffmann avea pregătite tunurile Krupp, aduse în care trase de boi până la locul de unde puteau nimeri clopotniţa. Cum erau foarte vizibile şi se mişcau încet, mai multe vite fuseseră rănite de cei de sus, dar chiar şi aşa, însângerate, doborât unul din boii perechii a treia, dându-şi sufletul altul, de la a doua, purtaseră încărcătura până la locul stabilit. De astă dată însă, Primul Magistrat se arăta şovăitor: catedrala era Sanctuarul Naţional al Divinei Pastora, patroana ţării şi a armatei. Obiect de devoţiune, loc de pelerinaje, bijuterie a arhitecturii coloniale… „Ce dracu’!”, spunea Colonelul Hoffmann, care era luteran. „Războiul nu se face cu icoane!” La urma urmei, orice clădire se poate restaura şi orice restaurare implică îmbunătăţiri în privinţa soliditătii şi, deci, a permanenţei

peste veacuri. „Şi dacă o să sufere stricăciuni Divina Imagine?”, întreba Primul Magistrat. „În cartierul Saint Sulpice din Paris se vând nişte icoane din astea foarte drăguţe”, şi-a amintit Doctorul Peralta. „Ce mai aşteptaţi ca să terminaţi odată cu aceşti *son of a bitch*[102]?” întrebă ataşatul militar nord-american. Infanteria noastră marină i-ar fi lichidat de mult. Nu sunt sentimentali ca dumneavoastră…” „Văd că nu există altă soluţie”, a spus, în cele din urmă, Primul Magistrat. „Dacă Pilat s-a spălat pe mâini, eu îmi astup urechile.” „Imperativ de ordin strategic”, a completat Hoffmann. Tunurile Krupp fură fixate în unghi de tragere. Bătrânul artilerist ochi „trei palme în sus, două la dreapta şi un deget şi jumătate corectare de tir” *et caetera* şi prima salvă porni. Lovit în mijloc, turnul slobozi clopotele pe acoperişul sanctuarului într-un bubuit de piatră şi sculpturi prăbuşite. Salva celei de-a doua piese – calculată cu ajutorul logaritmilor – pătrunse prin poarta principală şi străpunse altarul central fără să atingă statuia Divinei Pastora, care rămase intactă, indiferentă pe soclul ei, fără să se clatine măcar – minune rămasă de-atunci în memoria oamenilor ca „Miracolul de la Noua Córdobă”. „Sfânta Fecioară e cu noi!” strigară învingătorii. „Sfânta Fecioară, spuse Primul Magistrat, uşurat, nu putea fi alături de-un ateu care crede în mese vorbitoare şi dumnezei cu şase braţe…” Şi atunci începu masacrul: trupele dezlănţuite, de nestăpânit, în dezordine, începură vânătoarea de bărbaţi şi femei cu baioneta, *machete*, pumnalul, scoţând în mijlocul străzii cadavrele străpunse, spintecate, descăpăţânate, mutilate, ca să fie de învăţătură. Ultimii combatanţi – vreo treizeci-patruzeci – fură duşi la Abatorul Municipal, unde, între coarne de vite, organe, maţe şi măruntaie de animale, deasupra băltoacelor de sânge cu cheaguri, fură atârnaţi în cângi şi cârlige, de subraţ, genunchi, coaste sau bărbie, după ce fuseseră zdrobiţi în bătaie cu patul puştii şi lovituri de picioare. „Cine vrea carne la proţap? Cine vrea carne la proţap?”, strigau călăii, măimuţărindu-i pe negustorii ambulanţi şi împungând cu baioneta câte un muribund, înainte de-a poza în faţa aparatului unui fotograf francez, Monsieur Garcin, care trăia în oraş de multă vreme (gurile rele spuneau că era evadat de la Cayenne), făcând portrete de familie, fotografii la nunţi, botezuri, prima împărtăşanie şi pozându-i chiar şi pe micii „îngeraşi” în sicriele

[102] Ticăloşi, lepădături (engl.).

lor albe. „Hai, zâmbiţi, arătaţi veseli”, le spunea soldaţilor după ce schimba placa, în timp ce strângea în mână para de cauciuc. „Doi pesos cincizeci, o jumătate de duzină carte poştală, plus una mărită, colorată de mână, ca amintire… Nu mişcaţi… Gata… Acum, alta… cu ăia patru înşiraţi acolo. Alta, cu ăştia spânzuraţi aici… Trage fusta femeii să nu i se vadă fofoloanca… Alta acum, cu ăla cu ţăpoiul în burtă… Fac reducere, pentru cine vrea o duzină…” Păsările de pradă începură să se rotească la mică înălţime deasupra curţii Abatorului Municipal. Ciorchini de spânzuraţi atârnau de stâlpii de telegraf, de plopii din parc şi de balcoanele Primăriei. Câţiva fugari, prinşi cu laţul, ca nişte vite la rodeo, erau târâţi de cavalerie pe străzile pavate cu piatră cubică şi bolovani de râu. Vreo cincizeci de mineri, puşi să stea cu mâinile în sus, au fost împuşcaţi pe terenul de baseball inaugurat cu puţin timp înainte de Dupont Mining Co. La picioarele Divinei Pastora, înţepenită pe altarul ei pârjolit, sub ruinele sfântului lăcaş, se afla o grămadă răscolită de forme omeneşti, din care ieşeau ici şi colo, ca nişte bucăţi rupte din ceva, nelalocul lor, un picior, o mână, un cap cu o expresie împietrită într-un ultim rânjet. Se mai auzeau încă împuşcături în cartierul minerilor, unde soldaţii, cu căldări cu petrol în mână, dădeau foc caselor, de unde se mai auzeau încă vaiete şi rugăminţi… La mijlocul nopţii o enormă explozie se produse în uitatul hangar al societăţii Nueva Córdoba Railroad Co. Miguel Estatua se aruncase în aer împreună cu toate fiinţele lui de piatră. Câteva bucăţi de evanghelişti zburară până deasupra trupelor, omorând trei soldaţi cu lama subţire a aureolelor ascuţite ca nişte tăişuri de cuţit de dălţile cioplitorului inspirat.

Zdrobit cel mai important focar al rezistenţei, Primul Magistrat s-a întors în Capitală, lăsând în grija lui Hoffmann, înaintat la gradul de general pentru serviciile aduse, sarcina, uşoară, de a pedepsi aşezările învecinate, care îi ajutaseră în vreun fel sau altul pe rebeli. Doctorul Luis Leoncio Martínez fugise spre frontiera nordică, pe un drumeag ce se pierdea într-un defileu în mijlocul neprietenoşilor munţi Yatitlán. Ajuns în vreun loc mai liniştit, se va proclama şef al unui guvern în exil, şef al Partidului Legalist Naţional etc., etc., organizând un ineficient nucleu de refugiaţi politici – curând dezmembrat datorită rivalităţilor, demisiilor, sciziunilor, acuzaţiilor reciproce, fracţiunilor politice şi scandalurilor alimentate de ziare cu tiraj de trei sute de

exemplare, pliante şi foi de cincizeci de cititori. Iar Apostolul Noii Córdobe, scufundat în teoriile şi închipuirile sale, va sfârşi ca atâţia alţii, uitat în vreo *boarding-house*[103] din Los Angeles sau în vreun hotel prăpădit, pe vreo insuliţă din Caraibe, scriind scrisori şi pamflete total lipsite de interes pentru cei ce ştiu prea bine că în politică ceea ce contează este succesul... La întoarcerea în Capitală, Primul Magistrat a fost întâmpinat cu ghirlande, arcuri de triumf, focuri de artificii şi marşul *Sambre-et-Meuse,* care îi plăcea atât de mult. Dar la prima sa conferinţă de presă, înnegurat şi întristat parcă, vorbi despre profunda amărăciune ce îi umple sufletul la gândul că poporul – poate o demonstrau chiar recentele evenimente –, poporul nu crede în onestitatea, dezinteresul şi patriotismul său. De aceea era hotărât să renunţe la putere, să transfere Preşedintelui Senatului toate responsabilităţile, până ce se vor organiza noi alegeri prin care să i se încredinţeze unui bărbat exemplar, unui cetăţean virtuos, mai capabil decât el, misiunea de a cârmui destinele Naţiunii, înalta funcţie de Preşedinte, în cazul când – în cazul când, spun – un plebiscit nu va hotărî contrariul. Şi plebiscitul se organiză repede, în timp ce Primul Magistrat rezolva în continuare chestiunile curente, cu nobila şi senina melancolie – ca să nu spunem durere suportată cu demnitate – a celui care nu mai crede în nimic şi în nimeni, rănit în adâncul sufletului, după ce veghease atâta timp la bunăstarea celorlalţi. Mizeriile puterii! Clasica dramă a coroanei şi a hlamidei! Amara bătrâneţe a Principelui!... Cum patruzeci la sută din populaţie nu ştia să citească şi să scrie, s-au tipărit nişte cartonaşe colorate – alb însemnând „da”, negru „nu” –, pentru a simplifica mecanismul votării. Şi de la nord la sud, de la răsărit la apus, în oraşe, sate, în munţi şi la câmpie, glasuri misterioase, glasuri tăinuite, glasuri perfide au început să şuşotească cum că autorităţile comunale sau municipale vor şti ce-a votat fiecare, deşi votul e secret. Cu tehnica de azi era posibil. Aparate de fotografiat ascunse în spatele draperiilor din cabinele de votare se declanşează automat când cetăţeanul întinde mâna spre urnă. Iar unde nu există asemenea dispozitive, în spatele respectivelor draperii vor sta ascunşi nişte oameni. Fără îndoială că o să se cerceteze şi amprentele digitale de pe cartonaşe, ca să nu mai vorbim de faptul că în localităţile mici fiecare

[103] Pensiune (engl.).

cunoaşte opiniile politice ale vecinului său şi douăzeci de voturi împotrivă însemnau douăzeci de indivizi identificaţi fără eroare posibilă. O teroare crescândă a pus stăpânire pe funcţionarii publici – care erau mulţi. Acum, vocile misterioase insinuau, pe un ton mai ridicat, prin bodegi, cârciumi şi cabarete, că marile întreprinderi miniere, bancare, bananiere, industriale etc. îi vor concedia pe toţi cei care vor vota împotriva rămânerii la putere a Primului Magistrat. Ţăranii potrivnici regimului vor avea de-a face cu *machetele* gărzii rurale. Învăţătorii vor fi daţi afară din şcoli. Se vor revizui cu rigurozitate declaraţiile de venituri ale unor negustori care – să ne-nţelegem – oricum înşelau întotdeauna fiscul. Se amintea, totodată, că oricărui străin recent naturalizat i se putea retrage cetăţenia şi putea fi trimis în ţara sa dacă aparţinea urâtei categorii a indezirabililor, anarhiştilor sau altor işti… Aşa încât plebiscitul se sfârşi printr-un enorm şi multitudinar „da”, atât de enorm şi de multitudinar, încât Primul Magistrat se simţi obligat să accepte 4.781 de voturi contra – număr ce-i ieşise la zaruri Doctorului Peralta – pentru a demonstra totala imparţialitate cu care lucraseră comisiile de numărare a voturilor… Din nou discursuri, marşuri triumfale, focuri de artificii şi rachete multicolore. Dar Preşedintele era obosit. Şi-n afară de asta, mâna lui dreaptă îl slujea din zi în zi mai puţin, din cauza unei ciudate şi dureroase amorţeli, greutăţi, muşchii nu-l mai ascultau, simţea junghiuri în umăr şi nu-i mai uşurau durerile nici masajele, nici medicamentele şi nici ştiinţa întru ale buruienilor pregătite de Intendenta Elmira, care, fiică de vraci, era tare pricepută la buruieni şi rădăcini, leacuri aproape întotdeauna mai eficiente decât o serie de medicamente – de înaltă şcoală – anunţate în presă cu frumoase alegorii despre convalescenţă şi sănătate redobândită. Un medic american, venit special de la Boston, a pus diagnosticul de artrită – sau ceva asemănător, cu un nume nou, din astea de care sunt pline revistele cu sceptrul lui Mercur pe copertă, ca să-i sperie şi să-i dezorienteze şi mai tare pe bolnavi –, adăugând că în ţară nu există anumite aparate electrice moderne, singurele în stare să-l vindece. Guvernul în plen l-a rugat pe Primul Magistrat să plece în Statele Unite pentru a-şi redobândi sănătatea atât de necesară tuturor. În absenţa sa, se va ocupa de problemele de stat Preşedintele Consiliului de Miniştri, în strânsă colaborare cu Generalul

Hoffmann, însărcinat cu apărarea naţională, şi cu Preşedintele Senatului… Şi astfel, Primul Magistrat se îmbarcă pe un luxos vapor al companiei Cunard Line. Ajuns însă la New York, simţi dintr-odată o teamă iraţională, aproape copilărească – era poate obosit, cu nervii zdruncinaţi de recentele evenimente – în faţa medicilor americani vorbind într-o limbă străină, comportându-se rece, obişnuiţi prea mult să recurgă la bisturiu, să taie fără să fie întotdeauna nevoie, înclinaţi spre metode brutale şi noi, cu consecinţe puţin experimentate, atât de diferite de metodele blânde, uşor de suportat şi inteligente ale specialiştilor francezi sau elveţieni – se gândea la Doyen[104], Roux[105], Vincent[106]… – de fapt, maeştrii celor de aici. Preşedintele prefera în locul cabinetelor aseptice, albe, impersonale, cu pensete, sonde, foarfeci cu dinţi şi instrumente înfricoşătoare, expuse în vitrinele medicilor de aici, cabinetele împodobite cu tablouri de Harpignies şi Carolus-Durand, covoare persane, mobile vechi, cărţi cu legături din secolul al XVIII-lea şi un miros aproape imperceptibil de eter sau iod, cu medici cu barbişon, redingotă şi Legiunea de Onoare, care oficiau paternali şi culţi în Avenue Victor Hugo sau Bulevard Malherbe. „Bine”, spunea Peralta. „Dar… credeţi că e prudent să ne îndepărtăm atât de mult? Şi dacă o să aibă loc o nouă lovitură militară, domnule Preşedinte?” „Ei, fiule… În ţara asta a noastră totul e posibil. Dar nu cred să fie probabil. O să lipsim doar câteva săptămâni. Şi sănătatea mea e pe primul plan. Nu m-am născut să fiu ciung. Şi să fii ciung când nici măcar n-ai fost la Lepanto[107] e o laşitate. Pe urmă, fără mâna dreaptă nu mai pot conta nici chiar pe cine mă iubeşte cel mai mult. Pentru că atunci când sunt în ţară, unde mă iubeşte atâta lume, mă simt liniştit, sigur şi stăpân pe mine, în audienţe şi în vizite, numai când îl ştiu cu mine.” Şi cu bărbia arătă locul Browningului, acolo la subţioara stângă, aducând elogii mobilităţii cocoşului şi frumuseţii patului, cu accente duioase, ca un bărbat ce laudă calităţile femeii iubite: fidel,

[104] *Eugène Louis Doyen* (1859–1916), celebru chirurg francez.

[105] *Emile Roux* (1853–1933), medic francez, discipol al lui Pasteur.

[106] Probabil *Hyacinthe Vincent* (1862–1950), medic francez, autor al unor numeroase descoperiri în domeniul bacteriologici şi epidemiologiei.

[107] Aluzie la *Miguel de Cervantes Saavedra* (1547–1616), denumit şi „el manco de *Lepanto*” (ciungul de la Lepanto), datorită faptului că în această localitate şi-a pierdut mâna stângă, în timpul bătăliei împotriva turcilor din 1571).

ascultător, de nădejde, cu forme frumoase şi perfect proporţionat, plăcut la pipăit, zvelt şi fin până la gură, bine făcut, deşi ascuns, împodobit cu Stema Ţării, gravată pe plăsele – întotdeauna îngrijit cu dragoste maternă de Intendenta Elmira, care îl curăţa în fiecare zi, când el se despărţea de armă pentru a face o lungă baie, şi i-l înapoia încărcat şi gata de a-l sluji când îl ştergea pe corp cu un prosop mare de pluş, din cele cumpărate de Ofelia pentru taică-su de la Maison de Blanc... Şi astfel, într-o dimineaţă, lăsând în urmă electricitate, progres, invenţii şi mesele de tortură din clinicile americane, asemănătoare cu nişte enorme puşcării – spunea el –, Primul Magistrat se îmbarcă pe La France, pentru a se refugia, după atâtea zbuciumări şi supărări, în farmecul verii pariziene – atât de însorită şi caldă anul acesta, scriau ziarele, cum nu mai fusese alta de pe la mijlocul veacului trecut.

Capitolul al treilea

Toate adevărurile pot fi percepute exact,
dar nu de către toţi oamenii, datorită prejudecăţilor.

DESCARTES

Şase

La Gare du Nord, călătorii au fost întâmpinaţi de Cholo Mendoza – mănuşi galbene, gardenie la butonieră şi ghetre gri, întotdeauna, chiar şi vara – care, anunţat de sosire printr-o telegramă expediată de pe vapor, se grăbise să se întoarcă de la Vichy, unde îmbina armonios diurne cure de ape cu nocturne cure de bar, într-o inteligentă alternanţă de apă de izvor şi bourbon, ceea ce îi redase înfăţişarea de la douăzeci de ani. Ceilalţi funcţionari ai ambasadei erau în concediu cu copiii la Trouville sau Arcachon. Ofelia era la Salzburg, unde azi începea festivalul Mozart cu *Cosi fan tutte.* Diplomatul s-a arătat alarmat văzând că Primul Magistrat îşi ţine braţul nemişcat, îndoit într-o eşarfă de caşmir, legată de gât. „O durere supărătoare, dar nu gravă”, l-a lămurit Peralta. „Medicii de aici, cu ştiinţa lor înaintată, vor învinge boala. Şi pe urmă, ambianţa, mişcarea, veselia de aici, civilizaţia... Aici e de-ajuns să respiri – aşa simplu, inspiri, expiri, îţi umpli plămânii... – şi te simţi mai bine. Şi doar e lucru ştiut că moralul influenţează fizicul, pentru că durerea e cu atât mai mare, cu cât ne concentrăm asupra ideii de durere, pentru că, într-adevăr, psihologii moderni, la fel ca Epicur, au spus că etc., etc., dar cu zgomotul ăsta de trenuri, şuierături, forfoteala hamalilor nici nu se poate vorbi, aşa că Cholo, ia-o tu înainte cu bagajele, în timp ce Peralta şi cu mine o să mai facem câţiva paşi, că ne-au amorţit picioarele de atâta stat...” Şi Primul Magistrat, urmat de secretarul său, intră în cunoscutul bistro flamand, cu jocul de săgeţi trase la ţintă şi mica statuetă Mannekenpis[108], unde se putea bea acidulata bere Hoegaarde, sau berea de culoarea sucului de cireşe, sau, în sfârşit, berea Lambic, tare – „însemnată” cu un cui la roşu stins în spumă – toate excelente pentru un început de zi ce avea să fie încărcată de redobândite delectări. Totul era plăcut azi; cu lumea aceea umplând terasele cafenelelor, pantalonii roşii ai militarilor, turbanele zuavilor, firma de la Le Brazza – un morcov aprins la culoare –, autobuzele cu diverse plăcuţe: Opera, Republica, Bastilia, Monceau, şi itinerare de glorie napoleoniană.

---

[108] Celebră fântână din Bruxelles, cu o statuetă de bronz reprezentând un copil care face pipi (de unde şi numele său), copie a celei originale. Pierdută, executată de L. Duquesnoy cel Bătrân (1619), considerată simbol al oraşului.

Nou-veniţii se reobişnuiau cu ritmul atâtor şi atâtor plimbări lipsite de griji, care-i puteau purta, după cum li se năzărea, de la Chope du Panthéon la lalelele de pe Quai de la Mégisserie, de la librăria specializată în ştiinţe oculte şi texte despre rozacrucieni[109] a lui Chacornac (cărţi de ghicit, tratate de iniţiere, scrieri de Stanislas de Guaite[110]...) la un gimnaziu unde se mai practica încă nobilul box cu lovituri de picior în gură, de la prăvălioara bleu-ciel „Obiecte de cult" de pe Notre-Dame-des-Victoires, la nr. 25 de pe strada Sainte Apolline – Aux glaces – unde dimineţile era de gardă deseori o blondă planturoasă, deosebit de pricepută la specialitatea *à la Duc d'Aumale*, ceea ce conferea un nostim blazon de nobleţe călăritului în poziţie orizontală. Totul vorbea într-un limbaj al miresmelor şi parfumurilor plutind deasupra şi în spatele tejghelelor din baruri: brioşele în coşuleţe, madlenele striate asemeni însemnelor ordinului Santiago de Compostela, în vase pătrate de cristal, pisica de pe etichetele de Dubonnet, *estetica bersagliera*[111] a sticlelor de Cinzano, porţelanul strălucitor al flacoanelor de gin olandez, beţişoarele de lemn din sticlele de rachiu de vin, parfumul de coajă de portocală şi catran al fiolelor de Amer Picon. „Aici e mai bine decât în Peştera Mumiilor", a murmurat Primul Magistrat. Şi luând, în cele din urmă, un taxi fără capotă, ceru să fie dus în Rue de Tilsitt. „Parisul, tot Paris o să rămână întotdeauna", spuse sentenţios Secretarul, când, în depărtare, între Caii de la Marly[112] se profilă, inutil şi grandios în imensitatea lui, Arcul de Triumf... Şi acum, instalându-se – afundându-se – în fotoliul lui de piele, Primul Magistrat simţi ca o nevoie organică să-şi restabilească legăturile cu oraşul. Telefonă la Quai Conti – plăcute concerte; doamna nu era acasă. Îl sună pe violonistul Morel, care îl congratulă pentru întoarcerea sa, pe tonul grăbit şi evaziv al celui ce vrea să termine repede o

---

[109] *Ordo Rosae Crucis* (lat.), sau Ordinul Trandafirului Crucii, denumire dată unei societăţi create în jurul lui Christian Rosencreutz, în sec. al XV-lea şi altor societăţi care s-au organizat după acelaşi model începând cu secolul al XVII-lea. Aici, referire la Ordinul cabalistic al Trandafirului Crucii, fondat la Paris în 1888, de Stanislas de Guaite.

[110] Marchiz *Stanislas de Guaite* (1861–1897), poet şi ocultist francez.

[111] *Bersaglliere* (it.), soldat din infanteria uşoară italiană.

[112] Celebră statuie, executată de Guillaume Coustou (1677–1746), pentru castelul lui Ludovic al XIV-lea de la Marly-le-Roi, astăzi aflată în Place de la Concorde din Paris.

conversaţie. O căută pe Louise de Mornand, a cărei menajeră, după ce îl făcu să aştepte mai mult decât s-ar fi cuvenit, îi aduse la cunoştinţă că frumoasa doamnă va lipsi câteva zile. Îl sună pe Brichot, profesorul de la Sorbona. „Sunt aproape orb, îi spuse, *dar mi se citesc ziarele.*" Şi închise. „Ţâfnos ca întotdeauna", îşi zise Primul Magistrat, niţel surprins de ciudatul răspuns şi căută un alt număr în agendă. Şi sună, sună, sună, pe unul, pe altul, dând, de fiecare dată, de glasuri care, cu excepţia croitorului şi frizerului său, păreau să-şi fi schimbat timbrul şi stilul. Se gândi că poate D'Annunzio o fi la Paris... Şi după ce o servitoare îi spuse că stăpânul ei tocmai plecase în Italia, dezminţind spusele acesteia, în receptor răsună vocea poetului pentru a slobozi înfiorătoare înjurături la adresa creditorilor care-l asediau, literalmente, în propria-i casă. Da, *asediat.* Ăsta era cuvântul, ca un stol de erinii, de eumenide, de furii. Se postaseră acolo asemeni câinilor Hecatei, de dimineaţă până seara, în bistroul din faţă, la debitul din colţ, prin brutăriile din apropiere, veghind, privind spre uşa lui, aşteptându-l să iasă ca să se năpustească asupră-i şi să-l zdrobească, să-l sfâşie cu pofta lor feroce de bani. Ah, ce n-ar face el dac-ar avea puterile unui tiran din America Latină. Cum ar mai curăţa el Rue Geoffroy L'Asnier de pungaşi şi puşlamale, cum făcuse generosul său prieten la Noua Córdobă!... Văzând apropiindu-se momentul de a fi tapat – n-ar fi fost prima oară –, Primul Magistrat ciocăni în receptor cu stiloul, spunând: „*Ne coupez pas. Mademoiselle... Ne coupez pas...*"[113] Şi închise apoi telefonul la jumătatea unei fraze spuse de celălalt, pentru a-l face să creadă că se întrerupsese convorbirea. Era însă neliniştit şi dezorientat. Nu ştia cum să interpreteze cuvântul „tiran", pentru că poetul folosea de obicei un limbaj „imaginific" şi... ambiguu, dar în privinţa Noii Córdobe nu-şi închipuia că D'Annunzio ar fi putut cunoaşte măcar numele acestui oraş. Se petrecea ceva straniu. Poate c-ar fi fost bine să-l sune pe Reynaldo Hahn, amabilul şi agreabilul său „compatriot" din Puerto Cabello. Compozitorul îi răspunse la telefon, vorbindu-i în dulcea-i spaniolă cu accent venezuelean, unică în felul ei, datorită unor expresii tipice pentru Río de la Plata – ciudăţenie pe care nici el însuşi nu şi-o putea explica. După obişnuitele formule de salut, Reynaldo îl informă pe tonul său molatec, domol şi parcă leneş, de parcă ar fi vorbit despre

[113] Nu ne întrerupeţi, domnişoară... Nu ne întrerupeţi... (fr.)

altceva, că *Le Matin* publicase o serie de reportaje înfiorătoare în legătură cu evenimentele de „acolo”, în care „compatriotul” său era numit „Măcelarul din Noua Córdobă”. Toate fotografiile lui Monsieur Garcin apăruseră pe câte trei şi patru coloane, înfăţişând cadavre azvârlite în stradă, cadavre mutilate, cadavre târâte pe jos, cadavre agăţate în cârlige la Abatorul Municipal, de subraţ, de barbă, de coaste, oameni străpunşi de cângi, furci şi cuţitoaie. Femeile răzvrătite, obligate să alerge goale pe străzile oraşului, cu lovituri de baionetă în spate, altele violate în pragul bisericii sau prin ogrăzi. Minerii împuşcaţi cu grămada, în faţa zidurilor cimitirului, cu muzică militară şi voios sunet de goarnă. Totul însoţit de portrete ale Primului Magistrat, în ţinută de campanie, din profil, trei sferturi şi chiar din spate, dar de neconfundat, graţie impresionantei sale staturi, ordonând să se deschidă foc de artilerie asupra Sanctuarului Naţional al Divinei Pastora („Hoffmann, nu eu”, protesta Demnitarul), bijuterie a arhitecturii baroce, *Notre Dame a Lumii Noi*, scria ziarul. Şi poate că lucrul cel mai neplăcut este că acum două zile, pe plaja de la Lido, unde se află şi-acum în compania unei dive de la Comédie Française, propriul lui fiu, Marc Antonio, întrebat de un ziarist despre aceste evenimente, în loc să-i ia apărarea tatălui său, declarase: „*Je n'ai que faire de ces embrouillements sudamericains*...”[114] Acum înţelegea mâhnitul interlocutor motivul multor scuze şi al bâlbâielilor servitorilor, îşi explica falsa absenţă a Louisei de Mornand şi ciudatul răspuns al lui Brichot. „Eu ştiu, prietene, că în toate acestea e multă exagerare... Astăzi se fac minuni în materie de trucaje fotografice... Dumneata ai fi incapabil... Sigur că totul e falsificat...” Dar nu putea cina cu el astă-seară, la Larue. Nici mâine, nu. Avea o întâlnire cu Gabriel Fauré. Şi-avea şi mult de lucru: un proiect de operă după comedia *El sí de las niñas* de Moratín[115]*,* un concert pentru pian şi orchestră. Regreta foarte mult... Copleşit, Primul Magistrat se trânti în hamacul agăţat în diagonală de inelele fixate în două colţuri ale camerei, cum poruncise cu două luni înainte. Nu era supărat nici măcar pe Cholo Mendoza, care l-ar fi putut preveni. Dar ştia foarte bine că diplomaţii săi nu citeau din toată presa franceză decât *Le Rire*,

[114] Nu mă interesează aiurelile astea sud-americane... (fr.)

[115] *Când fetele spun da,* comedie de Leonardo Fernández de Moratin (1760–1828), dramaturg spaniol de inspiraţie neoclasică.

Fantasio şi *La Vie Parisienne* şi erau ultimii care aflau când se scria ceva despre ţara lor. Privea stucaturile tavanului, cu o amărăciune, poate, nicicând încercată. Nu s-ar fi sinchisit dacă i s-ar fi spus „măcelar”, barbar, tiran, oricum, în locuri ce nu-i fuseseră niciodată dragi, locuri pe care în propria-i conversaţie le însoţea, din aceleaşi motive, cu atribute peiorative. În gura lui, Berlinul era oraşul care nu-şi uzurpase numele primitiv de „loc al urşilor”, cu greoaia arhitectură a Porţii Brandenburg, asemeni unei locomotive de granit, templul din Pergam[116], înconjurat de pereţi şi bulevardul Unter-den-Linden; Viena, în ciuda faimei sale de eleganţă şi voluptate, datorată operetei şi valsurilor, era, în realitate, teribil de provincială, cu ofiţeraşii ei ca scoşi de la curăţătorie, cu cele zece sau douăsprezece restaurante năzuind să semene cu cele de aici şi cu o Dunăre cafea cu lapte ce devenea albastră în câte-o zi de 29 a anilor bisecţi; Berna, burg plictisitor, cu statuile ei de heralzi helvetici în mijlocul străzilor, de fapt, o imensă colecţie de ceasuri şi barometre; la Roma, fiecare piaţetă, fiecare răscruce era o scenă de operă, cu trecători care, oricum ar fi fost îmbrăcaţi şi orice ar fi vorbit, erau întotdeauna în ipostază de corişti în *Forţa destinului* sau *Bal mascat*; Madridul aparţinea genului minor, cu sacagiii, siropurile şi rachiul său, cu paznicii de noapte cu câte-o legătură de chei la brâu şi cu tăifăsuielile de cafenea, unde aurora se zugrăvea pe o rustică panoramă de ceşti de cafea rămase de cu seară şi fursecuri de ieri, în timp ce unii se duc la culcare, iar alţii îşi încep ziua de lucru în zori, cu un rachiu de anason, o gogoaşă şi tutun de cin’şpe... Parisul, în schimb, era Ţara Belşugului, Pământul Făgăduinţei, Sfântul Lăcaş al Inteligenţei, Metropolă a acelui *Savoir Vivre,* Izvor al Întregii Culturi, pe care an după an, în ziare, reviste, publicaţii, cărţi, îl lăudau – după ce îşi realizau suprema ambiţie de a trăi *aici* – un Rubén Darío[117], un Gómez Carrillo[118], un Amado Nervo[119] şi atâţia alţi latinoamericani, ce transformaseră Marele Oraş, fiecare în

[116] Marele altar al lui Zeus, cu frize sculptate, din Pergam (sec. al II-lea î.Hr.), a fost descoperit de arheologi germani şi se află astăzi la muzeul Pergamon din Berlin.

[117] *Felix Rubén García Sarmiento Darío,* cunoscut sub numele de *Rubén Darío* (1867–1916), poet şi scriitor nicaraguan, considerat părintele modernismului în literatura hispano-americană.

[118] *Enrique Gómez Carrillo* (1873–1927), scriitor şi ziarist guatemalez.

[119] *Amado Nervo (*1870–1919), poet modernist mexican.

felul său, într-un fel de Oraş al lui Dumnezeu… Încet, învingând reticenţe, respectând norme stricte de comportament şi vestimentaţie, în funcţie de oră, zi, sezon, făcând cadouri de valoare, dar niciodată exagerate, trimiţând flori (număr fără soţ), arătându-se generos la licitaţii şi tombole în beneficiul săracilor, prieten cu artiştii şi literaţii care nu practicau boemia extravagantă, prezent la marile concerte, la conferinţe cu public modern şi la premiere de teatru şi operă, arătând, astfel, că *şi* naţiunile noastre ştiu să trăiască… îşi croise un drum care, fără să-l ridice pe culmile unui Almanah Gotha, îl condusese, totuşi, de trei ori la seratele muzicale de la Madame Verdurin – ceea ce constituia un bun început. Când se va simţi obosit de agitaţia şi gloata de *acolo*, se va retrage să-şi aştepte sfârşitul în această casă, pe care o îndrăgea tot mai mult, de fiecare dată când venea aici. Dar totul se năruia. I se vor închide pentru totdeauna porţile palatelor pe care le visase încă din zilele când era jurnalist de provincie şi când, hoinărind pe străzile în coastă din Surgidero de La Verónica, recita poemele unde Rubén Dario cânta „vremea Regelui Ludovic al Franţei, soare cu o curte de aştri pe câmpuri de azur, când nemurire dărui palatelor strălucitoarea şi regala Roză de Pompadour”; sau când, în câte-o tavernă din port, în iz de crevete la tigaie şi peşte prăjit, cu nasul vârât în revistele de *acolo*, făcea cunoştinţă cu măreţiile imortalizate de cei mai celebri pictori din lume, cu aurul şi purpura din foaierul Operei, albul strălucitor de silfide şi *wallis*[120], poza seniorială a amazoanelor la concursuri hipice, cenuşiul catedralelor sub ploaie – „*il pleure dans mon coeur / comme il pleut sur la ville*…”[121] şi vârtejul de femei care, în descrierile lui, erau păsări ale paradisului, simfonii de bijuterii, fiinţe aproape de neînchipuit, apărând aşa, dintr-odată, în paginile revistei *L’Illustration,* aici, între sirena cargoului danez şi scârţâitul macaralei ce vărsa şuvoaie de cărbune peste murdăria unui chei din apropiere… Acum credea că citeşte dispreţul, o mută acuzare în ochii tuturor celor ce-l priveau, valetul său, Sylvestre, ceva mai distant, bucătăreasa, care îşi ştergea mâinile de şorţ

[120] În mitologia germană, sufletele fecioarelor moarte fără să fi cunoscut dragostea. Aluzie la titlurile a două cunoscute balete.

[121] Un plâns suspină-n mine / ca ploaia pe oraş… (P. Verlaine, *Tristeţe neînţeleasă* (P. Verlaine, *Versuri,* traducere de G. Georgescu, ELU, Bucureşti, 1967).

când îi vedea – gest interpretabil în diverse feluri –, portăreasa, rezervată şi rece, deloc interesată, după toate aparenţele – sau poate credea că ar comite o indiscreţie – de braţul lui în eşarfă; şi chiar la Bois-Charbons unde fusese după-masă, dintr-o curiozitate bolnăvicioasă, să bea cu Doctorul Peralta o sticlă de Beaujolais. Monsieur Musard părea prost dispus. Nevastă-sa nu ieşi să-i salute. Şi, judecând după priviri, cei doi cu şapcă, de la celălalt capăt al barului, vorbeau despre el. În toate cafenelele, chelnerii aveau o expresie ciudată. În cele din urmă, împins de nevoia unei alinări în acest zbucium, după ce se consultă cu Peralta, Primul Magistrat se prezentă neanunţat acasă la Ilustrul Academician care îi datora atâtea favoruri. Aici, în umbritul apartament cu vedere spre Sena, încărcat de cărţi vechi, picturi de Hokusai, portrete ale lui Sainte-Beuve, Verlaine, Leconte de Lisle, Léon Dierx, Preşedintele a fost primit cu afecţiune, comprehensiune şi o clarviziune care l-au emoţionat. Puterea implică obligaţii îngrozitoare – afirma prietenul. „Când regii îşi ţin promisiunile e teribil, iar când nu şi le ţin, e de asemenea teribil”, spunea, citându-l, poate, pe Oscar Wilde. Niciun diriguitor de popoare, niciun mare monarh, niciun Căpitan General nu fusese blând… În faţa ochilor Preşedintelui defilau, în dramatice şi reconfortante imagini, secvenţe despre distrugerea Cartaginei, asediul Numanciei, căderea Bizanţului. Dintr-odată şi-a amintit – într-o învălmăşeală născută în minte-i de jocul hazardului – de Filip şi Ducele de Alba, Saladin sau Petru cel Mare, obligat din raţiuni de stat să-i extermine pe Narişkini[122] în curtea Kremlinului… Şi pe urmă… putuse vreodată cineva să înfrâneze furia, excesele, cruzimea – lamentabile, dar mereu repetate de-a lungul istoriei – proprii unei soldăţimi dezlănţuite, ameţite de triumf? Şi e cu mult mai rău când trebuie înăbuşită o revoltă a indienilor şi a negrilor. Pentru că, în fond, dacă discutăm franc… povestea aia fusese, fără îndoială, o răscoală a indienilor şi-a negrilor… Redevenit cel dintotdeauna, într-o dispoziţie sufletească combativă în urma celor ascultate, Primul Magistrat abandonă dintr-odată franceza lui prea studiată, prea îngrijită ca pronunţie şi prea aleasă ca vocabular, pentru a se lansa impetuos într-o avalanşă de înjurături creole pe care celălalt, uluit, o vedea venind spre el, ca o invazie verbală de

[122] Veche familie de nobili ruşi, din care se trăgea şi mama ţarului Petru cel Mare.

ideograme străine înţelegerii sale. Indieni, negri, da, corcituri, metişi şi mulatri, golani, coate-goale, haimanale, mitocani, mojici, pui de târfă, beţivani, gloată, adunătură de puşcăriaşi. (Doctorul Peralta încerca să traducă în franceza lui perfecţionată la Bois-Charbons, cârciuma lui Monsieur Musard: *des propres à rien, des pignoufs, des galvaudeux, des jeanfoutres, des salopards, des poivrots, des caves, des voyous, des escarpes, de la racaille, de la pègre, de la merde…*) şi mai ales – Preşedintele revenise acum la franceza lui obişnuită – *socialişti,* socialişti afiliaţi la Internaţionala a II-a, anarhişti, din aceia ce predicau o imposibilă egalitate între clase, care propovăduiau ura în sânul maselor analfabete şi exploatau, în folosul lor, vanitatea unui popor incult ce refuză să fie instruit, popor fanatizat de practici vrăjitoreşti şi superstiţii de neînchipuit, ce se închină unor sfinţi ce seamănă cu sfinţii noştri, dar care nu sunt sfinţii noştri, fiindcă pentru aceşti oameni neştiutori de carte, ostili oricărei educaţii, Frumosul Dumnezeu de la Amiens s-ar fi numit Eleguá, Cristos Răstignit de Velázquez, Obatalá, iar Pietá de Michelangelo, Ochum[123]… Asta nu înţelege lumea de aici… „Mai mult decât vă închipuiţi”, era de părere Ilustrul Academician, tot mai indulgent şi mai convins. Totul se explică – şi revenea la Filip al II-lea, Ducele de Alba, trecând în America la Cortés şi Pizarro – datorită sângelui spaniolesc, moştenirea temperamentului spaniol, inchiziţia spaniolă, coridele cu banderile, manta şi spadă de toreador, cai cu pântecele sfâşiate, printre paiete şi ritm de pasodoble. „*L’Afrique commence aux Pyrénées.*”[124] În venele noastre curge acest sânge, este o fatalitate. Lumea de *acolo* nu e ca asta de aici, deşi, fără îndoială, nu i se pot nega anumite merite, pentru că, în fine, Cervantes, El Greco… care este ştiut că devenise cunoscut lumii datorită geniului lui Théophile Gautier… În acest moment, fostul profesor de liceu care era Peralta s-a ridicat de pe scaun brusc, într-un impuls de furie: „*Je vous emmerde avec le sang espagnol*”[125], a strigat. Şi cu exaltată lipsă de politeţe a făcut să defileze prin faţa ochilor uimiţi ai Ilustrului Academician, ca într-o proiecţie de lanternă magică, crimele lui Simón de Montfort şi

---

[123] *Eleguá, Obatalá, Ochum,* zeităţi africane.

[124] Africa începe la Pirinei (fr.).

[125] Mai duceţi-vă la dracu’ cu sângele spaniol (fr.).

Cruciada contra albigenzilor[126]; Robert Guiscard, personajul dramei sale, al cărei manuscris, cumpărat de Biblioteca noastră Naţională, povestea cum trecuse prin sabie condotierul normand jumătate din Roma; noaptea Sfântului Bartolomeu, sinonim universal al ororilor; hăituirea camisarzilor, masacrele de la Lyon şi Nantes, Teroarea Albă instaurată după 9 Thermidor[127] şi, mai ales, prin abile analogii, ultimele zile ale Comunei. Atunci, după ce fusese înfrântă rezistenţa revoluţionară, bărbaţii cei mai inteligenţi şi mai civilizaţi din lume nu au şovăit să extermine peste şaptesprezece mii de oameni. Ambulanţa spitalului Saint Sulpice – *Oh! Fuyez, douce image*[128]. Se transformase în eşafod în mâinile versaillezilor. Iar domnul Thiers, după prima sa plimbare prin Parisul răzbunărilor, spusese pe un ton de conversaţie banală: „Străzile sunt pline de cadavre, acest spectacol îngrozitor va fi o lecţie.” Ziarele epocii – cele de la Versailles, bineînţeles – predicau sfânta cruciadă burgheză a măcelului şi-a exterminării. Şi mai recent… ce spuneţi de victimele grevei de la Fourmies? Şi mai de curând… Marele Clemenceau s-a purtat cu mănuşi cu greviştii de la Draveil şi de la Villeneuve-St-Georges? Ei?… Atacat frontal, Academicianul şi-a întors privirea spre Primul Magistrat: „*Tout cela est vrai. Tristement vrai*. *Mais il y a une nuance, Messieurs…*”[129] Şi apoi, după o pauză oarecum solemnă şi pregătitoare, insistând asupra sonorităţii fiecărui nume, a amintit că Franţa dăduse lumii un Montaigne, un Descartes, un Ludovic al XIV-lea. Pe Molière, Rousseau, Pasteur. Preşedintele era pe punctul să-i răspundă că, în ciuda unei istorii mai scurte, Continentul său dăduse bărbaţi de vază şi sfinţi, eroi şi martiri, gânditori şi chiar poeţi care printr-un proces de revenire la matcă transformaseră limba literară spaniolă, dar s-a gândit că

---

[126] *Simon de Montfort,* conte de Leicester, a condus cruciada contra albigenzilor, sectanţi catari (sec. XII-XIII), care au respins autoritatea Papei şi au reuşit să înlăture pentru un timp dominaţia catolicismului în sudul Franţei.

[127] Lovitura de stat de la 9 Thermidor, anul II (27 iulie 1794), a înlăturat dictatura iacobină instaurată în Franţa după victoria revoluţiei de la 1789 şi a adus la putere gruparea condusă de Barras, Tallien şi Fouché, care reprezenta interesele burgheziei contrarevoluţionare.

[128] Dispari, dulce imagine (fr.).

[129] Toate astea sunt adevărate. Triste, dar adevărate. Dar există o nuanţă, domnilor… (fr.)

numele amintite ar cădea în vidul unei culturi ce le ignora. Între timp, Peralta îl încolţea pe Academician într-un cerc de consideraţii supărătoare: tocmai pentru că aici răsunau alexandrinii lui Racine şi se cunoştea atât de bine *Discursul asupra metodei* erau inadmisibile o mulţime de barbarii. Era grav că domnul Thiers, primul preşedinte al celei de-a Treia Republici, ilustru cronicar al Revoluţiei, Consulatului şi Imperiului, a ordonat masacrele din timpul Comunei, execuţiile de la Père Lachaise, deportările în Noua Caledonie; era însă mai puţin grav că un Walter Hoffmann, nepot al unei mulatre şi-al unui emigrant din Hamburg, prusac contrafăcut şi tenor de saloane cazone, a organizat – fiindcă el era vinovat de toate – represaliile din Noua Córdobă... „*La culture oblige, autant que la noblesse, Monsieur l'Académicien*"[130] Văzând că sprâncenele ilustrului său prieten se încruntă în mod sumbru, Preşedintele, cu un gest obosit, îi ceru secretarului său să tacă, căzând în inerţia mutei mâhniri, cufundat în fotoliu. Privea în jur – portretele, cărţile vechi, o gravură de Granville – fără să le vadă. Academicianul, în schimb, ignorând, parcă, prezenţa lui Peralta, îmbrâncindu-l în treacăt – „*Pardon!*" *–,* călcându-l pe picior – „*Je ne vous ai pas fait mal*?"[131] *– s*e plimba de-a lungul încăperii, cu chipul cuiva care gândeşte intens: „*On peut essayer! Peut-être*..."[132] Îl chemă la telefon pe redactorul-şef de la *Le Matin*. Fotografiile lui Monsieur Garcin – blestematul ăla de francez din Noua Córdobă – fuseseră aduse de nişte studenţi, fugari de *acolo*, care acum se aflau la Paris, ţinând discursuri şi făcând agitaţie prin cafenelele din Cartierul Latin – toţi discipoli ai doctorului Luis Leoncio Martínez. Ziarul nu putea să mai dea înapoi şi nici să nu mai publice următoarele articole, anunţate deja. Lumea ar fi spus că ziarul s-a vândut cuiva care are – lucru bine ştiut – o avere imensă. Tot ce se putea face era să se scoată din ediţia de dimineaţă o fotografie în care Primul Magistrat apărea alături de un cadavru pus într-o vitrină de cârciumă, sub un calendar Phosphatine Fallière, unde se vedea clar data măcelului. „Cu ăştia ne-am făcut de căcat", a rostit covârşitul Preşedinte. Dacă măcar s-ar întâmpla ceva – nu ştiu ce! – care să distragă atenţia publicului: un mare naufragiu, ca

[130] Cultura obligă, la fel ca nobleţea, domnule Academician (fr.).
[131] V-am lovit, cumva? (fr.)
[132] Putem încerca! Poate... (fr.)

al Titanicului, vreo cometă Halley, care să vestească sfârşitul lumii, o nouă erupţie la Mont-Pelé, un cutremur la San Francisco sau vreo crimă frumoasă, gen Gaston Calmette, asasinat de Madame Caillaux... Da' nimic. În scârnăvia asta de vară nu se întâmplă nimic... Şi toată lumea îi întorcea spatele în unicul loc din Univers unde părerile altora mai aveau încă o oarecare valoare pentru el. Văzându-l vlăguit, într-o stare de dezolare care-i încovoia umerii şi-i golea privirea, Ilustrul Academician îi oferi, într-o lungă strângere a mâinii stângi, căldura prieteniei sale şi, ca unul care face confidenţe cu voce scăzută, îi vorbi de o posibilă contraofensivă. Presa franceză – e trist că trebuie să-i mărturisească – este înfiorător de venală. Nu se referea, desigur, la *Le Temps*, în strânse relaţii cu Quai d'Orsay[133], şi al cărui director, Adrien Hébrard, nu e omul care să se preteze la anumite afaceri. Nu se putea gândi nici la *L'Echo de Paris*, unde colabora prietenul său Maurice Barrès, şi nici la *Le Gaulois* al ursuzului Arthur Meyer. Dar, pe lângă aceste ziare de primă mână, mai erau altele care, cu condiţia să dispui de fonduri (Primul Magistrat încuviinţă), ar putea, în sfârşit, mă înţelegi... Important e ca lucrurile să se facă cu abilitate. Şi astfel, după trei zile, *Le Journal* iniţia publicarea unui serial sub titlul general *L'Amérique Latine, cette inconnue*"[134], unde, trecându-se de la aspectul continental la cel regional, de la general la particular, de la Cristofor Columb la Porfirio Díaz (arătându-se în treacăt cum, datorită faptului că revoluţia nu fusese frânată la timp, o ţară mare ca Mexicul ajunsese într-o situaţie de atroce anarhie...), se ajungea la patria noastră, făcându-se elogiul cascadelor şi vulcanilor ei, vorbindu-se despre flautul indigen şi despre chitare, despre cămăşile, bluzele şi colibele folclorice, despre *tamal*, *ajiaco*, *fejoada*, renumite mâncăruri indigene, evocându-se marile momente ale istoriei sale – istorie care conducea, în mod necesar, spre era progresului, a dezvoltării agriculturii, a instituţiilor publice şi învăţământului, a bunelor relaţii cu Franţa etc., etc., datorită înţeleptei conduceri a Primului Magistrat, în timp ce alte naţiuni tinere de pe Continent naufragiau în dezordine, această mică ţară era un exemplu etc., etc., fără să uităm că în faţa unui popor deseori incult şi răzvrătit, sedus însă de ideologii dăunătoare şi subversive (aici

[133] Sediul Ministerului Afacerilor Externe al Franţei.

[134] America Latină, această necunoscută (fr.).

se amintea oportun de Ravachol[135], Caserio, ucigaşul preşedintelui Carnot[136], de Czolgosz, asasinul lui McKinley[137], de Mateo Moral, cel care aruncase o bombă asupra caleştii nupţiale a Victoriei de Battemberg şi a lui Alfonso al XIII-lea[138]), în faţa infiltrării ideilor liberaliste, anarhiste, numai un guvern energic putea lua hotărâri energice, fără să reuşească, uneori, să oprească o armată aţâţată, înrăită, exasperată să se dedea unor deplorabile excese, dar, fără îndoială, desigur că, cu toate acestea... „Ah! Domnule Preşedinte!", a exclamat Doctorul Peralta, citind şi recitind articolele, „acum o să-i punem cu botul pe labe pe studenţii ăştia căcăcioşi, care fac agitaţie în Cartierul Latin cu mitingurile lor de două parale şi cu foile lor volante, pe care nimeni nu le citeşte." Cam în acelaşi timp, o telegramă îl anunţă pe Primul Magistrat despre expedierea unui colet, colet extraordinar, colet magic, colet providenţial, îmbarcat cu puţin înainte la Puerto Araguato, un colet în care se afla, cu podoabe, veşminte şi oase, mumia – Mumia *acelei nopţi* – destinată Muzeului Trocadero. Recondiţionată artistic, cu clei şi sârme invizibile, aşezată într-o urnă funerară nouă, deschisă în faţă – suficient ca să se vadă scheletul în întregime – restaurată cu talent de un elveţian, specializat mai ales în împăierea reptilelor şi păsărilor, dar care se dovedise un maestru în cazul de faţă, Mumia era pe drum, traversa oceanul, sosea, sosea la timp pentru a oferi material de lucru unei anumite prese, care, cinstit vorbind – Preşedintele era uimit de aviditatea fără margini, de lipsa de scrupule ce se manifestau tot mai acut – era insaţiabilă. Pentru că acum, casa din Rue de Tilsitt era practic invadată din zori până după apusul soarelui. Ziarişti, gazetăraşi, publicişti, cronicari, directori de ziare pe care nu le vedeai niciodată la debite sau chioşcuri, reporteri şi redactori de „ecouri", oameni în redingote, oameni cu costume roase, oameni cu pălărie tare, oameni cu şapcă, oameni cu sabie mascată în baston şi monoclu mânjit cu gălbenuş de ou – presupuşi specialişti în politica externă, ale căror cunoştinţe despre America se limitau la

---

[135] *François Claudius Koenigstein*, zis *Ravachol* (1859–1892), anarhist francez, autorul unor numeroase atentate.

[136] *Sadi Carnot* (1837–1894), preşedinte al Franţei între 1887–1894.

[137] *William McKinley* (1843–1901), om de stat american, preşedinte al Statelor Unite în 1897.

[138] Rege al Spaniei între 1902–1931.

condorul din *Copiii căpitanului Grant*, *Ultimul mohican*, Perricholi[139] şi *El choclo*, tangou argentinian care făcea furori… – veneau la orice oră „după informaţii”, vag ameninţători, afirmând că soseau în continuare îngrozitoare ştiri de *acolo*, că se aflase de persecuţiile dezlănţuite contra studenţilor şi ziariştilor, de ameninţarea ce plutea asupra multor interese europene şi, în special, despre bizara, foarte bizara sinucidere a lui Monsieur Garcin – fost ocnaş de la Cayenne, e adevărat, dar, totuşi! francez –, al cărui trup fusese găsit, de curând, spânzurat de un excavator părăsit la câţiva kilometri de Noua Córdobă. După *Le Petit Journal*, a cărui vânzare era în mare scădere în aceste zile, se prezenta *L'Excelsior*, amintind insidios că în paginile sale documentele grafice sunt reproduse cu o claritate excepţională; după *Le Cri de Paris* apărea *La Libre Parole* şi de la ziare mai mari la cele mai mici, de la gazete de şantaj la reviste de scandal, se ajungea la foile provinciale – Pirineii de Jos, Alpii Maritimi, *ecouri* din Nord*, faruri* din Bretagne, pamflete marseilleze… – într-o cotidiană defilare de şantajişti perfizi, cărora trebuia să li se închidă gura vorbindu-li-se în cifre, sub măreţul patronaj al Mumiei. O aveau la dispoziţie, fotografiată din toate unghiurile; strămoşul Americii, care după fantezia redactorului avea vârsta de două mii, trei mii, patru mii de ani – cea mai veche piesă de pe Continent, a cărei prezenţă făcea ca începuturile istoriei sale să fie vertiginos împinse în trecut. Elogii la adresa instituţiilor noastre ştiinţifice, elogii la adresa Primului Magistrat, autor al senzaţionalei descoperiri, mulţumiri pentru că a făcut un dar atât de preţios unui muzeu din Paris. Dar Mumia nu sosea. Îmbarcată pe un cargou suedez cu destinaţia Cherbourg, ajunsese, din greşeală, la Göteborg, de unde urma acum s-o aducă Cholo Mendoza… Şi în timpul acesta, reporterii, mereu nesătui, mereu ameninţători, continuau să se îmbulzească în Rue de Tilsitt „după informaţii”. „Nu mai pot, nu mai pot!”, strigase Primul Magistrat, după ce primise vizita unei redactoare de la *Lisez-moi Bleu.* „Măgarii ăştia or să mă lase fără o para, or să-mi ia şi cămaşa de pe mine! Să spună ce-or vrea, nu le mai dau niciun ban!” Dar continua să dea, să arunce

[139] *Micaela Villegas,* cunoscută sub numele de *La Perricholi* sau *La Perichola,* tânără cocotă peruană, amanta lui Manuel de Amat y Junyent (1704–1790), militar spaniol, vicerege al Perului (1761–1776), a inspirat o frumoasă legendă.

cu banii, pentru că Mumia, de atât ce fusese fotografiată, descrisă şi comparată cu alte mumii – de la Luvru, de la British Museum… – nu mai oferea teme pentru noi articole. Căutând noi subiecte, Peralta studia apariţiile Sfintei Fecioare în lume, pentru a stabili legături cu cultul nostru închinat Divinei Pastora – temă ce ar fi putut interesa cititorii publicaţiilor catolice… Şi în această situaţie încurcată în care se aflau, a răsunat focul de pistol de la Sarajevo, urmat imediat de împuşcăturile ce l-au ucis pe Jaurés la Café du Croissant. „Slavă Domnului că, în sfârşit, se întâmplă ceva în nenorocitul ăsta de continent!", a spus Primul Magistrat. Pe 2 august mobilizarea generală, pe 4 Războiul… „Să nu mai văd picior de ziarist în casa asta!", i-a spus Preşedintele lui Sylvestre. „Acum ne putem odihni", a zis Doctorul Peralta… Şi în seara aceea, Primul Magistrat îşi reîncepu vechile hoinăreli. Se duse cu secretarul său la Bois-Charbons la Monsieur Musard, pe Rue de Sainte Apolline, numărul 25 – Aux glaces –, la clubul tinerelor englezoaice şi la călugăriţele de la Saint Vincent de Paul. Peste tot se vorbea despre acelaşi lucru. Unii spuneau că războiul va fi scurt şi că, în curând, armatele franceze vor fi la Berlin. Alţii spuneau c-o să fie un război lung, dureros, îngrozitor. „Prostii!", spunea Preşedintele. „Ultimul război, de fapt ultimul război clasic, a fost cel franco-prusac din '70." Un eminent economist englez demonstrase, recent („cartea a apărut la Editura Nelson, v-o puteţi procura…"), că nicio naţiune civilizată nu e capabilă să suporte cheltuielile unui conflict armat prelungit. Armele moderne erau prea scumpe; nicio ţară n-ar fi putut face faţă cheltuielilor necesare pentru menţinerea unor armate care, acum, ar însuma milioane de oameni. Şi pe urmă spusese chiar Statul Major Francez: „Trei luni, trei bătălii, trei victorii…" Tocmai atunci a sosit şi Ofelia de la Salzburg, prin Elveţia, gravidă cu Papageno din *Flautul fermecat*. Rămăsese însărcinată aşa, prosteşte, într-o noapte când băuse prea mult şi uitase să-şi pună diafragma pe care o avea întotdeauna în poşetă pentru cazuri neprevăzute – aşa prosteşte, în mod stupid, proptită de-a-n-picioarelea într-o căsuţă din Kapuzinnesberg, înconjurată de pini. Era furioasă; furioasă pentru că trebuia să meargă în altă parte să scape de *chestia asta*, fiindcă medicii de aici, nişte tâmpiţi, refuzau să facă asemenea intervenţii, oricât de mult le-ai fi plătit, furioasă din

cauza scandalului iscat de *Le Matin*, cu ecouri în ziare din Germania şi Austria; o caricatură publicată de *Simplississimus* din München îl înfăţişa pe Primul Magistrat cu un sombrero cu boruri largi, mexican, cartuşiere încrucişate pe piept, burtă de milionar şi trabuc între dinţi, împuşcând o ţărancă în genunchi; legenda glăsuia: *„Ultima ratio regum*”[140]. „Ai dat cu mucii-n fasole, ca de-obicei!”, striga Infanta. „Porcul tot porc, şi-n zi de Paşti! Dacă tot ai omorât atâţia, puteai să-l cureţi şi pe fotograful ăla!” „L-au lichidat, gata!” „Grozav, ce să-ţi spun! Când nu mai e nimic de făcut! Noroc că l-au împuşcat pe arhiducele ăla! Poate că aşa o să mai uite lumea de imbecilităţile tale! Toţi ne întorc spatele. Suntem la pământ. Băgaţi în rahat până-aici” (semn cu mâna la creştetul capului)… Primul Magistrat îşi scoase braţul drept din eşarfa de mătase. Îşi revenea; articulaţia cotului nu-l mai supăra. Aproape că putea să pipăie din nou patul pistolului. Lăsând-o pe Ofelia cu urletele şi gesturile ei dezordonate (probabil că băuse câteva whisky-uri în plus la vagonul-restaurant), plecă să mănânce cu Doctorul Peralta la o cramă din apropierea Gării Saint-Lazare, unde la o masă, încărcată cu ulcele de vin, puteai gusta optzeci de soiuri de brânză – dintre care una de capră, acoperită cu ierburi mirositoare, cu o aromă tare, îi amintea de acea *cuajada*[141] de pe meleagurile andine.

[140] Ultimul argument al regilor (lat.) – maximă aparţinând cardinalului Richelieu, înscrisă pe tunurile lui Ludovic al XIV-lea.
[141] Tip de brânză de vacă.

Şapte

… cu cât ne preţuim mai mult, cu atât
mai grave ne par injuriile.

DESCARTES

Era cea mai frumoasă şi mai însorită vară de care aveau să-şi amintească analele meteorologice din Europa. Călugării tuturor higroscoapelor nemţeşti aveau gluga lăsată pe spate; ţăranii cu umbrelă ai higroscoapelor elveţiene rămaseră retraşi în rusticul lor *chalet*, lăsându-le să iasă pe fetiţele cu şorţ purpuriu, personificarea timpului frumos. Castanii păreau veseli şi păsărelele ciripeau printre statuile din Tuilleries şi Luxembourg, în ciuda permanentei stări de alarmă în care trăia capitala, destul de zăpăcită, în realitate, de succesiunea unor evenimente ce, în pofida unor dramatice semne prevestitoare, luau pe nepregătite multă lume, amintind în chip neliniştitor, pentru cei ce trăiseră evenimentele, de grandioasa debandadă din ’70. Primul Magistrat consideră, bineînţeles, încheiată foarte costisitoarea campanie de elogiere a ţării şi a guvernului său, dusă de ziarele în ale căror pagini publicul căuta doar ceea ce se referea la furiile dezlănţuite asupra Europei. Campanie ce se dovedise de două ori inutilă, datorită celor ce se întâmplau în prezent şi pentru că, de fapt, rezultatul nu fusese restabilirea prestigiului său acolo unde el dorea cel mai mult să şi-l redobândească. Sau, cel puţin, nu avea indicii în acest sens. Nimeni nu-i telefonase ca să comenteze favorabil vreun articol – cu excepţia croitorului şi a bărbierului său, bineînţeles. Oamenii care îl interesau erau în vacanţă – vacanţă prelungită în mod înţelept, în aşteptarea evenimentelor. Reynaldo Hahn, pe care îndrăznise să-l întrebe câte ceva, îi răspunsese în doi peri, politicos, fofilându-se; „Am văzut… Da, am văzut… Foarte bine… Te felicit, prietene..” Era clar că la sfârşitul anului, când va fi din nou *acolo*, n-o să mai primească felicitările acelea cu clopoţei şi vâsc, scrisorile pe frumoasa hârtie filigranată unde, din Paris, în câteva rânduri mai plăcute spiritului său decât elogiile cotidiene din presa locală, mâini deosebit de apreciate şi admirate îi răspunseseră la atentele lui felicitări de Crăciun – întotdeauna însoţite de câte un frumos obiect de artizanat de-al nostru.

Trebuia să renunţe, deci, să mai cultive persoanele pe ale căror relaţii sau prietenie conta pentru vremurile când, după ce va fi renunţat la învestitură – din plictiseală, oboseală sau cine ştie ce alt motiv… – ar fi venit să-şi petreacă ultimele zile ale vieţii în această plăcută şi întotdeauna primitoare casă din Rue de Tilsitt. Pentru moment, nu avea intenţia să părăsească Parisul – şi, la drept vorbind, pericolul aici nu era prea mare – pentru că în curând avea să-şi termine tratamentul pentru braţul său, aproape vindecat de ştiinţa Doctorului Fournier, „*médecin des hôpitaux”*[142]*,* obligat, datorită funcţiei, să rămână în oraş. Însoţit de secretarul său, Preşedintele făcea lungi plimbări, fără un ţel precis, aşteptând ediţiile de seară ale ziarelor, ajungând uneori, când îl apuca cheful de răcoare umbroasă, până la Bois de Boulogne, a cărei *Sentier de la Vertu*[143] era pustie, iar lebedele de pe lac îşi întindeau gâturile într-un întrebător semn, aşteptând inutil bucăţelele de biscuiţi, pe care doar cu puţine zile înainte le aruncau copiii şi trecătorii. Se aşezau amândoi pe terasa de la Pré-Catelan, visând la plăcerile şi distracţiile de altădată, deşi Primul Magistrat, trecând de la monologul intim la semiconfesiuni, se apuca dintr-odată, spre surprinderea tot mai mare a lui Peralta, să analizeze războiul cu optica unui moralist niţel acrit şi dojenitor. Naţiunile dedate luxului şi indolenţei – spunea – se moleşeau şi-şi pierdeau virtuţile fundamentale. Estetismul e bun, dar omul, ca să-şi refacă nişte muşchi anemiaţi de excesiva contemplare a Frumosului, are nevoie – la capătul unor lungi visări – de luptă, de încleştare corp la corp, de *agon.* Era frumoasă figura lui Ludovic de Bavaria, cântat de Rubén Dario şi chiar de Verlaine, dar pentru unificarea şi grandoarea unei Germanii parcelate şi adormite fusese mai util solidul şi necioplitul Bismarck, veşnic pe picior de război, decât prinţul muzician înălţând castele pe cât de poetice, pe atât de rupte de orice realitate. Înfruntarea asta nu va fi lungă („trei luni, trei bătălii, trei victorii”, afirmau propriii săi generali) şi nici atât de sângeroasă ca aceea din ’70, pentru că oamenii, trăgând învăţăminte dintr-o experienţă încă proaspătă, n-o vor lăsa să se prelungească într-o abominabilă Comună. Iar Franţei i-ar prinde bine o scuturătură, un tratament de urgenţă, un şoc, care s-o scoată din această autosuficientă letargie. Prea înfumurată,

[142] Medic de spital (fr.).
[143] Aleea virtuţii (fr.).

avea nevoie de-o lecţie. Prea se credea încă diriguitoarea lumii, când, de fapt, secătuită de puteri, intrase într-o evidentă fază de declin. Se sfârşise domnia giganţilor: Hugo, Balzac, Renan, Michelet, Zola. Nu se mai năşteau aici spirite înzestrate cu asemenea universalitate, şi de aceea Franţa începea să plătească gravul păcat care, în acest veac multiform, este subestimarea orgolioasă a ceea ce se află dincolo de graniţele sale. Nimic din ceea ce era străin de ţara sa nu-l interesa pe francezul convins că există întru delectarea umanităţii. În faţa lui însă se înălţa acum un om nou, teribil prin afirmarea stridentă a voinţei sale, care avea, poate, să devină stăpânul epocii: omul nietzscheian, stăpânit de o implacabilă Putere de Voinţă, tragic şi agresiv protagonist al unei Eterne Reveniri, multiplicat astăzi în fapte ce zguduiau lumea... Peralta, cunoscător al modestului nivel de gândire al amicului său, era convins că Primul Magistrat nu-l citise pe Nietzsche şi dacă acum îl cita cu atâta aplomb, era, desigur, pentru că dăduse peste reflecţiile acestuia redate, între ghilimele, în vreun articol citit cu o zi înainte. În plus, obişnuit să-i urmărească fluctuaţiile caracterului, îşi dădea prea bine seama că, în spatele acestor consideraţii atemporale, Preşedintele ascundea o usturătoare ranchiună pe cei ce-l umiliseră şi îl jigniseră, închizându-i porţile lăcaşelor lor. Când rostea numele lui Bismarck sau Nietzsche, îşi îndrepta tirul pizmaşelor baterii mintale împotriva sorbonagiului Brichot, a insolenţilor Courvoisier, Forcheville şi a contelui d'Argencourt – altul care, întâlnindu-l întâmplător într-o librărie, unde cumpărau amândoi cărţi pornografice disimulate sub titluri ca *Breviarul erotismului hindus* sau *Autori licenţioşi din secolul al XVIII-lea,* ilustrate cu fotografii foarte actuale, diplomatul ratat îl ignorase cu un dispreţ suveran, lăsându-l cu salutul în aer. Şi Peralta, observându-l cu maliţie, aţâţa jarul acestei agresivităţi crescânde, căutând argumente cu greutate, în hazardatele şi dezordonatele sale lecturi anterioare cu privire la miraculoasele apariţii ale Fecioarei în lume, destinate unor articole legate de „Miracolul de la Noua Córdobă", ce nu se vor mai publica şi nici plăti. Într-o dimineaţă, l-a amuzat copios pe Primul Magistrat, arâtându-i un text, în care un celebru scriitor catolic, renumit pentru furia, ţipetele şi imprecaţiile sale de cerşetor ingrat („cerşetor ingrat" îşi spunea el însuşi), afirma că, după Poporul Ales al lui Israel, poporul cel mai iubit de Dumnezeu este cel

francez. Fără Franţa, „Dumnezeu n-ar fi Dumnezeu pe de-a-ntregul” – zicea. Pe urmă, totul demonstra că: acel *considerate lilia agri*[144] din Scriptură anunţa Floarea de Crin a Regalităţii Franceze; *Gallus*, amintit în Banchetul Euharistic al Cinei, era o aluzie clară la *Le Coq Gaulois*[145]*.* Franţa Crinului, Franţa Cocoşului, Franţa Bunei Pâini şi a Bunului Vin de Împărtăşanie, a cărei condiţie de Popor Preferat fusese confirmată în timpurile moderne – adăuga autorul – de trei apariţii ale Fecioarei în treizeci şi trei de ani: la Pontmain, Lourdes şi La Salette... Niciodată nu râsese cu mai multă poftă cel ce auzea de aceste miracole: „Vasăzică, Franţa e ţara Sfântului Duh? Şi ce face domnu’ ăsta cu o Spanie care a impus religia catolică pe o porţiune a planetei ce se întinde de la Río Grande, din Mexic, până la gheţurile de la Polul Sud?... Iar cât despre Fecioară!...” Fecioara din Guadalupe, strălucitoare, pe sacra-i stâncă de la Tepeyac; Fecioara del Cobre, din Cuba, a cărei imagine apăruse plutind miraculos, îmbrăcată în sargase, lângă barca lui Juan Odio, Juan Indio şi Juan Esclavo; Fecioara din Regla, patroana universală a marinarilor şi pescarilor, înălţându-se deasupra Sferei Lumii, în mantia ei presărată de stele; Fecioara del Valle, din Costa Rica; Divina Pastora din ţara noastră; cea din Chiquinquirá, cu siluetă semeaţă şi sâni frumoşi, foarte femeie şi foarte doamnă cu coroana ei crenelată; cea din Coromotos, care-şi lăsase portretul – după o inefabilă apariţie – într-un bordei de indieni; şi Marile Războinice ale Credinţei, apărate de gloanţe de Sfânta Tunică ce le învăluia: Fecioara del Quinche, General al Armatei Ecuatoriene, Fecioara de las Mercedes, Patroana Armatei şi Mareşal al Peruului, însoţite toate de San Pedro Claver, patronul sclavilor, negrul San Benito – „negru ca piroanele crucii lui Cristos” – şi Sfânta Rosa din Lima, orbitoarea Regină a Continentului, stăpâna celor mai întinse păduri, a celui mai lung lanţ muntos, a Râului cel Mare al Lumii. Aceste fecioare înaintau într-un miraculos Escadron al Splendorilor, măslinie cea din Regla, cu ochi migdalaţi cea din Coromotos, puternice şi milostive, elegante şi plutitoare, purtându-şi cele Şapte răni ale celor Şapte Spade, împărţind fericire, uşurare, minuni şi miracole, întotdeauna gata să sosească acolo unde sunt chemate, de sute de ori văzute, de sute de ori auzite, harnice şi

[144] Priviţi crinii de pe câmpuri (lat.).
[145] Cocoşul galic (fr.).

măreţe, omniprezente şi ubicue, în stare să se arate – ca Dumnezeu Sfintei Tereza – pe fundul unei oale sau în vârful Turnului de Fildeş – şi mame, în primul rând, Mame ale prodigiosului Prunc cu pieptul rănit, care, într-o zi, aşezat de-a dreapta Tatălui, împărţind pedepse şi binecuvântări cu nesmintită dreptate, ne va judeca pe toţi... „Şi să-mi vină mie cerşetorul ăsta ingrat, sau cum o fi vrând să-şi spună, să-mi vorbească de cele trei Fecioare franţuzeşti, dintre care una, cea din La Salette, e pusă la îndoială chiar de Vatican?" Fecioare avem şi noi, Fecioare adevărate, şi e timpul să-şi mai lase din fumuri lumea de aici, scufundată într-o sinucigaşă ignoranţă a tot ceea ce nu e legat de ea. Acum o să se vadă şi aici ce înseamnă un popor puternic, metodic, disciplinat, în ascensiune. Şi Germania, unde stătuse foarte puţin, creştea dintr-odată în mintea lui, într-o luminoasă panoramă cu Păduri Negre, Maeştri Cântăreţi, Regi Soldaţi, catedrale din ale căror ferestre în ogivă ieşeau apostoli şi trâmbiţaşi când bătea douăsprezece, în apropiere de Rin, marele Rin cu ireale castele – cântate şi desenate de Victor Hugo –, şi ondinele ce prindeau tineri adolescenţi în mrejele pletelor lor, şi sărbătorile berii, celebrate de oameni veseli, cu pulpe groase, ce îmbinau iodlerul şi acordeonul cu spiritul filosofic – iedera din Heidelberg –, cu geniul matematicii, cultul Supunerii, plăcerea paradelor în rânduri de câte zece – într-un cuvânt, tot ce le lipsea latinilor ăstora căcăcioşi din cea de-a Doua Decadenţă. Acum însă vor vedea ce e bun, când pe sub Arcul de Triumf (el o să asiste la spectacol de la fereastra lui, neclintit şi ferm, deşi poate emoţionat că i-ar putea face pe alţii să sufere, dar hotărât, graţie unui obicei cartezian, să socotească sigur tot ce e adevărat în mod evident), vor defila generalii Moltke, Kluck, Bülow şi Falkenhayn, călărind maiestuoşi roibi, escortându-l pe Kronprinz, în fruntea unei impunătoare coloane de dolmane negre, brandenburguri şi coifuri cu vârf ascuţit, în ritmul marelui marş din *Tannhäuser*, cântat mai marcat decât se cântă de obicei la operă, pentru a sublinia pasul de paradă. În ziua aceea, Germania va juca, în sfârşit, rolul de „ferment regenerator" pe care i-l atribuise, profetic, Fichte[146], într-un istoric manifest –

[146] *Johann Gottlieb Fichte* (1762–1814), filosof german, discipol al lui Kant; influenţa concepţiei sale filosofice – idealism absolut – în politică e relevată de lucrarea sa *Discursuri către naţiunea germană.*

manifest ce, de asemenea, nu fusese citit de Primul Magistrat, se gândea Peralta, deşi trebuia să admită că avea un fler nemaipomenit în privinţa informării la mâna a doua.

Neliniştiţi de ameninţările ce pluteau deasupra Parisului (deşi pe străzi lumea continua să strige „*A Berlin! A Berlin! A Berlin! …*”[147]), întrebându-se dacă n-ar fi bine să-şi mute birourile la Bordeaux, Marsilia sau Lyon, consulii şi înalţii funcţionari ai ambasadelor latinoamericane se întruneau la ora aperitivului de dimineaţă, a aperitivului de după-masă şi la ceasul mai multor cupe nocturne, într-o cafenea de pe Champs-Elysées, ca să comenteze evenimentele zilei. Întotdeauna atent la ce se spunea în acest cerc, reţinând părerea fiecăruia, Cholo Mendoza venea cu rapoarte ce corespundeau intuiţiei Primului Magistrat. (Acesta primise de la amicul său Juan Vicente Gómez, General din categoria generalilor partizani ai mustăţilor *à la* Kaiser şi ai monoclului înfipt în ochi – pe cale confidenţial-verbală, pentru că dictatorul venezuelean se temea să nu-şi bată joc careva de ortografia sa –, înţeleptul sfat de a sta deoparte de orice, pentru că „peştişorul care se vâră între rechini sfârşeşte prin a fi înghiţit”.) Deşi aproape toţi simpatizau cu Franţa din motive culturale sau sentimentale – unora le plăcea literatura, altora femeile sale, îndeplinind funcţii cu muncă puţină, echivalând cu lungi şi reuşite vacanţe, cât ţinea respectivul guvern, în locul unde era cel mai plăcut să le petreci –, mulţi erau de părere că pentru francezi războiul este pierdut. N-aveai decât să observi dezordinea, agitaţia ineficientă, *la pagaille*[148] în care se trăia, chiar dacă asta nu se reflecta în ziare – astea spuneau adevăruri doar pe jumătate sau dădeau ştiri falsificate, afirma chiar Doctorul Fournier, în cotidienele şedinţe de masaj şi raze pentru braţul tot mai uşor şi mai agil al Primului Magistrat. Pe străzi se auzeau lucruri foarte deosebite de cele ce umpleau articolele lui Barrès, Déroulède şi ale altor Tirtei[149] ai energiilor naţionale: se vorbea de regimente pierdute, fără comandanţi şi ofiţeri, care, trimise în sectoare unde nu se întâmpla nimic, nu ştiau dacă să rămână acolo, să avanseze sau să se retragă. Existau unităţi unde numai jumătate din soldaţi aveau uniforma reglementară,

---

[147] La Berlin! (fr.)

[148] Neorânduială, debandadă (fr.).

[149] *Tirteu,* poet grec din sec. al VII-lea î.Hr., care prin versurile sale i-a încurajat pe spartani în cel de-al doilea război cu mesenienii.

chipiul alternând cu „boneta de poliţist” şi moletierele fiind înlocuite cu bandaje de la farmacie sau ambalaje din hârtie cerată. Şi apoi, drama puştii fără gloanţe, a obuzului fără tun, a ambulanţelor rătăcite, a spitalelor de campanie fără instrumentar chirurgical. Şi pe urmă, zvonurile care, tocmai pentru că erau fantasmagorice şi alarmiste, erau cel mai uşor crezute în cafenele de mâna a doua, pe la porţi şi în grupurile de strategi de colţ de stradă: cei doi ulani, văzuţi la câţiva kilometri de Paris; proiectul german, foarte secret, de a pătrunde în oraş prin tunelele Metroului; activitatea spionilor ce se aflau peste tot, privind, ascultând, transmiţând mesaje printr-un sistem de perdele trase într-o parte şi alta, noaptea, în cămăruţe de mansardă, pe baza unui cifru luminos, inventat de un criptograf prusac… Din ţările noastre soseau deja primele ziare ce vorbeau despre „Războiul European” – temă nouă, temă bună, temă grasă, după vremuri de monotonie – cu senzaţie şi patimă. Reapăreau titlurile mari şi „telegramele de ultimă oră”, culese cu corp doisprezece, din epocile interesante – cu „flashul” de bază încadrat în chenar întrerupt. Multe spirite, obişnuite să se controleze în faţa evenimentelor locale, de teama represiunilor, îşi dădeau drumul, se exaltau, trăiau catharsisul în faţa grandiosului eveniment îndepărtat, adus pe primul plan al actualităţii. În sfârşit se putea discuta, polemiza, presupune, obiecta (putea fi insultat Von Tirpitz[150], criticată neutralitatea italienilor, batjocoriţi turcii…), în funcţie de tendinţele ce erau aceleaşi în toate ţările continentului. *Acolo* era germanofil clerul, pentru că păgâna Franţă era promotoarea educaţiei laice şi despărţise Biserica de Stat, în vreme ce băncile spaniole, mulţi descendenţi ai emigranţilor germani şi rudele şi oamenii de casă ai micului clan al ofiţerilor ce fuseseră numiţi în glumă „Micii Frederici” aplaudau dinainte victoria sigură a Kaiserului. Erau, în schimb, „Aliaţi” (chestia cu *Antanta*[151] n-o înţelegea nimeni) toată inteligheţia, scriitori, universitari, cititori ai lui Rubén Dario sau Gómez Carillo, oameni ce stătuseră aici sau visau că vor veni vreodată, dascăli, liber-cugetători, medici formaţi la Paris şi o bună parte a burgheziei – mai ales aceea care, la

[150] *Alfred von Tirpitz* (1849–1930), amiral, creatorul marinei militare germane.

[151] Antanta sau „Aliaţii”: numele sub care sunt cunoscute puterile care au luptat contra Germaniei în timpul Primului Război Mondial.

reuniunile mondene, conversa, din când în când, într-o franceză la fel de afectată şi stâlcită precum cea a personajelor din *Război şi pace* – şi, în general, tot poporul, pentru că francezii de prin părţile noastre, mai mult negustori, nu reprezentaseră niciodată o concurenţă supărătoare pentru autohtoni, purtându-se afabil cu toată lumea, trăind deseori cu mulatre sau metise, foarte deosebiţi, din punctul ăsta de vedere, de cei ce se izolau în „Cluburile Germane", cu lampadare de München sau în „Cafenele Germane" pentru oameni cu ten alb dovedit, unde apariţia unui negru sau a unui indian ar fi fost primită cu colţi rânjiţi de Fafner[152]... Intrau în septembrie, cuprinşi de îndoieli şi de gânduri, deşi Primul Magistrat contempla panorama zilelor curgânde într-o aşteptare aproape amuzantă. Judecând după rapiditatea operaţiilor, armatele lui Moltke aveau să ajungă foarte curând la Arcul de Triumf, fără mari eforturi, pentru că Franţa nu mai avea, în ziua de azi, generali de talia celor ale căror nume erau săpate în piatra monumentului napoleonian. Şi această metropolă orgolioasă şi coruptă va cunoaşte purificarea prin foc, prevestită de nu puţini scriitori catolici de-aici, când o comparaseră cu Sodoma şi Gomora şi chiar cu prostituata Babilonie, de la înălţarea (cuvânt ce trebuie folosit, după Flaubert, doar când e vorba de statui sau opere arhitectonice) Turnului său Eiffel, Turn Babel, modern zigurat, far al cosmopolitismului, simbol al Amestecului de Limbi, echilibrat în mod fericit de cupolele albe – deşi arhitectul său le visa de aur – de la Sacré-Coeur. Primul Magistrat, împărţitor de indulgenţe când acţiunile altora nu-l obligau să fie împărţitor de Pedepse, nu se gândea însă la un foc material – incendii şi ceruri fumurii –, ci la un foc psihologic, pedepsitor pe plan moral, care-i va obliga pe Semeţi şi Suficienţi să mai renunţe la fumuri, cu rugăminţi de pace. Acest foc nu trebuia, bineînţeles, să distrugă frescele Panteonului, rozele albe din Place des Vosges, vitraliile de la Notre Dame, şi nici centurile de castitate de la Mânăstirea Cluny, figurile de ceară ale Muzeului Grévin sau frunzoşii castani de pe bulevardul unde locuia Contesa de Noailles (cu toate că şi ea îi întorsese spatele), şi cu atât mai puţin Muzeul Trocadero, unde, în curând, expusă într-o vitrină, o să poată fi văzută Mumia noastră, pe care Cholo Mendoza o va aduce de la Göteborg de îndată ce se va sfârşi războiul. Şi, de fapt, nu mai

[152] Uriaş din opera *Aurul Rinului* de Richard Wagner.

era mult până la terminarea războiului: doctorul Fournier, sfârşind tratamentul pacientului său – a cărui mână putea să apuce pistolul, acum, cu iuţeală, fără să i se înţepenească arătătorul pe trăgaci – se pierdea în lamentaţii privind lipsa de pregătire a Înaltului Comandament, neprevederea, incuria, *la gabegie – c'est encore la débâcle* – ce ne purta spre o iremediabilă înfrângere. *Vous faites bien de repartir chez vous*, *cher Monsieur. Au moins*, *là-bas, c'est le soleil, c'est le rhum, c'est les mulâtresses*...[153] Dar pe 5 septembrie după-amiază, începu Bătălia de pe Marna. („Un război nu se câştigă cu şoferi de taxi" – remarcase, ironic, Primul Magistrat.) În curând, se văzu că, în contradicţie cu principiul tactic şi strategic al lui Jomini, francezii trebuiau să facă faţă unui front de luptă lipsit de *centru*, dat fiind că acesta era reprezentat doar de o slabă grupare de cavalerie. Pe 8, părea că cei de-aici pierduseră partida. Dar pe 9 după-amiază obţinură victoria. În seara aceea, diplomaţii latinoamericani, întruniţi la cafeneaua de pe Champs-Elysées, au sărbătorit evenimentul, invitându-le să bea pe toate târfele în trecere, în timp ce Primul Magistrat – participând de astă dată şi el la reuniune –, maiestuos în redingotă, depozitar al unei patriarhale înţelepciuni, recunoscută de toţi, mormăia: „Sigur... Sigur... Dar asta nu rezolvă încă nimic" A doua zi se sculă foarte devreme, cu sufletul plin de amărăciune, şi începu să privească Arcul de Triumf, a cărui siluetă se mărea sau se împuţina după cum îşi simţea satisfăcute sau frustrate dorinţele defetiste. Însănătoşit de-acum, ar fi trebuit să se gândească la reîntoarcerea *acolo* – şederea asta aici n-avea de ce să se mai prelungească – cu atât mai mult cu cât renunţase, pentru moment, la aşteptata paradă triumfală, cu fanfare militare asurzitoare şi comice totodată, datorită pasului de păpuşă mecanică şi obrajilor umflaţi – tromboane şi tube – ai muzicanţilor, dirijaţi de un enorm Tambur Major. Şi tocmai voia să-l cheme pe Peralta să-i propună o plimbărică până la Bois-Charbons, la Monsieur Musard, când acesta intră, cu figura descompusă, întinzându-i un lung mesaj pe hârtie albastră. „Citeşte... Citeşte..." Cablograma era de la Roque García, Preşedintele Senatului: PERMIT SĂ INFORMEZ GENERAL WALTER

[153] Haosul, din nou debandada... Faceţi foarte bine că vă întoarceţi la dumneavoastră, dragă domnule. Acolo, cel puţin, aveţi soare, rom, mulatre... (fr.)

HOFFMANN PRELUAT PUTEREA ÎN CIUDAD MORENO CU BATALIOANE INFANTERIE 3, 8, 9, 11, PLUS PATRU REGIMENTE CAVALERIE INCLUSIV HUSARII REPUBLICII PLUS PATRU UNITĂŢI ARTILERIE SUB LOZINCA TRĂIASCĂ CONSTITUŢIA, TRĂIASCĂ LIBERTATEA… „Mama mă-sii! Dumnezeii cui l-a făcut!”, urlă Primul Magistrat. Dar asta nu era tot: trei dintre „Micii Frederici” – Breker, blonziul de treabă, întotdeauna favorizat în rapoartele şi instrucţiunile venite de sus; González, fost ataşat militar în Germania, şi Martorell, artilerist catalan, ajuns creol pentru că ura monarhia spaniolă… aceşti trei ofiţeri alintaţi, distinşi, repede împinşi pe treptele ierarhiei, participau şi ei la lovitură. „Mama mamelor lor! Cu cine i-a făcut!…” Şi atingând brusc culmile mâniei, Primul Magistrat striga, protesta, se scandaliza, căzând apoi în abisul neconsolării, gemând, rănit, batjocorit în adâncul fiinţei sale, căutând într-un limbaj bâlbâit infamantele adjective ce califică cel mai bine trădarea, felonia, uitarea de sine, prefăcătoria şi înşelăciunea. Monologul său atingea limitele exasperării, pentru a se transforma iarăşi în lamentaţii, în pragul plânsului, nemaigăsind cuvinte pe măsura dezamăgirii, pentru a prinde noi forţe, aprinzându-se, crescând, explodând, din nou, în imprecaţii şi înfiorătoare ameninţări. („Din câte ştiu, Mounet-Sully e un mare tragedian, se gândea Peralta; dar Preşedintele meu n-are pereche…”) Şi Primul Magistrat vocifera, nimicitor şi teribil, dărâmând mobile, aruncând cărţi pe jos, ţintuindu-i pe gladiatorii lui Gérôme cu pistolul său belgian, cu atâta patimă şi făcând atât de mult scandal, încât Sylvestre, alarmat, sosi din bucătărie: „*Monsieur est malade?… Un médecin – peut-être?…*”[154] Calmat dintr-odată – sau prefăcându-se calm – înfuriatul i s-a adresat servitorului: „*Ce n’est rien, Sylvestre… Rien… un mouvement d’humeur… Merci…*”[155]. Şi scoţându-şi cravata, congestionat încă, transpirat, având senzaţia că-i explodează ceva în urechi, Demnitarul, mergând de colo până colo, începu să dea ordine şi instrucţiuni Doctorului Peralta. Să se ducă la cea mai apropiată agenţie de voiaj – trebuie să mai fi rămas deschisă cea de lângă Operă – şi să facă totul pentru a ajunge cât mai degrabă acolo. Să ceară precizări lui Roque García în legătură cu garnizoanele rămase fidele Guvernului. Telegramă lui Ariel; cablogramă către ziarele noastre, cu o proclamaţie

[154] Domnul e bolnav?… Să chem poate un medic?… (fr.)

[155] Nu-i nimic, Sylvestre… Nimic… O proastă dispoziţie… Mulţumesc… (fr.)

pentru pagina întâi („încă o dată, oarba ambiţie a unui om nedemn de tresele ce le poartă etc., etc… Bun; ştii tu…”); telegramă colo, cablogramă dincolo, telegrame şi iar telegrame… În timpul acesta, vânzătorii de ziare începură să strige ultimele ştiri de pe front, publicate în ediţia de prânz: „Mă doare exact în cur de ăştia!” Şi cuprins de furie, călcă în picioare un tablou ce stătea pe duşumea, în faţa lui, încă neagăţat, adus cu puţin înainte de un discipol al lui Jen-Paul Laurens, protejat al Ofeliei: *Supliciul lui Ganelon.* „Dumnezeii mă-sii! Mama lui de…!” repeta Primul Magistrat, călcând pânza, de parcă sub chipul celui mai faimos trădător al Evului Mediu s-ar fi ascuns ceva din sufletul renegat, mârşav, împuţit al Generalului Walter Hoffmann.

Opt

E mai bine să ne schimbăm dorinţele
decât ordinea lumii...

DESCARTES

Şi astfel, a doua zi dimineaţa, trenul de Saint-Nazaire, de unde pleca spre New York un vapor ticsit de nord-americani, care văzându-i pe nemţi prea aproape de Sena şi ştiind că de-acum va mai fi război o bucată de timp, cu raţionalizări şi alte probleme, preferau să se întoarcă pe celălalt mal al Oceanului. După traversare, câteva zile de aşteptare obligatorie – ca data trecută, la Waldorf Astoria. Poate aveau posibilitatea să asiste la vreun spectacol cu *Madame San-Gêne* de Umberto Giordano, cântat de Geraldine Farrar, anunţat în premieră mondială de Metropolitan Opera House (deşi fiică-sa îl considera ignorant în materie de muzică, pentru că odată, zăpăcit şi plictisit de teluricele intrigi din *Aurul Rinului*, cu toată încurcătura aceea de pitici, uriaşi şi ondine, adormise în lojă, Preşedintele era foarte sensibil la coloratura Maríei Barrientos, la magnifica energie lirică a lui Titta Rufo, la puritatea lungilor, susţinutelor, incredibilelor acute pauzate ale lui Caruso, voce de mag vrăjitor în trup de cârciumar napolitan...). Ofelia, după ce scăpase de *chestia aia*, undeva prin Elveţia, plecase la Londra, fugind de plictisul unui război ale cărui mizerii se făceau deja simţite, după ea, prin lipsa baletelor ruseşti, a orchestrelor de tango-uri şi a petrecerilor de gală. În Anglia, în schimb, unde înrolările erau voluntare, se ducea în continuare o viaţă destul de normală: se va duce deci la Stradtford-on-Avon, în scopul completării culturii sale shakespeariene. „Poate mi-o lasă grea, acum, vreun Fortinbras sau vreun Rosenkrantz[156]”, îşi spusese taică-su, ştiind că nimic din ce se putea întâmpla *acolo*, în patrie, n-o interesa pe fiică-sa, hotărâtă demult să trăiască tot timpul în Europa, departe – zicea ea – de „ţara asta jegoasă şi puturoasă”, fără alte distracţii decât retragerile cu torţe municipale, petrecerile în familie, unde încă se mai dansa polca, mazurca şi *redowa*[157],

[156] *Fortinbras, Rosenkrantz,* personaje din tragedia *Hamlet* de W. Shakespeare.
[157] Dans polonez, mai lent decât mazurca.

şi seratele de la Palat, unde soţiile miniştrilor şi generalilor se strângeau în bisericuţe, departe de bărbaţii ocupaţi cu bancuri deocheate, ca să vorbească despre naşteri, avorturi, copii, boli, furtişagurile servitoarelor şi bunicuţe moarte, schimbând reţete de cremă de zahăr ars, pişcoturi, checuri, marţipan şi pandişpan… În noaptea aceea, Primul Magistrat şi Doctorul Peralta îşi luară rămas-bun de la Bois-Charbons a lui Monsieur Musard, bând peste măsură. Pe urmă, se duseră cu două fete luate de pe stradă să se distreze într-o luxoasă casă de *rendez-vous* de pe Rue Sainte-Beuve, din al cărui vestibul de la intrare, decorat cu plăci de faianţă făcute de tatăl lui Léon-Paul Fargue, se ajungea la un ascensor hidraulic, folcloric şi obosit, ce semăna cu un colţ de sufragerie normandă, în mişcare pe verticală. Târziu, se întoarseră în Rue de Tilsitt, unde valizele şi cuierele închise de Sylvestre se îngrămădeau în saloane şi pe coridoare. Doctorul Peralta îi arătă fotografiile porno pentru stereoscopul perfecţionat – *Verascope Richard* – cumpărate în ajun şi care, datorită dublei imagini, dădeau o surprinzătoare senzaţie de relief: „Uite… Uite la asta!… Parc-ar fi viu bărbatul… Iar cele două tipe, perfecte… Şi ce părere ai de combinaţia asta de cinci în rând?…” Dar, în ciuda cantităţii băute, Primul Magistrat era într-o fază de beţie lucidă şi tristă. O enormă oboseală îl copleşise în faţa eforturilor pe care trebuise să le facă de patru ori, de când îşi începuse guvernarea. Acum, primirea la Puerto Araguato. Trenul cu vagoane vechi, urcând spre capitală, în mijlocul junglei unde ramurile copacilor se confundau – nu se mai ştia care creşteau pe trunchiuri şi care fuseseră tăiate cu *machete* – cu ramurile ce acopereau bordeiele cătunelor atât de triste şi întunecate de universala vegetaţie, încât un hohot de râs, acolo, ar fi răsunat asemenea unei indecente explozii de animalitate. Apoi, discursul de rigoare, rostit de la balconul Palatului, uniforma de campanie, mirosind poate a camfor, călcată din nou de Intendenta Elmira, menajeră fără pereche, femeie cu judecată şi, când îl încercau poftele, docilă şi plăcută alinătoare de necazuri; drumul spre front, de data asta spre sud – acum câteva luni fusese spre nord; alte dăţi spre est, spre vest. Acum spre zona Las Tembladeras, cu lacurile ei vineţii într-o continuă bolboroseală şi colcăială de animale şi reptile, ascunse sub înşelătoarea linişte a imenşilor nuferi tropicali. Marşurile pe drumuri băltinde, cu

feţele unse de greţoase alifii puturoase ce te apărau – cel mult o oră – de înţepăturile a sute de specii de ţânţari. Era o lume de plante ce transpiră, false garoafe – capcane pentru insecte –, horbote ce se strângeau şi se desfăceau în volute de la o zi la alta, ciuperci mirosind a oţet, inflorescenţe unsuroase pe trunchiuri putrezite, praf şi un soi de rumeguş verde, muşuroaie de termite abandonate, ierburi viclene ce rodeau pielea cizmelor. Şi trebuia să-l urmărească pe Generalul Hoffmann pe aceste meleaguri, să-l încercuiască, să-l asedieze, să-l hărţuiască şi, în cele din urmă, să-l pună cu spatele la zidul unei mănăstiri, al unei biserici sau al unui cimitir şi să-l împuşte. „Foc!” N-avea altă soluţie. Era regula jocului. Recursul la Metodă.

De data asta însă, ceva îl frământa pe Primul Magistrat. Era o chestiune de cuvinte. Acum, întorcându-se *acolo*, înainte de a-şi îmbrăca din nou o pompoasă uniformă de General, care îi mirosea a onoruri false – ăsta era adevărul! – pentru că el însuşi şi-o îmbrăcase cu epoleţi, cu grade, cu tot, într-o zi de entuziasm juvenil şi o păstrase pe urmă, pentru că în ţara lui un general în plus sau în minus...; acum, înainte de a se înălţa în ecvestră poză, înainte de a-şi pune sunătorii pinteni de rodeo pe care-i folosea în război, trebuia să vorbească, să pronunţe cuvinte. Şi aceste cuvinte nu-i veneau în minte, pentru că cele clasice, curgătoare, folosite întotdeauna în situaţii anterioare asemănătoare acesteia, fiind atât de tocite pe diferite tonuri, cu respectivele gesturi, vor apărea uzate, vechi, ineficiente, în împrejurarea actuală. Infirmate de sute de ori de faptele sale, aceste vorbe trecuseră din agora în dicţionar, de la fulminantele catilinare la repertoriul clasic al retoricii, de la elocinţa oportună la podul de vechituri – golite de sens, goale pe dinăuntru, sterpe, inutilizabile. Ani şi ani de zile termenii de *Libertate, Loialitate, Independenţă, Suveranitate, Onoare Naţională, Principii Sacre, Drepturi Legitime, Conştiinţă Cetăţenească, Fidelitate-faţă-de-tradiţiile-noastre, Misiune Istorică, Datoria-faţă-de-Patrie* etc., etc., fuseseră stâlpii marilor sale discursuri. Acum însă aceşti termeni (obişnuia să fie propriul său critic sever) aveau un asemenea sunet de monedă calpă, de plumb aurit, piastru fără strălucire, încât obosit de învârtelile şi răsînvârtelile ruletei sale verbale, se întreba cu ce va umple spaţiile sonore, spaţiile scrise, ale proclamaţiilor şi filipicelor

inevitabile când întreprinzi o acţiune militară – punitivă – ca aceasta ce va începe în scurtă vreme. Considerat, cu timp în urmă, de majoritatea compatrioţilor ca omul energic care, într-un moment de criză şi tulburări, a ştiut să cârmuiască destinele ţării, îşi văzuse prestigiul ştirbit, cu o alarmantă scădere a autorităţii, după fiecare escrocherie inventată de el ca să rămână la putere. Ştia că e urât, duşmănit de cei mulţi şi conştiinţa acestui lucru făcea să-i crească – printr-o reacţie împotriva a ceea ce e exterior – satisfacţia şi bucuria pe care le afla în servilismul, solicitudinea, adularea celor ce depindeau de el, conjugând propriile lor interese, bunăstarea lor cu o continuă prelungire a unui mandat ce uitase tot ce înseamnă legalitate şi Constituţie. Dar nu putea ignora faptul că duşmanii săi se foloseau de argumente valabile când îi aruncau în faţă concesiile mereu crescânde făcute americanilor, pentru că yankeii, ar fi fost o prostie să negi, erau detestaţi de toată lumea pe Continent. Ştiam cu toţii că ne numesc „latini" şi că pentru ei „latini" însemna puşcăriaşi, prostime, corcituri, mâncăruri africane. (Inventaseră chiar şi un eufemism, „*latin colour*", pentru a justifica primirea obligatorie în hotelurile din New York şi Washington a înaltelor personaje al căror ten avea o nuanţă uşor exotică...) Primul Magistrat continua să se gândească la discursul său obligatoriu, fără ca imaginaţia să i se arate binevoitoare. Cuvinte, cuvinte, cuvinte. Mereu aceleaşi cuvinte. Şi mai ales nimic despre *Libertate* – cu închisorile pline de deţinuţi politici. Nimic despre *Onoare Naţională* şi nici *Datorie-faţă-de-Patrie* – pentru că acestea erau lozincile folosite întotdeauna de militarii răzvrătiţi. Nimic despre *Misiunea Istorică* sau despre *Cenuşa Eroilor,* din aceleaşi motive. Nimic despre *Independenţă*, care, în cazul lui, rima cu *dependenţă.* Nimic despre *Virtuţi* – era ştiut că e proprietarul celor mai mari întreprinderi din ţară. Nimic despre *Drepturi Legitime* – pentru că le ignora când contraveneau jurisprudenţei sale personale. În mod hotărât, i se limita vocabularul. Şi avea în faţă un adversar de temut, o treime din armata răsculată, şi trebuia să vorbească şi, exasperat, oratorul observa că nu poate scoate un sunet, era lipsit de limbaj – pentru că nu dispunea de cuvinte dinamice, utile, încurajatoare; pe acestea le risipise, le tocise ascuţişul, le terfelise în scărmăneli de două parale, nedemne de o asemenea risipă. Cum ar spune un ţăran de la noi: „Stricase orzul pe

gâşte.” „Îmbătrânesc” – se gândi. Şi totuşi, trebuia să inventeze ceva. Ceva… Goli cu sorbituri mici, dar dese, unul din flacoanele îmbrăcate în piele şi, pentru a-şi uşura aşteptarea a ceea ce nu venea dinlăuntru, luă unul din ziarele de dimineaţă – *Le Figaro* – împăturit pe birou. Pe prima coloană din prima pagină era un articol al Ilustrului Academician, în chenar special, scos în relief. Prietenul nostru afirma, trăgând concluzii din Bătălia de pe Marna, că acel miracol militar, victorie mai degrabă a inteligenţei decât a armelor, însemna, mai presus de orice, triumful Latinităţii asupra spiritului germanic. Moştenitorii Marii Culturi Mediteraneene, nepoţi ai lui Platon şi Virgiliu, ai lui Montaigne, Racine şi ai sublimilor zdrenţăroşi de la Valmy[158], utili în situaţia de faţă, deşi întregul Faubourg St. Germain le purta o tristă amintire – Geniul Rasei, plămădit din echilibru, înţelepciune şi măsură se opusese patologicei agresivităţi teutone. Cocoşul Galic contra dragonilor, faurilor din măruntaiele pământului şi Nibelungilor. Nervosul, zveltul şi finul armăsar al aproape Sfintei Fecioare din Orléans – în curând canonizată – contra sălbaticului cal al Brunhildei. Olimpul contra Walhallei. Apolo contra lui Hagen. Versailles contra Potsdam. Esenţa filosofiei lui Pascal contra gigantismului filosofic al lui Hegel, exprimată în acel obscur jargon de Heidelberg, pe care minţile noastre, partizane ale clarităţii şi transparenţei discursului, îl respingeau din instinct. Bătălia din mlaştinile de la Saint-Gond[159] fusese mai degrabă victoria lui Descartes, decât victoria tunului de 75. Şi autorul încheia printr-un tăios, neîndurător, fără drept de apel proces al culturii germane – *kultur*, îi spunea –, al muzicii lui Wagner, al prostului gust berlinez, al scientismului pedant al lui Haeckel, al ideilor unor gnomi petulanţi care, crezându-se supraoameni şi costumându-se în Zaratustra, cu spadă la cingătoare şi cap de mort pe chivără, dezlănţuiseră – noi ucenici vrăjitori – catastrofa actuală. Era mai mult decât un război, era Sfânta Cruciadă contra Neobarbariei prusace… Terminând de citit articolul, Primul Magistrat începu să umble în lung şi-n lat prin salon. Înţelese, dintr-odată, că greşea: germanofilia lui de metec complexat – şi-şi aminti că grecii nu foloseau calificativul „metec” cu sens

[158] Localitate pe Marna, unde francezii au obţinut o importantă victorie contra Prusiei, în 1792.

[159] Bătălie câştigată de armatele mareşalului Foch, în 1914.

peiorativ – nu îi era de niciun folos. În aceste momente critice pentru propria sa traiectorie politică, nu-i slujeau la nimic ulanii lui Von Kluck sau submarinele lui Von Tirpitz. Acum, cauza walkiriană era pentru el o cauză greşită – o cauză „pierdută". Trebuia să admitem că în America Latină oamenii erau alături de Franţa – asta însemnând Parisul. Şi *acolo*, pentru a limita problema la patria noastră, germanofili erau doar iezuiţii, enoriaşii parohiilor selecte, duhovnicii doamnelor cu bani, puţin prietenoşi cu modeştii călugări francezi care îl educaseră; erau germanofili bogătaşii spanioli, cavaleri ai *Import-Exportului* – dacă nu erau băcani sau cămătari – cu conturi grase în băncile din Catalonia şi Bilbao, antipatici creolilor, prin tradiţie şi obişnuinţă; şi mai erau – dar ăştia reprezentau un caz special – locuitorii din Colonia Olmedo, nepoţi de ţărani bavarezi sau pomerani, care n-aveau nicio greutate în viaţa publică. Şi pe urmă – ce dracu' acum îmi dau seama! – toate Fecioarele de pe meleagurile noastre sunt latine. Pentru că Maica Domnului era latină, de două ori latină, de vreme ce scârboşii de luterani – ca Hoffmann şi „Micii Frederici" ce se înhăitaseră cu el – o azvârliseră din templele lor. Divina Pastora din Noua Córdobă, Fecioarele din Chiquinquirá, Coromotos, Guadelupa, Fecioara de la Caridad del Cobre şi toate câte alcătuiau Inefabila Legiune a Făcătoarelor de Bine erau Prezenţe ale aceleiaşi, unică şi veşnică, ce fusese înălţată pe tron de către Ludovic al XIII-lea în naosul catedralei Notre Dame ca simbol al închinării regatului său cultului Mariei. Trebuie să avem Fecioarele de partea noastră – cu mine, în luptă, cu chipul lor pe stindard – pentru că, în faţa unei forţe potrivnice, Principele trebuie să se folosească de tot ce este favorabil cauzei sale. Diriguitorul Popoarelor, Călăuza Oamenilor trebuie să fie flexibil, niciodată încăpăţânat, chiar dacă e nevoie să renunţe, într-un anumit moment, la dorinţe foarte personale, ca să-şi păstreze puterea. Ca urmare, baza ideologico-tactică a apropiatei sale lupte contra trădătorului Hoffmann i se arăta clară. Nu trebuia decât să-i auzi numele, să-ţi aminteşti educaţia lui germană, dorinţa de a trece drept arian pur, deşi avea o bunică destul de neagră, exilată în încăperile din dos ale vastei sale locuinţe coloniale. Dintr-odată, *Aunt Jemima*[160] cum îi spuneau măgarii de acolo – avea să se convertească în simbol al Latinităţii. (Demnitarul, sleit, la

[160] *Aunt* (mătuşa, engl.). *Jemima:* simbolul negresei gospodine şi cumsecade.

pământ, cu puţin înainte, se însufleţea, prindea puteri, lovea cu palma în mese, îşi redobândea dezinvoltura de tribun…) În fond şi la urma urmei, „latinitate” nu însemna „puritatea sângelui”, nici „curăţenia sângelui” – cum se spunea de obicei, folosindu-se învechiţii termeni ai Inchiziţiei. Toate rasele lumii antice se amestecaseră în prodigiosul bazin mediteranean, leagăn al culturii noastre. Acesta fusese minunatul pat, în care se culcaseră romanul cu egipteanca, troianul cu cartagineza, faimoase Elene cu bărbaţi măslinii. Lupoaica lui Romulus şi Remus avusese mai multe ţâţe – şi era ştiut că, zilele acestea, Italia va ataca Puterile Centrale – la care să fi putut suge mulatru sau metis. *Latinitate* înseamnă metis, şi toţi suntem metişi în America Latină; toţi avem ceva de negru sau indian, de fenician sau maur, de gaditan[161] sau celtiber[162] – şi câte un flacon de loţiune Walker ca să ne întindem părul, dosit în cufere secrete de familie. Suntem metişi şi ne mândrim cu asta!… Acum, da, îi veneau idei dinlăuntrul lui, cuvintele renăşteau, Primul Magistrat era dintr-odată stăpânul unui nou vocabular. Cuvinte înflăcărate, sonore, plăcute la ureche, ce aveau să fie bine primite *acolo* de mulţi nehotărâţi şovăielnici, posibili adversari, care, legaţi mai mult sau mai puţin de o „inteligenţia” aliatofilă, deveniseră strategii celor ce înfigeau, mânaţi de dorinţe intime, steguleţe tricolore pe hărţi aşezate pe mese de cafenea, dincolo de liniile unde înaintarea trupelor era oprită de însuşi Statul Major al Armatelor Aliate. Lumea era pătimaşă şi inteligent era să capitalizezi aceste pasiuni în beneficiu propriu. *Alea jacta est.*[163] Era hotărât: nou Templier, se va alătura şi el Sfintei Cruciade a Latinităţii. O victorie a lui Walter Hoffmann şi a camarilei sale însemna germanizarea culturii noastre. De altfel, va fi uşor să-i ridiculizeze în ochii opiniei publice. Datorită pozei şi lecturilor sale, portretele lui Frederick al II-lea, Bismarck şi Moltke ce-i împodobeau pereţii biroului, biata bătrână – adevărată întruchipare a poporului nostru, sânge din sângele nostru cel mai bun – pe care-o ţinea ascunsă, ca pe-o rudă de ruşine, acolo, în spate, lângă tamarini,

[161] Locuitor din Cadiz.

[162] Populaţie a Spaniei preromanice, stabilită, în mare parte, în actualele provincii Burgos, Zaragosa, Teruel, Cuenca, Guadalajara şi Soria.

[163] Zarurile au fost aruncate (lat.) – cuvinte rostite de împăratul roman Iulius Cezar la trecerea Rubiconului.

alături de ograda unde îngrăşa porcul de Crăciun, rebelul era oglinda vie a barbariei prusace ce se năpustise asupra Europei şi, în curând, va ameninţa şi aceste Meleaguri ale Viitorului, fiindcă germanii se credeau predestinaţi să stăpânească omenirea în virtutea unei mistici a *rasei superioare*, clar exprimate, de curând, într-un „Manifest al intelectualilor", trufaş şi xenofob, ce apăruse în presa noastră. Coroana Sfintei Rosa din Lima trebuia, deci, să se ridice împotriva Scutului Walkiriei. Cuauhtémoc[164] împotriva lui Alaric[165]. Crucea Mântuitorului împotriva lăncii lui Wotan. Spada Eliberatorilor, a tuturor de pe Continent, împotriva Vandalilor tehnicizaţi ai secolului XX... „Vino-ncoa', Peralta..." Şi timp de două ore, găsind întotdeauna adjectivul percutant, imaginea orbitoare – într-un stil fără multe înfloriturі de data asta –, dictă articole destinate ziarelor din ţară, indicând coordonatele generale ale campaniei ce trebuia să se desfăşoare pe plan ideologic, înainte de sosirea sa. „Du-te, aleargă cu toate la Western Union"... Şi acum, după acest efort, privea salonul, mobilele prietenoase, tablourile, sculpturile ce-l înconjurau – poate obosit de atâta dictat –, cu o leneşă tristeţe. Peste câteva ceasuri va trebui să părăsească această pace de sân de mamă, această tihnă între mătăsuri, satinuri şi catifele pentru a se afunda călare, zile, săptămâni, poate luni, în noroaiele toridelor ţinuturi din sud – liane, bălţi şi mărăcinişuri, umbre înşelătoare, ramuri ce-ţi biciuiesc faţa... – departe de tot ceea ce îl făcea fericit cu adevărat. Se gândea la *acolo* şi simţea dinainte dezgustul întoarcerii la locul de pornire a celui ce, odată cu trecerea anilor, ajunsese departe. În curând o să vină noiembrie – noiembrie al nostru – cu Ziua Morţilor, şi cimitirele se vor transforma în bâlciuri şi şezători, cu podoabe ţipătoare la fiecare mormânt, flaşnete răsunând peste tot, chitare la căpătâiul lu' *răposatu'*, maracase, clarinete şi chitare lângă cavoul mortului, cu metise deflorate pe coroanele ofilite ale unui mormânt proaspăt. Morţi din zahăr candel, morţi din picromigdale albicioase, morţi – capete de mort – din zahăr caramel, marţipan şi susan, printre lopeţi şi frânghii de ciocli, printre coşciuge, urne, bronzuri elegante şi fotografii de bunici, de militari, de copii în haine de duminică, sub geamuri ovale, murdare de rouă şi ploaie. Şi vor sosi şi vânzătorii de mici

[164] Ultimul împărat aztec (1495–1525), ucis din ordinul lui Hernán Cortés.
[165] Rege vizigot din secolul al VI-lea.

schelete cu coroană, mitră, joben, chipiu, ţopăind în Dansul lor Macabru, de la cenotafe la cruci, cu strigăte de „Mortuleţ pentru copii”, care, în asemenea zi, erau chemări la veselie, băutură şi pipăială. Şi schimburile de vorbe şi glumele ce zburau odată cu batjocurile, de la cruce la cruce, de la înger la înger, de la epitaf la epitaf: „*Ah, cumetre! Fericit cu mortu’ matale!*” „*Ah*, *cumetre, da’ şi-al dumitale, ce mai haimana şi porc!*” „*Aşa se spune, frăţioare! Da’ nici al matale n-a fost vreun sfânt!*” „*Păi d-aia, cumetre, a pus-o cu poalele-n cap pe mă-ta mare!*” „*Nu ştiu, zău, frăţioare, cine pe cine-a pus jos!...*” Revenind la toate acestea, Primul Magistrat se simţea precum cineva care fusese închis într-un cerc magic, desenat de spada unui Prinţ al Tenebrelor. Istoria, care era istoria lui, pentru că în ea juca un rol, era o istorie ce se repeta, se învârtea în jurul propriei cozi, se înghiţea pe sine însăşi şi se oprea de fiecare dată – nu conta că foile calendarului arătau un 185 (?), 189 (?), 190 (?), 190 (6?) ... –, era aceeaşi defilare de uniforme şi redingote, de jobene înalte de modă englezească, alternând cu coifuri cu pene, în stil bolivian, ca la teatrele cu puţini figuranţi, unde apar cortegii triumfale cu treizeci de oameni care trec şi iarăşi trec prin faţa cortinei, alergând când ajung în spate, ca să reintre la timp în scenă, strigând pentru a cincea oară: „Victorie! Victorie! Trăiască Ordinea! Trăiască Libertatea!..” Clasicul cuţit, căruia i se schimbă mânerul când se rupe, i se schimbă lama când la rândul ei se toceşte şi, după ani de zile, constaţi că respectivul cuţit e acelaşi – oprit în timp – deşi i s-au schimbat mânerul şi lama de atâtea ori, încât nu mai ştii socoteala schimbărilor. Vreme oprită într-o lovitură militară, stare de război, suspendarea garanţiilor constituţionale, normalizarea vieţii şi vorbe, vorbe, vorbe, un a fi sau a nu fi, a se ridica sau a nu se ridica, a se sprijini sau a nu se sprijini, a cădea sau a nu cădea, ce seamănă, de fiecare dată, cu revenirea unui ceas la poziţia lui de ieri, când ieri arăta ora de azi... Privea mătăsurile, satinurile, catifelele, gladiatorul trântit la pământ, nimfa adormită, lupul din Gubbio, pe Sfânta Radegunda. Voia să rămână, să iasă din cercul magic în care era închis, şi nu putea. Rădăcinile instinctului, ale celor ştiute şi învăţate când deschisese ochii asupra lumii, trăgeau de voinţa sa. Ştia că *acolo* mulţi îl urau*;* ştia că mulţi, foarte mulţi, prea mulţi visau că vreodată cineva o să aibă curajul să-l asasineze (dacă pentru a-l

omorî ar fi fost de ajuns să apeşi pe miticul buton din Legenda Mandarinului, mii de bărbaţi şi de femei ar fi apăsat pe acest buton). Tocmai de-aceea *se va întoarce.* Pentru a demonstra că, deşi trecând pragul bătrâneţii, deşi împuţinat în arhitectonica trupului, continua să fie dur, puternic şi hotărât, plin de bărbăţie, mascul în toată puterea cuvântului. Câtă vreme o să mai aibă forţă, o să-şi călărească duşmanii. Nu voia să aibă tristul sfârşit al tiranului Rosas[166], stins din viaţă neştiut, în Swathling, uitat de toţi – până şi de fiică-sa, Manuelita. Nu voia să semene cu Porfirio Díaz din Mexic, mort în viaţă, ce-şi plimba propriul cadavru, în redingotă, cu mânuşi şi pălărie sobră, pe aleile din Bois, în spatele muşamalei negre, ca de dric, ale unui imens faeton tras de nişte cai al căror pas prevestea deja pasul măsurat şi lent de apropiată înmormântare… Şi-şi amintea, acum, acea Săptămână a Patimilor, când oamenii din oraşul lui organizează o reprezentaţie colectivă, cu multă lume, cu Marea Taină a Pasiunii, al cărei text, în manuscris, din secolul al XVII-lea, se păstra în arhivele Parohiei Centrale. Timp de luni de zile, femeile şi copiii păstraseră staniolurile de la bomboane şi caramele ca să îmbrace cu ele coifurile şi scuturile centurionilor şi colecţionaseră păr de cal, de măgar şi de catâr pentru crinierele coifurilor. Cămaşa Mântuitorului era cusută dintr-o perdea violetă; brâul era o frânghie de agavă, muiată în fiertură de flori de salcâm american, cununa de spin, o rămurică dintr-un pomişor numit *pinchaculebra*, ce creşte în pădurice din apropiere. Judecata avea loc în curtea Primăriei, unde Primul Magistrat, pe atunci Şef Civil, acceptase să joace rolul lui Pilat, aşezat într-un fotoliu roşu din Sala de Consiliu. Îl dăduse pe Fiul Omului pe mâna fariseilor şi se spălase pe mâini într-un lighean japonez, împrumutat de la fraţii Suárez „Obiecte de ceramică”. Şi începuse suişul spre Calvar, printre plânsetele şi vaietele mulţimii… O cerşetoare tânără, cu mintea tulburată, închipuindu-şi că asistă la povestea adevărată, văzută de ea în zeci de icoane prin biserici de ţară, se apropiase de cizmarul Miguel ce făcea pe Fiul Domnului, vrând să ducă ea pe umăr bârna grea cu braţe, pe care acela, transpirat, aproape în agonie, o purta împiedicându-se, clătinându-se, căzând şi ridicându-se, cu gemete sfâşietoare, într-un minunat martiriu

[166] *Juan Manuel Ortiz de Rosas* (1793–1877), general guvernator al provinciei Buenos Aires, între 1829–1832 şi 1835–1852.

teatral, îndreptându-se spre colina unde avea să aibă loc simulacrul de răstignire. Îndepărtând-o pe intrusa ce putea să-i strice minunata scenă, Cristos ridicase mâna stângă şi-i spusese: „Dacă mi-ai lua această povară, cine-aş mai fi eu, ce mi-ar mai rămâne?” Şi-şi continuase mersul pe povârnitul Drum al Crucii, în timp ce mulţimea îngâna în cor o veche melodie venită de cine ştie unde, cu lente inflexiuni de psalmi gregorieni:

Şi de-o fi să mor chiar mâine,
luaţi-mi viaţa dintr-odat'.

Peralta, care s-a întors de la birourile lui Western Union, văzându-mă încă treaz, poate gânditor, m-a întrebat: „De ce nu le dai dracului toate astea şi nu rămâi aici, să te bucuri de tot ce ai? Banii nu-ţi lipsesc. Ce de sticle am mai avea de băut! Ce de femei de tăvălit!” „Şi dacă mi-ai lua *toate astea* ce-aş mai fi eu, ce mi-ar mai rămâne?”, i-am răspuns; da, mi-amintesc c-am spus asta, gândindu-mă la oamenii ce mă goneau de aici pentru cele petrecute în Noua Córdobă, persoana mea fiind prea mică şi de prea puţin ajutor pentru a se integra în Apocalipsul ce se trăia aici. Pentru a mă proslăvi, mă proclamasem Cruciat al Latinităţii. Şi dacă Inefabila Fecioară a rugăciunilor mele va binevoi să fiu victorios în săptămânile următoare, promiteam, da, făceam promisiunea ca după triumf, să-mi plec capul şi să merg în pelerinaj la Sanctuarul său de Divină Pastora, la un loc cu oamenii din popor (deşi bine păzit de oameni din popor, îmbrăcaţi ca „oameni din popor”), semn de mulţumire şi prăznuire a ajutorului primit şi a milostivirii pentru multele păcate săvârşite. Împreună cu cei ce-şi târau picioarele bolnave, cu cei ce suspinau în noaptea ochilor cu albeaţă, cu cei cu nasul mâncat de boală şi cioturi împreunate într-un imposibil gest de rugă; cu femeile cu pântece sterp şi piept secătuit, cu cei ce, trecuţi de adolescenţă, nu cunoşteau decât gângăveala, paşii împiedicaţi, braţele uscate şi mâinile strâmbe, cu cei ale căror cuvinte zac moarte pentru totdeauna în gâtul ros de boli ascunse, cu puroioşii şi paraliticii, voi urca scările în genunchi, refuzând covorul roşu întins de preoţi, mă voi târî pe pietre până la picioarele Mariei, pentru a-i arăta recunoştinţa în cuvinte liturgice învăţate de la Renan sau de la călugării marişti, nu-mi mai amintesc: Trandafir Mistic, Turn de Fildeş, Lăcaş de Aur,

Stea a Dimineţii, *Ave Maria Stella...* Mă uit la ceas. Trebuie să mă odihnesc puţin. Mâine trebuie să plecăm devreme. Deşi îmi pusesem cămaşa de noapte, ca să mă distrez, mă îmbrac cu macferlanul în carouri, cumpărat pentru drum şi şapca cu urechi. „Semăn cu Sherlock Holmes”, îmi spun, privindu-mă în oglinda Empire, montată între doi sfincşi auriţi. „Îţi lipseşte lupa”, zice Peralta, strecurându-mi în buzunar un flacon de rom îmbrăcat în piele de porc.

... şi soneria. Zece şi-un sfert. Nu se poate. Nouă şi-un sfert. Mai degrabă. Opt şi-un sfert. O fi deşteptătorul ăsta o minunăţie a ceasornicarilor elveţieni, dar are limbile atât de fine, încât de-abia se văd. Şapte şi un sfert. Ochelarii. Şase şi un sfert. Aşa da. Ziua începe să se zugrăvească albicioasă pe galbenul perdelei. Piciorul nu găseşte celălalt papuc, pe care îl pierde întotdeauna în culorile covorului persan. Apare Sylvestre, cu vesta lui în dungi, purtând tava de argint – argint din minele mele: „*Le café de Monsieur. Bien fort, córame il l'aime. Monsieur a bien dormi?*” „*Mal, très mal”*, îi răspund. „*J'ai bien des soucis, mon bon Sylvestre.*” „*Les revers attristent / les grands de ce monde”*[167], suspină acesta într-un alexandrin ce prin scandarea clasică trezeşte ecouri de Comédie Française în această casă unde, într-o atmosferă de tavernă, departe de scena destinului meu, se deschide, la timpuriul ceas al zilei, un nou capitol al Istoriei mele.

[167] Cafeaua Domnului. Tare, cum îi place. Domnul a dormit bine? Prost, foarte prost... Am o mulţime de griji, bunul meu Sylvestre. Necazurile-i întristează pe mai-marii acestei lumi (fr.).

Capitolul al patrulea

... ce văd de la această fereastră, dacă nu pălării şi mantale ce pot îmbrăca spectre sau oameni contrafăcuţi ce se mişcă doar cu ajutorul unor maşinării?

DESCARTES

Nouă

Nu fusese nevoie să-l împuşcăm pe Walter Hoffmann. Cum orice conflict îşi găseşte de obicei deznodământul în cu totul alte întâmplări decât cele prevăzute, generalul trădător avusese un sfârşit care, dacă te gândeai bine, nu era lipsit de o anumită forţă wagneriană: agonia lui Fafner într-o junglă cu mult mai periculoasă decât pădurile lui Siegfried, aproape urbane, Tiergarten[168] şi Unter-den-Linden[169], dacă le compari cu îngrozitoarea pădure ce acoperă ţinutul Las Tembladeras. Îl încolţisem pe rebel într-o zonă de pământuri mişcătoare, spre care trebuise să se retragă, tot mai părăsit de trupele atât de copleşite de înfrângeri, încât nu mai luau în seamă discursurile şi admonestările, proclamaţiile şi porţiile de rachiu şi recunoşteau – zbuciumul cauzat de această descoperire era tot mai mare – că jucaseră pe o carte proastă şi că noi aveam în mână o carte mai mare. Nu servise la nimic faptul că Generalul Hoffmann, descoperind în desişurile cele mai de nepătruns ale junglei ruinele unei piramide indiene, le strigase oamenilor: „Soldaţi… De pe înălţimea acestei piramide vă privesc cincizeci de secole de istorie” (adăugând zece, din mândrie naţională, la cele patruzeci ale cuvântării napoleoniene…). „Dinspre partea mea, pot să fie şi şaptezeci şi cinci”, îşi spuseră soldaţii, ale căror „muieri” – cele care-i urmaseră pe răzvrătiţi – ziceau că pietrele alea îngrămădite şi pline de găuri nu sunt bune decât să adăpostească cei mai veninoşi şerpi din lume, urechelniţe, tarantule, păianjeni mari şi scorpioni, „uite-aşa de lungi” (iertat fie gestul…). Şi după brusca dispariţie a „Micilor Frederici” în goană spre graniţa sudică, au început dezertările şi fraternizările în masă, oamenii împrăştiindu-se ca potârnichile cu strigăte de „ne-au înşelat, ne-au făcut să credem, ne-au ordonat.. ”, până când Generalul, înconjurat de puţinii credincioşi ce-i mai rămăseseră, se hotărî să străbată o întindere blestemată – unica ieşire spre mare – plină de mlaştini, de unde şi numele ţinutului[170]. Pe măsură ce înaintarea era tot mai dificilă şi mai riscantă, fugeau tot mai mulţi oameni. Din doi artilerişti şi un

[168] Un frumos parc din Berlin.

[169] Bulevard din Berlin

[170] *Tembladera* (sp.) este cuvântul folosit în unele regiuni din America Latină pentru „teren mlăştinos”.

locotenent, cincisprezece soldaţi simpli cu un caporal şi şaizeci şi ceva de pifani cu un căpitan, rebelul se văzu aproape singur, urmat de ultimii săi partizani – şi cine ştie ce era şi în minţile acestora –, la marginea unui deşert galben, pustiit, brăzdat de plante târâtoare, acoperit de mici bălţi – mai degrabă gropi mari – cu o pastă clisoasă, argiloasă, ce părea un strat subţire de nămol dormind pe pământul cel adevărat. Într-una din aceste gropi căzu Generalul Hoffmann, pentru că îi dăduse pinteni calului, pe negândite, după ce strânsese hăţurile ca să evite la timp o tufă de mărăcini ce îi tăia calea. Şi deodată, simţind că picioarele i se scufundă tot mai mult în argila înşelătoare, supt parcă de o implacabilă putere venind de jos, de o gură din măruntaiele pământului, calul începu să necheze cu deznădejde, cerând ajutor oamenilor, sfârşindu-se în inutile cabrări, fără ca disperatele sale încercări de a-şi smulge picioarele din faţă sau din spate să-l scape de o lentă şi sigură scufundare. Cu groaznicul nămol ajuns până la genunchi, încercând să-şi scoată cizmele ce deveneau grele ca plumbul, trăgând şi smucind de hăţuri fără rezultat, văzând că opintelile animalului nu făceau decât să grăbească inexorabila scufundare, Generalul strigă: „O frânghie… Un ham… O curea… Scoateţi-mă de-aici… Repede… O frânghie… Un ham… O funie…” Dar oamenii ce înconjurau băltoaca, tăcuţi, priveau pe sub sprâncene, într-o aşteptare calmă, foarte târziul, preatârziul naufragiu al şefului lor. „Crapă, porcule!”, zise, aproape şoptit, un caporal pe care Hoffmann îl pălmuise cu ani în urmă, pentru că răspunsese nerespectuos. „Crapă, porcule!”, zise, ridicând tonul, un sergent pe care Hoffmann nu-l înaintase în grad, cu câtăva vreme în urmă. „Crapă, porcule!”, zise, strigând, un locotenent ce solicitase mult timp, fără succes, o râvnită Stea de Argint. „Nu, pe toţi dracii, nu! Nu mă lăsaţi să mor aşa!”, urla, acum, şeful, agăţându-se de urechile calului ce mai scotea încă botul deasupra nămolului mişcător. „Crapă, porcule!”, îi răspunse corul grec. Şi nămolul ajunse la gâtul, la barba, la gura Generalului, care încă mai scotea strigăte neclare, cu gura plină de noroi – horcăituri şi bolboroseli, ţipete ce nu se mai auzeau, o ultimă zvâcnire într-o agonică orăcăială… Când deasupra rămase plutind doar chipiul, unul dintre spectatori aruncă spre el un mic crucifix, repede înghiţit de mlaştină, revenită acum la liniştea ei verde-albăstruie.

Scăpat de duşman, Primul Magistrat a revenit în capitală, pentru a primi, sub arcuri de triumf de o zi, steguleţe şi ghirlande de hârtie, titlurile de „Pacificator” şi „Părinte al Patriei”, conferite de cele două Camere, Forţele Active ale Industriei şi Comerţului, de Arhiepiscop din amvonul său şi ceilalţi episcopi din alte amvoane, mai joase, şi de Presă, în ale cărei pagini erau studiate detaliile unei campanii militare conduse de o mână de maestru, cu hărţi pline de săgeţi negre, ale căror vârfuri ce se întâlneau indicau fazele ofensive şi defensive, străpungerile, învăluirile, ruperea liniilor inamice, ale decisivei Bătălii de la Cuatro Caminos – aprigă, sângeroasă, dificilă, purtată cu simţ tactic cu unele improvizaţii, dar câştigată, în cele din urmă, de forţele guvernamentale – pe baza tehnicii materialelor grafice publicate de *L’llustration* din Paris, pentru a explica mecanismul Bătăliei de pe Marna... Într-un discurs cu noţiuni foarte elevate, Preşedintele, modest, a afirmat că nu merită elogiile pe care i le aduceau compatrioţii săi cu atâta generozitate, deoarece însuşi Dumnezeu, pe cât de milostiv, pe atât de cumplit în mânie, luase asupră-şi pedepsirea necredinciosului. Dacă reflectăm adânc, sfârşitul lui Hoffmann fusese asemenea unor ordalii, când învingătorul, printr-o voinţă superioară, ale cărei intenţii depăşesc înţelegerea noastră, e scutit de durerea de a vărsa sângele unui vechi tovarăş de arme, orbit de o ambiţie smintită: „Nu s-a auzit, de astă dată, shakespearianul strigăt *Regatul meu pentru un cal*, deoarece vinovatul, copleşit, poate, de propriile-i mustrări de conştiinţă, urmărit de Furiile armatei noastre, a pătruns, împreună cu calul ce altădată fusese focosul său armăsar, în Regatul Umbrelor..” Dar important nu era că Duşmanul Ordinii se scufundase în mlaştinile din Las Tembladeras. Important era că în felul acesta, în faţa conflictului ce înfiora lumea, Conştiinţa Latinităţii noastre se întărise, pentru că noi suntem latini, latini până-n adâncul sufletului, neam de neamul nostru latini, păstrători ai marilor tradiţii care, de la Pandectele romane, fundament al Dreptului nostru, prin Virgiliu, Dante, Don Quijote, Michelangelo, Copernic etc., etc. (lung paragraf, încheiat în foarte lungi ovaţii). *Aunt Jemima* care, pentru această ocazie, îşi schimbase basmaua de bumbac în carouri cu un batic de doliu, se urcă cu greu la tribună pentru a-i înmâna Primului Magistrat o cerere de despăgubiri din partea familiei Hoffmann, amintindu-i în trecere,

la ureche, că nevasta Generalului, regretând rătăcirile soţului ei, solicita favoarea de a primi eventual pensia ce i s-ar cuveni în calitate de văduvă de militar cu peste douăzeci de ani de serviciu, în conformitate cu Legea din 18 iunie 1901... Foarte obosit de un război ce-l purtase în regiunile cele mai sălbatice şi insalubre din ţară, Demnitarul plecă într-o vacanţă la vila lui din Marbella. Acolo era o plajă lungă şi frumoasă, deşi nisipurile ei negre erau cam prea des invadate de vezicante valuri de meduze, moarte printre petele de petrol şi catran, datorate portului din apropiere. Rechinii şi pisicile-de-mare erau ţinuţi la mare... distanţă – ăsta-i termenul – de cvadruplul gard de sârmă ghimpată, acoperit de un covor de alge. Şi cu toate că în adânciturile unui mic promontoriu stâncos mai rămăseseră câţiva ţipari de mare, trecuseră ani buni de când niciun bărbat din staţiune nu mai fusese scopit de vreo baracudă. Când sufla vântul de nord – *„yelitos”* i se spunea – marea se întuneca într-un albastru profund şi-şi purta valurile blânde, ce-şi lăsau spuma la picioarele cocotierilor şi palmierilor, în ritm măsurat, maiestuos. Erau însă şi dimineţi – cele de vară – când apa era nemişcată şi transparentă ca niciodată, fără uşoarele frământări obişnuite; înotătorul se arunca în apă şi încerca, brusc, ciudata senzaţie că a căzut într-un lac de gelatină. Şi atunci descoperea cu surpriză că nu înota, ci *aluneca* într-o masă de moluşte transparente, aproape invizibile, de mărimea şi forma unei monede, ce ajunseseră pe ţărmul acesta în timpul nopţii, punct terminus al unei lungi şi misterioase migraţii. Pentru a mări atracţiile staţiunii, Municipalitatea construise, la capătul unui dig de beton, un cazino ridicat pe piloni, copie identică a celui de la Nisa – structură metalică, faianţă portocalie, cupolă de fier, înverzită de salpetru. Înăuntru erau ruletă, bacara, *chemin de fer,* unde nişte *croupiers* în smoching, numărând dubloni şi ludovici – vechi monede folosite pentru joc –, înlocuiseră acele „Aruncă-te fără teamă” şi „Nicio centimă-n plus” ale patronilor de tripouri creoli, cu studiatele, dar totuşi ciudat pronunţatele vorbe *Faites vos jeux* şi *Rien ne va plus...* Reşedinţa Hermenegilda a Primului Magistrat domina plaja din înălţimea unei coline apropiate. Era o casă într-un stil între balcanic şi Rue de la Faisanderie, cu cariatide 1900, îmbrăcate gen Sarah Bernhardt, care, printr-o magică rezistenţă a pălăriilor cu pene, purtau pe cap – mai bine decât un atlant din vreun palat

berlinez –, un întins balcon-terasă, străjuit de o balustradă în formă de căluţi-de-mare. Un turn-mirador-far domina acoperişul-terasă cu veşnica scânteiere a plăcilor de majolică marmorată. Încăperile, vaste, răcoroase, cu tavanul foarte înalt, erau mobilate cu fotolii-balansoare de factură neocordobeză, hamacuri, întotdeauna agăţate în inele, şi nişte scaune roşii, de lac, dăruite de bătrâna împărătească a Chinei, drept mulţumire pentru jucăriile – trenuleţ cu cheie, mai multe caleidoscoape, sfârleze ce fluierau când se roteau, urşi de Berna în casete ce cântă şi un cuirasat, de dimensiunile unui nufăr, pentru lacul Palatului de Iarnă – pe care Primul Magistrat, cunoscându-i pasiunile, i le trimisese cu ani în urmă. În sufragerie putea fi văzută o copie – de dimensiuni mai mici, se-nţelege – a *Plutei Meduzei,* faţă-n faţă cu două plăcute marine de Elstir, anulate, ca să vorbim cinstit, de dramatica greutate a compoziţiei lui Géricault. Casa era înconjurată de o grădină întinsă, îngrijită de grădinari japonezi, unde, între tufe de cimişir, se înălţa o Venus de marmură albă, urâţită de un herpes de ciupercă verzui, ce îi cobora pe pântece. Ceva mai departe, sub pini, se vedea capela închinată Divinei Pastora de cucernicia Doñei Hermenegilda – capelă a cărei prezenţă trezea crescânde remuşcări Preşedintelui, amintindu-i că nu-şi ţinuse promisiunea făcută la Paris, în clipe de mare cumpănă, că va urca în genunchi pe treptele bisericii, cu câte o lumânare în fiecare mână. (Dar se gândea, totodată, că Fecioara se pricepe la politică precum, de altfel, la toate. Fecioara, care cu trâmbiţele victoriei tocmai îi dăduse grăitoare dovezi privind Divinu-i Sprijin, va înţelege că, în aceste momente, îndeplinirea promisiunii, aşa, în văzul tuturor, într-o ostentativă demonstraţie de fervoare catolică, i-ar ridica în cap – lui, care avea, deja, atâţia duşmani – o lume de masoni, rozacrucieni, spiritişti, teozofi, oameni cu vederi anticlericale, fideli abonaţi ai ziarelor *La Trácala şi L'Esquella de la Torratxa* din Barcelona, ca să nu mai vorbim de nenumăraţii atei şi liber-cugetători – hulitoare legiuni de devoratori de popi – toţi, partizanii unei Franţe unde clericii nu puteau preda în şcoli, seminariştii trebuiau să-şi facă serviciul militar şi unde încolţise şi se dezvolta, după ei, unica religie posibilă în acest miraculos secol al XX-lea, secol al Progresului: *Religia Ştiinţei...*) În spatele casei, o pădurice de rodii adumbrea discreta cărăruie pe unde Doctorul Peralta conducea pe înserat câte o doamnă cu voaletă,

în alcovul Primului Magistrat. („Vezi să nu mori cum a murit preşedintele Félix Faure”[171], îi spunea invariabil secretarul, înmânând stăpânului „coletul”. „Attila şi Félix Faure au fost cei doi bărbaţi care-au murit în modul cel mai plăcut”, răspundea, tot invariabil, Primul Magistrat...) Dimineaţa, devreme, şuiera locomotiva ce trăgea după ea Trenuleţul Nemţilor. Preşedintele ieşea în balcon, cu o cană de cafea în mână, să-l vadă trecând. În dimineţile verzi, mica locomotivă cu biele lucitoare şi nituri de aramă lucea de parc-ar fi fost de lac negru, când urca pe şinele înguste spre munte, cu pufăituri vesele de funicular, târând după ea vagonaşele roşii, acoperite cu prelată, spre Colonia Olmedo – semănând întru totul cu trenuleţul cu cheie pe care Primul Magistrat îl trimisese Împărătesei Chinei, pentru a-i îmbogăţi colecţia de maşinării şi jucării mecanice. De-abia pornit micul tren din Puerto Araguato, părea că totul devine pitic la trecerea lui – gărişoarele neînsemnate, podurile peste torente, trecerile la nivel, barierele, semafoarele –, deşi zgomotul făcut era destul de mare când intra în minuscula Gară de sus, aducând zece călători, câteva baloturi, nişte butoiaşe, poşta, ziarele şi vreun juncan ce scotea capul pe fereastra unicului vagon de vite. Ieşit parcă dintr-un magazin de jucării din Nürnberg, mereu strălucind, vopsit proaspăt, lustruit, trenuleţul se odihnea la capătul unei zile de muncă într-o lume singulară şi exotică, străină de cea de jos, cu casele ei din Pădurea Neagră, construite printre palmieri şi arbori de cafea, berăria cu emblema Regelui Cerb, femeile în costume tiroleze şi bărbaţii cu pantaloni de piele, bretele şi pălărioare cu pene. Deşi erau minunaţi cetăţeni ai Republicii de mai bine de un secol, de-abia dacă vorbeau spaniola. De când fuseseră aduşi în ţară de un Conte de Olmedo, nobil, cu titluri creole, latifundiar preocupat de ideea de a „albi rasa”, imigranţii se păziseră tot timpul să nu se amestece cu femeile de aici, toate bănuite c-ar putea fi mulatre, metise sau corcituri – una, pentru că avea părul foarte creţ, alta, pentru că avea ochii mai negri decât trebuie, alta, pentru că avea nasul niţel turtit, oricât de albă ar fi fost la faţă. Şi astfel, din tată-n fiu, cerând neveste prin scrisori, din Bavaria sau Pomerania, se înmulţiseră de la o generaţie la alta, intonând *Coralul* lui Luter, cântând la acordeon, cultivând rubarba,

[171] *Félix Faure* (1841–1899), preşedinte al Franţei între 1895–1899, despre care se spune că ar fi murit de un infarct în timp ce făcea amor.

pregătind supe de bere şi dansând ländlerul de altădată, în timp ce, în torentele de munte se scăldau dolofane ciobăniţe cu pubis arian, ce purtau, poate, foarte creolele nume de Voglinde, Velgunde sau Flosshilde. Primul Magistrat nu se prea interesa de existenţa acestor oameni paşnici, cu respect pentru legi, ce nu se băgau niciodată în politică, iar la alegeri votau întotdeauna candidaţii Guvernului, cu condiţia să fie lăsaţi în pace, cu obiceiurile lor. Acum însă lectura cotidiană a ziarelor franceze îl făcea să-i privească cu o oarecare iritare. Cu toate că îşi împodobeau casele, prin tradiţie, cu cromolitografii reprezentând peisaje de iarnă, malurile Elbei, întrecerea de la Wartburg sau mitica fecioară, cu coif înaripat, călare pe un cal zburător, purtând spre cer trupul unui tânăr atlet mort în luptă, alături de acestea apărea din când în când şi portretul lui Wilhelm al II-lea. Iar Wilhelm al II-lea, potrivit presei citite, era întruchiparea Anticristului. Oştile, hoardele sale, trupele lui tehnicizate pătrunseseră în blânda Belgie, în Flandra lănciilor lui Velázquez – străмoaşe ale suliţelor noastre de aici, de şes –, pustiind totul. Înaintaseră, în marş de cuceritori, printre catedrale în ruină, auguste pietre risipite, cu paşi profanatori, după ce incendiaseră Biblioteca din Louvain, pe un covor de incunabule azvârlite în stradă. *Ein... Zwei... Ein... Zwei*... Şi în pas de barbari, călcând în picioare ferecături fără pereche, manuscrise fără preţ, manuscrise ale unor măreţe Consilii, cu sigilii de valoare, îşi continuaseră marşul, atacând acum nu oameni, ci pe iluştrii actori ai Misterelor Sfinte, prezenţi de veacuri ca ilustraţiile într-o carte deschisă, în pridvoarele, portalurile şi timpanele catedralelor. *Ein... Zwei... Ein... Zwei...* Tunurile germane bubuiseră contra unor Isaia şi Ieremia, Ezechiel şi Ezra, contra lui Solomon şi-a Sulamitei, şi-a lui David, care împreună cu Batsheba – tema dramei al cărei manuscris îl cumpărase de la Ilustrul Academician prieten – urzise pieirea bătrânului general încornorat (orice general plecat pe front e încornorat, mai ales dacă e bătrân...), mai înainte de a se înverşuna cu chipul Frumosului Dumnezeu de la Amiens sau inefabila imagine – spartă acum, amorfă, devenită pulbere de piatră într-un ireversibil crepuscul – a celui mai frumos dintre Îngerii Surâzători. Dar poate că toate astea erau orori neînsemnate, faţă de indignanta cronică a violurilor. *L'Illustration* din Paris includea între paginile sale nişte

suplimente cenuşii, interzise pentru copii, unde se povestea cum soldaţii germani, după ce intrau într-un sat, o aşezare oarecare, târau nevinovate fete, liceene, adolescente, în camera din fund a unei cizmării, a unei farmacii, a unei prăvălii de pompe funebre, ca să le violeze – câte nouă, zece, unsprezece, scria *L'Illustration*; vreo cincisprezece, spunea Louis Dumur, naratorul unor asemenea atrocităţi – cu abjectă disciplină germanică, în timp ce *Feldwebelii*, ce comandau operaţia, ordonau: „Acum e rândul dumitale… Se pregăteşte următorul..” Dar toate astea, distrugerea catedralelor şi a picturilor din biserici, icoanele făcute ţăndări, sibilele decapitate, incendiile, exploziile, siluirile, crimele nu erau nimic în faţa nemaivăzutei tragedii a *copiilor fără mâini.* Surprinşi de soldatul german, rătăcind printre dărâmături, căutându-şi mama pierdută sau moartă, auzindu-i plângând, se apropiase de ei ca şi cum ar fi vrut să-i ajute şi cu o lovitură neaşteptată de sabie („aveau sabie infanteriştii?”, se întreba Peralta) făcuse să zboare două fragede mânuţe: „Asta, ca să nu ridici niciodată arma contra noastră.” Pe coperta unui supliment la *L'Illustration* apărea desenul-portret al uneia dintre victimele atrocei crime, ridicându-şi cioturile pe fundalul apocaliptic al ruinelor din Ypres… Primul Magistrat se hrănea zilnic cu această literatură, încercuind cu creionul roşu ceea ce i se părea mai interesant de reprodus în presa naţională, întru îngrijorarea şi ruşinarea anumitor ofiţeri, foşti camarazi ai lui Hoffmann, „Micii Frederici” potenţiali, pe care-i ştia nemulţumiţi – deşi nu o arătau pe faţă – de recenta înlocuire a coifului cu vârf ascuţit din uniforma de paradă a Armatei Naţionale. Unor asemenea cititori, având nevoie să fie desgermanizaţi, le erau destinate, în mod special, articolele ce tratau despre jefuirea unor castele celebre, furturi de ceasuri – povestea cu ceasurile începuse deja din ’70 –, topirea unor clopote de biserică de şase ori centenare, bazilici transformate în latrine, profanarea Sfintelor Taine şi concursuri de tir organizate de căpitani beţi, ţintele fiind picturi de Memling sau Rembrandt… Primul Magistrat privea spre înălţimile pierdute în pâclă ale Coloniei Olmedo – piscuri negre printre duzi albi, ici-colo câte un brad aclimatizat, vânturi subţiri în zorii zilei – gândindu-se că împuţiţii ăia de sus, în ciuda strigătelor de *Trăăiaaaască paaaaatriaaaa*!” ale fetelor cu cozi blonde, costumate în ţărănci naţionale, ce-l întâmpinau cu bucheţele de

violete când se ducea în vizită în aşezarea lor principală, erau, în adâncul inimii, alături de cei care tăiau mâinile copiilor acolo, în Artois sau în Champagne, ale căror privelişti de cataclism – pământuri mâncate, fără vegetaţie, mutilate de obuze – ni se înfăţişau în picturile lui Georges Scott şi Lucien Simón, oferite cu paspartuurile respective, gata de pus în ramă, unde alegerea culorilor accentua în chip magistral tragica dezolare a pieţelor, edificiile primăriilor prăbuşite, case medievale din care rămăsese doar scheletul de bârne şi ca o acuzaţie adusă de Pământul însuşi, venerabilul stejar, fără frunze şi ramuri, prezent în permanenţa eroică a trunchiului său dezgolit, ce părea că vorbeşte, în mijlocul acelei dezolări, prin sutele de guri ale scoarţei sale rănite… Primul Magistrat se rupea de dureroasele sale lecturi ca să privească, în fiecare dimineaţă, Trenuleţul Nemţilor începându-şi urcuşul spre munte, oprindu-se cu şuierături furioase, ca să gonească o capră ce se încăpăţâna să secere în iarba fragedă dintre şine. Şi după obişnuitul mic dejun, alcătuit din *tortillas*[172] de mălai, brânză de ţară şi frigărui cu sos de ardei iute, se instala în faţa pianolei Welte-Mignon, pe care tocmai o primise în dar de la Colonia Spaniolă din Noua Córdobă. Apăsând pedalele până la fund şi manipulând butoanele instrumentului ca să sucească sulul perforat până la acordurile lui *Für Elise* şi începutul – niciodată nu trecea de început – de la *Clar de lună*, se gândea că manevrarea acelei scule muzicale părea că aduce niţel cu munca mecanicului ce conducea acum Trenuleţul Nemţilor spre pădurile unde se zbenguiau nişte veveriţe importate şi care, după părerea unui ziarist în goană după porcării – opozant mascat – ameninţau să răspândească o epidemie de psitacoză printre vitele naţionale – şi-aşa în descreştere şi nenorocite, bineînţeles, de când practica demonstrase că vacile de aici, cu picioare subţiri şi coapse înguste, nu suportă greutatea taurilor de Charoláis, aduşi la ultima însămânţare, să îmbunătăţească specia. „Ah, ce război, domnule Preşedinte!”, gemea în fiecare dimineaţă Doctorul Peralta, între cafeaua superneagră şi primul trabuc al zilei. „Teribil, teribil”, răspundea Primul Magistrat, gândindu-se la Trenuleţul Nemţilor. „Şi cum o să dureze…” Între timp însă, s-a aflat că în capitală strategii de fleici şi rachiu trăseseră cel mai

[172] *Tortilla* (sp.), un fel de turtiţă, preparată în diverse moduri în ţările latinoamericane.

de pomină chef al anului, aflând, prin telegraf, că *Le Matin* tocmai publicase pe opt coloane, cu litere mari, un titlu realmente senzaţional: „*Cazacii la cinci etape de Berlin.*” „Acum rezultă că noii apărători ai Latinităţii sunt cazacii, alături de indieni şi de senegalezi, că ăştia au intrat deja în război”, a observat Peralta cu insidioasă ironie. „Dar Domnu’ să mai întârzie pe drum!”, a murmurat celălalt, gândindu-se că, graţie aşteptărilor şi entuziasmelor stârnite de această groaznică înfruntare, atenţia multora se îndreptase spre evenimente importante şi îndepărtate. Tihnă şi odihnă îşi afla, în sfârşit, Primul Magistrat, la umbra tunurilor în floare.

Zece

... multe lucruri care, cu toate că ar fi
putut să ne pară excesiv de extravagante şi
ridicole, erau, în general, primite şi acceptate,
de alte mari popoare.

DESCARTES

Primul Magistrat îşi prelungea şederea la Marbella de la o săptămână la alta, rezolvând problemele guvernării într-o pergolă pompeiană, în fundul grădinii, în mijlocul unui labirint de portocali. Dimineaţa, devreme, făcea o plimbare de-a lungul ţărmului, călare pe calul său Holofern, un roib puternic, cu înfăţişare măreaţă, iute şi sălbatic cu toată lumea, dar ipocrit de supus cu un stăpân care îi ducea în grajd, în fiecare după-amiază, o căldare cu bere englezească – Guinnes, din cea mai bună –, primită cu fericite nechezaturi. Preşedintele avea motive să fie mulţumit, deoarece Naţiunea nu cunoscuse niciodată o epocă atât de prosperă şi fericită ca în aceste luni. Cu Războiul ăsta European – care, ca să spunem adevărul, şi mai bine să nu-l spunem, era o binecuvântare a lui Dumnezeu – zahărul, bananele, cafeaua, gutaperca atinseseră preţuri nemaivăzute, umflând conturile în bănci, născând averi şi aducând luxul şi rafinamentul ce, până mai ieri, păreau de domeniul romanului monden sau al filmelor făcute pentru aproape mitologicele figuri ale unei Gabrielle Robinne, Pina Menichelli, Francesca Bertini sau Lydia Borelli. Înconjurată de jungle milenare, capitala devenise o modernă junglă de schele, stâlpi ţintind cerul, macarale în mişcare, excavatoare, într-un continuu scârţâit de scripeţi, ciocane izbind fier şi oţel, ciment turnat, perforări şi nituri, printre strigătele muncitorilor de pe schele şi ale celor de jos, fluierături, sirene, transporturi de nisip şi pufăit de motoare. Prăvăliile se măreau peste noapte, apărând dimineaţa cu vitrine nemaivăzute până atunci, în care manechine de ceară – altă noutate – oficiau prima comuniune, prezentau rochii de mireasă, toalete de mare eleganţă, ba chiar şi uniforme din gabardină englezească, cu croi frumos şi lucrate cu grijă, pentru militarii de clasă. Nişte maşini făcătoare de turtă dulce, instalate sub colonadele vechii Pieţe de cereale, uimeau trecătorii cu

mişcarea armonioasă a braţelor metalice, ce amestecau, întindeau, adunau o masă albă cu vinişoare roşii ce mirosea a vanilie şi malvavisc[173]. Proliferau birourile de avocaţi, băncile, companiile de asigurări, firmele pentru probleme sociale, investiţiile. Teodolitul şi ruleta transformau pământuri inundabile, maidanele în paragină, păşunile de capre în terenuri dreptunghiulare, împărţite, delimitate, care, dintr-odată, după ce din timpuri îndepărtate fuseseră Pârloaga leprosului, Ferma mucalită, Stâna lui Misia Petra, se numeau Bagatelle, West-Side sau Armenonville, fracţionate în parcele alese pe plan, care fără să fie folosite pentru construcţii aproape deloc, cumpărate şi revândute, îşi măreau preţul de câteva ori pe zi, în birouri cu multe Underwood[174], ventilatoare aurite, hărţi în relief, machete preţioase, coniac şi gin în seif, unde se stătea la tocmeală şi discuţii, cu băuturi şi havane, şi telefoane de la femei – marea noutate – ce-şi ofereau atenţiile la telefon, cu accent străin, promiţător de rafinamente pe care refuzau să le practice – şi era mai rău pentru ele – preapudibondele noastre târfe, ce considerau că „treaba” trebuie făcută clasic, fără sofisticării, deşălări şi fantezii din alea practicate în alte ţări. Pianele mecanice inundaseră capitala, desfăşurându-şi şi înfăşurându-şi sulurile cu *La Madelon, Rose of Picardy, It’s a Long Way to Tipperary*, din zori şi până la miezul nopţii. În cafenelele unde se jucau cărţi şi domino, în barurile unde romul Santa Inés era abandonat pentru White Horse, nu se vorbea decât de câştiguri care, datorită războiului, îi făcuseră pe oameni să uite însuşi războiul, deşi toată lumea – albi, metişi, mulatri, negri, indieni, „tuciurii”… – deveniseră galicişti, tricolori, revanşarzi, cocardişti, ioanadarchişti, barresieni, afirmând că, în curând, ne vom lua revanşa pentru dezastrul de la Sedan, şi berzele lui Hansi[175] se vor întoarce în clopotniţele din Alsacia şi Lorena. Aşa s-a născut şi primul zgârie-nori – cinci etaje şi atic – şi a început, imediat, construirea Blocului Titan, cu opt. Şi vechiul oraş, cu casele lui cu două nivele, se transformă, în curând, într-un Oraş Invizibil. Invizibil pentru că, trecând de la orizontală la verticală, nimeni nu-l mai putea privi şi cunoaşte. Fiecare arhitect, în ambiţia lui de a face edificii mai înalte decât cele dinainte, se gândea doar

[173] Plantă malvacee aromată (*Malvaviscus*).

[174] Marcă de maşină de scris.

[175] *Jean-Jacques Waltz,* supranumit *Hansi* (1873–1951), caricaturist alsacian.

la estetica particulară a faţadei *lui*, ca şi cum ar fi putut fi contemplată de la o sută de metri, pe când străzile, construite pentru trecerea unei singure trăsuri – a unui car, convoi de catâri, a unei harabale – nu erau mai largi de şase-şapte *varas*[176]. Şi astfel, sprijinit de o coloană infinită, trecătorul încerca în van să privească minunile unor ornamentaţii pierdute în înălţimi de vulturi. *Se ştia* că, acolo sus, erau ghirlande, cornuri ale abundenţei, caducee, sau chiar un templu grec cocoţat peste etajul al cincilea, cu cai de Fidias şi tot tacâmul, dar *se ştia* doar. Pentru că aceste turnuri, aceste donjonuri, aceste înălţimi domneau – oraş peste oraş – într-un regat interzis privirii. Şi, mai sus, se aflau statuile, solitare, necunoscute, surghiunite, un Mercur – al Camerei de Comerţ –, o Minervă, a cărei suliţă atrăgea scânteierile de august, cvadrige, genii înaripate, sfinţi creştini ce domneau, despărţiţi unii de alţii, ignoraţi de oameni, peste o încurcată suprapunere de terase, acoperişuri de ardezie, rezervoare de apă, hornuri, paratrăsnete şi încăperi pentru mecanismele ascensoarelor. Fără să-şi dea seama, oamenii locuiau în nebănuite Ninive şi Westminster-uri ce-ţi dădeau ameţeli, în zburătoare Trianon-uri, cu garguie şi personaje de bronz ce aveau să îmbătrânească fără să se fi cunoscut cu lumea de jos, înghesuită între porticuri, arcade, colonade ce purtau enorma greutate a construcţiilor intangibile cu ochiul. Şi cum toată lumea era dornică de noutăţi, cei ce de două secole locuiau în case coloniale le abandonau repede, ca să se instaleze în case noi, moderne, în stil roman, Chambord sau Stanford White. Şi astfel, marile palate ale oraşului vechi, cu faţadele lor platereşti[177] şi blazoane cioplite în piatră, ajunseseră să fie locuite de zdrenţe, purici şi râie – falsul orb, cu un *lazarillo*[178] de închiriat, beţivul cu tremurături dimineaţa, acordeonistul cu picior de lemn, nenorocitul paralitic, care cere de pomană pentru numele lui Dumnezeu. Frumoasele galerii interioare se umpluseră de femei neţesălate, de copii cu

---

[176] *Vara* (sp.), măsură de lungime, echivalentă cu 83,5 cm.

[177] *Plateresc*, stil arhitectonic spaniol, care s-a dezvoltat în secolul al XVI-lea, caracterizat prin mare fast şi un amestec de elemente renascentiste italiene, gotice şi de artă populară.

[178] Aluzie la personajul Lazarillo de Tormes, protagonist al romanului spaniol omonim din sec. al XV-lea, care, în peregrinările sale, este şi călăuza unui orb.

fundul gol, curve şi vagabonzi, printre rufe puse la uscat şi fum de primusuri, în timp ce curţile interioare serveau drept scenă pentru spectacole de cancan, box, lupte de cocoşi, prestidigitaţie asociată cu ciordeală. Sute de automobile Ford – aceleaşi care apăreau în filmele lui Mac Sennet – alergau pe străzile prost pietruite, ocolind hârtoapele, urcându-se pe trotuare, dărâmând coşuri cu fructe, spărgând vitrine, într-o sete de viteză nemaiîntâlnită pe aceste latitudini. Totul era grabă, zor, alergătură, nerăbdare. În câteva luni de război, se trecuse de la lumânare la becul electric, de la privată la bideu, de la sucul de ananas la coca-cola, de la jocul de loto la ruletă, de la Rocambole la Pearl White, de la măgăruşul poştaşului la bicicleta telegrafistului, de la cotiga trasă de catâri – cu ciucuri şi clopoţei – la Renault-ul de mare clasă, care trebuia să facă zece-douăsprezece manevre înainte şi înapoi ca să dea colţurile înguste ale urbei, pentru a apuca pe o străduţă denumită, de curând, Boulevard, stârnind zgomotoasa fugă a unor capre ce încă mai împânzeau unele cartiere, fiindcă iarba ce creştea între pietrele pavajului era foarte bună. Călugăriţele Ursuline inaugurară o Grotă *à la* Lourdes, cu minuni de lumini electrice, se deschise primul dancing cu un *jazz-band* venit din New Orleans, fură aduşi călăreţi şi jochei de la Tijuana, ca să alerge pe un hipodrom născut din mlaştini, împodobit cu steguleţe, şi într-o dimineaţă, bătrânul Oraş, socotit drept „Preacredincios şi Preailustru” în Actele sale de Întemeiere (1553), se trezi cu deplina conştiinţă că se transformase într-o seniorială Capitală a secolului XX. Fugiră ultimii şerpi – vipere veninoase de tot soiul, şerpi-cu-clopoţei – din noile cartiere, tăcură sticleţii şi-şi începură cântecul fonografele. Se organizară campionate de bridge, parade ale modei, se deschiseră băi turceşti, Bursa şi un bordel de lux, unde era interzisă intrarea celor ce aveau pielea mai neagră decât Ministrul Lucrărilor Publice – luat drept etalon de apreciere, deoarece, dacă nu era oaia cea neagră a Cabinetului, era, în orice caz, oaia sa cea mai „tuciurie”. Poliţiştii îşi schimbară încălţările cârpite cu ghetele reglementare, şi mănuşi albe dirijau un trafic al cărui fond sonor se îmbogăţea cu clacsoane cu mai multe pere de cauciuc, astfel încât puteau cânta valsul din *Văduva veselă* sau primele acorduri din Imnul Naţional… Contemplând această urbe ce tot creştea, Primul Magistrat se înfiora, uneori, în faţa schimbărilor de peisaj,

văzute de la ferestrele Palatului. Vârât el însuşi în afaceri imobiliare, controlate de Doctorul Peralta, construia edificii ce distrugeau o panoramă atât de unită cu destinele sale, încât orice alterare a ansamblului ei, imediat semnalată de Intendenta Elmira – „uite acolo… ” „uite acolo… ” – îl alarma, ca un ţipăt de cucuvea. Coşurile fabricilor, înălţate de el, fracţionau, spintecau natura ce nu cunoscuse, decât de puţin timp încoace, urâtele braţe în cruce ale stâlpilor de telegraf. Vulcanul, Vulcanul-Strămoş, Vulcanul-Tutelar, lăcaşul Anticilor Zei, simbol şi emblemă, al cărui con apărea pe Stema Naţională, era mai puţin vulcan – mai puţin lăcaş al Anticilor Zei – când, în dimineţile ceţoase, umbra sa maiestuoasă se profila, cu pudori de rege umilit, de monarh fără curte, prin fumul des şi apropiat, emanat de cele patru guri înalte ale marii Centrale Electrice, recent inaugurate. Verticalizându-se, geometrizându-se, secţionând poalele munţilor, dealuri, panorama văilor îndepărtate, fundaluri de verdeaţă, oraşul se închidea asupra Principelui său. Şi cum populaţia se mărea datorită unei afluenţe crescânde de ţărani, muncitori necalificaţi, zilieri, meşteşugari din provincie, atraşi de prosperitatea Metropolei, şi, astfel, se înmulţea cohorta de bunici bolnavi de schistosomiază, de organisme atinse de vechi malarii, copii scrofuloşi, mâncaţi de amoebe – pradă bogată pentru ciclicele epidemii de gripă malignă, venite cine ştie de unde –, se înmulţeau înmormântările şi cercul de sicrie şi haine cernite se strângea în jurul Palatului Prezidenţial. „Iar ne-a cântat *Cucuveaua*!”, exclama Intendenta Elmira, când vedea apărând în Piaţa Centrală câte un dric, în drum spre cimitir. „Ducă-se pe pustii!”, răspundea Primul Magistrat, împreunându-şi degetul arătător cu cel mic, la amândouă mâinile, ca să gonească Spiritele Rele. „Pe matale nu te dărâmă nici Napolionu” – sfârşea Intendenta, readucând în actualitate un personaj al cărui nume era, pentru ea, expresia maximei puteri încredinţate de Dumnezeu unei fiinţe omeneşti, pentru că, pornind de la nimic, născut în iesle, vorba-aia, ajunsese să stăpânească Lumea, fiind în continuare un fiu bun, un frate bun, prieten cu prietenii lui (până şi de spălătorească lui şi-a amintit când a ajuns mare!) şi iubăreţ de femei faine de tot, ca aia din Caraibe care-l ţinea bine de ce ştiu eu, fiindcă mulatrele şi metisele se nasc cu dracu-ntre picioare şi cine-a-ncercat o dată… (Erau bărbaţi care lăsau totul,

dispăreau, fugeau de-acasă, la chemarea Rugăciunii către Sufletul Singuratic, rostită de Femeile Marii Forţe ce, cu opaiţe aprinse în spatele uşii, repetau, de-atâtea ori câte mărgele au mătăniile: „*Să alerge după mine ca un câine turbat. Amin...* ”)

După îndelungată chibzuială, Primul Magistrat se dărui cu tinerească energie – energia ştirbită de ani când era vorba de alte lucruri – acţiunii ce avea să reprezinte marea sa operă de ctitor, materializare în piatră a cârmuirii sale: înzestrarea ţării cu un Capitoliu Naţional... Odată luată hotărârea, s-a sugerat organizarea unui mare concurs internaţional, deschis tuturor arhitecţilor, pentru a se putea compara idei, proiecte şi planuri. Dar de-abia se răspândi vestea, că arhitecţii naţionali, recent constituiţi într-un colegiu, protestară, afirmând că ei erau de ajuns pentru această operă. Şi-atunci începu o obositoare dezbatere cu critici, modificări, discuţii ce impuneau viitorului edificiu o succesiune de metamorfozări în privinţa aspectului, stilului şi proporţiilor. Întâi a fost Templu Grec, cu coloane dorice, fără soclu, de treizeci de metri înălţime – imitaţie a Paestumului[179] la dimensiuni de Vatican. Primul Magistrat însă parcă îşi amintea de Kaiserul Wilhelm, personificare a barbariei prusace, care era într-atât de iubitor de helenisme, încât avea în insula Corfu un Aquileon[180], destul de partenonic. Pe urmă, grecii nu cunoşteau cupola, şi un Capitoliu fără cupolă nu e Capitoliu. Mai bine să privim spre Roma eternă, mamă a culturii noastre. Şi astfel doricul, fără să treacă prin ionic, a fost repede transformat în corintic de arhitecţii noştri, cu o cupolă semănând întru câtva cu aceea a Palatului de Justiţie din Bruxelles. Cele două hemicicluri – Camera şi Senatul – evocau totuşi prea mult teatrele din Delfos şi Epidaur, ceea ce le făcea prea severe, reci şi false, dacă se adăugau nişte tribune pentru public, a căror prezenţă într-un asemenea loc răspundea unei inevitabile cerinţe democratice. Un nou arhitect naţional ce le urma altor doi arhitecţi naţionali discreditaţi deja, căzuţi în dizgraţie datorită intrigilor altor mulţi arhitecţi naţionali, inspirându-se dintr-o ilustraţie englezească la *Iulius Cezar* de Shakespeare, desenă un plan de hemiciclu în stil roman cu colonade sus, care obţinu pentru un timp aprobarea Consiliului de Miniştri. Dar cineva îşi aminti că ţara noastră este o mare

[179] Oraş antic în Italia, în apropiere de Salerno.

[180] Castel din Corfu, construit din ordinul împărătesei Elisabeta de Austria.

producătoare de *caoba* şi lemnul nostru de *caoba*, de un roşiatic cald şi profund, trebuia să fie folosit din plin la o lucrare de asemenea proporţii pentru lambriuri, tavane sculptate, tribune, scaune, bănci, uşi, fotoliul prezidenţial etc., ale celor două hemicicluri. Şi cum romanii nu folosiseră niciodată lemnul în asemenea scopuri, se născu un al cincilea proiect de Capitoliu, inspirat de stilul neogotic al Parlamentului din Budapesta. Dar cum Imperiul Austro-Ungar era în război cu Latinitatea, planurile fură respinse şi gândurile se îndreptară spre Herrera[181] şi impunătoarea masivitate a Escorialului. „Nici prin gând să nu vă treacă", fu de părere Primul Magistrat. „Cine spune Escorial, spune Filip al II-lea, şi cine spune Filip al II-lea, spune indieni arşi pe rug, negri în lanţuri, eroici şefi indigeni torturaţi, regi întemniţaţi, tribunale ale Inchiziţiei..." Proiectul nr. 15 fu respins, pentru că, în dorinţa lui de-a utiliza o marmură naţională, descoperită de curând în provincia Noua Córdobă, arhitectul concepuse ceva ce semăna prea mult cu Domul din Milano şi aceste reminiscenţe ecleziastice i-ar fi deranjat pe masoni şi liber-cugetători şi pe alţi cetăţeni ale căror puncte de vedere aveau greutate în rândul opiniei publice. Proiectul nr. 17 era, ca să spunem adevărul, o copie destul de neruşinată a Operei din Paris. „Un Congres nu e un teatru", spuse Primul Magistrat, aruncând planurile pe masa din Sala de Consiliu. „Uneori...", şopti în spatele său Doctorul Peralta... În sfârşit, după multe chibzuieli, discuţii, opinii şi reconsiderări, fu acceptat definitiv Proiectul nr. 31, ce oferea cea mai simplă soluţie: o replică a Capitoliului din Washington, folosindu-se la interioare lemnul naţional şi marmura naţională, care, dacă nu se dovedea atât de bună pe cât se credea, o să fie înlocuită cu marmură cumpărată din Carrara, chiar dacă, pentru public, o să fie tot marmură naţională... Lucrările au fost inaugurate de ziua Centenarului Independenţei, prin punerea Pietrei de Temelie şi cu discursurile de rigoare, în care se folosiră, fortissimo, toate figurile de stil adecvate. Rămânea însă o problemă: sub cupolă trebuia să se înalţe o monumentală statuie a Republicii. Toţi sculptorii naţiunii se oferiră s-o cioplească. Primul Magistrat ştia însă că niciunul dintre ei nu era în stare să-şi măsoare forţele cu o asemenea lucrare. „Păcat c-a murit Gérôme!", a zis, gândindu-se la

[181] *Juan de Herrera* (1530–1597), arhitect spaniol, care a construit, între altele, Escorialul.

gladiatorii şi reţiarii lui. „Ăsta era omul potrivit.” „Rodin trăieşte”, a observat Doctorul Peralta. „Nu. Rodin, nu… Mare sculptor – nimeni nu se îndoieşte – când rămâne în realitate… Dar dacă ne trânteşte un al doilea Balzac, intrăm în rahat de nu ne mai scoate nimeni… Dacă refuzăm sculptura, ne facem de râs *acolo*; dacă o acceptăm, trebuie să plecăm din ţară…” „Putem interzice orice comentariu în presă.” „Ar fi contrar principiilor mele. Tu ştii. Gloanţe şi *machete* pentru porci. Dar totală libertate în privinţa criticii, polemicii, discuţiilor şi controverselor, când e vorba de artă, literatură, şcoli poetice, filosofie clasică, enigmele Universului, secretul piramidelor, originea Omului American, conceptul de Frumuseţe sau alte chestii din astea… Asta-i cultură…” „În Guatemala, prietenul nostru Estrada Cabrera[182] a instituit un cult al Minervei, cu templu şi tot tacâmul…” „Frumoasă iniţiativă a unui mare cârmuitor…”, „… care e la putere de optsprezece ani, deja…”, „… tocmai de-aceea, se pare însă că statuia lui Pallas Atena nu e deloc ceva deosebit…” Încurcat, Primul Magistrat îi scrise Ofeliei, care se întorsese la Paris, după ce umblase câteva luni pe meleagurile andaluze, pasionată dintr-odată de tauri, lupte cu tăuraşi – şi *cante jondo*, aşa cum, altădată, fusese pasionată de Bayreuth sau Stratford-on-Avon. Prea puţin iubitoare a stilului epistolar, ce-i dădea la iveală cu prisosinţă o ortografie fantezistă, Infanta răspunse printr-o simplă telegramă: *Antoine Bourdelle*[183]*.* „Nu-l cunosc”, zise Peralta. „Nici eu”, spuse Primul Magistrat. „O fi vreun boem, amic de-al ei.” Şi pentru spulberarea îndoielilor se adresă Ilustrului Academician, cerându-i informaţii mai ample. Şi, cu următoarea poştă, primiră câteva fotografii ale unor basoreliefuri executate de artist, în 1913, destinate să ornamenteze Théâtre des Champs-Elysées. Unul, o alegorie a muzicii, îi displăcu profund lui Peralta datorită artificialităţii, răsturnării, distorsionării celor două figuri băgate parcă cu forţa, înghiontite, într-un spaţiu rectangular: o nimfă aplecată deasupra viorii, într-o imposibilă încercare de a folosi arcuşul, cu un braţ care-i trecea pe deasupra capului; şi un satir, bestial, răsucit, mai degrabă entomologic decât helenic,

---

[182] *Manuel Estrada Cabrera* (1857–1923), preşedinte al Guatemalei între 1898–1920. A guvernat despotic, dar a încurajat cultura şi artele.

[183] *Emile Antoine Bourdelle* (1864–1929), cunoscut sculptor şi pictor francez.

cântând la un fluier enorm, deloc evocator de melodii agreste, ci semănând mai mult cu o bucată de bandă de mitralieră 30/30. Fotografiile erau însoţite de un număr din *Gazette-des-Beaux-Arts,* unde, într-un articol cu paragrafe subliniate cu creion roşu, renumitul critic Paul Jamot afirma că sculptorul nu-şi trata figurile în manieră arhaică, ci cu *brutalitatea ce aminteşte gustul germanic* [sic]. „Germanic! Germanic! Uite ce ne recomandă Ofelia în aceste momente! Parcă s-ar fi tâmpit, de-atâta umblat cu toreadori. N-are nici cel mai mic simţ politic…" Şi, cugetând dintr-odată la un aspect fonetic al problemei: „În plus, e imposibil, din cauza numelui Bourdelle[184]. Gândeşte-te cum sună în castiliană." „Bineînţeles!", spuse Peralta. „Întâi o să-i spună *Booouuurdeye.* Până o să afle cum se pronunţă corect." „… Şi atunci să vezi bancuri făcute de cine mă iubeşte. Le-o servesc pe tavă de argint. Capitoliul e un…; Republica e o…; guvernul meu e un… Nici nu mă gândesc!" „Cel mai bine e să ne adresăm lui Pellino", fu de părere Peralta. Şi sculptorul italian, mare producător de îngeri, cruci şi cavouri pentru cimitire, căruia mai multe dintre oraşele noastre îi datorau reuşite statui eponime, cu caracter atât eroic, cât şi religios, le recomandă călduros un artist milanez, cu lucrări premiate la Florenţa şi Roma, specializat, cu deosebire, în executarea unor monumente, fântâni municipale, sanctuare obşteşti, statui ecvestre şi, în general, tot ceea ce este artă oficială, serioasă, solemnă, cu uniforme exacte din punct de vedere istoric, dacă aşa era nevoie, cu nuduri tratate cu demnitate, dacă nudul era potrivit cu caracterul unei alegorii, într-o factură pe înţelesul tuturor, adept al unei estetici deloc învechite, dar nici prea moderne – chestia cu modernismul în plastică prea era discutată în epoca actuală. Aldo Nardini – aşa se numea sculptorul – trimise o schiţă ce fu imediat aprobată de Consiliul de Miniştri: Republica era întruchipată de o imensă femeie, cu trup robust, îmbrăcată greceşte, sprijinindu-se într-o lance – simbol al vigilenţei, cu chip nobil şi sever, născută parcă din faimoasa lunonă de la Vatican, cu doi sâni enormi, unul acoperit, celălalt gol – simboluri ale fecundităţii şi abundenţei. „Nu-i deloc genială, dar toată lumea o să fie mulţumită", spuse, în încheiere, Primul Magistrat. „Să se facă…" Trecură câteva luni cu executarea şi turnarea statuii, cu

[184] *Bourdelle,* în franceză, este omofon cu cuvântul spaniol *burdel,* echivalentul românescului „bordel".

informaţii în presă despre mersul lucrării, până când, într-o dimineaţă, în Puerto Araguato a intrat un vapor venit din Genova, aducând Imensa Femeie. O mulţime în aşteptare se îngrămădi pe cheiuri ca să asiste la apariţie. Dar se simţi puţin decepţionată când află că sculptura nu va fi debarcată aşa, întreagă, în picioare, înălţată, aşa cum avea să fie văzută în Capitoliu, ci că era adusă în bucăţi, pentru a fi montată în locul unde se va ridica. Cu toate acestea, spectacolul făcea banii. Macaralele îşi înălţară cârligele, îşi coborâră cablurile în cală şi, deodată, în mijlocul aclamaţiilor, apăru Capul, smuls din întuneric, transportat prin aer, urmat de diverse părţi ale anatomiei sale. Piciorul stâng – cu fragmentul corespunzător de Coapsă şi Falduri; Braţul Drept, cu ceva din lance în mână; Pântecele Fecund, cu axul vital bine săpat în bronz; Sânul acoperit, urmat de Piciorul Drept şi Braţul Stâng, precedând ridicarea giganticei Căciuli Frigiene ce avea să încununeze Republica. Dar în momentul acesta, sirenele sunară de douăsprezece, macaralele îşi încetară lucrul şi docherii se duseră să mănânce, fără ca lumea să se împrăştie. Şi asta pentru că rămăsese ceva mare, fără îndoială, în profunzimile vaporului. La două, oamenii se întoarseră la lucru şi, între aplauze şi exclamaţii, Sânul Gol al Măreţului Chip ieşi din cală, coborând pe pământ cu solemnă încetineală. Apoi, piesele fură transportate în camioane spre un tren de marfă, pe ale cărui platforme fu întinsă Uriaşa, câte o piesă în fiecare vagon, într-o tulburătoare viziune a unei Forme care, corespunzând celei a unui corp omenesc, îşi expunea elementele într-o succesiune orizontală ce nu reuşea să se împlinească cum se cuvine într-un întreg cu semnificaţie. Primul vagon: Căciulă Frigiană; al II-lea: Umăr şi Sân Acoperit; al III-lea: Cap; al IV-lea: Umăr şi Sân gol; al V-lea: Pântece Fecund… Şi apoi, într-o anarhică înşiruire, coapsele, braţele, picioarele încălţate în sandale între helenice şi creole, lancea din trei bucăţi, cu o locomotivă în faţă şi una în spate, fiindcă greutatea era mare şi mecanicii se temeau ca nu cumva enorma încărcătură de bronz să se oprească pe coasta Las Cumbres, unde, din cauza ploilor recente, se produseseră unele alunecări de teren peste şine… Republica ajunse însă, în cele din urmă, în capitala sa, şi astfel Naţiunea, în loc să aibă un monument de Bourdelle, văzu înălţându-se o statuie a milanezului Nardini, al cărei chip senin şi grav se pierdu definitiv

pentru public, deoarece dimensiunile excesive ale sculpturii făceau să i se piardă capul în înălţimea unei cupole a cărei colonadă circulară era vizitată doar de lucrătorii însărcinaţi s-o cureţe, de două ori pe an – acrobaţi ai schelelor, mult prea atenţi la echilibristica cerută de ameţitoarea lor îndatorire, ca să se mai poată opri să admire meritele unei opere de artă.

Unsprezece

Capitoliul creştea. Silueta lui albă, încă inform, închisă într-o cuşcă de schele, se ridica deasupra acoperişurilor, înălţându-şi coloanele, întinzându-şi aripile, deşi construcţia sa fusese brusc oprită, datorită unor probleme de state de plată şi fonduri. Bineînţeles că asta nu era din cauza situaţiei economice, care niciodată nu cunoscuse vremuri mai bune, ci faptului că preţul materialelor urca de la o lună la alta, creştea costul maşinilor şi utilajelor, a navlurilor şi transporturilor, aşa încât mereu se depăşea cadrul unui veşnic depăşit buget iniţial – grevat îndeajuns, neoficial, şi de multele ciolane promise miniştrilor şi înalţilor funcţionari din Comisia pentru Dezvoltare şi Domeniul Public, fără să mai amintim cele două cecuri, unul foarte substanţial, celălalt mai modest, ce le primea destul de des Doctorul Peralta, pe sub mână, ca din partea Direcţiei Lucrărilor Publice. Deodată, lucrările încetau, o arcadă rămânea fără arc, o faţadă fără fronton, amuţeau dălţile cioplitorilor de acante şi astragale, şi era nevoie să se aloce din nou credite, să se aprobe impozite pe chibrituri suedeze, băuturi străine sau pe câştigurile realizate la curse, pentru a reîncepe lucrările. În acele perioade de inactivitate, zona cea mai centrală a capitalei se transforma într-un soi de for roman, un fel de esplanadă din Baalbek sau terasă din Persepolis, sub o lună ce lumina un straniu peisaj de blocuri de marmură împrăştiate, metope pe jumătate cioplite, coloane trunchiate, bucăţi de piatră printre ciment şi nisip, ruine acum, resturi moarte a ceea ce încă nu se născuse. Şi cum – deşi fără acoperiş încă – cele două hemicicluri în amfiteatru ale Camerei şi Senatului fuseseră înălţate, în ambianţa aceea de construcţii în aşteptare, spaţiile lor fură folosite, în perioada de inactivitate, de Facultatea de Litere a Universităţii şi de impresarul unui *Skating-Ring.* Aşa că, în unele seri, se auzeau lamentaţiile lui Ajax, vaierele lui Oedip, incestuos şi paricid, în Hemiciclul-Nord, folosit de studenţi ca Teatru Antic, în vreme ce, în ritmul celui mai celebru vals de Waldteufel, pe o răsunătoare estradă de lemn instalată în Hemiciclul-Sud, se învârteau femeile care, ca să nu renunţe la modă în favoarea sportului, găsiseră modalitatea de a-şi căţăra tocurile Ludovic al XV-lea pe patine cu rotile. În celelalte spaţii libere, se instala, din când în când, un ambulant *Muzeu Dupuytren, Marele Panopticum al*

Descoperirii Americii şi Supliciul Indienilor o menajerie, un sfânt stâlpnic pe coloana lui, iar sus, pe sârme întinse între coloane fără cornişe, câţiva saltimbanci în tricouri rozalii şi prăjini cu becuri electrice călătoreau de la capitel la capitel, insensibili la spectacolul de jos, trecând peste dansul patinatorilor şi tragedii de Sofocle – aşteptând să fie expulzaţi de armata de muncitori ce revenea periodic la părăsitele lucrări, ca să continue înălţarea, aproape religioasă, a Templului Civic, spre cota finală a lanternoului... În această epocă de activitate şi repaus, într-o dimineaţă, Doctorul Peralta intră cu pas vesel în apartamentele private ale Primului Magistrat, unde încă mai circula în jupon Intendenta Elmira: „Minunea minunilor, domnule! Minune! Submarine nemţeşti au scufundat un vapor nord-american, Vigilentia! Toţi yankeii din echipaj s-au dus în mă-sa! N-a rămas niciunul!" (Râdea.) „Niciunul, domnule preşedinte! N-a rămas unul! I-au lichidat pe toţi... Şi cu toate că nu e încă ceva oficial, s-a aflat că Statele Unite intră în război. Da, domnule, intră în război.." Şi mulţumirea ambilor fu atât de mare, încât, fără alte vorbe, deschiseră servieta Hermes, cinstindu-se cu lungi sorbituri de Santa Inés. („Da' ce, eu sunt câinele nimănui?", a zis Intendenta, aducând, în viteză, paharul de spălat pe dinţi...) De multă vreme Primul Magistrat nu mai fusese atât de vesel: Războiul European, instalat ca război de tranşee, de poziţii, de lupte lente şi tenace pentru cucerirea unei cote, a unei pădurici sau a ruinelor unui fort, de zeci de ori ruinat, război cu înaintări şi retrageri minime, cu atâţia morţi că nici nu li se mai ţinea socoteala, devenise monoton, ca să nu spunem plictisitor. Pentru cei ce-l priveau de aici, nu mai prezenta interes ca spectacol. Trecuse vremea când lumea mişca steguleţe pe relieful unei geografii îndepărtate, marcând victorii şi înfrângeri, pentru că nu se mai auzise de vreo victorie sau înfrângere emoţionantă, iar când se încingea o bătălie adevărată, totul se petrecea veşnic în aceleaşi zone, Argonne sau Verdun, cu localităţi cu nume necunoscute – niciun centimetru pe hărţile de 1/1000 ce continuau să atârne, prăfuite şi fără spectatori, în redacţiile ziarelor. Ţara cunoştea o bunăstare realmente uimitoare. Dar costul vieţii în creştere îl menţinea pe săracul dintotdeauna în mizeria dintotdeauna – dimineaţa, o banană prăjită, la prânz cartofi dulci, la sfârşitul zilei un coltuc de pâine şi manioc, cu câte o bucată de pastramă de capră uscată sau

vreo ciozvârtă de vacă aftoasă duminica şi la aniversări, în ciuda aparentelor salarii grase. Din acest motiv, studenţii, intelectualii, agitatorii de profesie – inteligheţia asta de rahat, care mereu te calcă pe bătături – se închegaseră, puţin câte puţin, într-o surdă mişcare de opoziţie. Şi când se credea în cea mai deplină tihnă şi pace, Primul Magistrat era surprins de câte o izbucnire a forţelor potrivnice care i se strecurau în oraş, se manifestau ba ici, ba colo, unde te aşteptai mai puţin, ca să-i tulbure sufletul şi să-i strice somnul. Când o credea de mult uitată, reapărea mâna Doctorului Luis Leoncio Martínez, sub forma vreunei proclamaţii trimise prin poştă, din diverse locuri, cu tot soiul de ştampile, în care se denunţau fapte – şi asta era cel mai grav – cunoscute doar de câteva persoane foarte intim legate de intimităţile Palatului Prezidenţial. Prea târziu se aflase (şi cretinul ăsta de Şef al Poliţiei Judiciare, pe care-l plătim, nu ştiuse!) că, la Universitate, un profesor de Istorie Modernă ţinuse prelegeri despre Revoluţia Mexicană, vorbind de forţele proletariatului, ligile ţărăneşti, Sindicatul Chiriaşilor din Veracruz, agrarism, guvernul socialist al lui Carillo Puerto din Yucatán şi despre articolele aventurierului ăla american, John Reed[185] – de toate lucrurile astea ce ruinaseră, nenorociseră, împuţiseră splendidele meleaguri ale lui Don Porfirio, umanist şi propagator al civilizaţiei, care, în loc să se odihnească într-un uriaş panteon naţional, era înmormântat, obosit de atâta ingratitudine, într-un ungher trist din Cimitirul Montparnasse. Şi culmea, nişte anarhişti, veniţi cu siguranţă din Barcelona, şi pe care Serviciile noastre Secrete nu reuşeau să-i înhaţe se iveau noaptea, ca nişte imateriale stafii, ca să scrie pe pereţi, cu cretă, nişte litere (R.A.S.) ce păreau că înseamnă *Revoluţie Anarhico-Sindicalistă,* însoţite uneori de fraze ca: *Proprietatea e un furt* şi alte chestii fumate, care mai erau luate în serios doar în America asta înapoiată şi gata să imite orice... Acum, cu această magnifică scufundare a Vigilentiei, Statele Unite or să declare război, o să intrăm şi noi în război, se va cataliza sentimentul patriotic şi cum starea de război implică, de fapt, o permanentă stare de urgenţă, o să organizăm, în acordurile Imnului Naţional, ale *Marseillezei, God Save the King, Domnul mântuiască pe Ţar* şi

[185] *John Reed* (1887–1920), ziarist nord-american, celebru reporter, autor, între altele, al lucrării *Zece zile care au zguduit lumea* (1919), dedicate Revoluţiei sovietice.

Star Spangled Banner[186], cea mai formidabilă vânătoare de opoziţionişti, conspiratori, ideologi suspecţi – toţi germanofili, în cazul de faţă – ce s-a văzut vreodată în ţară... Pentru moment, odată băut romul zilelor faste, Primul Magistrat îl convocă pe Ambasadorul Statelor Unite pentru a-i aduce la cunoştinţă că Republica va fi alături de Marea Soră din Nord, în aceste momente de cumpănă şi, după un rapid Consiliu de Miniştri, Demnitarul se înfăţişă celor două Camere, întrunite urgent, unde, cu ovaţii, se aprobă textul unei Declaraţii de Război împotriva Puterilor Centrale, aplaudându-se, în timpul lecturii, fiecare „considerând că" şi „în ceea ce ne priveşte", care justificau declaraţia... Şi chiar în aceeaşi zi începu războiul, printr-o operaţiune pe cât de reuşită, ca victorie, pe atât de rapid executată. La cinci fix post-meridian, şefii militari din Puerto Araguato urcară la bordul celor patru vapoare nemţeşti – Lübeck, Grane, Schwert şi Cuxhaven, trase la cheiuri în aşteptarea unor ordine din partea guvernului lor – pentru a le sechestra şi a aresta echipajele. Marinarii, fericiţi că în felul acesta războiul lua sfârşit pentru ei, întâmpinară autorităţile portuare cu urale şi porniră în veselă formaţie spre locul unde aveau să fie internaţi, salutându-i zgomotos pe trecători. Pe un ofiţer nietzscheian ce strigase: „Mai bine mor, decât să predau vasul!" îl aruncară peste bord, după ce-i trântiră o înjurătură, care, în limba teutonă, trebuie să însemne ceva ca „Du-te-n aia mă-tii". Prizonierii au fost duşi la un conac cu o proprietate mare îngrădită, unde aceştia îşi atârnară hamacele în copaci şi începură imediat să smulgă bălăriile. A doua zi, li se aduse cherestea, din ordin de sus, şi începură să-şi construiască nişte vilişoare nostime în stil renan, în timp ce alţii semănau gladiole şi bătătoreau pământul pentru două terenuri de tenis. După trei săptămâni, conacul se transformase într-o fermă model. Aveau bibliotecă, cu poeme de Heinrich Heine şi chiar de socializantul Dehmel. Le lipseau femeile, bineînţeles, dar mulţi nu aveau nevoie, pentru că erau destul de homosexuali, iar cât priveşte pe cei neconvertiţi, aceştia aveau voie să se ducă, în fiecare vineri, sub escortă militară, la bordelul Ramonei. Şi cum erau foarte înclinaţi spre muzică, adunând instrumentele pe care le avuseseră pe vase, începură să interpreteze mici piese de

[186] Imnurile naţionale ale Franţei, Angliei, Rusiei şi Statelor Unite ale Americii.

Haydn, Mendelsohn şi Raff – mai ales *Cavatina.* Uneori, câte-un şarpe-cu-clopoţei sau vreo viperă se furişa în orchestră, dar văzută întotdeauna la timp, de violoncelist, care, dintre toţi instrumentiştii, priveşte cel mai mult în pământ, era ucisă cu o mică lovitură precisă în spinare, cu dosul arcuşului – *col legno*[187], cum se spune în limbaj tehnic... Şi deseori, acompaniat cu brio de orchestră, unul dintre ofiţerii de pe Lübeck cânta cu frumoasa lui voce de tenor:

Winterstürme wichen
dem Wonnemond
in milden Lichte
leuchtet der Lenz[188]

A doua acţiune a acelui război a avut drept obiectiv rechiziţionarea Trenuleţului Nemţilor – operaţiune condusă personal de Primul Magistrat, în fruntea geniştilor din Regimentul 2 Tactic. În zorii zilei *H*, au fost ocupate cele două staţii cap de linie, cea de sus şi cea de jos – precum şi haltele de pe traseu, semafoarele, macazurile etc. Şi cum călătoriile au fost suspendate până la noi ordine, Preşedintele se putu dărui unui vechi vis: să se joace cu trenuleţul după pofta inimii, punându-l pe Peralta, cu faţa înnegrită, ca fochist. După ce-i învăţă mecanismul, locomotiva începu să înainteze şi să dea înapoi, să intre şi să iasă din depoul de reparaţii, să se învârtească şi să se sucească pe placa turnantă; şuiera, scotea aburi prin toate supapele şi lagărele, aruncând mai mult fum ca niciodată, plecând, venind, oprindu-se, ca să încarce orice: legături de trestie, butoiaşe, un coş cu calamari, puieţi de palmieri din Filipine, coteţe goale, un contrabas, găini, nişte lăutari negri. Şi când Primul Magistrat a ajuns să stăpânească întreaga tehnică – alimentarea cazanului, conducerea, accelerarea, menţinerea vitezei, utilizarea frânelor pentru a opri trenul în dreptul peronului –, Cabinetul în plen a fost invitat să facă o primă călătorie la Colonia Olmedo, cu serviciu de gustări în vagoane şi suficientă şampanie pentru a închina în sănătatea Primului Mecanic al Naţiunii. Şi Preşedintele era atât de amuzat de jucăria lui, încât ajunsese să uite, pentru câteva zile, de

[187] Cu lemnul (it.).
[188] Viforniţa / în luna mai / prin lumina blândă / străbate Primăvara (germ.).

Războiul European, nemaicitind presa străină adusă cu regularitate de Doctorul Peralta – presă condimentată cu o nostimă revistă franţuzească, *Regiment*, cu multe femei goale printre uniforme... Între timp, după succesul cântecelor *Madelon* şi *Rose of Picardy*, melodia *Over There* invada ţara cu uimitoare repeziciune. Intrând cu pianele mecanice din Puerto Araguato, trecuse din gramofon în gramofon de-a lungul Căii Ferate Magistrale de Est, punând stăpânire pe pianele de conservator, pianele din saloanele burgheze, pianele din cinematografe, pianele din cafenele, pianele călugăriţelor, pianele curvelor, pentru a ajunge la maxima expresie sonoră, la marile concerte duminicale, din Parcul Central. *Over There, Over There, Over There...* Afişe enorme, în care un soldat nord-american ataca la baionetă un invizibil duşman – însoţite de un energic *Come on*![189] – invitau la cumpărarea de bonuri pentru un împrumut de război atât de bine primit în ţară, încât, după puţin timp, Ambasadorul Ariel îi putu înmâna, în mod solemn, Preşedintelui Woodrow Wilson suma de un milion de dolari strânsă în mai puţin de douăzeci şi cinci de zile. La cinema se dădeau documentare în onoarea Generalului Pershing – acelaşi care, cu puţin în urmă, comandase o foarte răsunătoare „expediţie punitivă" în Mexic. *Over There*, *Over There, Over There, Over There.* Iar acum, pe lângă *Over There,* zgomotoasele marşuri ale lui Sousa, cu înfloriturile de flauturi şi ison de tubă. Un tânăr ofiţer, sprijinit călduros de Guvern („În război se fortifică energiile virile" – spunea Primul Magistrat, „Războiul pentru bărbaţi e ca naşterea pentru femei"), se străduia să înfiinţeze o Legiune Naţională de Voluntari, care să plece să lupte în Franţa – sub comanda lui, bineînţeles. Lupta armată comportă primejdii, fără discuţie, dar e însoţită de multe bucurii. Şi ca dovadă, era de ajuns să citeşti un articol de Maurice Barrès, reprodus de toată presa locală: „În tranşee domneşte buna dispoziţie. Nici vorbă că în nopţile ploioase aici nu te poţi simţi ca într-un restaurant de lux... Dar cunosc un loc unde, într-un labirint de opt kilometri de tranşee foarte îngrijite, drumurile se numesc Champs-Elysées sau Rue Monsieur-le-Prince. Cunosc un adăpost subteran, unde un ofiţer are un fotoliu de pluş stacojiu, o masă cu buchete de trandafiri şi farfurii de porţelan vechi de Strasbourg. Tranşeele sunt împodobite cu mobilă găsită în

[189] Haide (engl.).

ruinele aşezărilor bombardate. În tranşee domneşte veselia.” [sic] Astfel de texte, împreună cu poze de lăncieri bengalezi, eleganţi *bersaglieri*, şi cazaci – republicani de puţină vreme – care acum aveau să se arunce cu noi forţe asupra unei Germanii al cărei popor, înfometat, nu se mai hrănea decât cu pâine din paie şi rumeguş, toate astea, sprijinite în mod foarte util de un portret al Ofeliei care, îmbrăcată în infirmieră a Crucii Roşii, strălucea mai mişto şi mai creolă ca niciodată, bandajând fruntea unui englez, rănit, au mobilizat o forţă de două sute cincizeci de tineri, nerăbdători să cunoască Turnul Eiffel, Moulin Rouge şi Restaurantul Maxim’s. „Acum or să vadă cei de *acolo* ce coaie avem”, zicea Peralta. Publicul a fost însă puţin dezamăgit când a aflat, după câteva săptămâni, că luptătorii ţării, ajunşi *acolo*, fuseseră dispersaţi în diferite unităţi franceze şi că tânărul ofiţer, privat de comanda oamenilor săi, se întorcea urgent şi furios, afirmând – şi el văzuse lucrurile la faţa locului – că aliaţii vor pierde războiul, cu tot ajutorul nord-american şi al celorlalţi, pentru că totul e dezordine şi haos. Dar ceea ce îi interesa pe oameni în realitate nu era dacă aliaţii or să piardă sau or să câştige războiul, ci ca războiul să dureze cât mai mult. Cu încă trei, patru, cinci ani de război, am deveni o mare naţiune. De la slujba de la şase dimineaţa până la vecernie, de la primele dangăte de clopot în zorii zilei până la *angelus,* fiecare se ruga pentru Pace, bineînţeles, dar cu obiceiul generalizat, greu de explicat unui străin, după care toţi credincioşii se rugau ţinând degetul mijlociu încălecat peste arătător. La urma urmei, ce se întâmpla în Europa nu era din vina noastră. Nu eram deloc vinovaţi. Vechiul Continent nu reuşise să fie o pildă de înţelepciune. Şi dacă ţara cunoştea acum o eră de progres şi belşug, niciodată bănuite, era dovada că Atotputernicul – aşa spusese Arhiepiscopul într-o convingătoare predică – ştia să-i deosebească pe cei ce, străini de filosofii vane, ce nu-ţi lăsau decât cenuşă în suflet, străini de anumite doctrine sociale atât de păgâne pe cât de distrugătoare şi străine de specificul nostru, ştiuseră să salvgardeze tradiţiile religioase şi patriarhale ale naţiunii – aici un gest al prelatului ce, coborând de la porumbelul Sfântului Duh, care se legăna deasupra capului său, se îndreptase spre Primul Magistrat, prezent în Catedrală în acea dimineaţă.

Lucrările Capitoliului erau aproape pe terminate. Închisă acum

între pereţii unui palat prea strâmt – în ciuda monumentalităţii – pentru a-i servi drept lăcaş, Giganta, Titana, Imensa Femeie – Iunona, Pomona, Minerva şi Republica la un loc – se pornise să crească cu fiecare zi, pe măsură ce spaţiul se strângea în jurul ei. În fiecare dimineaţă părea mai mare – întocmai ca plantele acelea sălbatice ce se lungesc uluitor de mult peste noapte, înălţându-se spre o aurora pe care le-o răpeau coroanele copacilor. Apăsată parcă, presată de piatra înconjurătoare, părea de două ori mai masivă, mai voluminoasă şi mai înaltă –, mereu, tot mai înaltă – decât atunci când fusese ridicată, bucată cu bucată, în spaţiul neacoperit. Cupola se închisese deasupra capului său, înălţându-şi maiestuosul lanternou – imitând Domul Invalizilor din Paris – care, luminat acum, far şi emblemă, împărăţea peste nopţile oraşului, punând în inferioritate, cu cruzime, turnurile Catedralei, atât de împuţinată la trup, încât rămânea întrerupt pentru totdeauna dialogul dintre ele – potrivit versului unui mare poet al nostru din veacul trecut – şi culmea îndepărtată a Vulcanului Tutelar... Lucrările erau aproape terminate, dar nu atât de avansate încât edificiul să poată fi inaugurat, aşa cum se prevăzuse, în ziua comemorării Centenarului Independenţei, ce se apropia cu paşi mari. În ziua când se abordă această problemă, într-o vijelioasă reuniune a Cabinetului, Primul Magistrat, înfuriindu-se dintr-odată, îl destitui cu ocări pe Ministrul Lucrărilor Publice, ameninţându-i pe ceilalţi cu exilul şi puşcăria, dacă la data de neamânat Capitoliul nu avea să fie gata, zugrăvit, lucind, scânteind, cu grădini şi celelalte... Şi începu atunci o muncă de sclavi egipteni. Cu ajutorul a sute de ţărani aduşi cu otuzbirul, înjugaţi la care şi căruţe, cazaţi în barăci, de unde erau scoşi în sunet de goarnă ca să se schimbe în ture, începură să se înalţe coloanele ce nu se înălţaseră încă, se ridicară obeliscuri, fură urcaţi zei şi războinici, dansatori, muze şi şefi de trib, comandanţi cu coif şi platoşă, călăreţi şi hopliţi, pe cele mai înalte frize – se lustrui ceea ce era de lustruit, se auri ceea ce trebuia aurit, se zugrăvi ceea ce era de zugrăvit. Noaptea se lucra la lumina becurilor şi reflectoarelor. Câteva săptămâni, până au fost acoperite cu dale treptele scării de onoare, ciocanele bătură tot timpul, aşa încât se trăia în zgomot de făurărie, printre nicovale şi sfredele. Şi, într-o după-masă, Palmierii Regali intrară în oraş în poziţie orizontală, culcaţi în camioane şi chervane cu panaşele

măturând trotuarele, stârnind colbul drumului, pentru a fi plantaţi în gropi adânci, umplute cu pământ negru, nisip şi bălegar. În spate – pădurea lui Macbeth – apărură pinii pitici, cimişirul tuns, palmierii de Filipine, aduşi de peste tot, gata să fie transplantaţi acolo unde aşteptau sute de oameni, cu stropitori în mână, proptindu-i cu pari şi araci – fără să fie siguri, de fapt, că frunzele or să le rămână foarte verzi pentru Ziua cea Mare. „Frunzele care se ofilesc să fie vopsite în noaptea dinainte. Câteva ceasuri or să poată suporta un strat de vopsea Lefrane”, a spus Primul Magistrat. Între timp, cu ochii la calendare şi ceasuri, nerăbdători, nedormiţi, conducând lucrările cu ţipete de căprar şi suflet de vechil de sclavi negri, arhitecţii şi maiştrii grăbeau treaba, până când construcţia a fost terminată, fără să-i lipsească nici luxoasa tuşă finală: un diamant mare de la Tiffany, montat la picioarele statuii lui Aldo Nardini pentru a marca, în inima unei stele de marmură roşie şi verde, Punctul Zero al tuturor şoselelor Republicii – locul de convergenţă ideală a drumurilor proiectate de Guvern ca să lege Capitala cu cele mai îndepărtate hotare ale ţării… Şi, în sfârşit, în acea marţi, zorii Centenarului Independenţei găsiră capitala scânteietoare, strălucitoare, îmbrăcată cu drapele, stindarde, steguleţe, steme şi însemne, cu scene alegorice pe străzi, cai de carton evocând faimoase bătălii, o sută de salve de tun la răsăritul soarelui, focuri de artificii şi rachete deasupra caselor, liturghii în toate cartierele, mare paradă militară şi fanfare, multe fanfare, ale regimentelor de aici şi din provincie, care, după terminarea defilării oficiale, continuară să cânte toată ziua, în parcurile oraşului, în pavilioanele de la răspântii, trimiţându-şi prin mesageri de la una la alta partiturile – erau puţine în mai multe exemplare –, dând întâietate melodiilor naţionale şi marşurilor patriotice, dar incluzând în repertoriu şi câteva piese de rezistenţă – „de execuţie” – cum se zice, alese cu grijă de Primul Magistrat, cu ajutorul Directorului Conservatorului Naţional. Nimic din muzica germană, bineînţeles, şi cu atât mai puţin din Wagner, exilat, se pare, din sălile de concert de la Paris, după ce compozitorul fusese caracterizat de Saint-Saëns, în necruţătoare articole, ca nefastă şi abominabilă încarnare a spiritului germanic. Pe Beethoven era preferabil să-l ignore, pentru moment, deşi unii remarcaseră că Germania din vremea lui, în fine, nu era, încă, cea a lui Von Hindenburg. Şi de aceea, din

pieţe în chioşcuri, din parcuri în pavilioane, se cânta uvertura la *Zampa* şi la *Wilhelm Tell, Scenele alsaciene* de Massenet şi *Patria* de Paladilhe, *Toreadorul şi andaluza* de Rubinstein – trebuia şi un compozitor rus în repertoriu – şi *Serenada* de Victorin Joncière – serenadă ce nu mai era „ungară”, pentru că ne războiam cu Puterile Centrale, după cum *Marşul ungar* de Berlioz se cânta cu îngrozitoarele lui bubuituri de timpane sub simplul nume de *Marş...* Zi de larmă, zi de rachiu în ulcele şi juninci la frigare, floricele gratis, butoaie de bere, jucării pentru copiii săraci, panglici şi funde, coruri în Panteonul Naţional, slujbe la toate bisericile, dans în casele oamenilor şi la chermeze, pe străzi şi-n lupanare, cu toate pianolele, pianele, gramofoanele, tarafele ambulante şi lăutarii, dezlănţuite într-un universal concert aleatoric, în aşteptarea festivităţii de inaugurare a Capitoliului, ce va reuni în marele său Hemiciclu Guvernul în plen, Comandanţii Forţelor Armate, Corpul Diplomatic şi un elegant public riguros filtrat, încadrat şi supravegheat de o legiune de agenţi ai Serviciilor noastre Secrete, care, pentru respectiva ocazie, îmbrăcau pentru prima oară smochinguri prea asemănătoare unele cu altele ca să nu semene a uniformă. Şi avu loc actul solemn, cu mare desfăşurare de ţinute de gală, epoleţi, galoane şi decoraţii – Ordinul Isabel la Catolica, Ordinul Carlos al III-lea, Ordinul Suveran de Malta, Legiuni de Onoare, *Honni-soit-qui-mal-y-pense*[190], jartiere şi cruci, medalii de-ale lui Gustaf-Adolf şi chiar exotice însemne ale Dragonului de Annam, Nufărului şi Arcului, proaspăt înmânate unor înalţi funcţionari de-ai noştri. După ce s-a intonat Imnul Naţional, Primul Magistrat trecu la tribună – în seara aceea părea surprinzător de robust şi stăpân pe sine – purtând toate însemnele înaltei sale învestituri. Îşi începu discursul vorbind rar, cum făcea de obicei, uzând, în gesturi, de o teatralitate de bună calitate, ce trebuie să însoţească întotdeauna meseria de bun avocat sau orator, prezentând o schemă, sobră şi exactă, a istoriei noastre, de la Conchistă la Independenţă. Cei ce aşteptau, cu mascată ironie, obişnuitele sale înfloriturі verbale, epitetele căutate, vocativele sale răsunătoare rămaseră uimiţi văzându-l trecând de la epopeea evocată sobru la lumea aridă a cifrelor, privită, acum, cu

[190] Ruşine cui gândeşte ceva rău în privinţa aceasta (fr.) – deviză a Ordinului Jartierei, creat în 1348 de regele Eduard al III-lea al Angliei.

precizie de economist, pentru a prezenta un tablou clar şi convingător al prosperităţii naţionale, deşi acest lucru coincidea – şi aici începu să-i tremure glasul – cu cea mai mare încercare de distrugere a grandioasei culturi Greco-Latine ce se urzise vreodată în istoria umanităţii. Dar această mare cultură va fi salvată. O apropiată victorie a Strămoşilor noştri Spirituali va asigura propăşirea valorilor care, ameninţate *acolo*, vor reînvia, mai splendide ca niciodată, de partea aceasta a Oceanului. Şi contemplând şi invitând la contemplarea acestui grandios edificiu unde ne aflăm acum, cristalizare în piatră, marmură şi bronz a ordinelor clasice ale arhitecturii – Vitruviu, Viñola, Bramante… – Greco-Latine, îşi acceleră ritmul Primul Magistrat, cu câteva tonuri mai sus şi gesturi largi, redobândindu-şi, brusc, stilul prolix, ornamental şi încărcat, ţinta atâtor batjocuri din partea adversarilor săi. Şi încheind o invocaţie către Aceea care, fiind Călăuza întregii Raţiuni, a întregii Inteligenţe, avea să domnească peste Republică în acest Templu Civic recent construit, exclamă cu glas inspirat: „Oh, Arheget[191], ideal întruchipat de omul de geniu în capodoperele sale, mai bine să fiu ultimul în lăcaşul tău, decât primul în alte locuri! Da: mă voi contopi cu stilobatul templului tău, voi uita orice disciplină ce nu este a ta, voi fi stâlpnic pe coloanele tale şi chilia mea va fi arhitrava ta. Şi – dificilă încercare! – pentru tine voi deveni, de pot, *intolerant* şi *părtinitor.* (Aşteptare încordată în rândul publicului.) *Voi fi nedrept, poate, faţă de tot ce nu te priveşte, dar voi fi robul ultimului dintre fiii tăi.* Îi voi proslăvi şi-i voi preamări pe locuitorii de azi ai pământului, pe care i-ai dat lui Erecteu[192]. Voi încerca să-i iubesc chiar cu defectele lor şi mă voi convinge – oh, Hippias[193]! – că sunt coborâtori din cavalerii care celebrează acolo sus (gest) eterna lor sărbătoare, în marmura frizelor tale…” Părea că Primul Magistrat îşi terminase discursul. Izbucniră prelungi ovaţii, cu publicul în picioare. Peralta însă, pe post de secretar, aşezat cu faţa la public ca să observe mai bine Corpul Diplomatic, văzuse ce cot îi dăduse Ambasadorul Franţei Ambasadorului Angliei când auzise chestia cu *Arheget.* Când

[191] Epitet dat zeilor greci, ctitorilor, întemeietorilor de oraşe şi conducătorilor de popoare.

[192] Legendar rege al Atenei.

[193] Conducător al Atenei, împreună cu fratele său, Hiparcus. Între 527–514 î.Hr.

apăruse *stilobatul,* cotul Ambasadorului Angliei îl înghiontise pe Ambasadorul Italiei, de la *stâlpnic* la *arhitravă* şi de la *Erecteu* la *Hippias*, coastele funcţionaseră în serie, de la ambasador la însărcinat cu afaceri, de la ministru consilier la ataşat cultural, până la coatele descărnate ale Agentului Comercial Japonez, care, pe jumătate adormit, pentru că nu înţelegea limba, fusese gata să cadă de pe urma ghiontului, asemenea ultimei bile a aparatului de fizică ce e izbită când acţiunea unei prime bile, de aceeaşi greutate, transmite energia loviturii altor şase bile intermediare identice. Câte un zâmbet reţinut se ascundea în dosul multor batiste ce ştergeau o transpiraţie inexistentă – pentru că nu era cald în seara aceea cu adieri dinspre nord, purtând răcoarea zăpezilor de pe Vulcanul Tutelar. Şi acesta fu momentul când Primul Magistrat, cerând linişte cu un gest simplu, spuse că „mulţumeşte în mod deosebit pentru aceste aplauze ce se adresau marelui Ernest Renan, a cărui *Rugă pe Acropole* cuprinde frumosul paragraf pe care tocmai îl citase textual, deoarece se potrivea întru totul cu profundele aspiraţii ale spiritului său în solemnitatea din această seară..” Se auziră din nou aplauze, mai prelungi şi mai puternice decât cele dinainte – ca din partea unor oameni ce vor să li se ierte ceva – în timpul cărora Peralta îşi părăsi locul şi se apropie de Ambasadorul Franţei ca să-i arunce cu ironie golănească: *„Il vous a bien eu, hein? Pas si con que ça, le vieux!*” „*Pas si con que ça, en effet*[194] răspunse celălalt, luat prin surprindere şi foarte neliniştit deodată la gândul că răspunsul lui necugetat ar putea ajunge la un Quai d’Orsay, unde în aceste zile nu le ardea de glumă, şi-l trimiseseră pe strălucitorul Alexis Leger improvizat ambasador în China, în timp ce Paul Claudel era numit Ministru la Río de Janeiro, pentru a ridica lamentabilul nivel intelectual al reprezentanţelor franceze în Asia şi America Latină... Între timp însă, se produse debandada, într-o nemaivăzută ridicare de pe scaune, coborâre de trepte, îngrămădeală la uşi, ca să se ajungă cât mai repede, în asalt, în avalanşă, împingând cu coatele, la un gigantic bufet, pe mesele căruia, în enorme tăvi de argint, se înfăţişau toate deliciile din import – New York şi Paris – în alternanţă cu delicatesele naţionale: fazani în propriul lor penaj, prepeliţe umplute cu

[194] V-a cam dus, eh? Nu-i chiar aşa prost bătrânul! Nu-i chiar aşa prost, într-adevăr (fr.).

trufe, purcei de lapte umpluţi cu piftie de pasăre cu fistic, *tamal* picant şi curcan cu sos *cramberry. Saint-Honoré-à-la-crème,* cremă de lapte în cupe, *marrons-glacés* şi pastă de tamarin, aperitive naţionale alături de icre negre şi roşii, aşezate pe spatele unor elefanţi sculptaţi în gheaţă, totul dominat, în centru şi la capete, de arhitecturale prăjituri de bezea şi zahăr caramel înfăţişând Capitoliul, fără nicio coloniţă lipsă, cu statui şi obeliscuri din marţipan – totul admirat şi savurat între vinuri şi lichioruri, rachiuri şi *tequila*, în vreme ce se aduceau noi sticle de şampanie, puse la răcit în frapiere pline cu gheaţă sfărâmată, colorată în roz, ca să arate mai frumos gâturile aurite ale sticlelor... Şi ciocniră cu toţii, în jurul giganticei Republici, pe când o orchestră cocoţată în înaltul cupolei alterna creolele *danzones* şi sambe cu valsul *Beautiful Ohio* sau sincopele – de neauzit pentru atâta lume ce vorbea mestecând – ale lui *Pretty Baby.* Apoi urmară focurile de artificii, care, după ce aprinseră cerul, căzură în torente, cascade de stele şi scântei, pe acoperişurile şi terasele oraşului... La două dimineaţa – după Şeful Protocolului, o recepţie oficială nu se putea prelungi peste această oră – Peralta şi Primul Magistrat se întoarseră la Palat, zdrobiţi, dar fericiţi, cu o poftă groaznică să-şi scoată fracurile şi să bea ceva mai tare şi mai pe obiceiul lor decât ce se dăduse la recepţie. În apartamentele prezidenţiale îi aştepta Intendenta Elmira, în jupon, dar cu sânii acoperiţi din cauza vântului rece care cobora dinspre munte şi se strecura pe sub obloane. Şi cum Secretarul îşi ţinuse promisiunea c-o să-i aducă câte puţin din tot ce se servise seara la bufet, mulatra curioasă, deşi prea puţin sigură că va găsi ceva pe gustul ei, scotea mâncărurile din coşul de nuiele, una după alta, cu prudenţa neîncrezătoare a artificierului care examinează conţinutul suspect al unei valize de anarhist. Pentru toate găsea o definiţie descriptivă: melcii de Bourgogne erau „băloşi”, caviarul, „alice în ulei”, trufele, „bucăţele de cărbune de lemn”, halvaua, „o alviţă ce vrea să semene cu cea de Jijona...” Bine băut, şi cerând în continuare, Preşedintelui nu i se mai făcea somn, în vreme ce Peralta nu obosea lăudându-i geniala idee cu textul de Ernest Renan... „Nu se spune că stilul meu e căutat şi ridicol?”, remarcă Preşedintele; „Ce regret e că n-a fost aici prietenul nostru, Academicianul. Şi el ar fi căzut în capcană.” „Adevărul e că textul ăla părea scris special pentru inaugurarea Capitoliului

nostru”, zicea Peralta. „Şi cu nişte ameninţări foarte oportune pentru porcii din opoziţie…” Primul Magistrat privea pe fereastră o panoramă estompată de schele şi construcţii, ce, în curând, aveau să se umple de muncitori. Vulcanul Tutelar, acolo în depărtare, de-abia de reuşea să se lepede de fustele lui de pâclă, într-un revărsat de zori târziu. Intendenta, după ce băuse direct din sticlă a şasea bere, îşi puse patul de campanie de-a curmezişul uşii, culcându-se să doarmă – ăsta era obiceiul ei – cu o puşcă cu ţeava retezată la îndemână. Peralta, niţel cam beat, picotea pe sofaua de piele, cu spătar lat şi perne afundate, cu faţa spre căminul în parte renascentist – stil Ludovic al XII-lea, sculptat în partea de sus –, unde, în lipsa unui foc ce nu se aprindea niciodată, pâlpâiau becuri roşii în jăraticul fals. „Solemnitatea a fost un succes, un adevărat succes”, zicea şi repeta Primul Magistrat, ascultând foarte discreta chemare la utrenie de la Catedrală – în surdină, pentru că locuitorii de azi, care nu se mai trezeau ca înainte, ceruseră ca acum clopotele să nu mai bată atât de tare cum băteau înainte. Şi-şi continua plimbarea în cerc, de la fotoliu la fotoliu, sorbind un ultim pahar ce mereu ajungea penultimul. Om de nopţi scurte şi sieste lungi, ale cărui spartane audienţe în zori erau tortura colaboratorilor săi, în noaptea asta nu se hotăra să se odihnească câteva ceasuri în hamacul lui – o plasă lungă, împletită ca şi cea din Paris – în aşteptarea băii pe care, ca întotdeauna, i-o pregătea Intendenta Elmira, parfumând cu săruri englezeşti o apă călduţă, la temperatura corpului. Chestia cu Capitoliul îl făcea fericit. Acum o să se trimită fotografii ale edificiului ambasadelor noastre ca să fie publicate de ziarele din Europa şi de pe Continent – plătindu-se spaţiul pe coloane şi tariful pe centimetru, aşa cum se făcea întotdeauna când voiau să controleze textul ce însoţea fotografia. Astfel, lumea va şti cum se mărise această localitate, care, la începutul secolului, nu era decât un sat mare, înconjurat de câmpuri pline de vipere, dealuri pleşuve, tufişuri de spini, rezervoare pentru apa de ploaie, roiuri de ţânţari anofeli şi turme de vite mânate cu ţipete şi fluierături pe străzile principale… Se lăsa legănat, mulţumit de aceste gânduri, când, mai ’nainte ca ziua să se fi născut, răsunară sirene îndepărtate şi apărură primele tramvaie, ducând oameni cu coşuri, desagi şi paporniţe spre pieţele unde se stârnise deja larma păsărilor în coteţe şi broaşte ţestoase

mari rumegau lăptuci în cuşti. Primul Magistrat se uită în agendă. Azi, zi fără consiliu, audienţe şi încurcături. Aşa că o să inverseze tabieturile: întâi baia şi pe urmă o să doarmă până spre prânzişor. Dar lenevind într-un fotoliu, mâncând bomboane de ciocolată umplute cu lichior, nu reuşea să ia nicio hotărâre. „Ce vrea Înălţimea-Ta”, murmură Intendenta, vorbind, parcă, în somn. „Acuşica îţi spun, fata mea. Nu te grăbi.” Şi simţindu-se, parcă, una cu Vulcanul care, eliberat de norii plictisitori, se arăta, în cele din urmă, suveran şi puternic, în policroma îngrămădire de muchii de cuarţ şi întreaga gamă de albăstriri, îşi repeta lui însuşi: „Un succes… un succes… În rest…” O groaznică explozie zgudui Palatul. Toate geamurile de la faţadă plesniră deodată; mai multe candelabre se desprinseră din plafoane: căzură sticle, vase, porţelanuri şi farfurii decorative – precum şi câteva tablouri, smulse de pe pereţi. O bombă cu efect puternic tocmai explodase în baia Primului Magistrat, răspândind un fum greu, cu miros de migdale amare. Cu o paloare cenuşie, încordat de efortul de a părea calm, Preşedintele se uită la ceas: „Şase şi jumătate… Ora la care îmi fac baia… Felicitări, domnilor; dar azi n-a fost să fie…” Şi în timp ce în larmă şi alergături tropăite soseau garda, servitorii şi fetele în casă, iar Intendenta striga să tot vină lume, adăugă, arătând spre oraş: „Asta mi se-ntâmplă pentru că mă port prea bine.”

Doisprezece

... există ceva, ca un soi de fiinţă foarte puternică, vicleană şi înşelătoare, care se foloseşte de toate şiretlicurile sale pentru a mă amăgi permanent...

DESCARTES

Miniştrii au fost scoşi din paturi de apelurile telefonice ale Doctorului Peralta – nedormiţi cum erau după recepţia oficială, prelungită acasă cu lichioruri digestive în păhărele fine – gălbuie *izarra*, benedictină verde şi *sherry-brandy* vişiniu – pentru a veni la un Consiliu convocat de urgenţă la 8.30 dimineaţa, unde tăvile cu cafele aveau să fie destul de numeroase ca să scoată mahmureala din somnoroşi. Pe măsură ce soseau – mestecând mentă, transpirând aspirine, cu ochii limpezi de binevenitul colir – erau conduşi de Intendenta Elmira la baia Preşedintelui, ca să se indigneze în faţa priveliştii de porţelanuri sparte, oglinzi plesnite, cioburi de flacoane şi săpuniere în băltoace de colonie şi un bideu cu robinetele smulse din ghiventuri ce-şi aruncau apa, într-un nepotolit jet de fântână arteziană, până la tavanul devastat de explozie... „Oribil... Înspăimântător... De neconceput... Şi când te gândeşti că puţin a lipsit să...” „N-am vrut să intru acolo, a declarat Primul Magistrat cu oarecare dramatism în glas, pentru că mi-e teamă de propria mea furie.” A urmat o lungă pauză, încărcată de ameninţătoare posibilităţi. Şi apoi, pe un ton calm: „La lucru, domnilor.” Secretarul deschise şedinţa, informându-i asupra evenimentului, ora exactă, circumstanţe etc. Căpitanul Valverde, Şeful Poliţiei Judiciare, începuse deja cercetările. Ieri, deoarece cu prilejul inaugurării Capitoliului, garda prezidenţială fusese mutată în Marele Hemiciclu, paza Palatului fusese, într-adevăr, insuficientă, posturile fiind încredinţate unor soldaţi neexperimentaţi în materie. Cu toate acestea, nimeni, în afară de servitorime şi persoanele de încredere, nu pătrunsese în clădire după schimbarea gărzii. „Pe lângă asta, a subliniat Preşedintele, bomba care a explodat aici nu putea fi adusă în buzunar. *Chestia asta* se afla în spatele căzii de mai multe ceasuri, cu mecanismul reglat la ora potrivită. Nu e o treabă de

amator, pe bază de nitrobenzen, pulbere verde sau acid picric, ci o jucărie făcută de cineva care-şi cunoaşte meseria. Experţii spun că mirosul ăsta, de migdale amare, ce se mai simte încă, denotă o întreagă tehnică…" Şi-acum, ipotezele. R.A.S. (Revoluţia Anarhico-Sindicalistă) care, de câteva luni încoace, îşi zugrăveşte, cu mâini invizibile, iniţialele pe pereţii din oraş; poate partizani ai Doctorului Luis Leoncio Martínez, mai activ decât îl credeam, ai cărui oameni s-au deplasat mult în ultima vreme – cu abilitate, trebuie să recunoaştem – câştigând adepţi în capitală şi în provincie; studenţi poate, fiindcă ăştia mereu se vâră în scandaluri şi căcănării (şi de ce nu se închide, chiar azi, Universitatea San Lucas?…); nihilişti ruşi („vax" – murmură Preşedintele), oameni de la American Federation of Labor, ai lui Samuel Gompers („nu, nu cred…"), care organizaseră, de curând, acţiuni revoluţionare, în regiunile nordice ale Mexicului. „Şi să nu uităm Literatura Roşie", a spus Ministrul Educaţiei. „Asta-i, Literatura Roşie", repetară ceilalţi, în cor. Şeful Poliţiei Judiciare nu vedea însă nicio legătură între întâmplarea de azi-dimineaţă şi libera circulaţie a unor cărţi ca aceea de la Biblioteca Barbadillo, intitulată *Deliciile Cezarilor*, pe care i-o arătaseră de curând şi unde, în nişte reproduceri de camee romane, împăratul Octavian putea fi văzut pipăind-o – şi-n ce fel! – pe fiică-sa Iulia, în timp ce Nero, în altă reproducere, făcea nişte chestii ce nu puteau fi relatate amănunţit, din respect pentru persoanele de faţă. „Nu e vorba de asta, şi nici de poveşti deocheate, care, la urma urmei, nu fac rău nimănui – a zis cel de la Educaţie – ci de cărţi despre anarhism, socialism, comunism, internaţionale muncitoreşti, revoluţii… *Cărţi roşii:* aşa se numesc peste tot." „Să nu divagăm, domnilor; să nu divagăm, a spus cel de la Judiciară, înţepat un pic. Problema e mai simplă. Toţi ştiu că circulă nişte foi tipărite, pline de insulte la adresa Guvernului, scrise într-un stil creol de neconfundat – calomnii, bineînţeles, dar calomnii folosite, în mod obişnuit, de opoziţie. Nici vorbă de nihilişti, anarho-sindicalişti sau de oameni de la… de la ce?… de unde-a zis domnul, dar eu nu ştiu engleză." Duşmanii erau, pur şi simplu, politicieni din umbră, ce încercau prin toate mijloacele „să întoarcă ţara cu dosu-n sus" ca să răstoarne Guvernul. Ne-au observat, ne-au încercuit şi acum, cu povestea de azi-noapte, au declarat război deschis. Şi dacă e război, li se va răspunde cu război, a zis, punându-şi

pistolul pe masă. „Dar ca să începem războiul, trebuie să ştim unde se află inamicul”, observă Preşedintele. „Lăsaţi pe seama mea. Ştiu eu de unde să încep. Am deja câteva nume pe listă. Dacă vreţi, vi le citesc…” „Mai bine nu, Căpitane. Aş fi în stare să mă înmoi auzind unele dintre ele. Am toată încrederea în dumneata. Treci la acţiune. Repede şi forte. Ne-am înţeles.” „O greşeală, totuşi, ar fi deplorabilă”, insinua Peralta. „*Errare humanum est*”, conchise Primul Magistrat într-o latină de Petit Larousse. Şi pentru a destinde feţele miniştrilor săi, trase de nelinişte şi de nesomn, ceru câteva sticle de coniac: „Dată fiind situaţia”, spuse umplându-şi paharul. „E foarte de-nţeles”, vorbiră în cor ceilalţi… Soseau deja zidarii şi instalatorii să repare baia dărâmată, cărând plăci de mozaic, aparate de sudură, scule. „Oricum, vezi ce faci cu Literatura Roşie”, îi spuse Primul Magistrat celui de la Judiciară, cu toate că tonul era al cuiva ce nu acordă mare importanţă poveştii. „Fiţi fără grijă, domnule! Am oameni pricepuţi la chestii de-astea”, răspunse celălalt, salutându-l cu lăudabila grabă a celui nerăbdător să treacă la acţiune. „Astăzi o s-avem o mare vânătoare de germanofili”, zise Peralta.

O rară şi neaşteptată premieră li se oferi în ziua aceea – să fi fost două după-masa – locuitorilor capitalei. Cum era ora la care funcţionarii ieşeau de la serviciu, ora de masă la restaurante, ora de cafea pe terasele cu umbrele joase – Tortoni, La Granja, La Marquise de Sévigné… – ce se instalaseră – mare noutate – după modelul cafenelelor din Paris, străzile erau pline de lume. Şi pe aceste străzi pline de lume apărură, dintr-odată, precedate de maşini mici – marca Ford, cu siguranţă –, ale căror sirene urlau ascuţit, nişte cuşti negre pe roţi, ce păreau lăzi mari cu gratii, iar pe scările din spate, în picioare, cu puşca în mână, poliţişti cu figuri ce te băgau în sperieţi. În curând, se află că vehiculele acelea sinistre, recent achiziţionate de Guvern, înlocuiseră primitivele dube-căruţe trase de măgăruşi – „colivii”, cum li se spunea – folosite până atunci pentru umflarea beţivilor, pungaşilor şi pederaştilor. Pe lângă asta, în oraş se observă o excesivă desfăşurare de forţe poliţieneşti. Motociclete care se ducea şi veneau. Apariţii bruşte, ici şi colo, de detectivi, repede identificaţi datorită unui prea vizibil efort de „a nu atrage atenţia” – îmbrăcaţi într-un stil mixt de reprezentant comercial

şi Nick Carter[195], ce nu lăsa loc la îndoieli. Şi totul însoţit de sirenele acelea stridente, neliniştitoare, răspunzându-şi dintr-un cartier în altul, pe deasupra acoperişurilor şi teraselor – stârnind panicate stoluri de porumbei printre edificiile moderne. „Se-ntâmplă ceva", ziceau oamenii, surprinşi. „Se-ntâmplă ceva." Şi se-ntâmplau multe lucruri, multe lucruri s-au întâmplat, într-adevăr, în ziua aceea, care, din ceas în ceas, devenea tot mai cenuşie datorită unei burniţe călduţe. La două şi jumătate după-amiază, Prorectorul Universităţii explica, la catedră, nominalismul şi voluntarismul lui Wilhelm de Occam[196], când poliţia năvăli în aulă, arestându-l pe el şi pe toţi studenţii, ca fiind protestatari. În continuarea descinderii la Facultatea de Litere şi Filosofie, alţi opt profesori au fost îmbrânciţi, cu ghionturi şi lovituri de picioare, spre noile dube. Obosit să-l tot audă clamând despre centenare drepturi şi autonomie universitară, Căpitanul Valverde cu un dos de labă l-a aruncat pe Rector în fântâna din curtea principală, cu beretă, cu togă, cu aere cu tot – atribute cu care voise să impună respect invadatorilor... La trei, autorităţile – sub comanda Locotenentului Calvo, expert recunoscut – au ocupat diferite librării care ofereau publicului, în ediţii populare, cărţi precum *Săptămâna roşie de la Barcelona* (opuscul despre moartea anarhistului Ferrer), *Cavalerul de Casa Roşie, Crinul roşu* şi *Aurora roşie* (Pío Baroja), *Fecioara roşie* (biografia lui Louise Michel), *Roşu şi negru, Litera roşie* de Nathaniel Hawthorne – toate, potrivit expertului, mostre de *literatură roşie*, de propagandă revoluţionară, vinovată, în bună parte, de fapte ca aceea petrecută azi-noapte la Palat. Volumele, azvârlite în căruţe mari, luară drumul Crematoriului de gunoaie, construit cu puţin înainte în afara oraşului. „Luaţi şi *Scufiţa Roşie*!", strigase, scos din sărite, un librar. „Arestat pentru bancuri politice", zise Locotenentul Calvo, dându-l pe mâna unui agent... Pe urmă – să fi fost cinci – au început descinderile în casele oamenilor: poliţişti, căzuţi parcă din cer, alergau pe acoperişuri, picau în curţi, intrau în bucătării, spărgeau uşi, se târau pe sub paturi, scotoceau dulapurile, goleau sertarele, deschideau cufere, într-

[195] Celebru detectiv din romanele poliţiste în fascicule de la începutul secolului; prin antonomază, detectiv.

[196] *Wilhelm de Occam* (1300? —1349), călugăr franciscan englez, filosof scolastic, adept al nominalismului şi precursor al empirismului.

un concert de plânsete de femei, ţipete de copii, blesteme de bunici – şi furia patriarhului familiei urlând în fotoliul său pe rotile şi a ftizicului omorât în bătăi, deoarece spusese că Primul Magistrat e un fecior de curvă şi că răposata Doña Hermenegilda, propusă să fie beatificată, obosise de cât frecase scula unui tânăr ofiţer de husari, celebru pentru proporţiile excepţionale cu care-l înzestrase natura… Noaptea s-a lăsat odată cu zvonurile confuze despre arestări, detenţii, dispariţii de „elemente subversive”, agenţi ai Germaniei, socialişti germanofili, fără ca oraşul să pară însă afectat în ritmicele sale activităţi habituale. S-au aprins reclamele luminoase cu Vinul Mariani, Gyraldose şi Urodonal, s-au auzit soneriile de intrare ale cinematografelor, în timp ce, în cafenele şi baruri, oamenii răsfoiau în zadar ediţiile ziarelor de seară care vorbeau de orice, dar nu despre ceea ce aştepta lumea. Avu loc un fel de pauză în circulaţia Cuştilor Negre. Cum era joi, Fanfara Pompierilor cântă marşul *Sambre-et-Meuse,* baletul din *Samson şi Dalila* şi câteva pasodoble de coridă, în chioşcul din Parcul Central. Străzile cu viaţă nocturnă – San Isidro, La Chayota, Mangue, Economía, San Juan de Letrán – se umplură de clienţi. Dar când bătu unsprezece, începu, brusc şi brutal, invazia bordelurilor, tripourilor, cârciumilor şi saloanelor de dans cu viorist şi chitarist. Cei ce nu puteau dovedi că sunt funcţionari publici sau militari erau îngrămădiţi – unii dezbrăcaţi – în camionete militare, pentru a fi duşi la vechea închisoare Centrală, ale cărei celule, beciuri şi curţi erau deja ticsite de oameni… Iar a doua zi dimineaţa, Teroarea domnea în oraş. Continuau arestările. Fojcăiau Cuştile Negre. Şi totuşi, în ciuda Terorii şi a întregii situaţii, făcând curăţenie, după-masă, în mica bibliotecă din Sala de Consiliu, Intendenta Elmira găsi, în spatele *Istoriei universale* de César Cantú, o suspectă cutie de *animal-crackers*[197], ce se dovedi a fi o grosolană bombă de producţie artizanală, dezamorsată la timp de un soldat din garda Palatului, ucenic de artificier. „Trebuie să strângem şurubul mai tare”, conchise Peralta.

Odată cu vârsta şi cu sclerozarea arterelor, ochii Primului Magistrat – niciodată n-a vrut să-şi pună ochelari, pentru că n-avea nevoie la citit – dobândiseră ciudata nevirtute de a elimina a treia dimensiune. Vedea lucrurile, de aproape sau de departe,

[197] Biscuiţi pentru animale (engl.).

ca *imagini plane*, fără relief, asemenea celor închipuite pe vitraliile gotice. Şi aşa, ca pe nişte figuri de vitraliu gotic, îi privea, în fiecare dimineaţă, pe Oamenii Culorilor Regulamentare – unul în albastru şi negru, altul, în alb şi auriu, şi al treilea, cu tunică nisipie – care îi vorbeau despre Munca lor din ziua precedentă, de noaptea petrecută în comisariate şi temniţe, cazărmi şi beciuri, pentru a smulge cuvinte, nume, adrese, informaţii de la cei ce nu voiau să vorbească. Şi într-un inventar de capete ţinute sub apă sau strânse în menghine, de trupuri ridicate cu scripeţi şi alte violenţe, cu enumerare de cleşti, harapnice, vase cu jăratic şi chiar ştiuleţi de porumb – asta, pentru femei! – se perindau viziuni hagiografice, prăbuşirea blestemaţilor, reprezentări de torturi, toate proiectate de transparenţa marelui vitraliu, având ca fundal îndepărtata splendoare a Vulcanului Tutelar. Cu un „Foarte mulţumesc, domnilor”, primul vitraliu se spărgea, dispăreau albastrurile, alburile şi galbenurile imaginii iniţiale şi intrau, pe altă uşă, pentru a se rândui într-un al doilea vitraliu, oamenii Trasului cu Urechea şi cu Ochiul, Pândaşii, Auzitorii, Nevăzuţii, Presăraţii, Comedianţii, Maeştrii Maieuticii, Virtuoşii Euristicii, care nu numai că-l informau despre ceea ce aflaseră prin vicleşuguri, prinseseră din zbor, înţeleseseră pe jumătate, despre o vinovată vorbă rostită la o recepţie diplomatică, la tejgheaua unui bar, în căldura unui alcov – erau peste tot, pătrundeau fără să fie văzuţi, Oaspeţi de Sticlă într-o zi, Oaspeţi de Piatră[198], alteori, dacă era de preferat, neobservaţi, iscoditori, simpatici adesea… – dar erau şi Supraveghetori ai Supraveghetorilor, Pânditori ai Viclenilor, memorialişti ai tot ceea ce închipuiau, urzeau, unelteau chiar colaboratorii, rudele şi prietenii Marelui Magistrat, sub ocrotirea Înaltei sale Umbre. Astfel, ascultându-i pe oamenii lui cu ochiul în gaura cheii şi cu nările în vânt, cu supărare uneori, alteori râzând, afla despre foarte diverse şi pitoreşti afaceri ce se aranjau în spatele său: afacerea cu podul construit peste un râu inexistent pe hartă; afacerea Bibliotecii Municipale fără cărţi; afacerea cu taurii de reproducere din Normandia care nu traversaseră niciodată Oceanul; afacerea cu jucăriile şi abecedarele pentru inexistente grădiniţe de copii; afacerea Maternităţilor Rurale, unde ţărăncile

[198] Aluzie la personajul legendar (statuia funerară a comandorului ucis) care îl pedepseşte pe Don Juan pentru fărădelegile sale.

nu se duceau niciodată, bineînţeles, pentru că năşteau după obiceiul de veacuri, aşezate pe un taburet fără fund, ţinându-se de o frânghie agăţată de tavan şi cu pălăria bărbatului în cap, ca să fie băiat; afacerea cu pietrele kilometrice ajunse simple tăbliţe indicatoare; afacerea cu filmele pornografice vândute în cutii de conserve *Quaker-Oat*[199]; afacerea cu Loteria Chinezească („... *jeux de trente-six-bêtes*"[200], cum îi spusese Baronul Drumont, care introdusese în America jocul de loto cu animale numerotate, originar din Canton), pusă pe roate de Brigada pentru Desfiinţarea Jocurilor de Noroc din cadrul Poliţiei Naţionale; afacerile cu Erectyl, elixir coreean, cu rădăcină de mandragora de pe la noi, liană afrodisiacă din Santo Domingo şi prafuri de carapace de broască ţestoasă şi de cantaridă în flacon; afacerea cu automatele de pocher mecanic – trei clopote, trei prune sau trei cireşe: *jack-pot* – ţinută de Şeful Poliţiei Secrete; afacerea cu certificatele de naştere *ad perpetuam memoriam*[201] pentru „*interdits de séjour*"[202] şi ocnaşii francezi din Cayenne, dornici să ne fie compatrioţi; afacerea cu cabinetele astrologice, de ghicit în palmă, în cărţi, cu horoscoape prin corespondenţă, profeţi hinduşi – toate astea interzise prin lege – de care se ocupa Ministrul de Interne; afacerea cu „Epidiascoapele Galante", de prin bâlciuri şi parcuri de distracţie, proprietatea Căpitanului Valverde; afacerea cu cărţile poştale catalane – nu atât de fine precum cele franţuzeşti, spuneau experţii – de care se ocupa Căpitanul Calvo; afacerea cu „Cearşafuri sfinţite pentru Tinerii Căsătoriţi" („*Draps bénis pour jeunes mariés*" [sic]), produse de o manufactură din Paris, din cartierul Marais, ce nu puteau lipsi din zestrea oricărei mirese creştine... Înfuriat şi amuzat – mai mult amuzat decât înfuriat – Primul Magistrat contempla în fiecare dimineaţă această panoramă de escrocherii şi combinaţii, gândindu-se că singurul lucru de făcut era să-i răsplătească pe oamenii săi pentru fidelitatea şi zelul lor, în amuzanta monedă folclorică. Pentru că el nu era – şi nu fusese niciodată – tipul care să facă afaceri neînsemnate. Proprietar de întreprinderi administrate prin intermediari, el era Seniorul Pâinii

[199] Marcă de fulgi de ovăz.
[200] Jocul celor treizeci şi şase de animale (fr.).
[201] Întru veşnică aducere-aminte (lat.).
[202] Cei cărora le este interzisă intrarea şi şederea într-o ţară (fr.).

şi Peştelui, Patriarh al Grânelor şi al Turmelor, Domn al Gheţii şi Domn al Izvoarelor, Stăpân al Curentului Electric şi Stăpân al Roţii, sub o multiplă identitate de iniţiale, consorţii, firme comerciale, societăţi întotdeauna anonime, ce nu cunoşteau falimentul şi pierderile. Primul Magistrat îşi admira, deci, vitraliile matinale, constatând însă că, în ciuda Terorii dezlănţuite de când explodase prima bombă în Palat, exista *ceva,* ceva ce le scăpa oamenilor săi, ceva ce nu putea fi încolţit, ce nu luase sfârşit cu arestările, nici cu torturile şi cu starea de asediu; ceva ce se mişca în subsol, în infrasol, ce se năştea din ignorate catacombe urbane; ceva nou în ţară, imprevizibil în manifestări, de nepătruns în mecanismele sale, pe care Demnitarul nu reuşea să şi-l explice. Atmosfera era parcă schimbată de un polen impalpabil, un ferment subpământean, o forţă ce se furişa, alunecoasă, ocultă şi totuşi manifestă, tăcută, dar cu un sistem circulator ce îşi făcea simţit pulsul puternic în cotidiana producţie de foi volante clandestine, manifeste, proclamaţii, pamflete, tip „de buzunar”, scoase de tipografii-fantomă („... nu sunteţi în stare să descoperiţi ceva atât de greu de ascuns, atât de zgomotos cum e o tipografie?”, striga Primul Magistrat în dimineţile lui de mânie aprigă...), care nu-l mai insultau pe şleau, în argou de maidan şi mahala, cu jocuri de cuvinte şi bancuri de factură uşoară, cum se făcea înainte, ci denumindu-l *Dictator* (cuvântul ăsta îl rănea mai mult decât orice epitet mârşav, orice poreclă intraductibilă, pentru că reprezenta o monedă cu un curs supărător în străinătate – şi mai ales în Franţa), dezvăluiau publicului, într-un stil ales şi tăios, multe lucruri – fapte, afaceri, decizii, *eliminări...* – ce n-ar fi trebuit să ajungă niciodată la urechile oamenilor... „Dar... Cine, cine, cine publică aceste foi, pamflete, infame calomnii?”, striga, în fiecare dimineaţă, Primul Magistrat, în faţa obişnuitelor sale vitralii, cu chipuri asudate, crispate, înfricoşate de incapacitatea lor de a răspunde. Oamenii Culorilor Regulamentare – albastru, alb, galben – bolboroseau ceva; în urma lor, contradictorii, debusolaţi, palizi, confraţii Maieuticii dădeau câte o indicaţie, procedând însă prin eliminare. Strângeau cercul în jurul textelor, căutând vinovaţii printre rânduri. Nu erau anarhiştii; erau închişi toţi; nu erau nici partizanii lui Luis Leoncio Martínez, încarceraţi deja în diferite închisori din ţară; nu erau fricoşii opoziţionişti de alte orientări,

toţi fişaţi şi supravegheaţi, care nu dispuneau de mijloacele tehnice necesare pentru a avea o tipografie clandestină, funcţionând continuu şi exasperant... Şi astfel, pe bază de presupuneri, de ipoteze lansate pe masa unui calcul al probabilităţilor, adunându-se litere separate, asemenea bucăţelelor unui *puzzle* englezesc, se ajunse la cuvântul C-O-M-U-N-I-S-M, ultimul ce le putea trece prin minte... Dar, în fine – şi acum Primul Magistrat cugeta la asta singur, doar cu Peralta –, suntem un neam extrem de ahtiat după noutăţi, ca toţi latinoamericanii. E de ajuns să înceapă să circule ceva prin lume – o modă oarecare, un produs, o doctrină, o idee, o manieră de-a picta, de-a scrie versuri, de-a spune tâmpenii – ca noi s-o îmbrăţişăm cu entuziasm. Asta era la fel de valabil pentru futurismul italian şi pentru „Tinereţea Abatelui Soury”[203], pentru teozofie sau pentru maratoanele de dans, pentru krausism sau pentru spiritism. Şi acum, comunismul ăsta rusesc, exotic, imposibil, condamnat de toate spiritele cinstite, de la Tratatul de la Brest-Litovsk[204] încoace, începea să-şi trimită antenele şi în America. Din fericire, nu erau prea mulţi partizanii acestei doctrine fără viitor, străină de obiceiurile noastre – în orice caz, activităţile sale nu fuseseră foarte vizibile până acum – dar, de vreme ce era considerată, deodată, ca posibilă forţă, în faţa celor prezenţi apărea chipul neluat în seamă al unui tânăr pe nume Álvarez sau Álvaro, sau Alvarado – Peralta nu-şi amintea prea bine –, cunoscut mai degrabă ca *Studentul*, de când, într-un discurs deosebit de agresiv, ar fi spus: „Nu trebuie să vedeţi în mine decât un student, un student oarecare, *Studentul*” – ce se făcuse ceva mai cunoscut în timpul unor mai vechi manifestaţii studenţeşti. Un turnător îl auzise vorbind, de curând, în termeni elogioşi, despre Lenin, ăla care-l răsturnase pe Kerenski în Rusia, instaurând sistemul distribuirii averilor, pământurilor, vitelor, argintăriei şi femeilor... „Trebuie căutat”, a zis Preşedintele. „Poate dăm de vreo urmă pe pista asta.” Obişnuitul vitraliu de fiecare dimineaţă se transformă însă într-un tablou al consternării. Era imposibil să-l prindă pe *Student*. Şi cum niciodată nu fusese prea supravegheat, fiind considerat inofensiv – părea mai interesat de poezie, decât de politică – Experţii de la Securitate nu reuşeau să se pună de acord asupra

[203] Numele unui tonic ce se bucura de mare faimă la începutul veacului.
[204] Tratatul de pace ruso-german, încheiat în 1918.

aspectului său fizic, statură, fizionomie, greutate. Unii spuneau că are ochii verzi, alţii, căprui; unii ziceau că are înfăţişare atletică, alţii, că e plăpând şi bolnăvicios; conform actelor de înscriere la Universitate, avea 23 de ani, era orfan de mamă, fiul unui învăţător căzut în măcelul de la Noua Córdobă. Era în oraş, fără nicio îndoială; dar când poliţia năvălea în ascunzişurile sale, agenţii nu găseau decât un pat nearanjat, cu semne ale unei prezenţe recente, o sticlă de bere pe jumătate băută, hârtii arse, mucuri de ţigară, câte o carte lăsată pe podea; o dată, volumul 1 din *Capitalul* de Karl Marx, cumpărat – după cum se putea vedea după ştampilă – de la librăria Atenea a lui Valentín Jiménez. În prezent arestat pentru că vindea cărţi roşii. „Asta-i bună!" – strigă Primul Magistrat, aflând vestea. „Cretinii ăştia adună *Roşu şi negru* şi *Cavalerul de Casa Roşie* şi lasă în vitrină cărţile cele mai periculoase." Şi cum Ilustrul Academician îi vorbise odată, acolo, la Paris, de un „pericol marxist", de o „literatură marxistă", îi ordonă lui Peralta („mai inteligent decât detectivii ăştia căcăcioşi, cu excepţia celor prezenţi...") să-i aducă toată literatura de acest fel ce se putea găsi în oraş... După două ore, pe masa din biroul prezidenţial se aliniau diverse tomuri. Marx: *Lupta de clasă în Franţa (1848–1850), 18 Brumar al lui Louis Bonaparte, Războiul Civil în Franţa (1871).* „Vax!... Toate astea ţin de preistorie", a spus Primul Magistrat, dând la o parte cărţile cu un gest dispreţuitor. Marx-Engels: *Critica programelor de la Gotha şi Erfurt...* „Asta-mi miroase a pamflet la adresa nobilimii europene... Gotha, ştii şi tu, e un fel de carte de telefon a prinţilor, ducilor, conţilor şi marchizilor..." Engels: *Ludwig Feuerbach şi sfârşitul filosofiei clasice germane.* „Nu cred că astea sunt în stare să-i pervertească pe vatmanii noştri..." Marx: Salariu, preţ, profit. Preşedintele citi: *Stabilirea valorii mărfurilor prin cantitatea relativă de muncă încorporată este complet deosebită de metoda tautologică de stabilire a valorii mărfurilor prin valoarea muncii sau a salariilor. „*Ai înţeles ceva? Nici eu." Marx: *Contribuţii la critica economiei politice.* Răsfoi volumul, până ajunse la un *Apendice* ce-i stârni râsul: „Cu versuri în engleză, versuri în latină, versuri în greacă... Nu cred s-o pot îndoctrina cu aşa ceva pe Intendenta Elmira." („Mă credeţi mai proastă decât sunt", zise aceasta, atinsă...) Şi mai râdea când apucă un alt volum: „Ah! În sfârşit, faimosul Capital...! Ia să vedem:

Prima metamorfoză a unei mărfi, transformarea sa din forma de marfă în bani, conţine în acelaşi timp, întotdeauna, o a doua metamorfoză antagonică a altei mărfi, adică retransformarea ei din forma de bani în cea de marfă. B-M sau cumpărarea este, totodată, vânzare M-B; ca urmare, metamorfoza finală a unei mărfi prezintă, în acelaşi timp, metamorfoza finală a alteia. Pentru ţesătorul nostru, ea reprezintă tranzitul mărfii sale spre Biblie, în care s-au transformat cele două lire sterline transformate în pânză. Dar, la rândul său, vânzătorul Bibliei investeşte cele două lire sterline primite de la ţesător în rachiu. B-M, fază finală a procesului B-M-B (Pânză-Bani-Biblie), este în acelaşi timp M-B sau prima fază a procesului M-B-M (Biblie-Bani-Rachiu)...

„Pentru mine, singurul lucru clar de aici e rachiul”, a spus Primul Magistrat, foarte binedispus. „Şi cât face cărţoiul ăsta nemţesc?” „Douăzeci şi doi de pesos, domnule.” „Să-l vândă, atunci, să-l vândă mai departe... Nu sunt douăzeci şi doi de oameni în toată ţara care să dea douăzeci şi doi de pesos pe ceaslovul ăsta mai greu ca laba unui mort... M-B-M, B-M-B... Pe mine nu mă răstoarnă nimeni cu ecuaţii...” „Uitaţi-vă totuşi la asta”, a zis Peralta, scoţând din buzunar o broşură subţire: *Creşterea găinilor Rhode-Island Red.* „Ce legătură are cu chestia cealaltă? a spus Preşedintele. Aici n-am putut aclimatiza niciodată găini americane. Nici Nat-Pinkerton alea cu pene pe picioare, nici Leghorn, care acolo, în Nord, fac mai multe ouă decât zilele unui an, iar aici, nu ştiu de ce, li se strânge curul şi nu fac decât patru pe săptămână; iar Rhode-Island Red, alea grase, sunt mâncate de căpuşe, de cum le aducem aici.” „Deschideţi cartea, Domnule Preşedinte. Şi uitaţi-vă bine...” Marx-Engels: Manifestul Partidului Comunist...” „Eh, drăcie, asta-i altceva!” Şi încruntat, neîncrezător, citi: *O stafie umblă prin Europa: stafia Comunismului. Toate puterile Sfintei Alianţe s-au aliat pentru a încolţi această stafie: Papa şi Ţarul, Metternich şi Guizot, radicalii din Franţa şi poliţiştii din Germania.* Pauză. Şi apoi: „Ca de obicei – hieroglife sau preistorie. Sfânta Alianţă (n-a fost după căderea lui Napoleon?), Papa, care nu deranjează pe nimeni, Metternich şi Guizot (cine-şi aminteşte aici că au existat nişte domni cu numele de Metternich şi Guizot?), Ţarul Rusiei (care dintre ei? Nici eu n-aş

şti să-ţi spun…) Preistorie… Pură preistorie…” Cu toate acestea, sărind paginile şi ajungând la ultimele rânduri ale broşurii mascate în tratat avicol, se opri, meditativ parcă, asupra unei fraze: *În concluzie*, *comuniştii sprijină*, *în orice ţară*, *orice mişcare revoluţionară îndreptată contra ordinii social-politice existente…* Se lăsă o tăcere lungă şi, pe urmă: „Vechiul anarhism dintotdeauna; bombe la Paris, bombe la Madrid; atentate contra regilor şi reginelor; anarhosindicalism, comunism, R.S.A., M-B-M, B-M-B, P.M.S.D.R., Y.M.C.A. Alfabetul întors pe dos, proliferarea iniţialelor, semne ale decadenţei tuturor timpurilor. Şi totuşi, chestia cu creşterea găinilor Rhode-Island Red… E ingenioasă… *Roşu = Red*… Trimite să se ridice toate şi să fie băgat la gherlă oricine e găsit cu literatură din asta avicolă… În afară de asta… În afară de asta… Dar… ce se-ntâmplă?” Să fi fost trei după-amiază. Clopotul mare de la Catedrală începu să bată solemn, măsurat. Şi ca şi cum asupra operei dintâi a unui gigantic şi liturgic turnător în bronz s-ar fi abătut un ciocan enorm, născător de clopote-fii, de fiice-clopote, răspunseră clopotele virgine, cristaline, niciodată crăpate ale Schitului de la Paloma, acolo sus, la graniţele înzăpezite ale Vulcanului Tutelar, reluându-le apoi cântul soprana de la San Vicente del Río Frío, baritonul de la Hermanitas de Tarbes, soprana de coloratură de la carilonul Iezuiţilor, glasul de contralto de la San Dionisio, basul profund de la San Juan de Letrán, solfegiile de argint ale Divinei Pastora, încingând o sărbătoare a dangătelor şi ecourilor, a chemărilor şi clinchetelor, a bucuriei şi veseliei; de frânghiile clopotelor stăteau spânzuraţi, suind şi coborând cu picioarele crăcănate, dansând în aer, clopotari şi paracliseri, seminarişti şi capucini, agili şi îndemânatici, ce se înălţau de la podea doar cu o lovitură de picior, ca să zboare într-un du-te-vino, prin marea cutie de rezonanţă a turlelor, în ritmul hărmălaiei de sus. Şi concertul s-a întins de la nord la sud, de la răsărit la apus, învăluind oraşul într-o prodigioasă polifonie de bing-bang-uri, clinchete şi dangăte, în vreme ce sirenele fabricilor, claxoanele maşinilor, tigăile lovite cu lingura, cratiţele, cutiile de conserve, tot ceea ce suna, răsuna, asurzea îşi înălţa glasul pe deasupra îngustimii străzilor vechi şi a asfaltatei lărgimi a străzilor noi. Acum şuierau locomotivele, urlau maşinile pompierilor, urcau în tremolouri de aramă clopotele tramvaielor. „S-a terminat războiul!” strigă,

intrând neanunţat, Ministrul Afacerilor Externe, apucând sticla de Santa Inés, ce, lăsată pe masa cu cărţi, tocmai fusese desfundată de Primul Magistrat şi secretarul său, siguri că nu-i vede nimeni. „S-a terminat războiul. A triumfat Civilizaţia asupra Barbariei. Latinitatea asupra Germanismului. O victorie care e şi victoria noastră!…” „Am căcat-o”, a spus Preşedintele încet. „Acum, chiar c-am încurcat-o…” Liceenii, scăpaţi de ore, ieşeau de pe la şcoli, ţipând şi cântând. Fetiţele vesele de pe străzile La Chayota, Economía, San Isidro, ieşeau în stradă cu fileuri de păr de Lorena sau funde negre alsaciene prinse în coc. „S-a terminat războiul… S-a terminat războiul…” Meseriaşii, zidarii, acordorii de pian, cămătarii, feroviarii, vânzătorii de mango şi tamarin, vânzătoarele de porumb fiert, sportivii cu tricouri ţipătoare, vânzătorii de îngheţată, flaşnetarii cu maimuţe îmbrăcate după moda italienească, cei de la salubritate, profesorii cu plastroane scrobite, chimiştii de la fabricile de zahăr, naturiştii, teozofii, *bookmaker*-ii de la Hipodrom, cercetătorii, spiritiştii, laboranţii, pederaştii cu garoafă între dinţi, folcloriştii, oamenii de litere, oamenii de tripou, oamenii cu togă şi beretă defilau în ritmul aceluiaşi strigăt: „S-a terminat războiul… S-a terminat războiul.” Apărură colportorii ediţiilor speciale, cu titluri cu corp 64: „S-a terminat războiul… S-a terminat războiul…” Studenţii, ştiind că poliţia va avea atâta minte să nu-i deranjeze într-o asemenea ocazie festivă, ieşiră în stradă din curtea Universităţii San Lucas, în coloană strânsă, purtând pe umeri o platformă de lemn, pe care un măgar meşterit de ei, cu cască cu vârf ascuţit şi steag nemţesc pe spate, dădea din copite în aer, de fiecare dată când îl lovea sabia unui manechin ce-l reprezenta, prin tricolorul împodobit cu aur, pe Mareşalul Franţei. Iar cei din convoi cântau:

Kaiserul dă din copite
Joffre[205]*-l mână ca pe vite.*

Însufleţită reprezentaţie, cu Joffre în pantaloni roşii, ocoli de câteva ori Parcul Central şi se opri în faţa Palatului Prezidenţial. O luă apoi pe Bulevardul Republicii, spre oraşul de sus, în vreme ce preoţii de la divina Pastora scoteau o altă platformă, pe care

[205] *Joseph Joffre* (1852–1931), mareşal al Franţei, învingător în bătălia de pe Marna, în 1914.

se afla Fecioara, cu o lungă mantie cu paiete, victorioasă în lupta cu balaurul verde, ce se zvârcolea în agonie la picioarele ei – scos din altarul Sfântului Gheorghe –, de al cărui cap diavolesc atârna o bucată de caron cu cuvântul RĂZBOI scris gros cu tuş. Şi acum femeile erau cele care cântau un vechi cântec ţărănesc:

Maică Precistă, Marie,
apără-ne de nevoi
şi fereşte-ne, Fecioară
de jivina de rău soi.

Ceilalţi se întorceau pe Calle del Comercio, cu măgarul şi Mareşalul mişcaţi cu sârme, zdrăngănind maracase şi lansând rachete.

Kaiserul dă din copite
Joffre-l mână ca pe vite.

Iar slujitoarele Divinei Pastora intrau pe Calle de los Plateros, ca să iasă, urcând pe Gradillas, în Bulevardul Auguste Comte:

Fecioara luă un machete
ca să-l poată spinteca,
Diavolul în patru labe
prin tufişuri se-ascundea.

„Am căcat-o!” spuse Primul Magistrat, ce privea tot spectacolul cu o căutătură deloc veselă. „Dar, Domnule Preşedinte, e triumful Raţiunii, triumful lui Descartes…” „Ascultă, Peralta, acum o să scadă preţul la zahăr, banane, cafea, gumă de mestecat şi gutapercă. S-a terminat cu Vacile Grase… Şi lumea o să spună că regimul meu n-a avut nimic de-a face cu prosperitatea ţării.”

Kaiserul dă din copite
Joffre-l mână ca pe vite.

„Dă ordin să se organizeze un mare banchet oficial pentru a sărbători victoria Sfintei Genoveva asupra Hunilor, a Ioanei d’Arc contra lui Clausewitz, a Divinei Pastora contra Comunismului

Internaţional. Acum se vor întoarce berzele lui Hansi pe acoperişurile din Colmar şi va suna, glorioasă, trâmbiţa lui Déroulède[206]... Descartes a câştigat războiul, dar noi am pus-o de mămăligă...”

Maică Precistă Marie,
apără-ne de nevoi...

„... şi totuşi există un mod de-a mai stoarce un ultim strop de pe urma războiului. Acum, când lumea are încă parale, vom organiza o grandioasă colectă pentru Reconstrucţia Regiunilor Devastate din Franţa... Dă-i o telegramă Ofeliei. Spune-i să vină cât mai repede. Ne mai putem folosi de uniforma ei de infirmieră de la Crucea Roşie.” Şi prea puţin interesat, de-acum, de ceea ce se petrecea în stradă, străin de zarva universală, nostalgic şi copleşit de tainice frământări, Primul Magistrat învârti manivela gramofonului cu pâlnie, ce dormea într-un colţ al biroului său, ca să asculte un disc de Fortugé:

Lorsque la nuit tombe sur Paris
La belle église de Notre-Daaaame
Semble monter au Paradis
Pour lui conter son état d ’ââââme.[207]

[206] *Paul Déroulède* (1846–1914), poet şi om politic francez, preşedintele Ligii patrioţilor.
[207] Când noaptea se lasă peste Paris / Frumoasa catedrală Notre Dame / Pentru a-şi deschide sufletul stingher / Pare că se înalţă-n Paradis (fr.).

Treisprezece

Campania de Strângere de Fonduri pentru Reconstrucţia Regiunilor Devastate de Război a fost o minunată reuşită, care, pe lângă faptul că produsese beneficii pe de lături, pe cât de considerabile, pe atât de necontrolabile, a restabilit prestigiul ţării şi al inteligentului ei Guvern, într-o Europă prea absorbită de problemele sale de pace pentru a-şi aminti de întâmplări mărunte, locale, exotice, situate în estompatele depărtări ale unei epoci anterioare unui anumit august istoric ce răscolise lumea. Ofelia, în uniformă de infirmieră, umblase din oraş în oraş, din ateneu în ateneu, cu o expoziţie de gravuri, desene, afişe şi elocvente fotografii ce înfăţişau câmpuri pustiite, sate distruse, cratere de mine, catedrale în ruine şi orizonturi de cruci. *„Ei îţi cer şcoli pentru copiii lor*" – se citea deasupra unei dezolante panorame a unui cimitir militar. „*Înapoiaţi-mi lăcaşurile*" – stătea scris la picioarele unui Crist străpuns de gloanţe... Între timp, o prosperitate ascunzând inflaţia, continuată datorită unui nemaipomenit impuls iniţial, îşi urma ascensiunea de speculaţii şi risipă, fără ca favoriţii şi ajunşii să ţină seama de pronosticurile sumbre ale unor economişti – puritani care-ţi strică cheful, cu glasuri de sibile-contabile ce distonau în corul plin de încredere al celor ce cântau bucuriile unei ficţiuni zilnic reînnoite. Pentru că se trăia în ficţiune. Fără să-şi dea seama, oamenii se integrau într-un enorm bâlci creat de o baghetă magică, unde totul era o răsturnare de valori, inversare de noţiuni, mutaţie de aparenţe, deviere de drumuri, mască şi metamorfoză – un miraj perpetuu, transformări surprinzătoare, lucruri întoarse cu dosu-n sus, datorită vertiginoasei acţiuni a unui Ban ce-şi schimba înfăţişarea, greutatea şi valoarea peste noapte, fără să iasă din buzunarul – mai bine-zis, din casa de bani – a proprietarului său. Totul era pe dos. Săracii locuiau în Palate de Ctitori, contemporane cu Orellana şi Pizarro[208] – acum stăpânite de jeg şi şobolani –, în timp ce stăpânii trăiau în case lipsite de orice tradiţie indigenă, barocă sau iezuită – adevărate decoruri de teatru în tonalităţi de Ev Mediu, Renaştere sau Andaluzie hollywoodiană, ce nu

[208] *Francisco de Orellana* (1470? —1550), conchistador spaniol, a participat la cucerirea Perului şi apoi la expediţia lui *Gonzalo Pizarro* (1502?-1548), spre răsăritul Ecuadorului, descoperind Amazonul.

avuseseră niciodată vreo legătură cu istoria ţării, în cazurile când edificiile mari nu imitau stilul celui de-al Doilea Imperiu, de pe Bulevardul Haussmann. Noua Poştă Centrală avea un minunat Big-Ben. Noua Secţie de Poliţie Nr. 1 era Templul din Luxor, de culoare verde-Nil. Reşedinţa de vară a Ministrului pentru Problemele Economice era o preţioasă miniatură a Palatului Schönbrunn. Preşedintele Camerei îşi găzduia amanta într-o mică Mănăstire de la Cluny, îmbrăcată în iederă importată. În fiecare noapte se jucau averi pe terenurile de pelotă bască şi la cursele de ogari englezeşti. Se supa la Villa d'Este sau la cabaretul La Troika (recent deschis de primii ruşi albi sosiţi aici, via Constantinopol), pe când mâncărurile tradiţionale naţionale, acum dispreţuite la fel ca sandalele de sfoară sau romanţele populare, se mai serveau doar în bodegile chinezeşti, astfel încât bucătarii cantonezi se erijau în Păstrători ai Artei Culinare Naţionale. Succesele muzicale ale zilei erau *Caravana, Egyptland, Japanese Sandman, Chinatown, my Chinatown* şi, mai ales, *Hindustan,* prezent pe pupitrele tuturor pianelor, cu o copertă unde un elefant şi un cornac se proiectau în negru pe un soare roşu aprins. Femeile favorizate de *boom* nu ştiau unde să-şi mai poarte diademele, cerceii şi colierele sau rochiile făcute de Worth, Doucet şi Surorile Callot. Şi tocmai de aceea, amintindu-şi de o veche dorinţă, astăzi realizabilă, Primul Magistrat se gândi la posibilitatea de a înfiinţa o Operă în Oraşul-Operă, Capitala Ficţiunii, oferindu-le compatrioţilor săi spectacole asemănătoare celor ce se prezentau la Buenos Aires şi Río de Janeiro – oraşe ce urmăreau întotdeauna cu atenţie arta şi rafinamentul Lumii Vechi. Adolfo Bracale, impresar de turnee americane, însufleţit de o asemenea pasiune pentru drama lirică, încât ajunsese cu *Simón Boccanegra*, *Manon* şi *Lucia di Lamermoor* la minele de silitră din Chile, pe plantaţii de banane, în porturile din sud şi în exploatările de cauciuc din Manaos, străbătând deşerturi, urcând în susul râurilor, vizitând Antile mari şi mici, cu trupă, costume şi decoruri – în stare să pună mâna pe baghetă, când vreun maestro i se îmbolnăvea de friguri, sau să cânte *Madame Butterfly* cu o orchestră compusă dintr-un pian, şapte viori, flaut, saxofon, saxhorn, două violoncele şi un contrabas, dacă nu găsea altceva mai bun la faţa locului – a fost însărcinat să aducă pe scena Teatrului Naţional „ce era mai bun în lume…" Şi astfel, într-o bună

dimineaţă, trenul de Puerto Araguato îşi făcu intrarea în capitală, aducând temple antice, retorte de alchimist, un cimitir scoţian, câteva case japoneze, Castelul de la Elsinor, terasa de la San Angelo, mânăstiri, peşteri şi temniţe, totul îndoit, înfăşurat, în piese ce se îmbucau, păduri pliante, claustruri în suluri, în atâtea lăzi că de-abia ajunseseră două garnituri de tren, una după alta, ca să le încarce pe toate. Şi, în sfârşit, spre seară, o a treia garnitură – cu vagon-restaurant ultramodern, cu meniu în franceză – intră în staţie, strălucind de celebrităţi ce îşi făcură apariţia pe peron între lumini de magneziu şi grămezi de flori, complimente din partea funcţionarilor oficiali, aplauze pe măsura faimei şi mandolinate din partea Coloniei Italiene: în primul rând marele Enrico Caruso, cu haină la două rânduri şi ac de cravată cu diamant, borsalină gri-deschis şi butoni de platină, amabil, volubil şi popular, care, zăpăcit de atâta solicitudine şi răsfăţ, nemaiştiind unde se află, îl saluta pe un caporal ca pe un general, îi spunea excelenţă hamalului, îl neglija pe Ministrul real pentru a-l îmbrăţişa pe melomanul cu faţă de ministru, împărţind autografe cu duzina, sărutând copiii, fericit în atmosfera aceea care-i amintea de o pieţişoară napolitană în zi de sărbătoare; apoi apăru Titta Rufo, cu privirea dramatică, înfăţişare robustă şi lat în piept, într-un costum dintr-o uşoară ţesătură de Palm-Beach, părând imposibil ca o figură atât de atletică să se împace cu chinuita zvelteţe a lui Hamlet de pe afiş, personaj căruia avea să-i dea viaţă peste câteva zile; din vagoane mai coborâră Lucrezia Bori, toată dinţi şi coloratură, deja în rolul Rozinei, cu pompoane şi fustă spaniolă; Gabriela Bezanzoni, contraltă cu pumnal în jartieră, a cărei imagine de aristocrată contrasta brutal cu debilitatea firavelor balerine americane, care, ducându-şi pantofii de balet în valijoare de muşama, coborâră în urma ei din vagonul prezidenţial; Ricardo Stracciari, cu mănuşi de şevro şi redingotă de rudă venită la o mare înmormântare, răspunzând ziariştilor cu voce impostată; slabul Mansueto, lung ca un dascăl de latină dintr-un roman picaresc, care făcuse gluma de-a coborî cu pălăria lui Don Basilio sub braţ; Nicoletti-Korman, pe care aveam să-l vedem, cu pieptul gol, şaliapinian şi blasfemator, în *Mefistofeles* de Boito… Zi şi noapte, croitorii capitalei au lucrat, croind febril din foarfece, cozi de frac şi veste de pichet, în timp ce croitoresele alergau de la o probă la alta ca să termine sau să modifice una

sau alta, să lungească fuste, să mărească decolteuri, să strâmteze rochia vreunei doamne topite de patimă, să dea drumul la cusături pentru vreo obeză, să lărgească talia vreunei gravide, modificând, modernizând, adaptând ceea ce nu se mai purta, la linia ultimelor modele. Corul era alcătuit din membrii formaţiilor studenţeşti şi ai societăţilor corale; au fost puşi la treabă cei mai buni instrumentişti din ţară, reuniţi, în cele din urmă, într-o orchestră, sub conducerea unui bolognez cu o fire groaznică, tip care, fără să întrerupă interpretarea unui pasaj, ţipa dând indicaţii de genul: „Fa ţinut, măgarule…" „Pătrime cu punct, idiotule" „*Dolce ma non pederasta!*"[209] *(*asta pentru preludiul la *Traviata*), „*Allegro con coglion*"[210] *(*ăsta pentru uvertura la *Carmen*), afirmând tot timpul – în felul ăsta imitându-şi maestrul, pe Toscanini – că e preferabil să trăieşti printre peşti şi curve, decât să ai de-a face cu muzicanţi, deşi tot cu ei se ţinea, în fond şi la urma urmei, când, după repetiţii, cu prosoape pluşate în jurul gâtului, se ducea la cârciumioara Roma, cu însufleţită atmosferă populară, să bea câteva păhărele de rom Santa Inés, stins cu Fernet Branca… În aşteptarea deschiderii stagiunii, în fiecare seară avea loc câte o petrecere, în onoarea celor de la Scala şi Metropolitan, care, deşi afirmau, de fiecare dată, „că nu sunt în voce", sfârşeau prin a cânta câte o romanţă din repertoriul lui Piedrigrotta sau *Vorrei morire* de Tosti. Şi, în vremea asta, printre lovituri de ciocan, bombăneli, înjurături, accidente, decoruri rupte, trape care nu funcţionau, suliţe pierdute, accesorii stricate, o furcă de tors uitată în Italia, reflectoare nepotrivite, fumuri drăceşti ce nu se ridicau niciodată la timp, o invazie de şobolani în cabinele actorilor, dizenterii, colici de mai, flori care-i produceau alergie sopranei, o încăierare între Mansueto şi Nicoletti pentru nişte fese de mulatră, contracte rupte şi semnate din nou, o palmă trasă de concert-maestru fagotului doi, nenumărate plângeri, diverse afonii, două furuncule din cauza climei, ţânţari, haine pătate, ploi tropicale, o hernie, noi afonii, băşici şi spuzeli, s-a montat un *Faust* atât de impresionant, încât despre acea minunăţie cântară, de îndată, barzii şi rapsozii populari, întru uimirea celor ce nu auziseră încă de ea. Urmă apoi o formidabilă *Carmen* cu Bezanzoni-Caruso. Cu toate că în scena cu contrabandiştii, în loc

[209] Duios, dar nu în stil pederast (it.).
[210] Allegro cu coaie (it.).

de flinte, rătăcite în timpul călătoriei, coriştii erau înarmaţi cu carabine Winchester – dar de asta şi-au dat seama doar experţii. Apoi se cântă *Bărbierul din Sevilla*, unde Mansueto a creat un Don Basilio atât de truculent şi burlesc, încât l-a depăşit pe Figaro – Titta Ruffo – în privinţa bravurii şi ţinutei. *Traviata* cu María Barrientos a purtat publicul pe culmile extazului: „Brindisul" trebui cântat de trei ori pentru că aplauzele n-o lăsau să continue partitura; marea scenă cu bătrânul Germont şi Violeta a provocat discretele lacrimi de rigoare şi, la sfârşit, s-au azvârlit atâtea flori pe scenă, încât interpreţii, când au ieşit să salute publicul, au călcat pe un covor de trandafiri, narzi şi garoafe... Stagiunea continuă triumfal cu *Favorita, Martha* de Flotow (unul dintre marile succese ale lui Caruso), *Hamlet* de Ambroise Thomas, *Rigoletto* şi *Somnambula...* Primul Magistrat era fericit. Opera transfigurase capitala. După spectacole, cafenelele elegante se umpleau de un public ce etala tot ce era mai scump şi mai orbitor în materie de bijuterii şi toalete de lux – public contemplat din stradă de un popor uluit că are aici, la îndemână, cum s-ar zice, o lume a luxului pe care şi-o închipuise până acum doar cu ajutorul romanelor roz, a filmelor despre milionari sau a copertelor revistei *Vanity Fair,* văzute la chioşcurile de ziare, cu atâtea femei de-ale noastre, adoptând, deodată, stilul şi eleganţa cercurilor unui John Singer Sargent sau Jean-Gabriel Domergue. „Ajungem lume bună, Peralta; ajungem lume bună", zicea Preşedintele, privind somptuosul parter, unde, în pauze, se vorbea doar cu termeni ca *racconto, portamenti, fiato, tessitura şi arioso*[211]... Şi totul a mers bine până la premiera cu *Tosca*, unde s-a petrecut ceva neobişnuit: la sfârşitul actului al II-lea, când Floria împlântă cuţitul în pieptul lui Scarpia, de la galerie s-au auzit ovaţii puternice, prelungi, interminabile, obligând orchestra să se oprească. Cum în momentul acela nu se cântase nimic care să motiveze un asemenea entuziasm, Maria Jeritza – şi era debutul ei în seara aceea – nu ştia ce să facă şi tot aşeza sfeşnicele din dreapta şi din stânga cadavrului unui Titta Ruffo la fel de stupefiat ca ea. În sfârşit, un strigăt de „Moarte zbirilor! Jos cu Valverde!" ţâşnind de sus dădu un sens acelor aplauze furtunoase, făcând-o pe Tosca să părăsească scena, în timp ce cortina se lăsa repede în faţa unei orchestre nedumerite şi mute, iar poliţia năvălea la

[211] Naraţiune, pedală, respiraţie, compoziţie, motiv melodic (it.).

galerie pentru a-i aresta pe toţi cei care nu avuseseră timp să se furişeze pe scări. A doua zi, *Andrea Chénier* de Giordano se cântă într-un teatru încercuit de trupe, aflat sub ocupaţie militară, datorită unor ofiţeri în uniformă de gală, repartizaţi strategic la parter şi balcon; şi cu toate astea, la scena cu Tribunalul Revoluţionar se putu auzi un „Trăiască Robespierre!" pornit de nu se ştie unde... Acum, la fiecare operă se auzeau aplauze, şoapte, sâsâieli, exclamaţii, motivul lor fiind foarte departe de calitatea muzicii sau de succesul unei interpretări. De fiecare dată erau aplaudaţi proscrişii, conspiratorii, regicizii, trubadurii rebeli, Hernanii; şi mereu erau fluieraţi turnătorii, poliţiştii, jandarmii, iscoadele, Spoletta. Primul Magistrat consideră oportun să anuleze un spectacol anunţat cu *Siberia* de Giordano, aşteptând acum, iritat, nerăbdător, închiderea stagiunii lirice cu *Aida.* Pentru acest spectacol se mobilizaseră mijloace scenice nemaivăzute. Firmei Leady din New York i se comandaseră trâmbiţele drepte pentru parada finală. Cămilele şi elefanţii unui circ de curând sosit aveau să facă parte din cortegiu, urmaţi de cincizeci de călăreţi din Batalionul al III-lea Husari, îmbrăcaţi în straie egiptene şi machiaţi ca atare, dacă nu aveau o înfăţişare suficient de nubiană sau etiopiană în virtutea culorii lor naturale. Şi niciodată n-a început un spectacol cu mai multă strălucire în privinţa mişcării scenice, a interpretării corului şi a acompaniamentului unei orchestre ce, condusă de o mână energică şi sigură, îşi îmbunătăţise enorm maniera de interpretare, în timpul ultimelor săptămâni. Fură lăudate costumele şi decorurile, fu bisat – cum era şi de aşteptat – *Ritorna vincitor* şi începu să se desfăşoare actul al II-lea, într-o atmosferă de încordare, de entuziasm anticipat, de bucurie colectivă, ce se ridica spre scenă, spre cântăreţi şi figuranţi, pe măsură ce drama se apropia de paroxismul concertant al întoarcerii lui Radames. Celebra temă a marşului fu fredonată de întreaga sală. Şi se ajunsese deja la marea scenă finală, cu două sute de persoane printre coloane şi palmieri, Horus şi Anubis, cu Nilul ca fundal – un Nil presărat cu becuri electrice – când o bubuitură teribilă răsună în fosa orchestrei, sub tobe, făcând să zboare talgerele, tobele, tamburinele şi timpanele, într-un neaşteptat nor de fum alb. O a doua bombă explodă în spatele contrabaşilor, punându-i pe fugă pe muzicanţii ce se urcau pe scenă, încercau să scape printre fotoliile de la parter,

se vârau în loji, mărind panica unui public ce se îngrămădea spre ieşiri, sărind peste scaune, împingându-se, ţipând, dând buzna, călcând în picioare pe cei căzuţi, în timp ce sus, printre sofitele ce le căzuseră în cap, alergau, luptau, bătându-se ca să ajungă la ieşirile dinspre stradă, gărzile Faraonului, preoţi, arcaşi, prizonieri înlănţuiţi, soldaţi din Batalionul al III-lea Husari, printre obeliscuri dărâmate, sfincşi şi alte trancanale sparte. „Imnul! Imnul!”, urlă Primul Magistrat către maestrul bolognez, care, palid, vociferând, rămăsese pe podium, încercând să-i domolească pe muzicanţii în debandadă. Dar cum nu mai rămăseseră decât vreo şapte-opt în fosă, ca răspuns la strigătele lui de: „Imnul! Repede! Imnul!” nu se auzi decât un aproape imperceptibil vaier al clarinetului, secondat de oboi, patru viori şi un violoncel... În timp ce publicul, înghesuit în foaier, îşi recăpăta curajul, pe când cei înghiontiţi şi călcaţi în picioare – pentru că, de fapt, nu erau răniţi – erau scoşi din sală pe braţe, de poliţişti, Primul Magistrat îşi putu da seama că nu explodaseră nişte bombe, ci petarde mari, care făceau mult zgomot şi fum. „Trebuie să continuăm spectacolul”, i-a ordonat lui Adolfo Bracale, care îl însoţise curajos în inspecţia făcută, urmat de electricieni. Era însă imposibil: mirosul de pulbere se simţea în toată sala, decorurile erau căzute, pielea timpanelor plesnită, contrabaşii făcuţi ţăndări: cortina nu mai cobora, mai mulţi corişti se loviseră în îmbulzeală, caii din cortegiul final dădeau din picioare şi muşcau, iar Amonastro îşi pierduse vocea. Cuprinsă de o criză nervoasă. Amneris, încuiată în cabină, ţipa că aşa-i trebuie dacă vine să cânte într-o ţară de barbari. Cât despre Caruso-Radames, acesta dispăruse. Cum cineva îşi amintea că-l văzuse ieşind pe o uşă din spate, fu căutat, de pomană, peste tot în jurul clădirii, în cafenelele şi barurile din apropiere. Nu se întorsese nici la hotel. Putea fi rănit, lovit, leşinat, poate, în vreun loc neştiut. Şi tocmai pornise aferat să-l caute impresarul, când un scurtcircuit lăsă teatrul fără lumină... Primul Magistrat, urmat de miniştrii şi şefii militari, se întoarse la Palat. Tăcerea lui, în acele momente, era expresia unei mânii situate mult dincolo de graniţele mâniei. Mânie lăuntrică, închisă în ea însăşi, extremă crispare, ce i se citea în privirea fixă, teribilă, ignorând chipurile din jur, privire de apocalips, ţintită spre vizionare depărtări populate de furtuni, urlete şi represalii. Aceasta era atmosfera – atmosferă de

insuportabilă încordare – când sună telefonul în Sala de Consiliu. Era Excelenţa Sa, Domnul Ambasador al Italiei. Anunţa că Enrico Caruso, arestat pe stradă de un poliţist, se afla la Secţia Nr. 5 de Poliţie, pentru că era travestit, deşi nu era perioadă de Carnaval; şi cum era îmbrăcat în femeie şi machiat cu ocru, cu ochii făcuţi şi buzele roşii – se arăta în procesul-verbal – era pasibil de închisoare în baza legii pentru Reprimarea Scandalurilor şi Apărarea Moralei Cetăţeneşti, al cărei articol 132 prevedea o pedeapsă de treizeci de zile închisoare pentru atentat la bunele moravuri şi comportare necuviincioasă în locuri publice, cu circumstanţe agravante dacă aceste fapte erau însoţite de manifestări evidente de homosexualitate în privinţa ţinutei şi a aspectului personal, în cazul de faţă, o pălărie cu dungi orizontale, lăsată pe frunte, cercei cu pietre în urechi, brăţări false şi câteva şiruri de mărgele la gât, cu scarabei, amulete, zorzoane şi pietre colorate, care, potrivit raportului poliţiei – erau un indiciu clar de pederastie… „Asta, într-o ţară civilizată!”, strigă Primul Magistrat, mânia sa trecând din stadiul tăcerii dramatice la cel al exploziei verbale, în timp ce mâinile lui azvârleau cărţi, prespapieuri şi călimări pe covor. S-au luat măsurile necesare. Şi Doctorul Peralta se duse să rupă gratiile lui Enrico Caruso; iar acesta apăru foarte amuzat, costumat încă în Radames şi spunând că nu-i nimic şi că, împreună cu Ambasadorul, îl adusese şi pe poliţistul care-l arestase, „Băiat bun, excelent, şi-a făcut datoria..”, ca să-i ceară Preşedintelui să fie indulgent („N-a făcut altceva decât să aplice legea; doar nu mai văzuse niciodată un egiptean antic pe străzile capitalei…”) şi totul se termină în zorii zilei, cu băuturi şi havane – havane cu emblema blondului Fonseca, groase şi lungi, cu foaia de deasupra bătând în galben, cum îi plăceau cântăreţului… Vulcanul Tutelar apăru dintre ceţurile reci, Intendenta Elmira aduse sandvişuri şi sucuri şi, înainte de-a pleca, Adolfo Bracale anunţă că stagiunea se va încheia definitiv în seara aceea cu *Bal mascat* de Verdi, deoarece, datorită dezastrului, *Aida* nu se mai poate juca. „O să le dau eu un bal mascat *ăstora* care pun petarde”, îi spuse Primul Magistrat Doctorului Peralta, înainte de-a se duce la culcare.

Şi, pe negândite, deasupra oraşului începu să crească edificiul circular – circular ca o arenă pentru luptele cu tauri, circular ca un amfiteatru, circular ca un circ cu acrobaţi şi dresori – al

Penitenciarului Model, după cele mai moderne concepţii ale arhitecturii penitenciare, în care erau aşi arhitecţii nord-americani. Obişnuit cu lentele lucrări în piatră cioplită – ferăstraie pentru piatră, lecţie de stereotomie, teoreme demonstrate cu ciocanul şi dalta – ce aveau nevoie de vreme îndelungată pentru a prinde formă şi chip, Primul Magistrat descoperise magia balastierelor, a amestecului de pietriş şi nisip în enorme shakere de fier cenuşiu, minunea plăcii de beton ce se întăreşte şi se fixează pe un schelet de sârme, vraja clădirii ce începe prin a fi lichid, supă de pietre şi pietricele, înainte de a se înălţa cu uluitoare verticalitate, pereţi peste pereţi, etaje peste etaje, cornişe peste cornişe, până ajunge la vârf în câteva zile – terminându-se cu un catarg pentru înălţarea steagului sau cu o statuie aurită cu aripi la picioare. Şi cum Primul Magistrat se îndrăgostise de rapiditatea betonului, de fidelitatea betonului, de docilitatea betonului, betonului îi lăsase sarcina să închidă giganticul inel al Penitenciarului Model – acolo pe Cerro de la Cruz, mai sus de cupola Capitoliului, mai sus de săgeata turlei de la Sagrado Corazón – înainte de a începe o acţiune poliţienească de mare anvergură. Zi şi noapte, la lumina reflectoarelor, când întunericul şi ceaţa o cereau, se lucra la acea construcţie exemplară, ale cărei ziduri concentrice aveau frumuseţea euclidiană a unei mulţimi de orbite, al căror cerc se strângea, înscriindu-se una într-alta, până la axul unei curţi centrale, de unde puteau fi supravegheate toate celulele şi coridoarele. Când lucrarea fu terminată şi mai trebuiau doar aduse căzile de aluminiu şi fotoliile cu curele şi catarame destinate diverselor săli de la subsol (care în planuri figurau ca „dependinţe tehnice”), se trimiseră fotografii ale frumosului edificiu mai multor reviste internaţionale de arhitectură, ce aduseră mari elogii funcţionalităţii, dar şi îmbinării, dificil de realizat, între ceea ce, prin natura sa, trebuie să aibă o înfăţişare severă, şi frumuseţea peisajului înconjurător. Se remarca o evidentă şi, poate, exemplară intenţie de a umaniza – scopul arhitecturii este să ajute omul să trăiască – viziunea conceptuală şi organică a clădirii unui penitenciar, făcând-o suportabilă pentru delincvent, care, la urma urmei – aşa demonstraseră psihologii moderni –, e un bolnav, o fiinţă nesociabilă, în general, produs al mediului, victimă a eredităţii, deviat în comportamentul său de probleme ce acum începeau

să fie denumite „complexe”, „inhibiţii” etc., etc. Se sfârşise vremea beciurilor veneţiene, a temniţelor Inchiziţiei, a închisorilor de la Ceuta sau Cádiz – atât de asemănătoare cu cele din La Guayra, Havana, San Juan de Ulúa… –, a puşcăriilor atât de des pomenite de Bruant în cântece care deveneau clasice. În materie de închisoare, i-o luasem înainte Europei – ceea ce e logic, pentru că, fiind Continentul Viitorului, trebuia să începem cu ceva… Dar, pe măsură ce se ajungea la acoperişul Penitenciarului Model, ţara se îmbolnăvea de o criză ce sfida – spre decepţia multora – fertilitatea unui sol fără seamăn de generos, cu fabuloase promisiuni – neîmplinite încă – de rodnicie sub brazdă, de humus milenar, de păduri nesfârşite (păduri de mărimea Belgiei…), de minereuri zăcând în bogate filoane fără preţ. Aveam de toate: spaţiu, pământ, fructe, nichel, fier. Eram o ţară privilegiată într-o Lume a Viitorului. Dovadă erau rapoartele Ministerului Agriculturii şi Dezvoltării. Pentru a contempla splendoarea realităţii noastre telurice era de ajuns să urmăreşti o convingătoare înşiruire de tabele statistice, organigrame, cifre aşezate în coloane, balanţe semestriale, notele experţilor, ecuaţii futurologice, scoase în evidenţă de elocventa prezenţă a unei litere din alfabetul grecesc puse la locul potrivit. Dar, în ciuda atâtor memorii şi dosare ce i se prezentau în fiecare zi, odată terminată blestemata stagiune de operă şi privind-o retrospectiv, în funcţie de un calendar financiar, Primul Magistrat îşi dădu seama că, între preludii orchestrale şi voci ţinute de tenor, zahărul Republicii suferise o înspăimântătoare cădere pe mesele şi tabelele Burselor mondiale. Cu 23 de centi livra se plătea zahărul nostru, când Nicoletti-Korman, demon magnific, înălţa laude Viţelului de Aur. Cu imnul nord-american ce se cânta în primul act din *Madame Butterfly,* scăzuse la 17,20. Odată cu *Thaïs* – „Alexandria, oraş nemaivăzut”, cânta Titta Ruffo – se cotiza cu 11,35. Într-o nefastă zi cu *Rigoletto* – şi se zice că poartă noroc cocoşaţii – căzuse la 8,10. Cărţile măsluite în actul al IV-lea din *Manon* grăbiseră prăbuşirea, iar cu dezastrul *Aidei* ajunseserăm la 5,22. Iar când veni Carnavalul, zahărul – ilustru protagonist al unei autentice bucolice latinoamericane – zăcea fără simţire, în depozite pline de saci nevânduţi, cu 2,15 centi livra… Şi într-o dimineaţă, pe nepusă-masă, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, Banca Internaţională, recent înfiinţată, anunţă că suspendă

plăţile până la noi dispoziţii. Banca Spaniolă, Banca Miramón, Banca Agricolă şi de Comerţ, Banca pentru Construcţii îşi închiseră ghişeele cu un zgomot sec, în vreme ce Banca Naţională şi Clearing House umpleau ziarele de comunicate şi anunţuri, de promisiuni şi apeluri la calm şi încredere, pentru a stăvili panica ce, pornind de la micile librete de economii şi de la infimele conturi personale, ajunsese să cuprindă marea finanţă. Situaţia era analizată – „accidentală şi trecătoare", spuneau ziarele – în Consiliul de Miniştri. Calm, sânge rece şi patriotism cerea Guvernul. Fără cozi şi debandadă. Un Moratoriu – cuvânt necunoscut pentru public şi care, totuşi, pentru unii avea un soi de neplăcută legătură de rudenie sonoră cu chestii privind moartea şi testamentele –, prezentat ca mijloc sigur pentru îndreptarea în câteva săptămâni a situaţiei încurcate, aduse tihnă sufletelor şi, cum ne aflam în Carnaval, cu hărmălaie de mascarade, *gayumbas*[212], trompete creole şi tobe africane, începu Sărbătoarea Măştilor, cu concursuri de costume şi care alegorice făcute cu mult spirit inventiv, ca, de pildă, „Bucentaurul Veneţian", care a obţinut premiul special, deşi fusese îngrozitor de greu să fie dus până la tribuna juriului, deoarece înainta cu greu pe sub firele de telefon, datorită înălţimii provei, unde stăteau nevestele dogilor, acoperite de paiete. Sărbătoarea picase la ţanc, pentru că fiind dintotdeauna ceva foarte important în viaţa ţării, lumea, lăsându-se în voia unui catharsis multitudinar, uita de orice necaz sau pericol. În aceste zile, priveghiurile rămâneau fără bocitoare, telefoanele fără operatoare, brutăriile fără făină, copiii de ţâţă fără ţâţă. Se dansa, se cânta, se umbla de colo-colo şi, uitând de disciplină şi programe, de angajamente şi promisiuni, fiecare era preocupat doar să-şi potolească dorinţele ţinute-n frâu luni de zile. Multe femei umblau goale sub costumul de domino. Toate poftele se dezlănţuiau la adăpostul glugii, măştii sau ochelarilor de carton. Se cânta şi se dansa în parcuri, pe terase, sub bolţi de viţă, în cafenelele luate cu asalt; se făcea amor în cupola Observatorului Naţional, pe sub poduri, în vestibule împodobite cu icoane de sfinţi, în bălăriile din mahalale – şi chiar în pridvoarele bisericilor se instalau tarabe cu *guarapo*,

---

[212] *Gayumba* (sp.) – instrument de percuţie antilian, constituit dintr-o vergea flexibilă, lovită cu două beţişoare.

charanda[213] şi rachiu. Erau zile când noaptea se transforma în zori şi zorii în noapte, când confreriile tradiţionale prindeau viaţă din nou, cu pene de bâtlan şi rafie, coliere de vrăjitori, costume de draci, rechini de carton, şerpi cu arc, oameni-uliu, oameni-cal, oameni-zgripţuroi, cu chipuri pocite, vechi jocuri moştenite din Africa sau ritualuri atât de vechi, încât sensul lor primar se pierdea în milenara noapte aborigenă. În toiul dansului cu serpentine, concursuri, regine ale frumuseţii, coroane de carton aurit, uriaşi şi capete gigantice, turbane şi picioroange, trecu o lungă săptămână de plăceri, agitaţie, ritm, bucurii, beţii. Dar, pe neaşteptate, în mijlocul mulţimii exultânde, nişte arlechini, cu feţele mascate cu ciorapi negri, împuşcară un poliţist; nişte ţigani, figuranţi din *Carmen*, care nu dăduseră înapoi carabinele Winchester împrumutate pentru scena cu contrabandiştii, furaseră puştile şi revolverele de la Cazarma Santa Bárbara, transportându-le în ambulanţe ale Crucii Roşii; cei din „Grupul Pompadour”, îmbrăcaţi în culoarea somonului, cu perucile lăsate pe ochi, aruncară o bombă asupra Comisariatului din Districtul al V-lea, eliberând peste patruzeci de deţinuţi politici. La Comisariatul din Districtul al II-lea, nişte indieni de-ai noştri, ţărani, se pare, dar travestiţi în piei-roşii nord-americane, pentru că văzuseră filmele de la Vitagraph, goliră un secret arsenal de grenade de mână, pierzându-se apoi în mulţime; trei lideri anarhişti fură scoşi din temniţă de falşi agenţi de securitate, din turla de la Sagrado Corazón şi din Cupola Capitoliului, ninse cu proclamaţii şi manifeste chemând la revoluţie. Iar acum, cu exploziile rachetelor şi petardelor bine cunoscutului „Cortegiu al Strâmbăturilor”, se amestecară pocnete cu un sunet mai sec şi mai percutant. După nevinovatele fiole cu chelen, ca să pui un deget ca de gheaţă pe decolteul femeilor, urmară bombele lacrimogene, invenţie formidabilă, probată în premieră de forţele de poliţie; cavaleria şarjă, la întâmplare, contra cortegiilor şi carelor alegorice, ţiuitul cornetelor şi trâmbiţelor de carton se transformă în ţipetele celor zdrobiţi şi loviţi cu sabia şi, într-o înspăimântătoare preschimbare de forme şi culori, măştile şi costumele fură înlocuite de uniforme militare. Petele de culoare se stinseră în dublă gamă: albastru şi galben-nisipiu. Prin fulminantă dispoziţie prezidenţială, Carnavalul fu suspendat

[213] *Guarapo, charanda* (sp.) – băuturi alcoolice latinoamericane, obţinute prin fermentarea sucului extras din trestie de zahăr, ananas, agavă ş.a.

şi Penitenciarul Model se umplu de măşti. Şi urmară urlete şi horcăieli şi menghini răsucindu-se, burghiuri de dentist învârtindu-se în măsele sănătoase şi bătăi şi biciuiri, sexe călcate în picioare, şi oameni spânzuraţi de glezne şi de mâini, oameni legaţi zile întregi pe roţi de căruţă şi femei goale fugărite pe culoare cu lovituri de curea, cu picioarele desfăcute cu forţa, siluite, cu sânii arşi şi trupul străpuns cu fierul roşu; şi urmară împuşcături cu gloanţe oarbe şi împuşcături adevărate, ploaie de sânge şi de plumb de Mausere pe pereţii proaspăt înălţaţi, mirosind încă a tencuială; şi oameni aruncaţi pe fereastră, lăsaţi să cadă de sus de mai multe ori, oameni potcoviţi şi oameni duşi pe Marele Stadion Olimpic unde era mai mult spaţiu pentru mitralierea în masă – evitându-se astfel pierderea de timp cu formarea plutoanelor şi pichetelor de execuţie; şi oameni băgaţi în lăzi şi acoperiţi cu ciment, în aşa fel, încât blocurile să se alinieze afară, într-o parte a închisorii, atât de numeroase că locuitorii de prin împrejurimi crezură că e vorba de materiale de construcţie destinate unor viitoare lucrări de extindere a clădirii. (Şi se scurseră mulţi ani până se află că fiecare din acele blocuri închidea în el un corp costumat şi mascat, turnat în materia tare ce îl acoperea – perfectă circumscriere a unei structuri umane într-un corp solid.)

Capitolul al cincilea

... sunt, exist, *e un lucru cert. Dar... pentru cât timp?...*

DESCARTES

Paisprezece

Ei... bi... si... di... ei...[214] ciudat, foarte ciudat suna alfabetul acum, în clasele Colegiilor Metodiste, în Liceele Augustine nord-americane, ce se deschiseseră în principalele noastre oraşe, suscitând serioase îndoieli cu privire la eficienţa şi modernitatea – mai ales modernitatea – cunoştinţelor predate copiilor de călugării salesieni şi de mariştii francezi, de călugăriţele dominicane, ursuline sau din Tarbes. *This is a pencil, this is a dog, this is a girl*[215], se auzea acum, unde altădată înfloriseră *Rosa-Rosae-Rosa-Rosam* a declinărilor clasice, şi se uitau, între timp, inevitabilele glume pe seama lui *Aunt Jemima* ce se mai făceau încă, până nu demult, când se trecea la adjectivele cu trei terminaţii: *Nigra-Nigrae-Nigra-Nigram. El Cid Campeador*, Roland. Ludovic cel Sfânt. Isabela Catolica, Henric al IV-lea emigrau din cărţile de istorie cu spada, olifantul, stejarul centenar, bijuteriile amanetate, puii la ceaun şi celelalte, fiind înlocuiţi, în mod avantajos, cu Benjamin Franklin, cu paratrăsnetele şi Almanahul Bietului Richard; Washington la Mount Vernon, înconjurat de negri de treabă pe care-i socotea ca făcând parte din familie; Jefferson şi Independence Hall din Philadelphia; Lincoln şi Gettysburg Address; Marşul spre Vest şi dramatica moarte a Generalului Custer, înfrânt în Bătălia de la Littly Bay Horn de barbarele hoarde ale lui Sitting-Bull. Când lăsau ţâţa doicii îmbrăcate în cămaşă indiană, care le cânta „Mambru pleacă la război" şi-i învăţa, asemenea lui Pitagora, că nu e bine să aţâţi focul cu un cuţit, copiii se îndreptau spre locul unde micul Mozart era pus în Panteonul Copiilor-Minune, alături de Daniel Webster, care în copilărie apărase rozătoarele dăunătoare pentru că erau fiinţe ale Domnului şi aveau drept la viaţă – aşa cum aveau drept la viaţă sclavii din *Coliba Unchiului Tom.* Înlocuind rapid *L'Illustration* şi *Lectures pour tous,* publicaţiile *Collier's* şi *Saturday Evening Post* – acesta din urmă cu amuzante coperţi de Norman Korwin – începeau să spună adevăruri (adevăruri amare, poate, dar de acum se putea vorbi fără menajamente şi Istoria este Istorie) despre recentul război. Fără *Over There* şi Generalul Pershing, Franţa ar fi fost pierdută.

---

[214] A, b, c, d, a (în pronunţie engleză).

[215] Acesta este un creion, acesta este un câine, aceasta este o fată (engl.).

Anglia luptase cu blândeţe şi fără convingere; acei *tommies*[216] erau o născocire folclorică, Marble Arch şi ceai servit în tranşee, printre turbane indiene şi cimpoaie scoţiene. Italia, cu pene de cocoş pe capetele unor soldaţi proşti, era ţara unei singure bătălii: Caporetto[217]. Iar cât despre Rusia, călugărul Rasputin, Ţareviciul, hemofilia, Madame Virubova, orgii mistice, idioţi inspiraţi, *Învierea*, Iasnaia-Poliana, suflet slav, labil şi chinuit, oscilând mereu între stări angelice şi prăpăstiile infernului, ce dăduseră naştere, toate, unui reformator vizionar – chiriaş al Kremlinului, cum fusese Ivan cel Groaznic –, efemer Sfânt Duh marxist, ale cărui zile erau numărate, cântărite, împărţite în faţa înaintării forţelor lui Denikin, Vranghel, Kolceak şi a armatelor franco-britanice din Baltica ce vor spulbera, în curând, ruinele unui sistem condamnat la pierzanie, pentru că (cum se spunea şi în Evanghelii, într-un verset pe cât de citat, pe atât de greu de localizat în mulţimea de pagini tipărite pe două coloane pe *hârtie de Biblie* ale Bibliei), întotdeauna vor exista bogaţi şi săraci pe lume – iar cât despre cămilă şi urechea acului, ştiut este că în Ierusalim existase o „Poartă a Acului", cam scundă şi cam strâmtă, e-adevărat, dar prin care au trecut întotdeauna cămilele inteligente, cu condiţia să-şi îndoaie niţel genunchii. Europenii – fapt demonstrat – erau incapabili să trăiască în pace şi fusese nevoie ca Preşedintele Wilson să traverseze Atlanticul ca să le pună treburile în ordine. Asta a fost însă ultima dată. Niciodată n-o să ne mai deranjăm să contribuim cu energiile noastre tinere la apărarea unei culturi al cărui centru de greutate – şi e vremea s-o mărturisim – se deplasase spre America – de Nord, bineînţeles, în speranţa că noi, cei de mai jos, o să ne eliberăm, odată şi odată, de blestemata tradiţie ce ne face să trăim în trecut. Lumea păşise în Epoca Tehnică şi Spania ne lăsase moştenire o limbă incapabilă să urmeze evoluţia vocabularului tehnic. Viitorul nu mai aparţinea Umaniştilor, ci Inventatorilor. Iar spaniolii nu inventaseră nimic de-a lungul veacurilor. În schimb, motorul cu explozie, telefonul, lumina electrică, fonograful… Dacă, printr-un capriciu al Atotputernicului, caravelele lui Columb s-ar fi încrucişat pe drum cu Mayflower, ajungând să se oprească în insula Manhattan, pe

---

[216] *Tommy* (engl.) – soldat simplu.

[217] Astăzi, Kobarid, localitate din Slovenia, pe râul Isonzo, unde trupele austro-ungare le-au învins pe cele italiene în octombrie 1917.

când puritanii englezi ar fi ajuns în Paraguay, New York-ul ar fi acum un fel de Illescas sau Castilleja de la Cuesta, în vreme ce Asunciónul ar uimi lumea cu zgârie-norii săi, Times-Square, Podul Brooklyn şi toate celelalte. Europa este lumea trecutului. O lume bună să te plimbi în gondolă, să visezi printre ruine romane, să contempli vitralii, să cutreieri muzeele, să-ţi petreci vacanţe plăcute şi instructive – dar o lume a cărei decadenţă e accelerată de o amoralitate în creştere, ce se manifestă în privinţa sexului, a femeilor care se culcă cu oricine, cu acele *horrid French customs*[218]*,* aduse de acolo de tinerii soldaţi nord-americani, la care făceau uneori aluzie, în şoaptă şi înspăimântate (dar o mamă de familie trebuie să ştie de toate), castele *Daughters of the Revolution*[219]*.* Triumful Latinităţii – cum continuau să spună ziarele din America Latină –, Războiul European avusese consecinţe foarte proaste pentru Latinitate pe pământurile noastre din America Latină, instaurând – printr-o multiplă acţiune venită de Sus – o nouă Gâlceavă a Investiturilor. Librăriile care înainte ofereau opere de Anatole France şi Romain Rolland – fără să uităm *Focul* de Barbusse, succes aproape legendar – vindeau acum *Prizonierul din Zenda*, *Scaramouche*, *Ben Hur*, *Monsieur Beaucaire* şi romanele lui Elinor Glynn, cu atrăgătoare coperte în culori, care, foarte sugestive, atrăgeau cititorii dornici „să se pună la curent” în materie de literatură. Şi, în faţa unei biete cinematografii europene, fără stele de valoare – părea că toate pieriseră în vreun bombardament – se afirma, magnifică, arta taumaturgului David Griffith, vrăjitor ce mişcă mulţimi, explorator al Timpului, în stare să ne arate în imagini nemaivăzute vreodată – mai impresionante decât orice evocare erudită – Naşterea unei Naţiuni, Tragedia Golgotei, Noaptea Sfântului Bartolomeu şi chiar lumea Babilonului – deşi, Doctorul Peralta, ţinând cu dinţii de cărticelele lui Mallet şi de *Apolo* al lui Reinach, afirma că enormii Zei-Elefanţi ce apăreau în film nu existaseră niciodată în Caldeea, calificându-i ireverenţios drept „viziuni de yankeu cu *hangover*[220]”… Franţa, dându-şi seama că pierde teren în zonă, ne trimise, deodată, într-un scurt turneu oficial – trei zile de rece concurenţă, în timp ce Primul Magistrat, după experienţa cu

[218] Dezgustătoare obiceiuri franţuzeşti (engl.).
[219] Fiicele revoluţiei (engl.).
[220] Mahmureală (engl.).

aventura lui lirică, se odihnea la Bellamar –, o Sarah Bernhardt, care, tencuită şi revopsită, gravitând în jurul axului singurului ei picior, cu perucă de paiaţă de Lautrec, emoţionantă încă datorită disperatei voinţe de a se înălţa pe propriile-i ruine, mai declama cu glas şovăitor de muribund – mereu dusă pe braţe, sprijinindu-se de ceva, zăcând pe un tron sau purtată pe targa Regelui Titurel[221] cei mai patetici alexandrini din *Fedra* sau agonicele tirade ale unui aproape octogenar L'Aiglon[222]. Apoi ne sosi din Italia – în faţa indiferenţei amabile a unui public prea fascinat acum de tinerele şi scânteietoarele actriţe de la Hollywood – o Eleonora Duse, îmbrăcată straniu, cu dolmane cu brandenburguri şi înalte chivăre negre, fantomatică asemenea grenadierilor lui Heine, purtând cu ea ruine şi coloane din *Cetatea moartă* de D'Annunzio, autor pe care tinerii îl abandonaseră brusc, după ce se entuziasmaseră de-a lungul anilor cu *Fiica lui Ioris.* Toate astea ţineau de trecut şi ca atare le miroseau a cimitir. Şi poate de aceea crescu vânzarea revistelor nord-americane, care ofereau, ca *The New York Times,* în magazine duminicale, ştiri despre noi stiluri muzicale, picturi ciudate, bizare mişcări literare ce apăreau la Paris (se pare că acolo, în ciuda celor ce se spuneau, avea loc o mică renaştere), cu toate că *L'Illustration* şi *Lectures pour tous* păreau că ignoră aceste lucruri sau, când făceau aluzie la ele, era pentru a le anula în numele „simţului ordinii, al proporţiei şi al măsurii", ajungându-se la situaţia că pentru a afla de unele inovaţii surprinzătoare – ca, de pildă, poezia unui oarecare Apollinaire, mort chiar în ziua Armistiţiului – trebuia să recurgi la publicaţiile newyorkeze. „Oamenii tineri sunt întotdeauna dornici de nou", spunea Primul Magistrat. Dar nu ştia că, dincolo de versurile fără rimă şi punctuaţie, dincolo de sonata distonantă apăreau – interesantă descoperire – şi comentarii destul de înfricoşătoare despre situaţia din ţara noastră. Într-o dimineaţă, vestea alergă din gură-n gură: într-un lung editorial, specialistul în probleme latinoamericane de la *The New York Times* făcea o necruţătoare analiză a falimentului nostru, vorbea de represalii poliţieneşti şi torturi, lămurea misterul anumitor dispariţii, denunţa asasinate care aici se ignorau încă, amintind că Primul Magistrat, pus în

[221] Bătrân rege bolnav, care apare în opera *Parsifal* de Richard Wagner.

[222] Personajul principal al piesei omonime de Edmond de Rostand (1868–1918), despre fiul lui Napoleon şi al Mariei Luiza.

categoria unor Rosas, Doctor Francia – Dictator pe viaţă al Paraguayului –, Porfirio Díaz, Estrada Cabrera din Guatemala şi Juan Vicente Gómez din Venezuela – de parcă ar fi vorbit de Ludovici de Franţa sau Ecaterine de Rusia – era de aproape douăzeci de ani la Putere… Se dădu ordin să se retragă imediat ediţia – complet epuizată la chioşcuri şi pe străzi, până ce doctorul Peralta reuşi să găsească trei exemplare la o tarabă de legume, al cărei proprietar cumpăra regulat ziarul de o sută douăzeci de pagini ca să împacheteze varza, verdeţurile şi bataţii. „Ar trebui să interzicem intrarea ziarului în ţară”, spuse Secretarul, văzând supărarea ce se zugrăvea pe chipul Primului Magistrat la citirea ziarului. „Ziar american. Scandalul ar fi şi mai mare. Tot trustul Randolph Hearst s-ar arunca asupra noastră” Urmă o pauză. „Pe urmă, cuvântul tipărit se strecoară peste tot. Poţi să închizi un adversar politic. Dar nu poţi împiedica difuzarea unui ziar străin care te înjură de mamă. Un exemplar ajunge. Vine zburând prin aer, se ascunde în buzunarele călătorilor, în valize diplomatice, sub fustele doamnelor, trece din mână în mână, peste frontiere, râuri, munţi..” Urmă o nouă pauză, mai lungă decât prima. „Blestemat ceasul când am semnat Decretul privind studiul englezei în şcoli. Acum toată lumea de aici ştie să spună *Son of a bitch.*” Urmă o a treia pauză, şi mai lungă decât a doua, întreruptă de vocea lui Peralta, care tocmai recitise editorialul: „Se menţionează Articolul 39 din Constituţia din 1910.” Şi cită papagaliceşte, ca la slujba de nuntă: „*Se vor organiza alegeri prezidenţiale cu cel puţin trei luni înainte de expirarea mandatului de şase ani în curs*” Urmă o a patra pauză, mai lungă decât a treia. „Da!… cine mă-sa le-o fi spus ălora că aici vor fi alegeri?”, strigă, deodată, Primul Magistrat. „Bun, sigur… Constituţia din 1910, la Articolul 39 spune…” – „… spune ce zici tu, dar mai spune că alegerile nu vor avea loc, dacă naţiunea se află în stare de conflict armat sau de război declarat cu o putere străină.” „Exact. Dar… noi cu cine ne luptăm, în afară de măgarii ăştia din ţară?” Primul Magistrat îl privi pe celălalt cu solemnitate ştrengărească. „*Noi suntem încă în război cu Ungaria.*” „Adevărat!” „N-am semnat pacea cu Ungaria şi pentru moment nici n-am de gând s-o semnez, pentru că acolo domneşte haosul. Ambasadorul, care n-a primit salariul de trei luni, a trebuit să amaneteze toaletele neveste-sii. Dacă merg tot aşa lucrurile la el în ţară, în curând o să-l vedem

cântând la vioară în vreun cabaret ţigănesc... Şi ce mă-sa! Gata! Suntem în război cu Ungaria. Şi când e război nu se ţin alegeri. Organizarea de alegeri acum ar însemna violarea Constituţiei. Pur şi simplu!" „Ah, Domnule Preşedinte! Nu sunt doi ca dumneata!", spuse Doctorul Peralta, aducând servieta Hermes pentru a sărbători această imprevizibilă prelungire a conflictului mondial. Chestia cu războiul cu Ungaria îi suna ca un minunat amestec de *cumbia* şi ceardaş. De *bamba*[223] şi *friska*[224], serenade creole şi *Rapsodia* de Liszt, totul dominat de onirica voce a sopranei ce se reflecta în oglinzile *Castelului din Carpaţi* de Jules Verne – aşa cum se reflecta acum Intendenta Elmira, aferată să găsească pahare, în oglinzile Salonului de Audienţe.

The New York Times a publicat încă trei articole despre situaţia economică şi politică din ţară – articole ce s-au difuzat fantastic, cu toate că Peralta, vigilent, se aranjase să cumpere toate numerele ziarului, de îndată ce soseau la librăriile şi la American Book Shops care îl primeau. Dar important era că o oficină pe cât de clandestină, pe atât de activă – montată, cu siguranţă, de partizanii Doctorului Luis Leoncio Martínez – se însărcina, din umbră, să traducă textele, să facă sute de copii la maşină şi să le difuzeze prin poştă, în plicuri de diferite mărimi, care, purtând de multe ori, în mod fraudulos, numele unor mărci, firme şi emblemele unor cunoscute întreprinderi industriale şi comerciale circulau ca inocent material de publicitate. Între timp, presa de aici, supusă cenzurii, împiedicată să abordeze numeroasele probleme care se dorea să fie trecute sub tăcere, se dedica, cu o măiestrie mereu crescândă – inspirându-se mult din vechile suplimente scoase de *Le Petit Journal* şi de gazetele tabloide newyorkeze –, exploatării aspectelor senzaţionale ale cronicii criminale, sângeroase, a evenimentului insolit. Dintr-odată, Crima din Calle Hermosilla sau Procesul Surorilor Paricide umpleau pagini întregi cu titluri pe şase coloane, timp de săptămâni. Şi erau trecute într-o fioroasă şi teratologică revistă – cu o splendidă folosire de adjective, subtile eufemisme pentru ceea ce era scabros, maliţioase metafore pentru aspectele sexuale, nomenclatură osteologică, termeni de antropometrie legală, limbaj de morgă şi sală de disecţii – diferite cazuri: îngropatul de Viu de la

[223] *Cumbia, bamba* – dansuri populare din diferite ţări ale Americii Latine.
[224] Dans popular ungar.

Bayarta, Copilul Născut cu Cap de Paca[225], Un Popor Troglodit în Plin Secol al XX-lea, Absolvit Cel ce şi-a Spălat Onoarea în Sânge, Sextuplele din Puerto Negro, Şi-a Ucis Mămica fără un Motiv Justificat, Se Impune Reprimarea Sadismului în Tavernele din Porturi, S-au împuşcat cu Cruzime la Sărbătorirea Aniversării, Bătrân Devorat de Furnici, Descoperirea unui Local de pierzanie în Sodoma, Recrudescenţa Comerţului cu Femei Albe, Tăiată în Bucăţi la Cuatro Caminos, toate astea amestecate cu subiectele de permanent interes, datorită valorii istorice şi conţinutului lor uman, cum ar fi: Colierul Reginei, Moartea lui Napoleon al IV-lea în mâinile Zuluşilor, Atlantida, Continentul Scufundat, Povestea lui Abelard şi Eloisa, tratată cu eufemismele necesare în partea referitoare la acţiunile canonicului Fulbert, pe care câţiva împuţiţi se grăbiseră să-l identifice – nimic nu le scăpa – cu şeful Poliţiei Judiciare... Viaţa se scurgea între omucideri, drame pasionale şi întâmplări nemaipomenite, când sosi Crăciunul; şi a fost un Crăciun cu adevărat bizar, când Crăciunul s-a transformat, de fapt, în *Christmas.* Frumoasa tradiţie a sărbătorii în familie fu uitată brusc; oamenii nu mai făcură staule din staniol lipit cu clei, după modelul celui de la Bethlehem, cu ieslea, Fecioara, Sfântul Iosif, Măgarul, Boul şi Păstorii – cu cât familia era mai bogată, cortegiul era mai numeros – care veneau să adore Pruncul, bucălat ca un cherubin, culcat pe frunze de *goiavă,* schimbate zilnic, ca încăperea să miroasă cât mai frumos. Nu se mai apucară să picteze din nou şi să lăcuiască sfinţii din anii trecuţi, să lipească figurinele sparte, să atârne în casă Îngerul Bunei Vestiri de un fir aurit, sub Steaua de Argint, prinsă de tavan, în anul acela bizar, o pădure mişcătoare, asemănătoare celei ce înainta spre Dunsinane, urcă spre capitală, venind dinspre porturile Atlanticului: mii de brazi din Canada şi din Statele Unite, aducători de miresme exotice în oraş, ce aveau să se înalţe în cartierele bogate, împodobiţi de sărbătoare, cu globuri de sticlă, ghirlande de beteală aurie, lăstari artificiali de viţă-de-vie, lumânări în spirală, clopote de hârtie şi zăpadă de vată. Apărură animale ciudate, cu coarne încurcate, nemaivăzute vreodată în ţară, cărora li se spunea *reni,* înhămaţi la sănii ticsite de pachete. Iar la intrarea magazinelor de jucării apărură

[225] Rozător de dimensiuni mari, care trăieşte în America Latină. Se mai numeşte *tepezcuirtle* în Mexic şi Guatemala şi *majás* în Peru.

bătrâni bărboşi, îmbrăcaţi în roşu, numiţi Santa Claus – ori *Santiclos,* cum le zicea lumea. Crăciunul tradiţional, cel al Coloniei, cel de ieri, cel dintotdeauna fu înlăturat, într-o zi, de Crăciunul Nordic. În anul acela nu mai ieşiră pe străzi zgomotoasele cete de colindători cu dairele, ce mergeau din casă-n casă în ritmul cântecelului „*Bum, bum... Cine e?... Oameni buni, Oameni buni*", şi apoi se împleticeau pe străzi de atâta rachiu ţinut pentru Crăciun, *charanda* şi *zamurillo* băute drept răsplată pentru preafericita veste că Immanuel se-ntrupase din nou şi se afla printre noi. De aceea, colindele de altădată fură înlocuite în casele decente de cutiuţe care cântau melodiile *Silent night, holy night* sau *Twinkle*, *twinkle, little star*...[226] Alarmaţi de această bruscă transformare a Crăciunului, preoţii spuseră în puţin ascultatele predici ţinute în noaptea de Crăciun că Santa Claus e o născocire eretică, transplantare de obiceiuri saxone, care, prin Bradul împodobit nu făceau decât să reînvie culturile păgâne ale popoarelor germanice – moştenire a epocilor când noi ascultam deja divinele voci ale Cântului Ambrozian, în splendoarea Procesiunilor Euharistice, iar ei umblau prin păduri, hirsuţi şi barbari, aşa cum îi cunoscuse Iuliu Cezar, cu coifuri încornorate, bând hidromel şi închinându-se Vâscului şi Ilicelui. În plus, niciun calendar bisericesc nu pomenea de existenţa acestui Santicló care venea să aducă jucării copiilor cu *treisprezece zile înainte* ca Cei Trei Magi – cum se întâmplase întotdeauna aici – să se ocupe de treaba aceasta. Negustorii spanioli, ale căror păpuşi toledane, valenciene şi galiţiene, căluţi de lemn şi bucătărioare cu vase de faianţă nu fuseseră descărcate încă în Puerto Araguato protestară împotriva unei concurenţe neloiale, care, de la 20 decembrie îşi umpluse vitrinele cu jucării mecanice, costume de indieni comanşi, table *oui-ja* pentr*u* făcut spiritism – spune şi dumneata! – şi panoplii de *cowboy*, sombrero texan, stea de şerif, centură cu ţinte şi două pistoale în tocuri cu franjuri... Unii spuneau că Santicló e Sfântul Nicolae. Dar experţii în hagiografie afirmau că nici Sfântul Nicolae de Mira, patronul Rusiei, nici Sfântul Nicolae cel Mare, primul pontif cu acest nume, nu avuseseră vreo legătură cu comerţul cu jucării. Şi cineva se întrebă în cele din urmă, cu ironie, într-un articol neobservat de cenzură, dacă acest Santicló cu căciulă vag

[226] *Noapte liniştită, noapte sfântă* şi *Sclipeşte, sclipeşte, steluţă* (engl.).

frigiană, deşi garnisită cu blăniţă albă, îmbrăcat tot în roşu, n-o fi vreun *Roşu* în cel mai periculos sens al cuvântului. Dar ziaristului nu i-a mers bine în urma rău-intenţionatei glume, pentru că în Săptămâna Mare încă mai era închis în Galeria nr. 13 a Penitenciarului Model, cu proxeneţi şi pederaşti. Şi dacă ultimul Crăciun fusese ciudat, şi mai ciudată a fost în anul acela Săptămâna Mare, pentru că în timpul ei, în loc să se evoce Inventarea Sfintei Cruci, de-a lungul şi de-a latul teritoriului naţional lumea asistă la Inventarea Grevei.

Totul a început de Miercurea Cenuşii, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, cu neobişnuita grevă a unor zilieri de pe Plantaţia America, ce refuzară să primească bonurile de mărfuri date în loc de salariu. Mişcarea s-a întins repede la toate fabricile de trestie de zahăr. Garda rurală, poliţia călare şi garnizoanele din provincie fură mobilizate; dar nu puteau face nimic contra unor oameni ce nu manifestau, nu făceau scandal, „nu tulburau ordinea publică”, ci stăteau liniştiţi în porţile caselor, refuzând să lucreze, cântând cu acompaniament de chitară, *cuatro* sau *bandurria*[227]:

Trestie eu nu mai secer,
secere-o vântul, *de-o vrea*,
ori s-o secere muierea
când s-o legăna prin ea.

Greva aceea au câştigat-o. Dar în Sâmbăta Mare începură o grevă minerii din Noua Córdobă, în semn de protest împotriva concedierilor arbitrare, urmaţi, în curând, de docherii din Puerto Araguato şi de muncitorii portuari din Puerto Negro… Asemeni acelor boli tropicale ale căror bube nestatornice înroşesc, pe rând, în mod imprevizibil, un umăr ca să treacă apoi pe coapsa dreaptă, şoldul stâng, ca apoi să urce pe piept, plimbându-şi erupţiile prin regiunile corpului omenesc unde se situează, conform acelui Adam Kadmon al cabaliştilor, Splendoarea, Triumful, Amorul, Dreptatea, Temelia, pe harta Republicii apăreau dintr-odată, fără anunţ prealabil, erupţii de roşeaţă, aici, acolo, în Nord, în Sud, unde dădea în pârg fructul de cacao, fumegau tumulii cărbunarilor, creşteau bananierii, se usca tutunul, sau, cu dinamită, se proceda la împărţirea Stâncilor.

[227] Tipuri de chitare latinoamericane.

Nimic nu putea opri această epidemie; la nimic nu serveau ameninţările autorităţilor, edictele cominatorii, decretele, armele militarilor, parada baionetelor; oamenii dobândiseră conştiinţa înfiorătoarei forţe de inerţie, a braţelor încrucişate, a rezistenţei tăcute, iar când erau duşi, cu paturi de puşcă în spate, pe ogoare şi în fabrici, se duceau cu voinţa fermă de a lucra prost, de a produce puţin, folosindu-se de toate şiretlicurile menite să provoace o oprire a maşinilor, să paralizeze macaralele, să taie verigile unui lanţ, când nu aruncau nisip pe axul vreunei roţi dinţate sau în cilindrul unui piston. Se spunea că Studentul – acel „student" de care începea să se audă cam prea mult, mereu activ, deşi invizibil, rătăcitor şi ubicuu, ascuns şi totuşi vizibil, mutându-se de la Şes la Munte, din porturile pescăreşti la fabricile de cherestea din Tierras Calientes – era instigatorul, organizatorul întregii acestei activităţi. Şi era evident acum că nu este singur în aceste acţiuni atât de multiple şi de bine organizate; erau mulţi, mult mai mulţi poate decât se credea, cei care aplicau tactica lui, folosindu-se de aceleaşi trucuri, aplicând aceleaşi sisteme. „Sunt organizaţi în *celule*", spunea Doctorul Peralta, vrând să explice totul cu ajutorul unui termen pe care Primul Magistrat nu reuşea să-l înţeleagă: „Dacă e vorba de celule, le avem pe cele de la Penitenciarul Model", răspundea. „Şi nu mai sunt de ajuns pentru atâta lume." (Încerca să glumească.) „Am ajuns cel mai mare hotelier al Republicii." Şi răsfoia nerăbdător volumele ce rămăseseră încă împrăştiate pe masă: *Anti-Dühring, Sfânta Familie, Critica Programelor de la Gotha şi Erfurt.* „Aici nu se spune nimic de *celule*." Şi nici în *Manifest.* Singurul lucru foarte clar era ceea ce se spunea acolo, pe ultima pagină: „*Comuniştii sprijină orice mişcare revoluţionară îndreptată contra ordinii social-politice existente*..." Într-una din zile, Doctorul Peralta îi aduse Preşedintelui o publicaţie ciudată, ce sosise cu obişnuita corespondenţă: era vorba de un ziar. Dar un ziar deosebit, cum nu se mai văzuse până atunci în ţară: tipărit pe hârtie de mătase, cu opt pagini format 16, de mărimea unei cărţi, uşor, nu mai mare decât o scrisoare obişnuită. Un singur titlu: *Eliberarea.* De altfel, prezentat îngrijit, cu patru coloane pe pagină, perfect lizibil, asemenea unui dicţionar. Exemplarul *Anul I. Numărul 1* se deschidea cu un editorial împotriva regimului, sever, fără epitete inutile, sec ca un plesnet de bici, scris într-un

stil clar şi sprinten. „Asta-i ceva nou”, murmură Primul Magistrat, văzând că se spuneau lucruri mult mai supărătoare decât insultele la superlativ, din cale-afară de neaoşe, pe care i le adresau de obicei partizanii lui Luis Leoncio Martínez. Urma apoi o prezentare amănunţită a celor mai recente nelegiuiri comise de poliţie, cu numele victimelor şi numele agenţilor. După aceea, o serioasă analiză a ultimelor greve, trăgându-se concluzii de ordin practic din izbânzile şi greşelile înregistrate. Şi în paginile din mijloc, asta era cea mai gravă chestie, o enumerare – atât de exactă în privinţa detaliilor, datelor şi cifrelor, încât presupunea, cu siguranţă, cunoaşterea unor documente ţinute în cel mai mare secret – a celor mai ascunse afaceri făcute de Preşedinte, miniştrii, generalii şi acoliţii săi în ultimele luni. „Printre noi e o Iudă”, strigă Primul Magistrat cu o schimonoseală de indignare. „Cineva le-a furnizat toate datele astea.” „Dar… cine publică asta?”, întrebă Doctorul Peralta, perplex. „Nu-i nevoie să întrebi. Citeşte fraza de la sfârşitul ziarului: „*Proletari din toate ţările, uniţi-vă*!” „Dumnezeii…! Aşa se încheie şi *Manifestul*!” „Ceea ce înseamnă că acest ziar fără semnături e semnat…” Înainte de ora zece se află că mii de persoane primiseră ziarul clandestin cu poşta de dimineaţă. Experţii în tipografie, convocaţi la Consiliul de Miniştri ca să examineze cazul, au fost de părere că ediţia nu putuse fi tipărită decât în afara ţării; judecând după caracterele întrebuinţate, stilul paginaţiei, provenienţa – germană după aparenţe – a hârtiei de Biblie, care, în prezent, nu se găsea în ţară. Poate că tipografia se afla în vreun oraş de frontieră. Aşa încât se institui cenzura întregii corespondenţe din străinătate. Dar marţea următoare, la puţină vreme după ce se deşteptase, Primul Magistrat găsi *Numărul 2* din *Eliberarea* pe tava cu micul dejun, adus de Intendenta Elmira. Se institui, ca atare, cenzura internă la centrele de cartare. Ceea ce nu împiedică apariţia *Numărului 3*, care, ignorând căile poştale, fu găsit – cu banderolă, dar fără ştampile – în cutiile de poştă ale ministerelor, instituţiilor publice, întreprinderilor comerciale şi locuinţelor particulare, fără să mai vorbim de exemplarele care, acum, circulau din buzunar în buzunar, treceau dintr-un sertar în altul sau erau strecurate pe sub porţi, aruncate pe ferestre sau lăsate în verande ori pe pervazurile ferestrelor de misterioase mâini. Toate tipografiile Republicii au fost puse sub supraveghere

militară. În spatele fiecărei rotative, prese, mese de dat şpalturi, al fiecărui linotip se afla câte un detectiv. Dar nimic nu putu împiedica apariţia numerelor 4, 5, 6 şi 7 din *Eliberarea*. Tipografia clandestină, tipografie-fantomă, invizibilă, tăcută, continua să lucreze cu exasperantă eficienţă. Era ca un Laborator Central, o făurărie a gnomilor ce se afla aici, poate în acest cartier, poate în cel de dincolo, ca să confecţioneze, fără zgomot şi forfotă, blestematele păginuţe de 16, care, în fiecare săptămână, îi provocau insomnii Primului Magistrat... Cam pe atunci, într-o şedinţă a Consiliului, Ministrul de Interne pronunţă o frază nouă, ce suna a formulă magică şi ameninţătoare: „Aurul Moscovei.” „Ce Aurul Moscovei, nici pomeneală de Aurul Moscovei”, urlă Preşedintele. „Bolşevicii sunt săraci lipiţi pământului; n-au ei aur pentru...” (Se duse să ia un număr recent din *L'Illustration* de la Paris.) „Priviţi... Priviţi pozele astea... Grămezi de cadavre pe malurile Niprului şi Volgăi... Copii numai piele şi os... Foametea anului 1000... Holera... Tifosul... Marile ducese cerând de pomană pe străzi... O mizerie fără seamăn şi fără speranţe...” Ministrul insista. Totul e foarte adevărat. Dar bolşevicii ăia vânduseră tezaurul lui Potemkin şi al Ecaterinei cea Mare, coroanele de la Kremlin, bijuteriile confiscate de la prinţi şi boieri, tablourile de la Ermitaj ca să subvenţioneze o revoluţie internaţională, singura capabilă să salveze comunismul de la dezastru. „Citiţi, citiţi articolele publicate de Kerenski în presa nord-americană.” Aurul Moscovei nu era o ficţiune. Numai Aurul Moscovei putea explica existenţa în ţară a unei publicaţii ca *Eliberarea* (tocmai primiseră *Numărul 8*), pe hârtie scumpă, cu utilaje ascunse în vreo peşteră sau în vreuna dintre neştiutele subterane pe care – aşa cum afirmă unii istorici – le construiseră conchistadorii spanioli sub ceea ce este astăzi capitala Republicii, ca să lege între ele trei fortăreţe, azi în ruine... Şi când, la puţine nopţi după aceea, explodă o nouă petardă la Palat – deşi fără să facă prea multe pagube, fiindcă fusese pusă într-o debara plină de vechituri – realitatea unui Aur al Moscovei se întipări în mintea Primului Magistrat. Nu erau o simplă fantezie a umoriştilor caricaturile din *Le Rire*, care înfăţişau un Urs aruncând bombe cu fitilul aprins peste harta Europei, nici imaginea unei Caracatiţe Roşii, care, din vârful bisericii Sfântul Vasile, îşi întindea tentaculele ca să cuprindă tot globul. Una dintre aceste tentacule se strecurase în ţara

noastră. „Trebuie luate măsuri de urgenţă”, murmura Peralta. „Şi ce ne mai rămâne de făcut?” răspundea Demnitarul, parcă obosit deodată, tânjind după un Arc de Triumf care, de s-ar fi înălţat aici, în locul unui Vulcan inutil, l-ar fi condus, pe sub bolta-i înaltă, spre voluptuoasa tihnă aromind a vin şi cărbune de lemn de la Bois-Charbons a lui Monsieur Musard… În zilele agitate şi de nelinişte, ducea dorul după Ţara Inteligenţei, unde chiar în metrou se putea citi un alexandrin demn de Racine:

Le train ne peut partir que les portes fermées…[228]

la care – cum remarcase odată Ilustrul Academician, acum atât de departe – ar fi putut răspunde un Azarias din *Athalie,* reîncarnat în persoana şefului de staţie de la Pigalle, ce, *en un lieu souterrain par nos pères creusé*[229] (actul V), i-ar fi dat plecarea trenului în direcţia Place de l’Étoile:

J’en ai fait devant moi fermer toutes les portes.[230]

[228] Trenul nu poate porni decât cu uşile închise… (fr.)
[229] Într-un loc subteran, săpat de părinţii noştri (fr.).
[230] Am făcut ca în faţa mea să se închidă toate uşile (fr.) – replici din piesa amintită, de Jean Racine.

Cincisprezece

Nu cred că Frica sau Spaima pot fi
lăudabile sau utile...

DESCARTES

Într-o dimineaţă, s-a răspândit zvonul că fusese găsit un cal mort, putrezit, cu pântecele desfăcut, în rezervorul principal de apă potabilă al oraşului şi, ca urmare, toţi cei ce băuseră de la robinetele legate de Apeductul Municipal – şi era deja ora unsprezece – erau ameninţaţi cu tifosul. Dar când Ministrul Salubrităţii, în persoană, veni să cerceteze cazul, constată că în celebrul Bazin del Almendro, orgoliu al construcţiilor hidraulice naţionale, plutea doar un cal de lemn – negru, cu copitele argintate, bine cunoscuta reclamă a şelăriei „Mânzul Andaluz” – pe care nişte siniştri glumeţi îl azvârliseră acolo în timpul nopţii. Tocmai începuse lumea să se calmeze, când se declară un incendiu cu vâlvătăi roşii – prea roşii – la un debit de tutun aflat la periferie. Şi după o urlătoare mobilizare de maşini, pompierii se treziră în faţa unui imens foc bengal, aprins în mod inexplicabil, ce-şi încheia distracţia într-o veselă răpăială de rachete. A doua zi, înşelate în buna lor credinţă, mai multe ziare publicară anunţurile mortuare, cu respectivele *requiescat in pace* ale unor înalţi funcţionari de stat ce se bucurau de o sănătate excelentă. Şi începu astfel o epocă de mistificări, de glume groaznice, răspândire de zvonuri, totul pentru a crea o atmosferă de dezordine, nelinişte, neîncredere şi nemulţumire în întreaga ţară. Se primeau tigve de mort prin poştă: soseau coroane mortuare acolo unde nu murise nimeni; suna un telefon la miezul nopţii, ca să te anunţe că stăpânul casei, plecat, murise de un infarct într-un bordel. Şi soseau scrisori anonime, misive confecţionate cu litere tăiate din ziare, care ameninţau cu răpiri şi atentate, informau – aproape întotdeauna exact – despre cazuri de homosexualitate, adultere, conţineau false ştiri despre răzvrătiri în provincie, disidenţe în cadrul înaltului Comandament Militar, iminente falimente, închiderea unor companii de asigurări şi apropiate raţionalizări la alimentele de primă necesitate. Şi mai apăreau, în mai mică măsură, ca să provoace îmbulzeli, cozi, proteste, ciocniri cu poliţia, anunţuri de

schimburi avantajoase – crătiţi uzate contra maşini de cusut, scule contra ceasuri elveţiene, roabe contra biciclete – la magazinele cu clientelă grasă sau la un American Grocery deschis recent. Se căutau muncitori, plătiţi cu salarii fabuloase, de către fabrici de mult închise. „Nu consumaţi carne de vacă aftoasă”, aviza o foaie volantă distribuită la miezul zilei. „Banca Naţională îşi suspendă operaţiunile”, anunţa alta pe înserat, ca a doua zi lumea să se calce în picioare în faţa ghişeelor. Se trăia într-un oraş întors pe dos, cu noţiuni falsificate, adrese aiurite, cu fire încurcate în aşa fel că telefonul de la morgă făcea atingere, în mod inexplicabil, cu biroul Primului Ministru, iar telefonul de la bordel îl trezea, în zori, pe Nunţiul Papal. Cine comanda un pian Steinway la New York găsea în ladă un măgar decapitat; cine cumpăra un disc cu Tito Schipa, tenor foarte apreciat, deoarece cânta în spaniolă, auzea o revărsare de înjurături la adresa Guvernului de cum punea acul pe disc, cu toate că acesta avea pe el marca Master’s Voice. Pe lângă toate astea, se trecea şi la acţiuni mai însemnate: agitatori tot mai îndrăzneţi, care provocau panică în săli de cinema cu explozii de magneziu, scoteau şinele tramvaielor, tăiau firele electrice – lăsând jumătate de oraş fără lumină ca să dea mai bine cu pietre în vitrinele anumitor magazine… Era o întreagă armată ocultă, mobilă, inteligentă, plină de idei şi de şiretenie, care acum acţiona peste tot, ca să dezorganizeze ceea ce era organizat, să dezarticuleze mecanismele administrative, să menţină autorităţile într-o veşnică spaimă şi, mai ales, să instaureze un climat de încordare tot mai mare. Nimeni nu mai credea în nimeni. Iar poliţia, neputincioasă, în ciuda continuei înmulţiri a agenţilor, detectivilor, turnătorilor, denunţătorilor, informatorilor, observatorilor din umbră, lovea mereu pe de lături fără să dea niciodată de adevăraţii autori ai cutărei sau cutărei acţiuni. Încă două bombe explodaseră la Palat, cu toate că la intrarea în clădire toată lumea era percheziţionată şi era examinat fiecare pachet adus din afară. Şi cum trebuia învinovăţit cineva şi nimeni nu voia să-şi recunoască descurajarea, se căutau raţiuni valabile pentru a demonstra că promotorul a tot ce se întâmpla, maestrul acţiunilor drăceşti, stăpânul mecanismelor tainice este Studentul. Dar editorialele *Eliberării* – niciodată semnate, bineînţeles – afirmau că straniile întâmplări care-i nelinişteau pe cetăţeni nu se datorau activităţii

comuniştilor: „Noi nu ne folosim de glume şi mistificări pentru a duce înainte lupta noastră.” Şi continuând pe un ton mai neaoş: „Adevăraţii revoluţionari nu se ţin de scandaluri, curvăsărie şi jocuri de noroc.” Şi alături, mereu severa antologie de concepte marxiste, în chenar: „*Omenirea nu-şi pune niciodată decât probleme pe care le poate rezolva, pentru că, dacă privim bine, vom vedea că întotdeauna problema apare acolo unde există deja condiţii materiale pentru a fi rezolvată* (Contribuţii la critica economiei politice).” „Încep să cred, zicea Preşedintele, dezorientat, că măgăruşul ăsta spune adevărul. Urmăreşte alte scopuri. E un visător. Dar sincer. Nu şi-ar pierde el timpul să-mi dea telefon ca să-mi spună că aseară am murit ca Félix Faure.” „Dar bombele?”, zicea Peralta. „Ei, da, bombele”, spunea Primul Magistrat, din nou nehotărât… Comuniştii, ca şi anarhiştii, pun bombe pe unde pot. N-ai decât să priveşti desenele din presa internaţională. Şi totuşi…” „Partea proastă e că lumea pune totul pe seama Studentului”, remarca Secretarul. „Şi din cauza asta a devenit un mit, e un fel de Robin Hood cu inelul lui Giges[231]. Iar prostimea noastră adoră poveştile astea…” Şi avea dreptate, pentru că mult, tare mult circulaseră romanele lui Ponson du Terrail[232] şi *Mizerabilii* pe drumurile ţării, cu personaje care-şi schimbă numele, vârsta şi înfăţişarea, înşelându-şi întotdeauna urmăritorii. Gaston Leroux arătase puterea mimetică a unui răufăcător în foarte tradusul şi cititul roman *Misterul camerei galbene.* Şi pe un fond de clasici răzvrătiţi, de istorici *outlaws*[233], de neprinşi împărţitori de dreptate, figura Studentului apărea pe buzele oamenilor când stăteau la taclale la portiţă sau prin case, în cântecele care se năşteau îngânat în camera din spate a vreunei cârciumioare prin vreun sat – deşi acolo, ca să spunem lucrurilor pe nume, nu prea se ştia ce poate fi chestia asta cu comunismul – ca un fel de luptător şi reformator, apărătorul săracilor, duşmanul bogaţilor, biciul necinstiţilor, recuceritorul unei naţionalităţi alienate de capitalism, având ca înaintaşi diverşi conducători populari din

---

[231] Rege al Lidiei (685–657 î.Hr.); potrivit legendei, era posesorul unui inel ce-l făcea invizibil.

[232] *Pierre-Alexis Ponson du Terrail* (1829–1871), romancier francez, autorul mai multor romane-foileton, printre care şi celebrul *Aventurile lui Rocambole.*

[233] Haiduci, oameni în afara legii (engl.).

războaiele noastre de independenţă, care, prin faptele lor generoase şi justiţiare, continuau să trăiască în memoria oamenilor. Faima ubicuităţii sale, mai ales, creştea de la o zi la alta; era geniul itinerarelor imprevizibile care, bătându-şi joc de barajele poliţiei, de posturile de control şi patrule, se deplasa de la minele din Nord la şantierele navale din La Verónica, de pe meleagurile tăietorilor de lemne pe podişurile acoperite de răşinoase. Şi se îmbogăţea legenda Studentului cu fapte de laudă, noutăţi şi balade ce se transmiteau din gură-n gură: se strecura prin ferestruici atât de înguste, că trecerea lui pe-acolo era o minune; alerga pe acoperişuri, sărea de pe o terasă pe alta, se travestea în pastor protestant, în călugăr capucin, orb prefăcut într-o zi, fals poliţist în alta – plugar, miner, cărăuş, medic cu geantă, turist englez, harpist ambulant, cărător cu spatele – şi în vreme ce toată Securitatea Statului îl căuta cu mare tămbălău de motociclete şi cartiere întregi asediate, cel căutat, somat, se odihnea poate pe vreo bancă, în Parcul Central, cu o perucă de bătrân, barbă albă şi ochelari negri, cu faţa vârâtă într-un ziar, în timp ce partizani de-ai lui – nu se ştia, de fapt, dacă erau partizani de-ai lui – începeau să cânte, acolo, în depărtare, pe pământurile agavei şi nopalului, în aerul cu miros de alge şi năvoade, în lanurile de grâu de pe culmi şi pe ogoarele dintre zăpezi, câteva versuri ce se cântaseră mult în Mexic, cu ani în urmă:

Lumea zice că plugarii
suntem toţi nişte tâlhari
că nu stăm în jug ca boii
cum vor stăpânii ăi mari.

„Nu vreau mituri”, spunea Primul Magistrat în faţa realităţii crescânde a Studentului, al cărui presupus – necunoscut – chip i se năzărea, în fiecare dimineaţă, între fereastra biroului şi telurica prezenţă a Vulcanului Tutelar. „Nu vreau mituri. Nimic nu circulă atât în continentul ăsta ca miturile.” „Aşa e, desigur”, era de părere profesorul de liceu, care ieşea deseori la suprafaţă în Peralta. „Moctezuma a fost răsturnat de mitul mesianic-aztec al Omului-cu-Faţa-Palidă-ce-avea-să-vină-din-Răsărit. În Anzi a dăinuit mitul Dumnezeului Inca, încarnat în Tupac Amaru, care-a luptat vitejeşte cu spaniolii. A existat mitul Învierii-Vechilor-Zei,

ce ne-a adus un Oraş-Fantomă în pădurile din Yukatán, pe când Parisul sărbătorea venirea pe lume a Secolului Ştiinţei şi se închina Zânei Electricitate. Mitul unui Auguste Comte în stil brazilian, cu mistica împerechere dintre Batucada[234] şi Pozitivism. Mitul acelor *gaucho*[235] invulnerabili la gloanţe. Mitul haitianului ăluia – Mackandal, parcă se numea – în stare să se transforme în fluture, iguană, cal sau porumbel. Mitul lui Emiliano Zapata, urcând la ceruri după moarte, călare pe-un armăsar negru ce scotea foc pe nări." „Şi în Mexic, remarcă Demnitarul, l-au răsturnat şi pe prietenul nostru Porfirio Díaz cu mitul «Sufragiu efectiv, nu realegere» şi deşteptarea Vulturului şi a Şarpelui[236] ce dormeau foarte bine, spre fericirea ţării, de mai bine de treizeci de ani. Şi acum apare aici mitul Studentului, regenerator şi pur, spartakist[237] şi omniprezent. Trebuie să sfârşim cu Mitul Studentului… Şi poliţia asta a noastră, instruită, în mă-sa, în Statele Unite, care e un căcat, e în stare doar să bată oameni legaţi de mâini şi de picioare, să biciuiască şi să înece în căzi de baie…" Peralta tocmai deschidea servieta Hermes pentru a mai potoli spiritele stăpânului, când sosi surprinzătoarea, neaşteptata, minunata veste că Studentul, găsit acolo unde te aşteptai mai puţin, se lăsase arestat în mod prostesc, fără să se opună, fără eroism, la un punct de control din Sud, unde doi jandarmi naivi – dar nu chiar atât de naivi – se miraseră că într-o căruţă cu trestie de zahăr se afla un tăietor de trestie fără bătături în palme. Fotografia individului, făcută acum, coincidea cu aceea de pe un anumit act de înscriere la universitate, foarte studiată de poliţie. Şi de două ceasuri tipul nega că el e *El*, într-o celulă – nu voia *celule*? – a Penitenciarului Model. „Pentru Dumnezeu, să nu i se facă vreun rău!", exclamă Primul Magistrat. „Un mic dejun copios cu *arepas*[238], unt, brânză frământată, fasole neagră, jumări de ouă şi chiar o duşcă mai

---

[234] Dans african.

[235] Locuitor al *pampei* argentiniene sau uruguayene, iscusit călăreţ şi crescător de vite.

[236] Aluzie la stema mexicană, reprezentând un vultur luptându-se cu un şarpe.

[237] Adept al spartakismului (*Spartakusbund*), mişcare socialistă şi apoi comunistă germană, condusă de Karl Liebknecht şi Rosa Luxemburg, între 1914–1919.

[238] Un fel de turtiţe de mălai cu unt, umplute cu carne, peşte, brânză, jumări etc.

lungă – aşa, fără fasoane – dac-o vrea. Şi după aceea, să-l aducă la mine în birou. O să vorbim ca între bărbaţi. Şi să-i dai cuvântul meu că n-am de gând să mă folosesc de puterea mea contra lui. Aşa, rezistenţa o să fie mai mică.’”

Primul Magistrat îşi pregătise cu grijă scenografia. Îmbrăcat cu o sobră redingotă paspolată cu mătase – cravată roz perl şi o decoraţie la butonieră –, stătea cu spatele la marea fereastră cu geamuri translucide ce se deschidea spre curtea centrală a palatului, în spatele mesei sale de lucru, în aşa fel încât lumina să cadă pe chipul vizitatorului. În mijlocul mesei, clasica mapă de birou, din piele de Cordoba cu încrustaţii, cu o sugativă cenuşie, călimara cu acvila napoleoniană pe un postament de marmură verde, obligatoriul pahar, tot din piele, plin cu creioane bine ascuţite, un prespapier amintire de la Waterloo, un *coupe-papier* de aur, cu stema Republicii gravată pe mâner; şi teancuri, multe teancuri de hârtie într-o dezordine căutată, ici şi colo împrăştiate, ca şi cum ar fi fost cufundat într-un atent studiu al unor documente. În dreapta sugativei, lăsat ca din întâmplare, un exemplar cu coperţi galbene din manualul pentru creşterea găinilor Rhode-Island Red… Doctorul Peralta îl pofti pe Student cu o politeţe deosebită, fără ca Primul Magistrat să-şi întrerupă o aparentă verificare a unor cifre bifate pe rând cu un stilou. Ridicând mâna aferat, îi arătă vizitatorului un fotoliu. Şi după ce strânse câteva foi de hârtie, le întinse secretarului: „În devizul pentru viaduct era o greşeală de trei sute douăzeci de pesos. E inadmisibil. Ar trebui să ştie aceşti domni că în ziua de azi se pot comanda din Statele Unite nişte aparate care se numesc «maşini de calculat»..” Peralta ieşi şi urmă o lungă tăcere. Corpolent, adus de spate, părând parcă mai mare datorită proporţiilor maiestuoase ale fotoliului prezidenţial, Primul Magistrat îşi privea adversarul cu o oarecare surpriză. Se aştepta la un tânăr atletic, cu muşchi dăltuiţi de handbalul de la Universitate, cu o figură crispată şi sfidătoare, gata parcă de luptă şi avea în faţa sa un tânăr subţiratic, pipernicit.

La jumătatea drumului între adolescenţă şi maturitate, cam nepieptănat, cu faţa palidă, care-l privea drept în faţă, e-adevărat, aproape fără să clipească, cu nişte ochi foarte deschişi, parcă verzi-cenuşii, poate verzi-albaştri, care, în ciuda unei sensibilităţi aproape feminine, exprimau tărie de caracter şi hotărârea celui care putea să acţioneze, dacă socotea că e

necesar, cu duritatea credincioşilor şi a convinşilor... Se priveau amândoi, Stăpânul, Puternicul, Nezdruncinatul şi Debilul, Tăinuitul, Utopistul, peste prăpastia dintre două generaţii, văzându-şi chipurile pentru întâia oară. Rezultatul era pentru amândoi reciproc lamentabil. Cel de Sus era pentru cel de Jos un arhetip, un exemplar istoric, o figură făcută să se afle în mijlocul unora dintre acele afişe, produse ale unui folclor de foarte recentă creaţie, ce conturase pentru triada contopită într-un singur trup – Puternicul, Capitalistul, Patronul – o imagine la fel de invariabilă şi fixată pe retină cum fuseseră cu veacuri în urmă cele ale Doctorului Bolognez, Turlupin sau Matamoros din *Commedia dell'Arte* italienească. Acum Protagonistul alegoriilor revoluţionare – şi Studentul se gândea la nişte desene de Georg Grosz, la nişte schiţe de Masreel – era acest individ pe care-l avea în faţă, cu redingotă şi pantalon reiat, cu un ac de cravată cu perlă şi mirosind a parfumuri scumpe, lipsindu-i doar jobenul strălucitor ca marcă distinctivă şi ţigara de foi înfiptă între colţii ascuţiţi, pentru a simboliza – aşezat pe saci de dolari care existau în realitate, cu toate că se aflau în depozitele unei bănci elveţiene – Spiritul Burgheziei... Iar cel de Jos era pentru cel de Sus un alt personaj folcloric, pe care-l măsura, îl cântărea, îl diseca, surprins de necesitatea de a da o oarecare atenţie unui personaj atât de puţin important. Acesta, pe care îl avea în faţă, era un fel de clasic student de roman rusesc – în versiunea noastră – visător şi doctrinar, mai degrabă nihilist decât politician, proletar de nevoie, locuind în mansarde, prost hrănit, prost îmbrăcat, dormind printre cărţi, cu resentimente aţâţate de frustrările unei existenţe mediocre. Ambii erau produsul aceloraşi circumstanţe. Dar cel de Sus, pragmatic în felul său şi bun cunoscător al mediului în care se învârtea, apucase cu graba nerăbdătorului pe calea ascendentă, jalonată acum cu busturile şi statuile sale; cel de Jos căzuse în capcanele unui mesianism de un soi nou, care, în întreg continentul, îl duceau pe vizionar, printr-un proces fatal, spre o Siberie Tropicală, spre trista glorie a unui Bertillon[239] sau spre acel deznodământ – subiect pentru articolele unor viitori ziarişti – al dispariţiei care-nu-lasă-urme, familiile celui dispărut, celui pulverizat, fiind obligate să aducă flori, la presupuse date comemorative, la

[239] *Alphonse Bertillon* (1853–1914), savant francez, creatorul antropometriei ca metodă de identificare a criminalilor.

morminte fără trupuri, cu nume şi prenume săpate în tristeţea unei gropi goale, mai profundă decât cea a unui coşciug... Şi într-o tăcere de abia întreruptă de ciripitul vreunei păsări ce răsuna în palmierii din curte, se înfiripă un dialog în contrapunct, ce nu se desprindea de pe buze ca să devină sonor. Amândoi se priveau: *Nu ştie cât de bine îşi joacă rolul / pare mai degrabă poet de provincie decât orice altceva / absolut „în rol” / din cei premiaţi la Jocurile Florale / haine frumoase care-ţi fură ochii / costumaş de la* The Quality Shop */ faţă ca un fund de copil mic / obraji de fetiţă / pare mai alb în fotografii; odată cu vârsta se reîntoarce la origini / nepieptănat, cravata strâmbă ca să pară cu stil / miroase a curvă cu atâta colonie / n-are înfăţişarea, forţa pentru a fi ceva / e ceva respingător în expresia sa / se crede un Masaniello*[240] */ eu îl credeam mai bătrân / mă întreb dacă mă priveşte cu ură sau cu teamă / îi tremură mâinile: băutura / are mâini de pianist, dar ar trebui să-şi cureţe unghiile / Tiranul clasic / Arhanghelul – cum am fost cu toţii / om viciat şi dedat la porcării: i se citeşte pe chip / faţă de băieţel care n-a prea pus jos multe muieri; intelectual lăbar / nici măcar monstru: un şef înfumurat / piperniciţii ăştia sunt cei mai răi / totul aici e regizat: felul în care m-a primit, lumina în ochi, cartea asta pe birou / capabil de orice: n-are nimic de pierdut / nu mă privi aşa că eu n-am să-mi las ochii în pământ / deşi e curajos, n-ar rezista la torturi / mă întreb dacă ar suporta să fie torturat: sunt oameni care nu rezistă / îmi închipui că i-e frică /... la torturi... / dacă l-ar schingiui puţin / o să încerce să-mi smulgă nişte nume / de ce să aştept atât? o spaimă bună la început / pune mâna pe butonul soneriei; o să sune / nu; mi-am dat cuvântul / nu ştiu dacă voi putea rezista / să-i vorbesc întâi / e oribil să te gândeşti la asta, la asta, la asta..., / nu trebuie să facem martiri, nu trebuie să facem martiri din aceşti oameni: să evităm asta pe cât posibil / mi-a dat cuvântul; dar cuvântul lui nu face nici cât o ceapă degerată / toată lumea ştie, acum, că El e aici şi că mi-am dat cuvântul / o să sune şi mă văd deja încătuşat / alţii, mai tari ca el s-au lăsat convinşi / când o să se decidă să vorbească? / să-i dau drumul şi să pun să fie urmărit; trebuie să se ducă undeva / de ce mă-sa nu-mi vorbeşte? de ce nu se hotărăşte să deschidă gura? / transpiră / sudoarea asta care curge acum pe mine şi n-am batistă, n-am batistă, nici în*

[240] *Tomaso Aniello*, zis *Masaniello* (1620–1647), tribun popular napolitan.

buzunarul ăsta... / îi e frică / zâmbeşte / vrea să-mi propună ceva; vreo porcărie / o să-i ofer ceva de băut / precis o să-mi ofere ceva de băut / nu o să accepte ca să facă pe puritanul / măcar de mi-ar da ceva de băut; m-aş simţi mai bine / nu vreau să mă expun unui refuz / hai, hai odată, îndrăzneşte; scoate o sticlă din servietă; toată lumea ştie ce ţii înăuntru / şi totuşi, o să-i spun... Să-i mai spun o dată... Dar parcă nu m-a înţeles; camionul ăsta / cred că a zis ceva în legătură cu băutura; dar n-am auzit bine; camionul ăsta / acum, tramvaiul / tramvaiul / nu înţeleg gestul / cred că nu mi-a înţeles gestul / ne-am privit destul; acum, cartea ca să vadă că... Primul Magistrat puse mâna pe cartea cu creşterea găinilor Rhode-Island Red. O deschise şi, punându-şi ochelarii, începu să citească vădit zeflemitor: „*O fantomă umblă prin Europa: fantoma Comunismului.*" Iar celălalt continuă cu o ironie şi mai evidentă: „*Toate puterile vechii Europe s-au unit într-o Sfântă Alianţă pentru a încolţi acest spectru*: Papa şi Wilson, Clemenceau şi Lloyd George." „*... Metternich şi Guizot*", îl corectă celălalt. „Văd că-i cunoaşteţi pe clasici", spuse Studentul. „Mai degrabă creşterea găinilor. Nu uita că sunt de la ţară... Poate de aia..." Şi tăcu, nedumerit cu privire la stilul ce avea să-l adopte în acel dialog: nu putea folosi stilul arborescent din *Ruga pe Acropole*, pe care un tânăr din noua generaţie l-ar găsi ridicol, dar nici să ajungă la cealaltă extremă, la vocabularul mitocănesc şi de mahala la care se deda, deşi cu oarecare farmec, în conversaţiile lui intime cu Doctorul Peralta şi Intendenta Elmira. Ca atare, optă pentru tonul umanist şi măsurat, fără tutuiala obişnuită de pe la noi, ce crea, prin exotismul său în această lume de petreceri şi libertinaj, o imediată distanţare, mai mare decât cea impusă de masa care-i despărţea. În chip de actor foarte stăpân pe gesturile sale, vorbind printre dinţi – în genul lui Lucien Guitry – îl întrebă pe tânărul aflat în faţa lui, asemeni unui personaj de tragedie copleşit de indescifrabilele meandre ale Destinului: „De ce mă urâţi *dumneavoastră* atât de mult?.. / Studentul, dându-şi seama pe deplin de strategia verbală a celuilalt datorită acelui *dumneavoastră / îmi vorbeşte în stilul lui Voltaire, când povesteşte că „a avut onoarea să converseze cu o indiancă" aproape goală...* /, răspunse cu glasul cel mai blând şi calm ce-i veni pe buzele intimidate: „Nu vă urăsc pe *dumneavoastră*, Domnule/ „Dar faptele grăiesc", spuse

Puternicul, fără să ridice tonul: „Bombele nu sunt puse pentru servitorii din Palat. Şi pe urmă văd în sufletul *dumneavoastră* ură şi mânie.” „Dar nu contra *dumneavoastră,* Domnule/ „Dar… bombele?” „Nu le-am pus eu, Domnule. Şi nu mă pricep deloc la explozive/ „Bine, nu *tu* (se corectă*), dumneavoastră*. Dar le pun partizanii dumneavoastră, prietenii, complicii dumneavoastră” / *brusc i se păru că vorba „complice” era vulgară şi suna a raport de poliţie… /,* „coreligionarii, colaboratorii, subalternii dumneavoastră” / *atenţie, iar folosesc limbajul înflorit. /* „Noi nu punem bombe, Domnule/” Primul Magistrat începea să-şi piardă răbdarea. Se juca aici fabula cu Lupul şi Mielul. „Dar… atunci cine le pune? Cine? Vreţi să-mi spuneţi *dumneavoastră*?” „Alţii, nu noi. Am văzut suficient că atentatele anarhiste nu schimbă nimic în lume. Ravachol şi Caserio cu voinţa lor distrugătoare sunt la fel de absurzi ca Bakunin şi Kropotkin cu doctrinele lor.” „Nu-mi mai veniţi cu bizantinisme, cu chichiţe de tipul conciliului din Niceea / *iar am luat-o razna*! / care, de fapt, tot aia e… Presupunând că nu sunteţi dumneavoastră, când explodează o petardă la mine în baie, în orice caz, aplaudaţi.” „Din contră, Domnule. Cel mai rău lucru ce ni s-ar putea întâmpla acum ar fi să vă omoare cineva. Am un tovarăş de luptă, catolic practicant – n-are leac! – care se roagă şi face jurăminte Divinei Pastora ca să ne apere preţioasa *dumneavoastră* existenţă.” Primul Magistrat se ridică în picioare, pe jumătate uimit şi supărat: „Preţioasa mea existenţă? Ai chiar tupeu! Şi când spun tupeu e un eufemism…” / *acum începe să mă tutuiască* / „Avem nevoie de *dumneavoastră*, Domnule.” Celălalt, Puternicul, Imensul izbucni în hohote de râs: „Asta chiar că-i bună: vasăzică eu sunt marxist, comunist, menşevic, revoluţionar şi mama mamei cui i-a făcut, că toţi sunt o apă şi-un pământ şi umblă după acelaşi lucru: să se instaleze la Kremlin, să se instaleze la Elysée sau la Buckingham Palace, sau să se aşeze în acest fotoliu (şi bătea cu mâna în speteaza fotoliului prezidenţial) ca să-i reguleze pe ceilalţi, să se bucure de viaţă şi să-şi umple buzunarele de parale. Ambasadorul Ţarului, care a rămas aici aşteptând ca *povestea* de acolo să se ducă de râpă, mi-a povestit că nevasta lui Lenin folosea bijuteriile, colierele şi coroana împărătesei Alexandra…” „E minunat că gândiţi astfel şi credeţi asemenea poveşti, Domnule. E mai bine să nu fim înţeleşi decât să fim înţeleşi pe jumătate. Cei care ne înţeleg pe jumătate ne combat

mai bine decât cei care ne socotesc nişte visători." „Dar, în sfârşit, dacă eu aş muri mâine..." „Pentru noi ar fi lamentabil, Domnule... Pentru că o Juntă Militară ar lua puterea şi totul ar continua la fel sau mai rău sub guvernul unui oarecare Walter Hoffmann, Dumnezeu să-l odihnească." „Dar... ce vreţi dumneavoastră, atunci?" Celălalt, pe un ton niţel ridicat, dar fără să se repeadă, răspunse: „Să fiţi răsturnat *de-o-miş-care-po-pu-la-ră*" „Şi după aceea? O să vii tu să-mi iei locul, nu-i aşa?" „Niciodată n-am dorit aşa ceva. " „Atunci, aveţi un candidat?" „Cuvântul *candidat* nu face parte din vocabularul nostru, Domnule." Primul Magistrat ridică din umeri: „Tâmpenii! Pentru că în fond, cineva, cineva trebuie să-şi asume puterea. E nevoie întotdeauna de un Om, de un Om în fruntea unui guvern. Uite, Lenin în Rusia... A! Ştiu!... Luis Leoncio Martínez, profesorul tău de la Universitate..." „E un cretin. Poa' să se ducă-n mă-sa cu Puranele[241] lui, cu Camille Flammarion şi Lev Tolstoi (şi acum râdea). Reîntoarcerea la Glie! La a cui glie? A lui United Fruit?" Primul Magistrat începea să se plictisească de întorsătura conversaţiei, ceea ce se vădea în nerăbdarea de a schimba discuţia: „Înseamnă că dumneavoastră vreţi să instauraţi aici socialismul?" „Căutăm un mod." „Modul rusesc?" „Poate nu acelaşi. Aici ne aflăm la altă latitudine. E mai uşor şi totodată mai greu." Preşedintele se plimba acum prin birou, vorbind parcă cu el însuşi: „O, copii, copii, copii! Dacă aţi instaura socialismul aici, în 48 de ore aţi avea infanteria marină nord-americană în Puerto Araguato." „E foarte probabil, Domnule." „Şi atunci? (ton protector şi plăcut). *Te* invidiez. La vârsta ta şi eu mă gândeam la asemenea lucruri. Dar... acum?... Uite: pe Ioana D'Arc au ars-o pe rug la nouăsprezece ani, pentru că dacă ar fi ajuns la treizeci, s-ar fi culcat cu Regele Franţei şi ar fi obţinut acelaşi lucru, tratând cu englezii, fără să moară în flăcări... Tu ai idolii tăi. De acord. Îi respect. Dar nu uita că yankeii sunt romanii Americii. Şi contra Romei nu poţi face nimic. Şi cu atât mai puţin cu prostimea noastră... (ton intim, acum)... Poţi să-mi vorbeşti cu toată încrederea, ca unui frate mai mare. Eu am o experienţă politică pe care voi n-o aveţi. Aş putea să-ţi explic de ce unele lucruri sunt posibile şi altele nu. Tot ceea ce vreau este să înţeleg... Să ne înţelegem... Ai

[241] *Puranas* (sanscrită) – colecţie de texte sacre brahmane, ulterioare *Vedelor.*

încredere în mine... Spune-mi.. „Doar de-aş fi nebun!”, răspunse celălalt, izbucnind în râs şi începând să umble prin birou în sens invers decât interlocutorul său, în aşa fel încât atunci când unul stătea cu spatele la căminul cu buturugi false, celălalt stătea cu spatele la consola a cărei oglindă aşezată între două uşi mărea dimensiunile încăperii. Deodată, Demnitarul făcu un gest de descurajare, în stil de mare actor: „Toată viaţa primim lecţii. Astăzi, auzindu-te vorbind, mi-am dat seama brusc că sunt Primul Deţinut al Naţiunii. Da. Nu zâmbi. Trăiesc aici înconjurat de miniştri, funcţionari, generali şi doctori, toţi cu spatele îndoit în ploconeli şi linguşeli, ascunzându-mi adevărul. Îmi arată doar o lume aparentă. Trăiesc în peştera lui Platon... Tu ai auzit de asta, de peştera lui Platon? Bineînţeles! Sunt un prost că te-am întrebat!... Şi deodată, soseşti tu, plin de credinţă, de avânt, de sânge tânăr şi mă simt pătruns de versul poetului francez: «Mai mult învăţ de la un prieten tânăr decât de la un maestru bătrân.» Ah, dacă aş putea conta pe sinceritatea unor oameni ca tine! Aş face mai puţine greşeli! Mai mult, chiar: sunt dispus să port un dialog într-un climat nou. Uite, de exemplu: înţeleg că am fost prea *riguroşi* – să zicem – în ceea ce priveşte problema universitară. Vrei să o discutăm pe faţă şi să pleci de aici, peste o oră, cu o soluţie care să îi satisfacă pe ai tăi? Depinde de tine: vorbeşte...” Celălalt, mergând dinspre cămin spre oglindă: „*Commediante*...” Demnitarul se îndreptă dinspre oglindă spre cămin, cu paşi nervoşi, pierzându-şi stăpânirea de sine dinainte: „Ascultă! Dacă tu l-ai citit pe Alfred de Vigny, să ştii că şi eu l-am citit. Nu-mi juca mie rolul lui Pius al VII-lea în faţa lui Napoleon. Pentru că, înainte de a apuca să spui «*Tragediante*», o să afli cum sună ăsta.” Şi-şi scoase Browningul din buzunarul interior din stânga redingotei, punându-l pe birou cu ţeava îndreptată spre interlocutor: „Deci, războiul continuă?” „Va continua, cu mine... sau fără mine.” „Continui cu utopiile şi socialismul tău care au eşuat peste tot?” „E treaba mea... Şi a multor altora.” „Revoluţia Mexicană a fost un eşec.” „De aceea am învăţat multe.” „Povestea din Rusia a eşuat deja.” „Încă nu se ştie.” Acum, Primul Magistrat se juca cu pistolul, băgând şi scoţând, în mod ostentativ, încărcătorul cu cinci gloanţe. „Omoară-mă odată”, spuse Studentul. „Nu”, zise Preşedintele, băgând din nou arma în buzunar. „Nu aici în Palat. S-ar murdări covorul.” Se făcu tăcere. Din nou se auziră ciripind păsărelele în

curte. Două priviri care se uită pe pereţi ca să se evite. (*Cât o să mai dureze asta?... Ar trebui să îndrept tabloul acela... Situaţie fără ieşire...*) În cele din urmă, făcând parcă un efort, vorbi iar Preşedintele: „Bine. Dacă nu vrei să te înţelegi cu mine, îţi dau trei zile ca să părăseşti ţara. Cere-i lui Peralta tot ce ai nevoie. Poţi pleca unde vrei. La Paris, de pildă. O să dau dispoziţii să ţi se dea o rentă mai mult decât decentă, cu toată discreţia. Nu o să fie nevoie să te prezinţi la ambasada noastră. Prietenii tăi n-or să fie miraţi văzându-te plecând, deoarece ştiu că aici eşti *terminat* ca revoluţionar... Nu! Aşteaptă! Nu face gesturi melodramatice! Nu încerc să te cumpăr; îţi propun doar o simplă alegere...” Schimbă tonul: „Nu-ţi ofer Parisul frumoaselor şi al Restaurantului Maxim’s, cum aş face cu orice mitocan parvenit de-al nostru. Îţi propun Parisul Sorbonei, al lui Bergson şi Paul Rivet, care după cât se pare ştie multe despre noi şi a publicat de curând un magnific studiu despre o mumie dăruită de mine acum mai mulţi ani Muzeului Trocadero. Restul, e treaba ta ce faci. La Saint-Étienne-du-Mont să-l saluţi din partea mea pe Racine; la Panteon, pe Voltaire şi pe Rousseau. Sau, dacă vrei, să-ţi faci Rugăciunea ta pe Acropole, în stil bolşevic; ai la dispoziţie, la Père Lachaise, Zidul Federaţiilor. Acolo găseşti de toate... N-ai decât să alegi.” (Şi repetă de câteva ori acel „n-ai decât să alegi”, cu o intonaţie ce devenea tot mai ambiguă.) „Eu n-am nimic de făcut la Paris”, spuse Studentul după o lungă pauză. „Faci cum vrei. Rămâi. Dar, începând de marţi – poimâine –, voi da ordin să fii omorât, fără milă, oriunde vei fi găsit.” „Moartea mea v-ar face o publicitate foarte proastă.” „Fiule, Legea Fugii este o minciună universal acceptată. La fel ca cea a sinuciderii evadatului, sau a celui ce se spânzură în celulă pentru că au uitat să-i ia şireturile de la pantofi. Şi asta se întâmplă în ţările cele mai civilizate, deşi au minunate Ligi ale Drepturilor Omului şi alte instituţii la fel de respectabile pentru salvgardarea Libertăţii şi Demnităţii Individului... Ah! Şi te previn că împreună cu tine vor cădea şi cei ce te vor fi adăpostit cu familiile şi neamurile lor. E clar?” „Pot să plec?” „Du-te dracului! Şi pregăteşte-ţi epitaful: *Aici se odihneşte cel ce a murit de tâmpit*.” Studentul se ridică. Primul Magistrat făcu un gest de despărţire, nevrând să rişte să-i întindă mâna, de teama unei sfidări: „Nici nu ştii cât regret. Un tânăr atât de valoros ca tine. Şi ce-i mai rău e că te invidiez; dacă aş avea vârsta ta, aş fi

alături de ai tăi. Dar tu nu ştii ce înseamnă să cârmuieşti o ţară ca asta. Nu ştii ce înseamnă să lucrezi cu un material uman care…" Imaginea Primului Magistrat dispăru într-o avalanşă de cristale sparte. Oglinda care o reflecta, etajerele, tablourile, căminul dispăruseră într-o grămadă de tencuială, stucărie spartă, lemn aurit, aşchii, hârtii, odată cu o bubuitură din cele care te fac să-ţi vâjâie urechile şi apoi pare că se prelungesc în piept şi pântece. Preşedintele, foarte palid, scuturându-şi pulberea de tencuială care-i albea redingota ca pe o bluză de brutar, privea catastrofa. Studentul căzuse pe jos. Acum se pipăia, ca să vadă dacă mâinile nu i se pătau de sânge. Faţa, mai ales, pentru că îl interesau foarte mult femeile. „Nu-i nimic… Suntem în viaţă", spuse Preşedintele. „Şi acum o să mai credeţi că sunt atât de idiot încât să-mi pun singur bombe?" zise celălalt, ridicându-se. „Acum te cred. Dar asta nu schimbă nimic. Ce am spus rămâne bun spus." Încăperea se umplea de lume: servitori, funcţionari, soldaţi din gardă, Intendenta Elmira, secretarele. „Ieşi pe aici", spuse Primul Magistrat, conducându-l pe Student printr-un salonaş alăturat, totul în roz, împodobit cu gravuri rafinat licenţioase, cu o sofa largă cu multe perne, de unde se cobora în stradă pe o îngustă scară în formă de melc despre care se vorbea mult în oraş: „Pe aici intră fetiţele?" „La vârsta mea mă descurc încă bine. Ai văzut." Şi punându-i o mână pe umăr: „Pentru tine trebuie să fiu un fel de Caligula… nu?" „Mai degrabă calul lui Caligula", răspunse celălalt abordând o incredibilă insolenţă, înainte de a coborî scările cu o iuţeală de veveriţă… Primul Magistrat era atât de stupefiat, încât atunci când apăru Doctorul Peralta nu reuşi decât să-i spună: „Deschide-i jos… şi să fie lăsat în libertate." „Au adus trusa de prim-ajutor, domnule." „Nu cred că e nevoie… N-am nimic… Nimic… Nimic…" Şi îşi pipăia tot corpul, de la piept până la genunchi, fără să simtă vreo durere sau că are mâinile umede de sânge.

Şaisprezece

... e mai mare cinstea şi siguranţa în rezistenţă decât în fugă.

DESCARTES

În martie al acelui an a fost nevoie să se prelungească Moratoriul, pentru că dacă nu s-ar fi prelungit printr-o hotărâre oficială, Moratoriul ar fi fost prelungit, lungit şi întins, dus până la limitele calendarului de către toţi aceia ce se obişnuiseră cu el. Învârtelile, reaua-credinţă, înşelăciunea, şmecheria aliată cu lipsa de solvabilitate se adăposteau la magicul, fermecătorul – şi oarecum sepulcralul – cuvânt *Moratoriu*. Nimeni nu plătea nimic. Chiriaşii de prin case îi primeau pe cei veniţi să încaseze chiria cu lovituri de pietre şi cu parul, dând drumul şi la câini pentru completarea tacâmului. Negustorii din Canare, vânzătorii ambulanţi orientali, negustori pe credit erau acuzaţi că sunt anarhişti de către gospodinele sigure că există un poliţist prin apropiere, când insistau prea mult să le prezinte o foarte veche datorie pentru nişte broderii sau lenjerie. Se cumpărau mărfuri în rate pentru a fi amanetate în aceeaşi zi, se lua dintr-un loc ca să se umple o gaură în altă parte, recurgându-se la cămătari, într-un perpetuu carusel de chitanţe, semnături, escrocherii pe muchie de cuţit de a fi date în vileag, trăindu-se din expediente şi din miracole, din tombole şi din carnete cu o asemenea circulaţie de cecuri fără acoperire, încât chiar şi cei ce se mai bucurau de faima de bogătaşi trebuiau să plătească totul peşin. Şi din aceste motive, oraşul nou descreştea – ăsta e cuvântul: *descreştea* – la fel de repede cum crescuse. Ceea ce era mare se micşora, se turtea, se aduna, reintrând parcă în cimentul fundaţiilor. Etalând o bruscă mizerie, ambiţioşii zgârie-nori din oraş – acum mai degrabă zgârie-ceţuri decât zgârie-nori – păreau mai împuţinaţi cu etajele de sus nelocuite, părăsite de companii falimentare – apartamente posomorâte, urâţite de pete de umezeală, de tristeţea geamurilor murdare şi singurătatea statuilor care în timp de săptămâni parcă se îmbolnăviseră de lepră. Coşcovite, neîngrijite, edificiile se integrau într-un soi de tablou urban cenuşiu care degrada, delabra, îmbătrânea tot ceea ce fusese modern într-o vreme

pentru a-l învălui în bătrâneţea a ceea ce era bătrân la începuturile veacului. Portalurile Bursei, adormită şi aproape pustie, ajunseseră o piaţă de păsări cântătoare, papagali şi broaşte ţestoase, cu tarabe de dulciuri şi porumb fiert, prăvălioare de cizmari cârpaci, tocilari, vânzători de cărţi de rugăciuni şi amulete şi vraci ce vindecau cu ierburi de pădure *(„Matale, pentru zahăr în sânge*, *fiertură de busuioc*; *matale*, *pentru astm*, *ţigări de floare de ciumăfaie*; *dumitale*, *pentru umoarea care-ţi curge din membru*, *lapte de cocos cu gin olandez; matale*, *cumătră*, *pentru luna de întârziere*, *ceai de nalbă cu două frunze de mastic colea*, *şi să mă ierţi că-ţi arăt cu mâna*, *în guşa păsăricii…”* „Neguţătorii din templu”, suspina biblic Primul Magistrat. „În ciuda Tratatului de la Versailles, Europa merge prost”, spunea Doctorul Peralta, în chip de consolare, visând la alt război, lung. Bun, plin de savoare, mai apropiat, poate, decât se credea. „Wilson cu cele Paisprezece Puncte[242] ale lui a tras toată lumea pe sfoară.” Mii de anunţuri de solduri şi lichidări cântau Recviemul magazinelor. Abandonate de cei ce le contractaseră, nişte clădiri cărora de-abia le dăduseră dinţii de lapte – pereţi începuţi, ce nu atingeau statura unui om – erau peste tot ruine, asemeni unor avortoni, prezenţe a ceea ce nu a ajuns încă să fie, revenire la începuturi –, saloane fără tavan, scări neterminate, coloane involuntar pompeiene – în timp ce vastul plan de urbanizare, sistematizare şi parcelare din împrejurimi era cucerit de buruienile coborând dinspre munte. Buruieni ce se întorceau în Capitală cu escorta lor de campanule şi panaşe de sărbătoare; şi în urma Buruienilor, Tufişurile, şi în urma Tufişurilor, Trunchiurile, Ferigile Arborescente, creaturile vegetale ale Deplasării Rapide şi Creşterii Rapide, adumbrind pietrele mărunte unde se întorceau acum Viperele Exilate pentru a-şi depune ouăle la răcoare. În vremea aceasta, colinele ce înconjurau oraşul se umpluseră de cocioabe de tinichea, carton gudronat, scânduri de ambalaje, ziare lipite cu pap şi clei, totul sprijinit în pari şi furci, pe povârnişul dealului, în imposibil echilibru rupt cu năruiri de încăperi şi prăbuşiri de familii întregi în râpă, de grăbitele ploi de

[242] *Thomas Woodrow Wilson* (1856–1924). Preşedinte al S.U.A., a prezentat în Congres documentul conţinând cele „14 puncte” menite, în opinia sa, să asigure pacea mondială, ce au servit iniţial ca bază a negocierilor Tratatului de la Versailles.

primăvară. Aglomerările acelea erau *Bidonville*-uri, *Villamiseria*, *Favele*, de pe înălţimile cărora puteai contempla, în fiecare noapte, asemeni unui spectator aşezat la galerie, panorama oraşului iluminat – casele cu argintărie şi cristale, cu valoroase colecţii filatelice şi pivniţe cu sticle etichetate şi datate, unde mai exista câte cineva ce se gândea să organizeze tombole pentru Conservarea Bisericilor Coloniale sau să pregătească alegerea unei Regine a Frumuseţii pentru a ne reprezenta (creolă, dar nu prea „tuciurie”, totuşi) la Concursul Internaţional de la Coral Gable, de unde ne venea valsul *On Miami Shore*, cântat peste tot... În anul acela, fabricile de zahăr îşi suspendaseră producţia mai devreme ca de obicei. Lăsaţi în voia lor, arborii de cauciuc îşi cicatrizau rănile în desişurile junglelor sudice. Se produseseră noi greve în Nord, răzvrătiri la fabricile de cherestea din Ciudad Urrutia, ciocniri sângeroase între mineri şi armată în Noua Córdobă. Diverse cete înarmate, conduse de căpetenii cu nume necunoscute până ieri, băntuiau prin munţii din Sud, dând foc la conace, prădând depozite, asaltând cazărmi – stăpâne, pentru două-trei zile, pe aşezări unde-i puneau să danseze pe primar, pe negustori şi pe celelalte notabilităţi, trăgând cu armele în pământ pentru ca dansul să fie mai însufleţit. Autorităţile dintr-o serie de provincii nu mai puteau face nimic împotriva oamenilor răsculaţi, care – lucru observat de mai multe ori în istoria ţării – se deşteptau dintr-o blândeţe, o amorţeală, o resemnare de treizeci de ani pentru a trece brusc, când te aşteptai mai puţin, la o violenţă pe care sociologii de aici o considerau străină de bunătatea înnăscută, caracteristică temperamentului naţional. Ţărani bolnavi de friguri şi schistosomiază, încălţaţi în opinci, cu ochii adânciţi în orbite de boală, se avântau acum – călare pe mârţoage muşcate de ţânţari şi gândaci, cu rosături şi răni mizere, supurânde – contra strălucitorilor, impresionanţilor armăsari de Kentucky ai Gărzii Rurale. Erau lupte între flintă şi Mauser, între cuţite şi strămurariţe ţărăneşti şi ascuţitele baionete reglementare. În aşezările mai mari, ţigla, cărămida, piatra şi uneori dinamita luptau contra plumbilor... Toate acestea îl izolau pe Primul Magistrat într-o insulă, o insulă cu turnuri de pază, donjonuri, multe gratii şi un simetric decor de palmieri, care era Palatul Prezidenţial – unde soseau atâtea veşti contradictorii, ce se băteau cap în cap, false sau adevărate, optimiste sau zugrăvite

în negru, încât era imposibil să faci o socoteală clară, generală, în ordine cronologică a ceea ce se întâmpla realmente. Cine voia să minimalizeze o înfrângere suferită micşora importanţa întâmplării, vorbind de ciocniri cu tâlhari şi bandiţi, când, de fapt, avusese loc o înfruntare cu o adevărată armată populară; cel ce voia să-şi justifice importanţa mărea debitul forţelor adverse; cine voia să-şi ascundă carenţele de informaţii ocolea realitatea. „Mă faceţi să mă gândesc, spunea Primul Magistrat, furios, la generalii europeni, care, când pierd o bătălie, vorbesc de *retrageri strategice* şi *schimbări de poziţie*, manieră elegantă de a admite că au încasat o chelfăneală pe cinste.” Şi cădeau guvernatori, cădeau comandanţi de garnizoane, cădeau înalte personalităţi în uniformă sau cu pălării panama, într-un continuu balet şi carusel de destituiri, repuneri în funcţie, înlocuiri, posturi pierdute şi recâştigate, misiuni ingrate, încredinţate celor ce voiau să rămână acasă, recuzări cerute telegrafic, scoaterea la lumină a unor vechi colaboratori căzuţi în dizgraţie, discursuri patriotice, îndemnuri la armonie naţională. Şi insula Palatului se făcea, de la o zi la alta, tot mai insulă, cu o continuă aglomerare a slujitorilor Guvernului, care, între zidurile de solidă piatră colonială, se simţeau parcă păziţi, apăraţi de forţele potrivnice, ce asemenea unui val purtat de îndepărtate uragane, cu traiectorii deocamdată imprevizibile, lovea turnurile de pază, meterezele şi parapetele, unde strălucea tot timpul albastrul metalic al armelor de foc. Pe terasele clădirii – prevederea e mama înţelepciunii – se aduseseră saci cu nisip. În aer plutea un miros de atentate. O uşă trântită brusc de vânt, demarajul brutal al unei motociclete, un trăsnet căzut din senin, fără să anunţe ploaie – cum se întâmpla atât de des în aceste luni – provocau asemenea spaime, încât refrenul „nu fiţi tâmpiţi” al Intendentei Elmira răsuna în imensitatea galeriilor păzite cu străşnicie, asemeni unui reiterat laitmotiv dintr-o operă wagneriană. „Strângeţi şurubul, Domnule Preşedinte. Trebuie să strângem mai tare”, spunea Peralta când o întâmplare neplăcută venea să adumbrească scurgerea unei noi zile. Mai grav, însă, era că acum nu se mai putea *strânge şurubul* acolo unde era poate mai necesar aşa ceva, pentru că alături de insula Palatului o altă insulă – foarte apropiată şi totuşi intangibilă – se născuse în oraş; o insulă galbenă, prea încărcată cu stucaturi şi sculpturi – un stil plateresc trecut prin California

–, ce creştea de la o zi la alta aproape faţă în faţă cu locul unde se întindea răcoroasa penumbră a Hotelului Cleveland, a magazinelor Grocery, mirosind a sirop de arţar, a adormitei Clearing House, a barului Sloppy-Joe's şi a mai multor prăvălii de *suveniruri* şi ciudăţenii care în lipsa unor obiecte de artizanat tipice – foarte muzical, poporul nostru avea un simţ plastic puţin dezvoltat – vindeau ponchouri de Oaxaca, maracase havaneze, capete mumificate în stil jívaro[243], purici îmbrăcaţi – nunţi şi înmormântări – în jumătăţi de coajă de nucă, cheutori ţărăneşti şi alte lucruri ce nu se produseseră niciodată în ţară, alături de piese arheologice de provenienţă îndoielnică. Şi această insulă era American Club, unde – şi asta se ştia de la informatori de încredere – între partide de pocher, întruniri ale Fiicelor Revoluţiei, şedinţe ale masonilor cu fes turcesc, aniversarea unor date ca: *Independence Day, Thanks*gi*ving,* 4 Iulie şi *Halloween,* steguleţe înstelate şi copii cu măşti din dovleac – era analizată cu severitate criza din ţară, dezordinea, bancruta, ajungându-se la uluitoarea, la incredibila concluzie că în aceste momente, în lipsă de altceva mai bun, Omul-Providenţial – făclia arzândă, am spune – ar putea fi Luis Leoncio Martínez, învinsul de la Noua Córdobă, bine văzut „dintr-odată", cu totul uimitor, de Departamentul de Stat nord-american. „Deşi lucrurile au fost ţinute în mare taină, Ariel ştie, că a fost câteva zile la Washington", remarca Peralta. „Ceea ce demonstrează încă o dată că în politică nu există duşmani morţi." Primul Magistrat cugeta cu voce tare: „Ăştia*, ăştia*, ale căror interese le-am apărat ca nimeni altul, *ăştia*, care au obţinut de la mine tot ce au vrut, îmi pun în spate acum toate relele din ţară. Şi nu vor să admită că această criză nu este numai a noastră, ci este generală, universală. N-au decât să se uite la Europa, unde n-au făcut altceva decât un imens căcat, întorcând harta cu dosul în sus, distrugând monede naţionale şi creând naţionalităţi artificiale; un haos, ţi-o spun eu, *un haos*. Şi acum au pretenţia să facă ordine aici cu un profesor universitar cretin." „Îşi închipuie că printr-o schimbare – eternul Mit al Schimbării – o să se îndrepte ceea ce merge prost... Îşi închipuie poate că ne ramolim, că am ajuns niţel *vieux-jeu*[244]" , gemea Peralta, în timp ce Demnitarul revenea la o idee fixă, ce-i frământa sufletul de

[243] Trib războinic din regiunea Amazonului.

[244] De modă veche (fr.).

câteva zile: „Am fost un imbecil că nu l-am împuşcat pe Student, aici. Când l-am avut în faţă, aşa cum te am pe tine acum. Şi cu Browningul pe masă. Un simplu gest. Iar pentru public: *A vrut să mă ucidă şi m-am apărat.* Un glonţ tras de Intendenta Elmira în umărul stâng al redingotei agăţate pe un umeraş, pe care o puteam îmbrăca după aceea. Şi o fotografie reuşită a celuilalt, căzut pe covor, victimă nefericită a legitimului meu instinct de conservare. Totul evident. Totul dovedit. Iar primele aplauze ar fi răsunat la American Club." „Nu s-ar fi rezolvat nimic cu asta." „Dar Studentul continuă să existe; n-a plecat. Poliţia noastră, ca întotdeauna, e incapabilă să-l înhaţe. Şi continuă să-şi publice gazetuţa pe hârtie de Biblie." „Ziar citit, mai ales, de membrii American Club-ului. Pentru că publicul căruia îi este destinat de-abia de ştie să-l citească. Ideile lui sunt prea complicate pentru oamenii noştri cu opinci sau salopete." „Poate că n-or înţelege prea bine ideile tipului, dar au încredere în el." „Eh! În mod abstract. *E Cineva-care-vine-să-îndrepte-ceva.* Din nou Mitul Schimbării! Dar n-are trup, îi lipseşte chipul, nu e palpabil. Pentru ţăranii noştri, e mai concret Sfântul Expedito ăla, neştiut de niciun calendar bisericesc, la care se închină când vor ceva imediat, rugându-se în faţa unei gravuri tipărite – la Paris, cu siguranţă – unde apare Făcătorul de Minuni necunoscut de Biserică cu o spadă în mână şi cu inscripţia: *Hodie-azi*, dar oamenii zic Jode[245], gravată în oţel." „Şi tu crezi că Leoncio se bucură de mai multă popularitate decât Studentul?" „Deloc. Dar tocmai pentru că americanii se tem de Student – şi, în primul rând, de ideile pe care le reprezintă – îl sprijină pe omul nostru din Noua Córdobă. Individul nu-i interesează. Dar el personifică un tip de *Democraţie* pe care ei o invocă de fiecare dată când vor să schimbe ceva în America Latină." „Chestie de vocabular." „Fiecare cu ale lui: ei vorbesc de *Apărarea Democraţiei*, noi, de *Apărarea Ordinii Stabilite*..." Primul Magistrat cugeta din nou cu glas tare: „Poate că am putea umbla la coarda onoarei naţionale: inadmisibilul amestec al yankeilor în treburile interne ale ţării... Poporul nostru îi urăşte pe americani." „Poporul nostru, da; dar burghezia noastră s-a înţeles întotdeauna cu ei. Pentru oamenii cu bani de la noi Americanul este sinonim cu Ordinea, Tehnica, Progresul. Copiii de familie bună care nu

[245] Joc de cuvinte intraductibil – *joder* înseamnă în spaniolă a face amor, a călări pe cineva, a batjocori, a pisălogi, a freca.

studiază la Colegiile iezuite din Belén sunt la Cornell, Troy, sau la West-Point. Suntem invadaţi – şi dumneata o ştii foarte bine – de Metodişti, Baptişti, Martorii lui Iehova şi de *Christian Science.* Bibliile nord-americane fac parte din mobilierul familiilor noastre bogate, la fel ca portretul lui Mary Pickford, în ramă de argint, cu bine-cunoscuta dedicaţie ştampilată *Sincerely yours*[246]" „Ne pierdem tot specificul; ne-am îndepărtat prea mult de Mama Spanie." „Nu câştigăm nimic plângându-ne. Dumitale nu-ţi lipseşte snaga şi ai trecut prin chestii mai grele. Erau mai periculoşi generalii Ataúlfo Galván şi Walter Hoffmann, cu care era şi o parte din armată. Cel puţin n-avem o lovitură de stat militară în perspectivă." „Asta e adevărat. Armata e de partea mea. Fără îndoială." „Şi asta o ştiu şi yankeii, Domnule Preşedinte, asta o ştiu şi yankeii..." În timpul acesta, începu să se audă o muzică lentă, suavă, dar interpretată cu simţire de viori, din spatele *flamboyán*-ilor[247] din Parcul Central. „Iar au început ăştia!", strigă Primul Magistrat; „Elmirita zice că vine cârna... Închide fereastra, Peralta..." Şi secretarul închise fereastra, pus la curent, cu promptitudine, cu Afacerile Morţii, singurele afaceri înfloritoare, mergând ca pe roate, în aceste vremuri de criză, datorită unor oameni abili, buni cunoscători ai unei clientele mereu sigure, frământate de ancestrale nelinişti escatologice în faţa ideii Somnului Veşnic. În întreaga ţară, printr-un proces de sincretism al tradiţiilor, în care specificul din Extremadura – primul nostru Conchistador era originar din Cáceres, la fel ca Pizarro – se amestecase cu cel indian, riturile mortuare erau complexe, pompoase şi prelungite. Când murea cineva într-un sat, vecinii îi umpleau casa, transformând priveghiul într-o acţiune colectivă de mare rezonanţă, cu oameni adunaţi la porţi, în curte şi pe trotuare, fundal dramatic de plânsete şi bocete, de suspine şi femei leşinate, fără să lipsească de-a lungul întregii nopţi cafeaua neagră, ceştile cu ciocolată, vinurile proaste şi rachiurile tari, într-o mare dramă de îmbrăţişări emoţionate, rugăciuni şi bocete în jurul sicriului – şi impresionante împăcări între familii până ieri duşmane, ce se reîntâlneau, după ani în care nu se mai văzuseră, într-o împrejurare atât de solemnă. Urma apoi doliul, doliul de şase săptămâni, doliul de şase luni, doliul pe viaţă, care, când era

[246] A dumneavoastră, cu sinceritate (engl.).

[247] Arbore exotic ornamental, din familia leguminoaselor.

vorba de o văduvă arătoasă, se respecta până la noua căsătorie. Şi toate acestea, deşi transformate în privinţa scenografiei, se păstrau în importanta capitală de azi. Morţii nu mai erau ţinuţi şi privegheaţi în casă, ci în stabilimente funerare, tot mai numeroase – la o populaţie în creştere, un număr mai mare de decedaţi – ce se întreceau în a oferi inovaţii şi un lux tot mai mare clienţilor lor. Şi, încetul cu încetul, aceste pompe funebre se înmulţiseră în centrul oraşului, strângând un cerc sumbru în jurul Palatului Prezidenţial – cu sicrie într-un continuu du-te-vino, cortegii de flori, îngeri şi cruci, cai cu valtrapuri negre, dricuri cu pereţi de sticlă şi transporturi nocturne de trupuri ţepene, învelite în giulgiuri verzi... Dar cea mai extraordinară dintre toate aceste instituţii tocmai se inaugurase foarte aproape, lângă Ministerul Administraţiei Publice, cu o boiangerie anexă, imitaţie a firmei Deuil en vingt-quatre heures[248] de la Paris, la colţul străzii Tronchet, în spatele Madeleinei. Remarcabil pentru La Eternidad era că familiile puteau alege un stil de mobilier, decoraţiuni şi atmosferă pentru a primi condoleanţele lângă sicriu. Se aflau acolo Sala Colonială, Sala Empire, Sala Renaşterea Spaniolă, Sala Ludovic al XV-lea, Sala Escorial, Sala Gotică, Sala Bizantină, Sala Egipteană, Sala Rustică, Sala Masonică, Sala Spiritistă, Sala Crucea de Trandafir, cu fotolii, embleme, ornamente, simboluri adecvate caracterului capelei mortuare. Şi dacă aceasta era dorinţa clienţilor, ca mare invenţie adusă din Statele Unite, priveghiul era acompaniat de o muzică nobilă şi senină, fără contraste de intensitate şi ritm – deşi niciodată total funebră – executată de cuartete sau mici formaţii de corzi cu armoniu, în miresme de tămâie, în spatele unor spaliere cu imortele sau al unui gard viu de coroane puse pe suporturi, formaţii al căror repertoriu cuprindea în principal *Meditaţia* din *Thaïs*, *Lebăda* de Saint-Saëns, *Elegia* de Massenet, *Ave Maria* de Schubert şi cea de Gounod, cântate şi recântate, fără pauză, de la sosirea sicriului până la plecarea spre cimitir. Când aceste melodii se strecurau în Palat la ceasurile dimineţii, Primul Magistrat, exasperat să asculte mereu acelaşi şi acelaşi lucru, repetat de sute de ori – mai tare când nu circulau maşini prin Parcul Central – poruncea să se închidă toate ferestrele, cu toate că era urmărit de temele ce continuau să-i răsune în cap. Şi nu reuşea să adoarmă din nou decât recurgând la romul

[248] Doliu în 24 de ore (fr.).

Santa Inés din servieta Hermes, pusă mereu pe noptieră la căpătâiul hamacului... Şi tocmai pentru că *asta* se întâmpla de săptămâni şi săptămâni, într-o dimineaţă se trezi asurzit, dar asurzit de tăcere – de o neobişnuită tăcere. Ferestrele fuseseră deschise în zori de Intendenta Elmira, dar adierea de vânt intra în cameră, uşoară, mirosind încă a verdele dimineţii, fără să aducă cu ea *Elegia, Lebăda, Meditaţia,* nici cele două *Ave Marii.* „Se întâmplă ceva ciudat", îşi spuse. Şi ceva ciudat, foarte ciudat se întâmpla într-adevăr; ceva nemaivăzut, ceva nemaipomenit – nici chiar de cei mai bătrâni, cu amintiri din trecut. Capitala îşi începea ziua – ziua aceea – în tăcere, o tăcere care nu era doar de înmormântare, ci o tăcere din alte vremuri, tăcerea unor zori îndepărtaţi, tăcerea din timpurile când caprele păşteau pe străzile principale ale oraşului; tăcere întreruptă doar de vreun îndepărtat răget de măgar, de tusea vreunui bolnav de tuse măgărească sau de plânsul unui copil. Nu treceau autobuze. Nu sunau clopotele tramvaielor. Nu se auzeau maşinile lăptarilor. Şi ceea ce era şi mai ciudat, brutăriile şi cafenelele, care deschideau devreme, erau închise, iar prăvăliile rămăseseră cu obloanele de metal trase. O lipsă totală de strigăte ale vânzătorilor ambulanţi – nici gogoşi calde, nici tamarin pentru ficat, nici stridii proaspete de Chichiriviche, nici tamal bine plămădit, nici goarna vânzătorului de frigănele... – anunţa evenimente de o extremă gravitate, cu acea sfială a lucrurilor, acea aşteptare temătoare, latentă, nedefinită, ce se observă de obicei – deşi e un avertisment niciodată înţeles – în ajunul marilor cutremure de pământ sau a erupţiilor vulcanice. (Copacii din regiunea Paricutín *fură cuprinşi de teamă,* se posomorâră în spaima lor silenţioasă, cu multe săptămâni înainte de înaintarea lentă, inexorabilă, a unei lave care le clocotea deja surd sub rădăcini...) „Dar... ce se întâmplă? Ce e?", întrebă Primul Magistrat, văzându-l intrând în încăpere pe Doctorul Peralta, urmat de Miniştri şi Militari, care, violându-i pe neaşteptate intimitatea, călcau în picioare protocolul: „Grevă Generală, Domnule Preşedinte!" „Grevă Generală? Grevă Generală?", întreba (se întreba) prostit parcă, fără să-i înţeleagă pe ceilalţi, fără să se înţeleagă pe el însuşi. „Grevă generală. Sau, dacă preferaţi, grevă generalizată. Totul e închis. Nimeni nu s-a dus la lucru." „Şi funcţionarii publici?" „Nu circulă autobuzele, tramvaiele şi nici trenurile..." „Şi nu-i niciun suflet

pe stradă", zise Intendenta Elmira, făcându-şi loc printre costumele de alpaca şi uniformele militare. Primul Magistrat ieşi pe balcon. Câinii Palatului, plimbaţi de un caporal din gardă, urinau în jurul fântânii din Parc. Dar câinii nu au suflet. Nu erau *suflete*. Şi Pompele Funebre fără muzică… Se întoarse spre cei prezenţi cu expresia lui cea mai cruntă: „Grevă generală? Şi dumneavoastră nu ştiaţi nimic?" Ceilalţi începură să vorbească de-a valma, într-un talmeş-balmeş de explicaţii, clarificări, dezvinovăţiri – „amintiţi-vă că eu v-am spus", „amintiţi-vă că eu v-am avertizat", „amintiţi-vă că la ultimul consiliu, eu…" – ce nu reuşeau să se închege în argumente convingătoare. Până acum, numai în provincie – în Noua Córdobă, în porturi… – se văzuseră greve adevărate; aici apelurile la încetarea lucrului nu avuseseră niciodată consecinţe grave; e adevărat că, în penultimele zile, se distribuiseră manifeste, foi volante clandestine; pe lângă asta, grevele muncitorilor necalificaţi, ale hamalilor, camionagiilor etc. Erau lucruri predicate de Student şi cu toţii ştiam că niciodată comercianţii, vânzătorii, lumea din clasa de mijloc nu dăduseră nici cea mai mică atenţie apelurilor şi lozincilor Studentului; oamenii chibzuiţi şi muncitori nu se recunoşteau în acel *Proletar din toate ţările*, pentru că nu se simţeau deloc *proletari*; şi eu nu eram în capitală, eu a trebuit să-mi duc familia la Bellamar, şi nu-mi puteam închipui, cu toate că mi-a povestit fiică-mea… (*ne doare în cot de ce ţi-a povestit fiică-ta…*); şi apoi, niciodată, dar niciodată, niciodată în istoria Continentului nu se mai văzuse o grevă a oamenilor cu cămaşă scrobită şi cravată; un asemenea tărăboi făceau doar tâlharii, şi doar nu era să dăm crezare tuturor zvonurilor; fiică-mea mi-a povestit despre călugăriţele din Tarbes (*nu ne mai freca la cap cu fiică-ta…*); eu am spus întotdeauna că acea Campanie de Zvonuri, falsele epidemii, calul de lemn în rezervorul de apă, ameninţările cu moartea, capetele de mort trimise prin poştă, în sfârşit, eu întotdeauna am spus că… „Şi fiindcă tot vorbim de morţi – spuse Peralta, spărgând larma glasurilor încălecate unele peste altele – … cel mai neaşteptat, cel mai insolit lucru e ceea ce îmi povesteşte Intendenta Elmira: tot personalul de la Pompele Funebre s-a alăturat mişcării. Şi nu numai muzicanţii ăia, de la La Eternidad, ci şi cioclii, dricarii şi şoferii de la Pompele Funebre, groparii, săpătorii, îngrijitorii… Familiile trebuie să-i privegheze în casă pe cei care au murit azi-noapte,

pentru că nu vine nimeni să-i ridice” „Cel puţin, cei care au murit azi-noapte nu s-au alăturat grevei”, spuse Primul Magistrat dintr-odată domolit… „Şi tocmai de-aia, ca să nu se plictisească pe Lumea Cealaltă, o să le trimitem câţiva să le ţină companie. Merită o recompensă.” Urmă o tăcere plină de aşteptare: „Să vorbim scurt şi eficient… Elmira să aducă nişte cafele.”

Să fi fost zece dimineaţa când pe străzi apărură automobile de mare viteză, maşinile de legătură ale unităţilor de pompieri, motocicletele cu ataş, purtând poliţişti care urlau în portavoce de piele şi megafoane de aluminiu din cele folosite la competiţiile sportive, înştiinţându-i pe negustorii care aveau urechi de auzit că cei ce nu vor deschide prăvăliile în două ore, cu sau fără vânzători, vor rămâne fără autorizaţie şi vor fi amendaţi şi închişi; cei de origine străină – deşi având cetăţenie de multă vreme – vor fi expulzaţi din ţară. Anunţurile ameninţătoare se repetară o dată şi încă o dată, până când la catedrală bătu de douăsprezece. „Cel puţin clopotarul nu e în grevă”, observă Preşedintele, „Au instalat un mecanism electric”, explică Peralta, căindu-se imediat că a spus ceva ce putea fi interpretat ca o glumă, „Să aşteptăm.” Acum, Intendenta aducea sticle de coniac şi gin olandez în flacoane de lut, havane Romeo şi Julieta şi ţigarete de foi Henry Clay… Primul Magistrat îşi scotea ceasul la mai puţin de o jumătate de oră ca să vadă dacă trecuse un ceas. Unu. Două, De la La Eternidad ieşi un sicriu, purtat pe umeri de oameni îndoliaţi – din familie, cu siguranţă – care, pe jos, se îndreptară spre cimitir. Şi la trei domnea aceeaşi tăcere în toată capitala. Doar câţiva negustori chinezi îşi deschiseră prăvăliile de evantaie, paravane şi obiecte de fildeş, de teamă să nu fie retrimişi într-o Chină stăpânită acum de Kuo-Ming-Tang şi de Seniorii Războiului… Rupând brusc lunga aşteptare, Preşedintele se adresă, hotărât şi tăios, Comandantului Armatei: „Mitraliaţi magazinele închise.” Mâna la cozoroc şi pocnitură de cizme… Şi cincisprezece minute după aceea, răsunară primele răpăieli trase în obloane metalice, tablă ondulată, firme şi vitrine, Niciodată nu se purtase un război atât de uşor. Niciodată nu se amuzaseră atât de mult cei de la infanterie ca pe acest teren de tir itinerant, unde, fără să ocheşti şi trăgând pe bandă rulantă, nimereai oricum într-o ţintă – magnifică bătălie, fără riscul unui răspuns cu plumbi. Şi era un

masacru de oameni de ceară – mirese de ceară cu cunună de lămâiţă de ceară; domni îmbrăcaţi în frac, cu perucă pusă pe cranii de ceară; amazoane, jucători de golf şi de tenis, dintr-o ceară foarte albă; o fată în casă, de ceară mai puţin albă, îmbrăcată după moda franţuzească; valetul, semănând cu Sylvestre al nostru de la Paris, dintr-o ceară mai închisă la culoare decât cea a servitoarei; un ministrant, un ţârcovnic, un jocheu, pentru figuraţie, toţi în nuanţe de ceară adecvate meseriei... – fără să uităm Fecioarele şi Sfinţii, care, aduşi din cartierul Saint Sulpice, erau vânduţi cu mantii de ghips colorat, aureole şi celelalte atribute în prăvăliile cu obiecte de cult. În afară de mitralierele 30/30, mai trăgeau Mauserele trupei şi chiar câte o veche puşcă Lebel, scoasă din ungherele Arsenalului. Şi în această mare Bătălie-contra-lucrurilor se prăpădeau cristalurile, zburau serviciile comandate drept cadou de nuntă, explodau flacoanele cu parfum, vasele, porţelanurile, tot ce era Saxa ori Murano, oalele de pământ, sticluţele şi sticlele, ba chiar şi vinurile spumoase, care, ţâşnind cu energie eliberată, spărgeau sticlele vecine. Câteva ore dură asaltul prăvăliilor de jucării, tirul asupra biberoanelor, împuşcarea lui Buster Brown şi Mutt and Jeff, aruncarea pe fereastră a păpuşilor, masacrul cucilor elveţieni, Profanarea Stridiei, a doua decapitare a unui Sfânt Dionisie, ce, purtându-şi capul în mână, îl văzu rostogolindu-se pe jos, atins în mijlocul obrazului, de un glonţ de calibru mare... Dar în ciuda atâtor străduinţe şi elanuri, deasupra oraşului căzu o noapte fără iluminat public, fără felinare în parcuri, fără reclame luminoase, fără lămpi cu gaz aprinse – mai rămăseseră câteva lămpi cu gaz în cartierele sărace, de pe timpul fanaragiilor –, şi nici măcar cu lună, fiindcă era în descreştere şi cerul era înnourat. Şi noaptea aceea fu lungă, o interminabilă, o sinistră noapte, întinsă peste un oraş inert, tăcut, părăsit parcă, abandonat în puterea unei mitraliere – ici şi colo mai răsunau rafale izolate – ce-i era străină. Se constată, în aceste ceasuri de aşteptare, de nu-se-ştie-ce-va-aduce-ziua-de-mâine, că anumite tăceri, tăceri anterioare ivirii oricărui glas, oricăror vorbe, pot fi mai tulburătoare decât strigătele unui profet, decât delirul prevestitor al unui inspirat... [şi totuşi, în multe case, case mute, cu perdelele trase, cu obloanele închise, case de miniştri, de generali, case de Oameni ai Puterii, în beciuri, în poduri, în încăperi dosnice, la lumina

lanternelor, a vechilor opaiţe, a lumânărilor ţinute sus, se ascundeau lucruri, se scoteau bijuterii din cufere, se încuiau sertare, se curăţau de praf geamantane, se coseau bancnote – dolari, mai ales – în căptuşeli, revere, poale de costume, pardesie şi pelerine, ca măsură de prevedere în cazul unei fugi necesare... Mâine, copiii or să fie trimişi la plajă la Atlantic (*erau anemici*; *prescripţie medicală*); multe familii se vor răspândi prin provincie (*bunicuţa bolnavă; bunicul împlineşte nouăzeci şi şapte de ani*), revenind la casele părinteşti, la casele de origine (*soră-mea a avut o naştere dificilă; cealaltă stă prost cu nervii*), în aşteptarea a ceea ce s-ar putea întâmpla. În timpul acesta, în bucătării, fără altă lumină decât cea de la ţigări, care, la fiecare fum, desena un chip, bărbaţii, cu atât mai fumători cu cât erau mai compromişi, adunaţi în jurul sticlelor de rom sau de whisky, căutate pe pipăite, ca să umple pahare găsite pe pipăite, discutau situaţia. O panică surdă, contagioasă, crescândă, rumegată în mii de feluri, umplea întunericul, născând sudori de spaimă pe tâmple şi pe cefe...] Ursele şi constelaţiile se pierdură într-un revărsat de zori cenuşiu şi capitala rămânea tăcută. Toată ţara rămânea tăcută. Mitralierele fuseseră inutile. Soarele pătrundea lent pe străzi, scotea mici scânteieri din geamurile sparte ce zăceau pe trotuare şi culmea, acum, Şeful Poliţiei constata că oamenii lui sunt îngroziţi. Nu s-ar fi arătat atât de speriaţi şi atât de posomorâţi după o ciocnire de stradă, un asalt contra unor baricade, o încăierare între pifani şi cavalerişti, un atac, umăr la umăr, împotriva unei mulţimi înarmate cu ciomege, răngi, ţevi de fier şi chiar vreo armă de foc – pistoale vechi, în general, puşti de vânătoare, flinte din alte vremuri; erau îngroziţi în faţa tăcerii, a singurătăţii în care se aflau, a pustietăţii străzilor ce se terminau în coasta munţilor înconjurători, fără să vezi pe vreuna, până unde ajungea privirea, un trecător oarecare. S-ar fi temut mai puţin de atacul unor oameni înfuriaţi decât de o singură împuşcătură izolată; împuşcătura aceea singură, unică, bine gândită, după ce-ţi potriviseşi bine imaginea în mijlocul cătării, ce putea veni de pe un acoperiş, o terasă, lăsând un om întins pe asfalt, cu tâmpla sau fruntea atât de clar, atât de sigur găurite, de parcă s-ar fi înfipt în ea o sulă de curelar. Trupele se aflau în alarmă; infanteriştii îşi făcuseră bivuac în curţile cazărmilor, santinelele fumau în gherete. Şi nimic. Tăcerea. O tăcere spartă uneori –

foarte rar – de pârâitul unei motociclete accelerate de frica celui care, călare pe ea – toate erau marca Indian –, ducea vreun neplăcut, laconic şi confidenţial mesaj la Palat. Acolo, unii doborâţi în fotolii şi pe divane, ţinându-se treji cu tutun şi cafea cei care aveau măruntaiele prea răvăşite de băutură, cu feţe de ceară, gulere murdare, fără tunici, cu bretelele la vedere, se aflau înalţii Şefi şi Demnitari ai Naţiunii. Dârz, nemişcat, demn şi încruntat în mijlocul descurajării celorlalţi, Primul Magistrat aştepta. O aştepta pe Intendenta Elmira, care, cu faţa acoperită cu un voal de dantelă, plecase după ştiri proaspete, să bată străzile, să tragă cu urechea pe la uşi, să-şi arunce privirea pe o fereastră crăpată, să-i dezlege limba vreunui improbabil trecător – o cumătră beţivancă, un hoţ de buzunare, tremurând împins din spate de nevoia de alcool – găsit pe drum. Acum însă se întorcea, după mult umblet, fără să fi cules nimic interesant. Sau, mai bine zis, da: un singur lucru. Pe toate zidurile, pe toţi pereţii şi gardurile din oraş, mii de mâini misterioase scriseseră cu cretă de culoare deschisă – albă, bleu, roz – o singură propoziţie, mereu aceeaşi: „*Cară-te! Cară-te!*”... Demnitarul, după o scurtă pauză, agită un clopoţel, ca la sesiunile parlamentare. Ceilalţi se ridicară de pe unde zăceau, încercând, cu mâini duse la cravată, închizându-şi nasturii sau trecându-şi degetele prin păr, să-şi redobândească o înfăţişare cât de cât decentă. „Prohabul, iertaţi-mă”, îi spuse Elmira Ministrului Comunicaţiilor, atrăgându-i atenţia că îl avea deschis. „Domnilor!”, spuse Primul Magistrat... şi fu un discurs bun, dramatic, deşi fără tuşe de emoţie sau elocinţă; simple marginalii la cele povestite de Intendentă. Dacă renunţarea lui era considerată de compatrioţi necesară, dacă şi colaboratorii săi cei mai credincioşi (şi îi ruga să răspundă fără ocolişuri, cu francheţe, cu seninătate) erau de aceeaşi părere, era hotărât să predea puterea, imediat, celui ce se considera mai indicat să-şi asume această misiune. „Aştept răspunsul vostru, Domnilor.” Dar domnii nu răspundeau. Şi după câteva minute de stupoare, de agonică analiză a realităţii, urmă Frica, Marea Frică – Frica Paralizantă, ce nu poate fi stăpânită –, Frica din poveştile populare. Dintr-odată, se gândiră toţi, privindu-se unii pe alţii, că permanenţa, prezenţa, tăria şi, mai ales, Deplina Acceptare a Responsabilităţilor, Deplina Acceptare a Culpelor, din partea celui care acum aştepta sunetul unui glas cu nerăbdare, era

unicul lucru care-i putea salva de ceea ce le înconjura deja casele. Dacă se dezlănţuia mânia populară, dacă masele ieşeau în stradă, vor căuta un buboi de spart, un obiect asupra căruia să lovească, un ţap ispăşitor, Capul Principal, pentru a-l înfige în vârful unui par, în timp ce ei, poate, luând-o la fugă pe căi diferite, ar reuşi să scape în vreun fel. Altfel, furia îi va ajunge pe toţi deopotrivă şi trupurile lor, în lipsa Trupului pe care-l aveau în faţă, aveau să ajungă, târâte, ciopârţite, fără chipuri identificabile, la groapa de gunoi a oraşului – dacă nu vor fi agăţate de câte un stâlp de telegraf, cu o pancartă defăimătoare pe piept… În cele din urmă, Preşedintele Senatului luă cuvântul, spunând ceea ce toţi voiau să spună: că după atâtea sacrificii făcute pentru binele ţării (aici, enumerarea câtorva…), în aceste clipe, când naţiunea noastră este ameninţată de forţe dizolvante (aici, imprecaţii contra socialiştilor, comuniştilor, beduinilor internaţionali (?), Studentului şi ziarului său, profesorului universitar din Noua Córdobă şi partidului lui creat ieri-alaltăieri, cum s-ar spune, cu pedanta denumire de *Alfa-Omega* – „ăsta ne călăreşte cel mai tare”, comentă Peralta, pus la punct imediat de un gest de supărare al ascultătorului), în aceste momente critice, i se cerea Primului Magistrat o supremă dovadă de abnegaţie etc., etc., pentru că dacă ne abandona în acest ceas de mare cumpănă, lipsindu-ne de sprijinul luciditătii şi sagacităţii sale politice (aici, menţionarea unor calităţi şi virtuţi), Patria, neajutorată, n-ar putea decât să geamă, asemeni Domnului nostru pe Cruce: *„Eli, Eli*, *lamma sabachtani*”[249]… Preşedintele, care ascultase cu capul plecat, cu bărbia în piept, îşi desfăcu braţele, într-o energică scuturare a întregului corp: „Domnilor, să ne apucăm de treabă… Declar Consiliul deschis.” Urmară lungi aplauze şi fiecare îşi ocupă locul la lunga masă din mijlocul sălii alăturate, împodobită cu goblenuri autentice.

Şi în ziua aceea, pe la trei după-masă, începură să sune multe telefoane. Unele, la început, cu intermitenţe şi din când în când. Apoi, mai numeroase, pe un ton mai ridicat, mai grăbite să scoată ţipete. O mulţime de telefoane. Un imens cor de telefoane. O lume de telefoane. Şi chemări de la o curte la alta, glasuri ce alergau peste acoperişuri şi terase, treceau de la un

[249] Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit? (ebraică, *Matei*, 27, 46).

gard la altul, zburau din colţ de stradă în colţ de stradă. Şi ferestre ce încep să se deschidă. Şi porţi care încep să se deschidă. Şi o persoană ce se iveşte în poartă gesticulând. Zece care se ivesc gesticulând. Şi oamenii care ies în stradă; şi unii se îmbrăţişează, şi alţii râd, unii aleargă, se adună, se îmbulzesc, se umflă, formează un cortegiu, alt cortegiu şi tot mai multe cortegii care apar pe străzi, coboară dinspre deal, urcă dinspre adâncimile văilor, se topesc în masă, în enorma masă şi strigă: „Trăiască Libertatea!...” Acum ştiu toţi şi toţi repetă: *Primul Magistrat a murit.* De un infarct, spun unii. Ba nu; s-a aflat că a fost asasinat de nişte complotişti. Nu-i aşa. Cel care a tras e un sergent afiliat la *Alfa-Omega.* Ba nu, nici aşa n-a fost; unul care ştie, ştie că a fost împuşcat de Student, da, chiar cu pistolul belgian pe care Omul îl avea întotdeauna pe birou, golindu-i tot încărcătorul – unii zic că încărcătoarele astea sunt de şase gloanţe, alţii că de opt – în corp. Un valet de la Palat, care-a văzut totul, zice că... Dar, e mort. E mort. Asta e minunăţia, frumuseţea, bucuria, enorma sărbătoare. Şi se pare că târăsc Cadavrul – giganticul Cadavru – pe străzi. L-au văzut cei din cartierul San José, aruncat dintr-un camion, cu capul săltându-i pe pietrele caldarâmului. Acum merg spre centru, cântând Imnul Naţional, Imnul Eliberatorilor, *Marseilleza,* şi ceva din *Internaţionala* ce se înfiripă dintr-odată, pe neaşteptate, intonată în cor... Dar, între timp, apărură tancurile Diviziei a 4-a Motorizate, deschizând focul asupra mulţimii. Pe neaşteptate, începe să tragă şi garnizoana Palatului, cu oamenii adăpostiţi de balustradele late ale terasei superioare şi de sacii de nisip aduşi cu câteva zile în urmă. Cad grenade din turnul Palatului Telefoanelor, făcând găuri urlânde în mulţimea care, jos, se aduna pentru un miting. La colţuri îşi arată gurile duzine de mitraliere. Închizând bulevardele, acum înaintează încet, în cadenţă, poliţişti şi soldaţi în rânduri strânse, slobozind o salvă la fiecare trei paşi. Şi aleargă, fug oamenii îngroziţi, lăsând în urmă trupuri, tot mai multe trupuri, alte trupuri pe caldarâm, aruncând steguleţe şi pancarte, încercând să se adăpostească sub porţi, să forţeze uşile închise, să sară în curţi interioare, să ridice capacele gurilor de canal. Şi trupele avansează lent, foarte lent, trăgând încontinuu, călcând peste răniţii ce zac la pământ sau terminând cu cei care li se agaţă de moletiere şi cizme, cu lovituri date cu patul puştii sau cu baioneta. Şi, în cele

din urmă, după împuţinarea şi risipirea gloatei, străzile rămân din nou deşarte. Apar maşinile de pompieri ca să stingă câteva incendii. Ici şi colo răsună prelungi, sfâşietoare, într-o insistenţă de lumină roşie, sirenele ambulanţelor. La căderea nopţii, pe toate străzile patrulează armata. Şi toţi – toţi aceia ce cântaseră din inimă şi strigaseră trăiască cutare sau cutare – toţi trebuiră să-şi dea seama de crunta realitate. Primul Magistrat a fost asasinat din ordinul lui, a aranjat să se răspândească zvonul morţii sale, pentru ca masele să iasă în stradă şi să fie mitraliate în toată splendoarea, de la doi paşi… şi acum, aşezat în fotoliul prezidenţial, înconjurat de oamenii săi, îşi sărbătorea victoria: „O să vedeţi că mâine se vor deschide toate magazinele şi se termină cu aiureala şi porcăria asta.” Afară se auzea, în continuare, corul sirenelor: „Adu şampanie, Elmira. Din cea bună, din bufetul ăla, ştii tu…” Din timp în timp, răsuna câte un foc de carabină, izolat, îndepărtat, cu un sunet mai slab decât cel al armelor reglementare. „A mai rămas, pe ici, pe colo, câte-un împuţit”, spunea Demnitarul. „Domnilor, am câştigat încă o dată…” Şi se întâmplaseră atâtea lucruri în timpul zilei, erau atât de abandonate clădirile publice, încât nimeni nu observă un fapt ciudat: brusca dispariţie – furtul, bineînţeles – a Diamantului de la Capitoliu; da, acel diamant enorm de la Tiffany, încrustat în inima unei stele şi care, la picioarele uriaşei statui a Republicii, marca Punctul Zero – sosire şi plecare – al tuturor marilor şosele din ţară.

Capitolul al şaselea

... dacă înfruntarea este mult prea inegală,
e mai bine să alegi o retragere onorabilă
sau să abandonezi jocul, decât să te expui
unei morţi sigure.

DESCARTES

Şaptesprezece

Când îmi amintesc ziua aceea, îmi pare că am trăit, în ceasuri mai pline, mai întinse decât ani îndelungaţi, un carnaval neverosimil – imagini suprapuse, coborâre în infern, gloată, zarvă fără rost, schimbări de forme, travestiri, metamorfoze, mutaţii, zgomot, substituiri de fundaluri, ceea ce e sus, jos, bufniţe în miezul zilei, ceată de sori, apariţia harpiilor, muşcătura mielului, urletele celui blând, furiile celui slab; bubuituri acolo unde ieri se auzeau doar şoapte; şi aceste chipuri ce nu mai privesc, aceste dosuri ce se îndepărtează şi aceste decoruri schimbate, dintr-odată, de maşiniştii tragediilor tainic germinate, crescute în umbră, născute în jurul meu, fără ca eu, asurzit de alte coruri, să fi auzit sunetul corurilor adevărate – coruri cu puţini corişti, dar care erau în realitate Mari Solişti... Vasăzică ai băut de-ai crăpat – cum se zice pe aici – vinul victoriei din noaptea aceea; în zori, când au plecat oamenii, ai mai băut o sticlă de Armagnac, aşa, de unul singur, văzând cum se albăstreau, în lumina zorilor, culmile Vulcanului Tutelar; *ar trebui să facem, acolo sus, un fel de Chamonix, cu un patinoar – schiul e un sport minunat – şi pentru urcat, un teleferic ca alea din Elveţia;* se legănă de două ori cu hamacul şi se făcu trei după-masă; aşa, adolescent, aşa ai deschis ochii în sala de operaţie, scăpat de un apendice plin de seminţe – pe atunci se spunea că apendicita se face dacă mănânci *goiave,* ale căror seminţe se îngrămădeau în organul inutil, rămăşiţe ale timpurilor preistorice, când oamenii, *vêtus de peaux de bêtes*[250]*,* cum îi zugrăvea Cormon. Se hrăneau cu rădăcini şi sâmburi de fructe: aşa reveniseşi din somnul cloroformului cu acel infirmier cu bonetă albă şi stetoscop la gât, ce se apleacă deasupra ta; *mi l-au scos deja*?; dar infirmierul e Peralta îmbrăcat în infirmier – *de ce*?; în spatele lui – tresar – Mr. Enoch Crowder, cu ochelarii lui rotunzi, figura lui de bătrân puritan, dar fără redingotă acum – în costum de tenis, *aici la Palat*?, cu pantaloni reiaţi de flanelă, cu o inscripţie în roşu pe tricou (*Yale*) şi cu racheta în mână; Ambasadorul Statelor Unite aici, în camera ta, fără să fi cerut o audienţă, fără joben şi guler scrobit; *nu faceţi mişto, ce dracu*', *doar vedeţi că mai am rachiu în mine;* mă întorc pe partea cealaltă, mă legăn cu hamacul şi lăsaţi-mă să dorm; acum însă

[250] Îmbrăcaţi în blănuri de animale (fr.).

aud nişte vorbe care, aduse parcă din depărtări, se umflă, se măresc, pe măsură ce se apropie, îmi spun ceva despre un vas de război; Minnesota a sosit în Puerto Araguato; vasul acela mare, ăla cu o turelă blindată, cu tunuri ce se rotesc şi ochesc automat, pe bază de electricitate, ce naviga de câteva săptămâni – ciudată întâmplare – la şase mile de coastele noastre; îmi spun că (înţeleg din ce în ce mai bine) o să debarce infanteria marină, că au şi debarcat deja; *cafea, ce dracu', aduceţi-mi cafea! unde e Intendenta? Infanteria marină* aici; cum au făcut atunci, la Veracruz; ca în Haiti, când vânau negri; ca în Nicaragua, ca în atâtea alte ţări, atac la baionetă contra corciturilor şi albilor; poate o intervenţie ca în Cuba, cu acel General Wood, mai tâlhar ca oricare altul; debarcare, intervenţie, „operaţia de pedepsire" a Generalului Pershing, omul acelui *Over There, Star – Spangled Banner* din obosita Europă a anilor '17, batjocorit însă, snopit, acolo, în Sonora, de câţiva *guerrilleros* cu cartuşiere încrucişate pe piept; râd, dar nu-i o glumă, nu; Mr. Enoch Crowder a venit aşa, în costum de tenis, cu rachetă şi restul, pentru că de două zile n-a ieşit de la Country Club, discutând, deliberând cu forţele vitale ale Băncii, Comerţului, Industriei; şi puii ăştia de curvă au cerut să vină Minnesota cu rahaţii ei de puşcaşi marini, dar Armata, Armata noastră, nu va permite să se aducă o asemenea jignire onoarei naţionale; dar aflu acum că Armata s-a răzvrătit; soldaţii au dezertat din posturi, gherete şi cuiburi de mitralieră, spunând că nu sunt vinovaţi de cele întâmplate ieri; că dacă au tras, a fost din ordinul sergenţilor şi locotenenţilor; sergenţii şi locotenenţii s-au ridicat contra căpitanilor şi generalilor, adăpostiţi acum în înaltul Hotel Waldorf, plimbându-se între bar şi terasă şi între terasă şi bar, în speranţa că vor sosi *mariners* ca să rupă asediul mulţimii, al imensei mulţimi ce urlă în jurul clădirii, cerând capetele lor; garnizoana Palatului s-a topit; n-a mai rămas nici măcar un uşier, un servitor, un valet; nu întreba de miniştri, nu se ştie unde-ţi sunt miniştrii; *telefonul*, telefoanele nu funcţionează; *nu cere cafea, mai bine bea o duşcă de rachiu,* zice Peralta (dar... de ce naiba s-a travestit în infirmier, cu stetoscopul şi termometrul ăla în buzunarul bluzei?); *nu cere cafea, Intendenta are alte treburi;* acum însă, gândindu-mă bine, sunt de acord cu generalii şi căpitanii; să debarce infanteria marină, să debarce; asta o s-o aranjăm noi pe urmă, o să ducem

tratative, o să discutăm, dar, pentru moment, ordinea, ordinea… „*Ai cacarisit-o,* zice infirmierul, *ce vor ăştia, ăştia de la Bancă şi din Comerţ. Şi Domnul aici de faţă, e să te duci la dracu'; că ajunge; că de mai bine de douăzeci de ani le încerci răbdarea; nu te mai vor, nu te mai vrea nimeni; şi dacă mai eşti încă în viaţă, asta e pentru că toţi cred că te afli cu ceilalţi la Waldorf nu-şi pot închipui că stai aici, singur, ca un idiot, fără escortă şi gardă; nimănui nu i-a trecut prin cap; dar când o să se afle… nici nu vreau să mă gândesc!… Aşa că plecăm… Dar… acum!"* Încep să înţeleg. Mă ridic în capul oaselor. Îmi caut papucii: „*Dar ce dracu'; doar n-am renunţat. Sunt Preşedinte*!" *„Asta s-o crezi tu*!", zice infirmierul*…* „*Luis Leoncio e deja la Noua Córdobă. A şi plecat un convoi de maşini să-l aducă." „Pe cretinul ăsta cu* Alfa-Omega?" *„E singurul care poate rezolva această situaţie*", spune tenismenul. *„Dar*…" „*Deocamdată se bucură de sprijinul nostru.*" *„Vasăzică, pe mine mă lăsaţi baltă?*" „*Departamentul nostru de Stat o fi ştiind de ce o face*" *„Cum îl puteţi lua în serios pe profesorul ăsta, care…*?" Jucătorul de tenis dădea semne de nerăbdare: „*N-am venit aici să discut, ci să vă pun în faţa unei realităţi. Doctorul Luis Leoncio se bucură de sprijinul forţelor principale ale ţării. Îl urmează mulţi tineri cu idei generoase şi democratice." „Înţeleg: Colegiul din Belén, şcolile metodiste şi statuia Libertăţii…" „Nu mai pierde timpul, ce mă-sa; îmbracă-te odată!" „Doctorul Luis Leoncio are idei, are un plan",* zice tenismenul*. „Şi Studentul are",* zic eu. „*Da, dar lucrurile sunt diferite*", spune jucătorul de tenis, trecându-şi racheta dintr-o mână în alta. „*Trebuie să ştii că, de fapt, Studentul te-a răsturnat",* zice infirmierul. *„Bombiţele, glumele macabre, zvonurile false erau opera* Alfei-Omega. *Dar greva generală a fos*t *opera Studentului. Treabă minunată, neîndoielnic. Nu-l credeam în stare de aşa ceva" „Şi-o să-mi spui acum că negustorii care nu şi-au deschis prăvăliile erau toţi bolşevici?*" „*Nu şi-au deschis prăvăliile tocmai de teama bolşevicilor. Alăturându-se greviştilor, îşi apărau mărfurile şi acum le vor aşterne la picioarele acestui Caudillo din Noua Córdobă, apărător al ordinii şi al prosperităţii, care va încerca să-l îmblânzească pe* Student – *nu ştiu, presupun – legalizându-i într-un fel partidul. Pentru că acum vor exista partide politice în ţară" „Comercianţii au manevrat inteligent",* spune tenismenul.

„Wise men”[251]*...* Cu mintea limpezită, urlu, deodată, că încă se mai poate face ceva, să se semneze pacea cu Ungaria – care acum are un guvern stabil –, apoi: restabilirea garanţiilor constituţionale, crearea unui Minister al Muncii, desfiinţarea cenzurii, formarea unui cabinet de coaliţie, în aşteptarea viitoarelor alegeri efectuate, dacă se va considera de cuviinţă, sub controlul unei comisii mixte... „*Nu mai vorbi tâmpenii*”, zice infirmierul. „*Aici s-a terminat cu osul de ros. Dacă nu ne cărăm, o să vină gloata şi-ţi poţi închipui ce-o să fie. La cât de mult te iubesc!...*” În momentul acela, pe culoarul ce dădea spre curte, se desenă o figură stranie: *Aunt Jemima,* bunica lui Walter Hoffmann, se îndrepta calmă spre marea scară de onoare, purtând pe cap, ca pe-un sicriu, marea pendulă Westminster din sufragerie. „*De ani de zile mi-l doresc*”, spuse în trecere. În spate, mai mulţi puştani – stră-strănepoţi de-ai ei, cu siguranţă – cărau tăvi de argint, carafe, servicii de masă, scoase din vitrine. Asta a fost pentru mine ca un fel de aviz decisiv: „*Mă pun sub protecţia Ambasadei Statelor Unite” „Nici vorbă”,* spuse tenismenul. „*O să se organizeze demonstraţii în faţa clădirii Ambasadei. Manifestaţii. Dezordine. O situaţie insuportabilă. Tot ce pot face este să vă ofer azil la consulatul nostru din Puerto Araguato. Acolo veţi fi pus sub protecţia infanteriei noastre marine. Guvernul meu m-a autorizat în acest sens.” „Mă duceţi cu maşina dumneavoastră...” „Îmi pare rău, dar nu pot risca să se tragă în noi pe drum. Tăietorii de lemne din Morejón nu ştiu ce-i un număr diplomatic. Şi se spune că pe acolo, prin Bajío, sunt cete înarmate.” „Nu sunt trenuri... Greva...*” , zic cu un glas ce începe să se frângă în spasm de salivă înghiţită greu. „*N-am nicio vină*”, zice jucătorul de tenis. Peralta îmi arată costumaţia, boneta lui, stetoscopul: „*Am o ambulanţă jos. Pe drumul spre Colonia Olmedo nu sunt posturi de control. Iar pe nemţii ăia îi doare undeva de politica noastră*”, „Good luck[252]*, Domnule Preşedinte*”, zice tenismenul. *„Son of a bitch*”, rostesc de-abia auzit. Dar celălalt a înţeles şi-mi răspunde, pe jumătate în glumă, pe jumătate cu ton teologal: „*Rahab, cea din Ierihon, era* bitch*. Şi azi o socotim printre strămoaşele Domnului. Citiţi Biblia pe drum, domnule. E o carte de mare mângâiere şi cu multe învăţăminte. Se vorbeşte acolo de multe tronuri răsturnate...*”

[251] Oameni înţelepţi (engl.).

[252] Noroc (engl.).

Şi-şi ia racheta, din acelea – îmi amintesc – care sunt ţinute într-o ramă de lemn, trapezoidal, cu patru şuruburi ca să nu se deformeze şi pleacă aşa, deodată („*So long*”[253], cred că mi-a spus), cu pasul uşor al celui ce se întoarce la American Club, cu fotolii adânci, *bourbon on the rocks*[254]*,* ştiri telegrafice şi căldura duşmanilor mei. „*Son of a bitch*”*,* spun, spun şi repet, pentru că nu găsesc insulte mai tari în limitatul meu vocabular englezesc. Privesc acum culmea strălucitoare a Vulcanului Tutelar, ce nu mai e albă, ci bate uşor în portocaliu din cauza unui apropiat amurg. Şi, în ciuda voinţei mele, privirea mi se umple de tristeţe şi de o melancolică duioşie a despărţirii. Acum însă soseşte Intendenta, îmbrăcată ciudat în Pelerină Pocăită, venită să se închine la Sfântul Mormânt: tunică violetă, brâu galben, sandale, voal de culoarea tunicii – ducând un balot cu lucruri. „Vine cu noi”, zice Peralta. Iar ea explică, pentru a câştiga timp şi a nu vorbi mult, în combinaţia ei personală de gesturi şi onomatopee: „Toţi ştiu că atunci când eram… (gestul de ridicare a sânilor şi rotunjire a şoldurilor)… tu m-ai… (şuierat uşor, punându-şi cele două degete arătătoare în cruce…)… şi cu toate că nu mai sunt cea de… (mâini ce remodelează o faţă cam groasă, acum)… tu şi eu tot mai… (acum îşi alătură cele două degete şi le freacă unul de altul)… Şi la cât mă urăsc ăştia de-aici, dacă mă prind… (şuierat însoţit de o palmă în tâmplă şi căderea capului cu gura deschisă pe umărul stâng). Aşa că eu… (fluierat puternic, cu mişcări de braţe ce imită pe cineva care fuge). „Iar costumul de pocăită e o idee colosală”, zice Peralta. Şi dintr-odată, stăpân pe situaţie, îmi amintesc de lucrul cel mai important. „Paralele, mama mă-sii!” Intendenta îmi arată balotul cu rufe: „*Guaşintonii* sunt aici.” Deschide ca să mă conving. Da. Între jupoane şi bluze sunt două sute de mii de dolari din rezerva mea personală, ce poartă pe ele, bineînţeles, portretul lui Washington… Şi acum, totul parcă se accelerează. Aleargă Peralta, aleargă Intendenta. Apare o valiză. Fără să mă gândesc exact ce fac, încep să pun lucruri înăuntru. Prea multe lucruri. Sugativa de pe birou, diferite medalii şi decoraţii, volumul cu cele unsprezece Constituţii ale noastre, un portret al Ofeliei cu Gabriele D’Annunzio, jucăria aceea – şopârla cu arc – dăruită de mama, preţioasa ediţie din *Les femmes savantes* cu versurile care în

[253] La revedere (engl.).

[254] Burbon cu gheaţă (engl.).

această grabă îmi vin în mintea limpezită de un păhărel de rom în mod absurd: „*Guenille si l'on veut, ma guenille m'est chère*”[255]. „Nu mai pune căcaturi în valiză” – strigă Intendenta. „Două cravate şi trei pantaloni, şi gata”, strigă Peralta. „Două cravate şi trei flanele”, strigă Intendenta. „Şi-acum îţi pui pelerina asta de muşama pe deasupra. Ca bolnavii săraci când sunt duşi la spital”, zice Peralta. „Şi repede, maica mă-sii, repede!” urlă Intendenta însoţită de ecouri intensificate de vastitatea Palatului Pustiu. Şi-mi înfăşoară capul în feşe Velpo şi bucăţi de leucoplast. Niţel ketchup ca să pară că sângerează. Cobor scările. Pentru prima oară, în peste douăzeci de ani, nu se aude comanda „Drepţi!” şi nu ţi se prezintă onorul. Palomo, câinele portarului, vine să-ţi lingă mâinile transpirate. Vrei să-l iei cu tine. „*Nici prin gând să nu-ţi treacă. Cine a mai văzut un câine într-o ambulanţă.*” Şi te culci pe targa urgenţelor, în mirosul impermeabilului, travestit în rănit – continuă carnavalul, groaznicul carnaval, apocaliptica învălmăşeală de aparenţe – şi trăieşti, prin peripeţiile roţilor, aventurile drumului străbătut. Ieşirea prin poarta din spate a Palatului – pe vremuri, intrarea pentru caleşti. La dreapta. Drum asfaltat. Strada Beltrán; o bucată mică cu piatră cubică. Stânga: netezimea asfaltului. Calle de los Plateros. Peralta la volan, fals infirmier – şofer al salvării, dă drumul la sirenă. Mă îngrozesc la gândul că atragem atenţia; dar nu, e exact invers. Nimeni nu priveşte faţa celui care conduce o ambulanţă urlând. Toţi sunt atenţi la sirenă; mai mult chiar: fiecare încearcă, pe cât poate, să elibereze drumul. Dreapta; continuă asfaltul: Boulevard del Brasil, cu cafenelele sale – Paris, Tortoni, Delmónico... – închise, cu siguranţă, din cauza grevei. Apoi alergăm şi iar alergăm; se pare că nu e circulaţie pe străzi. Peralta nu se opreşte la intersecţii. Şi urmează o enormă groapă, cea din colţul străzii Gallo, pentru umplerea căreia, cu repararea canalului – ceea ce nu s-a făcut niciodată – Ministerul Lucrărilor Publice a umflat şaizeci de mii de pesos. Ştiu unde suntem şi tocmai de aceea, deodată, mi-e frică, o frică groaznică. Carnea mi se strânge în jurul oaselor; îmi tremură mădularele; respir neregulat. Pentru că micşorăm viteza. Ştiu de ce. Şi acum frânează infirmierul cu stetoscop şi ochelari fumurii, cu bonetă albă, înfundată bine pe cap, până la sprâncene. Urmează o tăcere; mi se sloboade băşica, n-am ce-i

[255] Zdrenţe, dacă vrei, dar mi-s scumpe (fr.).

face. „*Te rog, dă-mi drumul, am un rănit grav.*” Altă tăcere, mai rea decât prima. Şi vocea Intendentei: „*Te rog frumos, şefule. Să-ţi trăiască măicuţa, nu ne ţine… E frate-meu… L-au împuşcat. În faţa Palatului…*” Vocea soldatului: „*L-au curăţat pe împuţitul ăla, băga-l-aş în mă-sa?”. „L-au azvârlit… (*fluierat*)… buuum!… Pe fereastră… Acum…* (şuierat lung, dând drumul aerului în jos, înfiorător)… *îl târâie… şi-i rămân bucăţi de creier…* (lovitură de palmă puternică)*… la fiecare colţ.*” Soldatul: „*Drace, slavă Domnului*!” Peralta*: „Ne dai drumul, şefule*?” *„Dă-i bătaie!…*” Şi-acum uliţele de pământ bătătorit. Simt în trup cum roţile ambulanţei se proptesc, cad, se caţără, şchiopătează printre hârtoape pline de apă a cărei putoare de putreziciune mă ajunge în celula mea pe roţi, în ciuda mirosului de sală de operaţii ce domneşte înăuntru. „*Trebuia să mă gândesc la asta*.” La doi paşi de vilele italieneşti, de cupolele de sidef, cornuri ale abundenţei, tufe de cimişir şi bolţi de viţă – grădiniţe stil Aranjuez, miniaturi după Chantilly – cartierele Cerros, Yaguas, Favelele; aşezări din carton, chirpici, din bidoane desfăcute, pereţi de hârtie, cutii de conserve ruginite, tăiate cu foarfeca, servind drept acoperiş – locuinţe, dacă pot fi numite astfel, care în fiecare an sunt distruse, ruinate, topite de ploi, obligând copiii să se bălăcească ca porcii în băltoace şi noroaie. „*Trebuia să mă gândesc la asta. Un plan de construcţii pentru familiile sărace. Ar mai fi, încă, timp…*” Glasul Intendentei: „*Drum liber.*” Şi ambulanţa începe să urce, scârţâind, izbindu-se, sărind, mergând în zigzag, răsucindu-se, urcând mereu. Cunosc coturile drumului. Ştiu c-am ajuns deja la Conuco del Rengo, după mirosul de bucsău ars, defrişare prin foc, lucru interzis prin lege; acum ajungem la Castillitos Españoles, pentru că am auzit dedesubt zgomot de pod de lemn. Începe zona pădurilor de pin. Pe marginea drumului cresc duzii ăia a căror umbră le place mult şerpilor veninoşi… Spaima a fost atât de mare, încât, obosit să mă lupt cu ea, adorm… Şi deschid ochii. Am trecut prin faţa Bisericii Luterane a nemţilor. Îmi scot bandajele şi leucoplastul. Se deschid portierele ambulanţei şi cobor în piaţă cu aer demn şi senin. Deşi e ceva lume, nimeni nu se uită la mine. Woglindele, Welgundele, Flosshildele sunt ocupate cu mulsul vacilor. Prea multe perdele se trag la ferestre. Aştept zâmbete de oameni şi nu văd decât bretele întinse pe spate şi dosuri cu buci groase în pantaloni de piele. Peralta vorbeşte cu

Pastorul… „Mecanicii sunt în grevă. Aşa că faceţi ce vreţi. Noi nu ne băgăm.” Urmaţi de Intendentă, care reuşeşte să-mi lege cu brâul ei valiza prost închisă, ne ducem la mica staţie de cărămidă, cu cocoşul de tablă pe acoperiş, şi falsul cuib de barză, unde o pasăre de stuc îşi ridică un picior roşu ca de rac fiert. Trenuleţul stă în micul lui depou. E suficient cărbune în tender. Şi, în curând, locomotiva lustruită, strălucitoare, lăcuită, scoasă parcă dintr-o pantofărie de lux, începe să scoată fum. Şi o simt vie, nerăbdătoare, vibrând, prin pârghiile ce îmi pulsează în palme. Toate casele din Colonia Olmedo s-au învăluit într-un amurgit ce vrea să mă ignore. Dau drumul la abur; bielele încep să lucreze. Şi Trenuleţul Nemţilor porneşte pe serpentinele şi coturile tăiate în coasta muntelui. După ce-am trecut de pini – mirosul lor a rămas în urmă – coborâm spre treptele stâncoase cu cactuşi şi agave, unde usturoiţele îşi înalţă mănunchiurile de flori, ca nişte stupi blânzi, înfloraţi de o briză ce urcă deja dinspre mare; apoi urmează, cu mic cu mare, de la cele cât un firicel până la cele cu panaş, soiurile de bambus, adumbrind bananul sălbatic cu fructe roşii şi mireasmă de sărăcie; apoi, râpele pământii – nu le văd, dar le ghicesc, cunoscându-le bine zbârciturile – înainte de-a ajunge la câmpiile nisipoase, unde alergăm în linie dreaptă, cu cea mai mare viteză posibilă, aşa, fără indicatoare, fără semafoare şi lumini şi fără cantonieri, până ne oprim la mica gară din Puerto Araguato, cu o groaznică izbitură de maşină frânată prea târziu… Mai mulţi puşcaşi marini – jambiere albe, cămăşi transpirate, ochi prostiţi de prea mult rom – sunt postaţi pe peron. Aflu că au ocupat deja uzina electrică, centrele vitale, barurile şi bordelurile din oraş, după ce urinaseră, în trecere, pe Monumentul Eroilor Independenţei. Vine să mă întâmpine Consulul nord-american, cu pantalonii boţiţi şi *cowboy shirt*[256], din ălea cu mici găurele de aerisire la subraţ. „Repede, am maşina afară.” Şi într-o Pathfinder, ce scârţâie din toate încheieturile, ne duce la sediul reprezentanţei sale diplomatice: casă de lemn cu coloane şi fronton, de un stil jeffersonian model redus, pe balconul căreia se etalează acvila nord-americană cu scutul pe piept. „Ce pleaşcă mi-a căzut pe cap”, zice consulul, ducându-ne la bucătărie. „Am instrucţiuni să vă scot la bordul unui cargou de-al nostru care soseşte mâine şi o să vă ducă până la Nassau… Dacă vă e foame, aveţi câteva

[256] Cămaşă de cowboy (engl.).

cutii de cornflakes, supă Campbell şi conserve de *pork and beans*[257]. În bufet, acolo, e whisky. Serviţi-vă în voie, *Mister President;* ştim că dacă rămâneţi fără băutură, aşa deodată, e caz de *delirium tremens.*" „Puţin respect, vă rog", spun pe un ton sever. „Aici, toată lumea se cunoaşte", răspunde celălalt, ducându-se în biroul lui plin de facturi şi hârtii. „Servieta, Peralta; prefer romul nostru." Pereţii bucătăriei erau împodobiţi cu tăieturi din *Shadowland* şi *Motion Pictures*: Theda Bara în *Cleopatra*; Nazimova în *Salomé*, Dempsey, doborându-l pe Georges Carpentier; o scenă din *Male and female*[258] cu Thomas Meigham şi Gloria Swanson; Babe Ruth, încheind un *home-run*[259], şi gestul ocrotitor, aproape prezbiterian al arbitrului, îmbrăcat în bleumarin... Am mâncat ceva şi acum stăm cu toţii în salonul de primire-sala-de-aşteptare-*living-room* al casei, Peralta, Intendenta şi eu. După încordarea din ultimele zile, după teama dusă la paroxism din ultimele ceasuri, mă simt aproape senin. Mi se înmoaie mădularele. Încep să-mi fac vânt cu un evantai de palmier, legănându-mă într-un balansoar din cele cărora americanii le spun *rocking-chair,* iar noi, nu ştiu de ce, fotoliu de Viena – niciodată n-am auzit că la Viena ar exista mobilă de tipul ăsta. Mă uit la secretarul meu: „Pentru moment, ne-am salvat pielea. *Guenille si l'on veut, ma* g*uenille m'est chère...* Acum, marea. Bermudele. Şi apoi, Parisul. În sfârşit, o să ne odihnim puţin." „Da", răspunde Peralta. „Plimbările noastre matinale. Bois-Charbons a lui Monsieur Musard. Aux Glaces, Rue Sainte-Apolline, Chabanais." „Da", răspunde Peralta, pe un ton rece şi plictisit. „Când eşti la ananghie şi câinii se pişă pe tine", spune Intendenta, cu obişnuita ei filosofie de maxime şi proverbe. Şi se culcă pe o banchetă de rafie. Alături de pâlnia gramofonului, pe o etajeră veche, zăcea o Biblie veche, foarte folosită de Agentul Consular, când, după ce-şi pierduse actele la o beţie, un marinar putea să certifice că se născuse în Baltimore sau Charleston doar jurând cu mâna pe Sfânta Scriptură. Cunoscând practica atât de des folosită de membrii anumitor secte nord-americane în momente dificile, am închis ochii, am deschis cartea la întâmplare şi, după ce mi-am învârtit pe deasupra degetul arătător de la mâna dreaptă de trei

[257] Porc cu fasole (engl.).

[258] *Un bărbat şi o femeie* (engl.).

[259] Una dintre loviturile cele mai importante la jocul de baseball (engl.).

ori, l-am lăsat să cadă pe o pagină: *„Scoate-mă din noroi, ca să nu mă afund! Să fiu izbăvit de vrăjmaşii mei şi din prăpastie. Să nu mai dea valurile peste mine, să nu mă înghită adâncul şi să nu se închidă groapa peste mine”* (Psalmul 69). Am repetat încercarea: „*Nu mă lepăda la vremea bătrâneţii; când mi se duc puterile, nu mă părăsi! Căci vrăjmaşii mei vorbesc de mine şi cei ce-mi pândesc viaţa se sfătuiesc între ei” (*Psalmul 71). A treia oară (Ieremia 12): „*Mi-am părăsit casa şi mi-am lăsat moştenirea.*” „A dracului cărţulie!”, exclamai, închizând-o atât de brusc, încât din scoarţe ieşiră norişori de praf. Şi mă tolănii în fotoliul „de Viena”, împodobit cu o panglică albastră, trecută prin speteaza de pai împletit, căzând într-o toropeală vecină cu somnul. Zgomote confuze. O realitate ce-şi pierde conturul şi se transformă în imagini incoerente. Adorm… Probabil că n-am dormit însă mult, pentru că foarte repede, cred, o mână mişcă balansoarul brusc, ca să mă trezească. „Peralta, spusei, Peralta…” „Nu-l mai strigaţi”, zice Agentul Consular. „Tocmai a plecat.” „Exact, aşa”, spune Intendenta. Şi aflai, atât de uluit, încât nu reuşeam să înţeleg întru totul ce mi se explica, că în oraş circulau zeci de automobile cu fanioane alb-verde ale mişcării *Alfa-Omega* şi că unul dintre ele – parcă era un Chevrolet gri – venise să-l caute pe secretarul meu. „O să-l omoare!” strigai. „Nu cred.” „Dar… e un nonsens! N-a încercat să se opună? Era înarmat!” Agentul Consular mă privi batjocoritor: „Erau nişte tineri foarte simpatici, cu nişte banderole alb-verde şi insigne – *Alfa*, de metal argintiu – la butonieră. L-au îmbrăţişat pe Doctorul Peralta, ce părea foarte mulţumit şi, râzând şi glumind, au pornit spre capitală.” „Şi Peralta n-a dat nicio explicaţie? Nu mi-a lăsat nicio vorbă?” „Ba da, să vă spun că regretă, dar că Patria e pe primul plan.” „Exact aşa!” strigă acum Intendenta în faţa privirii mele stupefiate, ca şi cum ar fi fost nevoie să strige pentru ca eu să reuşesc să pricep. „*Tu quoque, fili mi*…”[260] „Ce-i tot dai zor cu *Tu quoque* şi cu alte tâmpenii d-astea”, spuse yankeul. „V-a jucat bine, şi-atât. Nu-i nevoie de vorbe latineşti ca să vezi clar lucrurile. Sunt chestii de politică şi se petrec peste tot.” „Bănuiam eu că împuţitul ăsta e un trădător”, bodogănea Intendenta. „Mătuşă-mea, Candelaria, care ştie multe, ghicise în

[260] Şi tu, fiul meu! (lat.) – cuvinte rostite de Cezar, văzându-l printre asasinii săi, pe fiul său adoptiv, Brutus.

ghioc şi în suflatul în făină. Şi-acum, încep să cred că bombişoarele alea de explodau la Palat le aducea el în servieta franţuzească cu flacoane. Numai asta nu era percheziţionată la intrare…” Servieta Hermes era aici, deschisă, cu zece flacoane aliniate, pe două rânduri de câte cinci. Am scos flacoanele îmbrăcate în piele de porc. Servieta mirosea – mi se pare, nu sunt sigur – a migdale amare; acelaşi miros pe care-l lăsau exploziile. „Poate că da, poate că nu”, a zis Agentul Consular. „Mirosul e mai mult sau mai puţin de piele veche peste care s-a vărsat mult rom.” „Ghiocul nu minte”, bombănea Intendenta. „*Maybe yes, or maybe not*”[261] , repeta yankeul… Copleşit de o enormă tristeţe, de tată scuipat, de încornorat bătut, de Rege Lear izgonit de fetele lui, am îmbrăţişat-o pe Elmirita: „Tu eşti singura care mi-ai rămas…” „Mai bine priviţi pe stradă, a spus Agentul Consular, dar aveţi grijă să nu fiţi văzut.”

[261] Poate da, sau poate nu (engl.).

Optsprezece

... se poate întâmpla ca, după ce am ascultat un discurs al cărui sens l-am înţeles perfect, să nu putem spune în ce limbă a fost rostit.

DESCARTES
(Tratat asupra luminii)

Afară, dincolo de cei opt puşcaşi marini ce făceau de gardă cu puştile la piept, era o lentă şi tăcută defilare de oameni ce treceau o dată şi încă o dată, privind mereu spre casă. Ştiau că mă aflu aici şi umblau, umblau prin jurul casei, ca nişte spectatori ai retragerilor cu torţe duminicale, în speranţa că mă voi arăta la vreo fereastră, că voi întredeschide o uşă, că mă voi manifesta în vreun fel. „În capitală, jefuiesc casele miniştrilor dumneavoastră, vânându-i pe poliţişti şi pe turnători, târându-le pe străzi pe iscoade, arzând arhivele Poliţiei secrete. Poporul a deschis închisorile, eliberându-i pe toţi deţinuţii politici." „Sfârşitul lumii", spune Intendenta, cu panică exagerată. „Şi mie când îmi vine rândul?" întrebai, sforţându-mă să zâmbesc. „Nu cred c-or să sară gardul, spuse yankeul. Şi n-o vor face pentru că Studentul – ăla care-a organizat greva – a adresat poporului un apel inteligent. Citiţi..." Îmi tremurau însă prea tare mâinile şi ochelarii erau murdari. „Spuneţi-mi, mai bine, despre ce e vorba." „În rezumat, spune că nu trebuie provocaţi soldaţii noştri (să nu se arunce cu sticle, cu pietre în ei, nici măcar să nu fie insultaţi...); nu trebuie atacate reprezentanţele noastre diplomatice, nici compatrioţii noştri; în sfârşit, nimic care să justifice o acţiune militară puternică din partea noastră. Până acum, nu e vorba de o *intervenţie,* ci de o simplă *debarcare.* Chestie de nuanţă – *nuances*, cum ar spune francezul. Iar Studentul are simţul nuanţelor. Afirmă că plăcerea de a vă spânzura de un stâlp telegrafic nu merită riscul unei *intervenţii,* ce ar putea foarte bine să se transforme în *ocupaţie* „Ca în Haiti", am spus. „Exact. Asta e ceea ce nu vrea Studentul. Inteligent, băiatul!" Şi eu mă gândeam la vertiginoasa răsturnare de roluri, care, în puţine ore, se produsese pe scena mulţimilor. Acum, Studentul era cel ce se transformase, dintr-

odată, în apărătorul existenţei mele ameninţate. Şi mereu ascuns – fără să răspundă la apelurile celor din *Alfa-Omega* care îi ofereau garanţii, îl invitau să colaboreze în guvernul de Coaliţie Naţională ce se constituia la Palat cu Luis Leoncio Martínez, asistat de Enoch Crowder, cu participarea şefilor militari neimplicaţi în masacrul de alaltăieri şi câte un sergent ridicat la grad de colonel –, dăruindu-se tainicei sale munci de Om Invizibil, continua să folosească vorbe în stare să-i oprească pe ăştia, care, îmbulziţi în faţa Acvilei-cu-Scut-în-Piept, începeau – câte unul, doi, trei... – să-şi unească glasurile într-un cor de insulte. „Câtă vreme nu trec de strigăte...", zice Agentul Consular. Dar încep să mă tem că vor trece. Şi dintr-odată mă văd în oglinda pictată de muşte, care, aşezată pe o consolă şchioapă, acoperă unul dintre pereţii biroului: arăt lamentabil; halatul pe care-l aveam la plecarea din Palat, murdar; murdară cămaşa londoneză de la Halborow, ajunsă, după atâta agitaţie, cu scrobeala din guler topită de sudoare; murdară cravata *gris-perle*, foarte de Prim Magistrat, pătată de balele ce-mi curseseră din gură în timpul somnului. Şi pantalonii reiaţi care îmi alunecă, brusc, de pe burta suptă în câteva ceasuri şi îmi cad pe şolduri, dându-mi un aer de clown de *music-hall* englezesc. Şi oamenii ăia, acolo, afară, cărora – fără să fie văzută de cei ce strigă, bineînţeles – le răspunde Intendenta cu gesturi înfiorător de obscene, ilustrare a unui lung repertoriu de înjurături interioare. Şi, deodată, teroarea: „De ce nu mă transportaţi pe Minnesota", implor. „Ar fi prea de tot", îmi răspunde yankeul, adoptând un ton batjocoritor, destul de nepotrivit, la drept vorbind, cu un funcţionar diplomatic. „Azi, sunt un simplu Agent Consular care, crezând că acţionez corect, v-am dat adăpost. Dacă, mâine, şefilor mei le convine să spună că am greşit, o să recunosc că am greşit, o să declar presei că am greşit, o să-mi exprim regretul că am greşit, mă vor trimite în altă parte şi totul o să rămână în familie. Pe bordul Minnesotei însă aţi fi protejatul oficial al Marii noastre Democraţii (schiţează ştrengăreşte un salut militar), care nu poate apărea, în aceste momente, ca protectoare a unui «Măcelar din Noua Córdobă», ce a reapărut, cu fotografiile lui Monsieur Garcin cu tot, *coast to coast*[262], în toate ziarele trustului Randolph Hearst şi aţi tras destul la Paris de pe urma chestiei ăsteia. Şi, pe urmă, nu ştim cât timp va

[262] De la o coastă la alta, pe tot teritoriul Statelor Unite ale Americii (engl.).

rămâne Minnesota aici. Poate opt zile, poate o lună; poate ani de zile; aţi văzut, în Haiti, unde s-a trecut de la *debarcare* la *intervenţie* şi de la *intervenţie* la *ocupaţie – des nuances, des nuances, des nuances, toujours...*[263] – povestea continuă, continuă, continuă. Nu vă enervaţi. Calmaţi-vă. Mâine vă pun la adăpost. Şi nici nu pot proceda altfel: îndeplinesc nişte instrucţiuni." În clipa aceea mă simt parcă înşelat, batjocorit, tras pe sfoară: „Eu, care m-am avut întotdeauna atât de bine cu dumneavoastră... Îmi datoraţi atâtea favoruri." Celălalt zâmbeşte, din dosul ochelarilor cu ramă de baga: „Şi fără asta... cum v-aţi menţinut atâta timp la putere? Favoruri? Acum le primim de la profesorul universitar, de la teozof..." „Şi de ce nu de la Student, dacă tot am ajuns aici?" am întrebat, ca să-l jignesc. „Pe ăsta ar fi greu să-l cumpărăm. E un om de rasă nouă, în rasa lui. Din ăştia se nasc acum mulţi pe continent, deşi generalii şi doctorii dumneavoastră se încăpăţânează să-i ignore." „Sunt oameni care vă urăsc pe dumneavoastră." „Nu poate fi altfel; e o iremediabilă incompatibilitate între Biblia noastră şi *Capitalul* lor..." Afară strigătele se înteţeau. Intendenta îşi îndesea gesturile ca răspuns celor ce mă insultau. Le-ar fi uşor să treacă peste puşcaşii marini de gardă; le-ar fi uşor să sară gardul... „Oricum, m-aş simţi mai în largul meu pe bordul Minnesotei", insistai. „Nu cred", spuse yankeul. Şi vorbind cu mici gâlgâieli de râs stăpânit: „Aţi uitat de Amendamentul Optsprezece al Constituţiei nord-americane. Din anul 1919 – citez din memorie – se interzice fabricarea şi consumul (am spus: consumul) oricărei băuturi alcoolice pe întreg teritoriul Statelor Unite... Minnesota face parte integrantă, juridic şi militar, din teritoriul Statelor Unite. Aşa că, dacă vă mulţumiţi cu *gingerale*[264] şi coca-cola... Şi dacă nu vă tremură mâinile dimineaţa, cu astfel de băuturi.." „Dar aici nu suntem pe teritoriul Statelor Unite?", spusei, arătând servieta lăsată de Peralta, chiar la picioarele unei hărţi geografice şi hidrografice a ţării. „Nu pot să-l împiedic pe un bolnav să-şi ia medicamentele. Şi cum, în toată povestea asta, eu pot să *greşesc*, îmi pot închipui că ăsta e sirop de tuse, Emulsia Scott sau Tonicul Grimaud. Pe Minnesota, *astea* vi le-ar arunca peste bord, pentru stricta respectare a Amendamentului Optsprezece la Constituţia

[263] Nuanţe, nuanţe, mereu nuanţe (fr.).

[264] Băutură răcoritoare din ienupăr (engl.).

noastră – deşi comandantul, când e singur, e mai beat decât un regiment întreg.” „Parcă ar pleca”, spuse Intendenta, cu nasul lipit de obloane. M-am uitat afară: mişcaţi parcă de un resort, oamenii se îndepărtau, în grupuri, spre clădirea Vămii, unde se observa o forfotă de camioane şi platforme de transport. „*S-a terminat greva*”, am declarat cu glas plin de mândrie, fără să-mi dau seama. „*Situaţia s-a normalizat*”. „*În ţară domneşte ordinea*”, spuse celălalt, maimuţărindu-mă comic. Şi recăpătându-şi buna dispoziţie: „Veniţi în cabina căpitanului Nemo. Acolo e mai bine.” Şi scoţându-mă din casă printr-un culoar dosnic, mă duse într-un şopron lung, cu uşile fixate în grinda de sus, construit pe apele golfului, ce ajung până la capătul unei platforme de scânduri, niţel mucegăite, ce miroase a melci, midii ascunse, meduze azvârlite la mal; e mirosul acela pătrunzător de fermentaţie şi must acru, sex şi muşchi verde, solzi tari, chihlimbar şi lemn îmbibat de apă, mirosul mării în propriile-i distrugeri – atât de asemănător cu cel al teascului adormit, după ce-a zdrobit strugurii, în izul nocturn al mustului rămas. Acesta era hangarul unde, până nu demult, îşi ţineau canoele, fine, uşoare, în formă de spic, canotorii de la un Yacht Club, ruinat din cauza devalorizării monedei mele. Bărcile dispăruseră acum din şopron şi ceea ce se afla acolo – cuvintele Agentului Consular mă preveniseră – era ceva ce îmi amintea, într-adevăr, printr-un nu ştiu ce, în stil victorian şi gravat în cupru totodată, de cinema Lumière şi magazinul de obiecte vechi, de ilustraţiile din *Douăzeci de mii de leghe sub mări* în ediţia Hetzel cu titlu aurit pe coperta zmeurie. Fotolii vechi, dar ceremonioase prin tapiţeria lor, mobilă în stil Picwick esq. şi goarne de vânătoare împodobind pereţii; desene în acvaforte, atât de acoperite de ciuperci şi silitră, încât *subiectul* lor, dispărut sub ciuperci şi silitră, era un simplu subiect cu ciuperci şi silitră. Şi privind acele lucruri neobişnuite ce umpleau locul – întărindu-se ceva în mine, liniştit de neaşteptata plecare a mulţimii care, cu câteva clipe înainte, mă înjura, cu picioarele scăpate de tremurături datorită câtorva păhărele băute –, mă simt surprins de valoarea dobândită, brusc, de anumite elemente ce mă înconjoară, noul sens dobândit de obiecte, alungirea, dilatarea impuse timpului de un imediat pericol de moarte. Dintr-odată, o oră durează douăsprezece ore; fiecare gest se produce printr-o ierarhizare a mişcărilor, ca un exerciţiu

militar; soarele se mişcă mai repede sau mai încet; se deschide un hău imens între zece şi unsprezece; noaptea devine atât de depărtată, încât sosirea ei ar putea întârzia enorm de mult; dobândeşte o uriaşă importanţă mişcarea unei gâze pe coperta unei cărţi; pânzele de păianjeni dobândesc dimensiuni de Capelă Sixtină; mi se pare indecentă nepăsarea pescăruşilor, preocupaţi de veşnicul lor pescuit, într-o zi precum cea de astăzi; clopotul care bate din nou în schitul de pe munte mi se pare lipsit de respect; asurzitor e robinetul care picură, ce îmi aduce în minte un obsedant *never more*, *never more*, *never more*[265]*.* Şi, totodată, această prodigioasă capacitate de a acorda o atenţie susţinută, plină de zel, excesivă unor lucruri ce apar, ce se descoperă, ce se măresc fără să-şi schimbe forma, ca şi cum contemplarea lor ar echivala cu a te agăţa de ceva, un fel de „Văd, deci exist”. Şi pentru că *văd*, cu cât voi vedea mai mult cu atât voi exista mai mult, fixându-mă în permanenţă, înăuntrul şi în afara mea. Acum, Agentul Consular îmi arată o stranie colecţie de rădăcini-sculpturi, sculpturi-rădăcini, rădăcini-forme, rădăcini-obiecte – rădăcini baroce sau severe în netezimea lor; încolăcite, încurcate sau cu o nobilă geometrie; dansând uneori, alteori statice, totemice sau sexuale, între animal şi teoremă, joc de noduri, joc de asimetrii, când vii, când fosile pe care – zice yankeul – le-a adunat de-a lungul multelor sale peregrinări pe Continent. Rădăcini smulse din pământuri îndepărtate, târâite, purtate, cărăuşite de râurile umflate; rădăcini modelate de apă, răsturnate şi învârtejite, lustruite, patinate, argintate, jupuite de atâta umblet, rostogolindu-se, izbindu-se de stânci, luptându-se cu alte bucăţi de lemn cărate, sfârşeau prin a-şi pierde morfologia vegetală, desprinse de arborele mamă, arborele genealogic, pentru a dobândi rotunjimi de sâni, faţete de poliedru, capete de porci mistreţi sau chipuri de idoli, dinţi, gheare, tentacule, falusuri şi coroane, sau prin a se împreuna în obscene încălecări, înainte de-a se împotmoli, la capătul unei călătorii de veacuri, pe vreo plajă uitată de hărţi. Mandragora aceasta enormă, cu ţepi duşmănoşi, o adusese Agentul Consular de la gurile lui Bío-Bío, de lângă aspra stâncă a Con-Con-ului, adormită în legănare de ape negre. Mandragora astălaltă, contorsionată ca un acrobat de circ, cu pălărie tare şi

[265] Niciodată (engl.) – referire la celebrul vers din poemul *Corbul* (1845), de Edgar Allan Poe.

ochişori săltăreţi, asemănătoare cu „rădăcina vieţii” pe care unele popoare asiatice o pun în sticlele cu rachiu, o găsise aproape de Tucupita, în estuarul Orinocoului. Altele veneau din insula Nervis, din Aruba, de pe stâncile ce seamănă cu nişte menhiri de bazalt, înălţate în apropiere de Valparaíso, într-o explozie de defileuri marine. Şi-i era de-ajuns colecţionarului să pomenească numele unui port pentru ca de la rădăcina arătată să treacă la amintiri, evocări, la prezentarea unor imagini create de silabele adunate în numele unui loc, printr-o proliferantă operaţie a literelor – spunea – ce fusese prevăzută de Kabala ebraică. Numai pronunţând cuvântul *Valparaíso*, apăreau tarabele cu peşte pus pe alge, fructele scoase la vânzare în pridvorul bisericilor, vitrinele bodegilor în care se lăfăiau, umplând tot spaţiul, apocalipticii crabi din Ţara de Foc; şi berăriile nemţeşti de pe strada cea lungă, cu cârnăciorii roşii-negricioşi ce te priveau cu cei zece ochi de slăninuţă, alături de fragedul ştrudel pudrat cu zahăr; apoi, enormele telecabine publice, paralele neobosite, cu orchestrele de orbi cântând polci la punctele de plecare; şi casele de amanet, centura cu cataramă lată, relicvariul din scoici, bisturiul ştirbit, statueta neagră din Insula Paştelui şi papucii pe care e brodat *Suve* (papucul stâng) şi *nir* (papucul drept) ce, aşezaţi cu vârful spre trecător, ilustrau cu orbitoare elocinţă Paradoxul Oglinzii al lui Immanuel Kant… Rădăcina aceasta – se numeşte *Hop-Frog* – ce pare un cinocefal într-o goană îngrozită, căci aleargă, aleargă fără să se mişte, în modul cel mai înspăimântător, înseamnă Río de Janeiro: cartierul Itamaraty, unde, printre clădirile municipale, populate cu statui bolnave de acromegalie (pentru că întotdeauna sunt o dată şi jumătate sau de două ori şi trei sferturi mai mari decât statura reală a eroului sau a personajului ilustru pe care vor să-l imortalizeze) se află prăvălii cu animale împăiate: şerpi boa ce te privesc cu ochi de sticlă, tatu, gheparzi, bâtlani, maimuţe, ba chiar şi cai ce, plini de praf şi înşeuaţi, par că aşteaptă, ţintuiţi pe piedestale verzi de lemn, un călăreţ ce nu soseşte niciodată – mort poate şi odihnindu-se de cine ştie cât timp într-un cavou în stil flamboaiant-portughez. Rădăcina astălaltă semănând cu un pitic cu burtă-cap legănată pe picioare subţiri – se numeşte *Humpty-Dumpty* – e din Port-au-Prince, acolo unde, în cartierul La Frontière, printre cârciumile cu măsuţe joase şi lichior de anason Don-Don, negresele goale,

întinse în hamacuri împletite, îşi aşteaptă vizitatorii cu suverană trufie, pierdute în gânduri şi de pe altă lume parcă, imitând fără să ştie, cu mâna uşor deschisă peste părul creţ şi sârmos, gestul *Olympiei* de Manet. Şi Agentul Consular mi-l prezintă acum pe *Erasmus din Rotterdam,* rădăcina din Veracruz în stilul lui Holbein, ce pare într-adevăr un umanist meditând; *Pichrochole* şi *Merdaille,* rădăcini de bambus ce par agresivi mercenari nemţi, înarmaţi cu lăncii; *Coquecigrue* cu ciocul lat şi creasta zimţată; *Kikimora,* despletită şi cu pinteni şi acele trei vlăstare dintr-un singur trunchi, *Pieds-Nicklés*[266] (pe care-l cunosc bine – şi să nu se afle – pentru că ani de zile am fost abonat la *L'Épatant* din Paris), şi, mai în spate, un produs romantic al manglierului cubanez, *Ereticul Prisciliano,* alături de balerina liană *Anna Pavlova* şi *Ciclopul* care, cu piatra aceea roşie, înfiptă în frunte, pare să străjuiască o lume răsturnată, aşezată pe console, unde apar *Cornegidouille, Hidra din Lema, Vrăjitoarea din Rackam,* călare pe mătura propriei sale fiinţe şi *La Grande Taciturne*[267]*,* tăiată, parcă, într-un bazalt vegetal şi care, fără aluzii directe la forme feminine, se ridică, de şase palme înălţime, textură yoruba[268], într-o arhitectură de curbe şi rotunjimi suprapuse, de mlădieri şi adâncimi ce stârnesc senzaţii inechivoce în palmele chemate s-o pipăie... Adevărul e că Agentul Consular, cu ciudăţeniile lui de cultură, cele câteva limbi vorbite – lucru neobişnuit la un nord-american – se înscria ca un element oniric în coşmarul diurn, real, cu ochii mai mult decât deschişi, trăit în prezent – coborându-mă pe povârnişul terorii cu ajutorul alcoolului, căci, de-abia ieşit din aburii unor pahare, simţeam sudoarea fricii coborându-mi pe ceafă, pe frunte, în părul cărunt, însoţită de izbituri de ciocan înfundate, venite dinlăuntrul meu, atât de puternice însă, că se repercutau, cred, în fotoliile unde mă aşezam. Şi acum, yankeul se aşază în faţa unui armoniu într-un colţ, trage de trei registre, apasă pe pedale şi începe să cânte ceva înrudit cu muzica ce îmi invadează ţara de mulţi ani, deşi e o bucată mai colţuroasă, mai accentuată şi mai cu contraste, bineînţeles, decât *Whispering* sau *Three o'clock in the morning*, atât de răspândite în capitală de curând.

---

[266] Mardeiaş (în argou franţuzesc).

[267] Marea taciturnă (fr.).

[268] Populaţie şi cultură din Africa occidentală, transplantată în multe ţări din zona Caraibelor odată cu sclavii negri.

Şi, fără să-şi oprească mişcarea degetelor, marcând ritmul cu capul, dând drumul notelor, cu un automatism lipsit de griji, de cântăreţ popular: „Sunt din sud. New Orléans. Destul de alb ca să trec drept alb, deşi părul, bun, părul, dacă n-ar fi pomezile pentru asta, ar fi destul de creţ *(si bemol*, *ce naiba!).* Am «trecut bariera», cum spunem acolo, deşi în materie *sentimentală* – să zicem – mă înţeleg bine doar cu tuciuriile. În privinţa asta semăn cu unchiul meu de-al doilea, Gottschalk – dumneavoastră nu-l cunoaşteţi, cu siguranţă – care, preferat de Théophile Gautier lui Chopin, adorat de aceleaşi nimfe lamartiniene şi filarmonice care se culcau cu Franz Liszt, glorios în Europa, protejat de monarhi, prieten cu Regina Spaniei, de zeci de ori decorat, într-o bună zi a părăsit totul – public, palate, caleşti, lachei – ca să răspundă unei imperioase, urgente chemări de negrese şi mulatre ce îl aşteptau la Tropic, pentru a recupera ceea ce le aparţinea prin dreptul unei timpurii cuceriri. Şi-a umblat după ele prin Cuba, Puerto Rico şi toate Antilele, reîntinerit, aventurier, eliberat de protocol şi onoruri, redat primelor gângureli, plăcerilor sale de adolescent, ca să moară în Brazilia, unde de asemenea erau multe – şi încă cum! – Sfintele Locuri ale peregrinărilor sale – *«et les servantes de ta mère*, *grandes filles luisantes*, *remuaient leurs jambes chaudes près de toi qui tremblait*… *sa bouche avait le goût des pommes-roses, dans la rivière, avant-midi…»*[269] (Nu ştiu de cine poate fi ce-a recitat, dar, îmi amintesc, da, că pe vremea când fiică-mea Ofelia studia pianul, cânta frumoase dansuri creole de acest Moreau Gottschalk, care, din câte mi s-a spus, a dezlănţuit, odată, la Havana, un adevărat tunet de tobe africane, într-o simfonie scrisă de el.) Şi celălalt continua: „Am fost prieten, foarte bun prieten, cu minunatul Christopher Andy, autorul acestui *Memphis Blues* pe care îl cânt acum.” Şi acum trece la *Saint-Louis Blues*, al aceluiaşi Andy, care are puterea s-o răscolească pe Intendentă şi s-o facă să danseze – şi probabil foarte bine, ţinând seama că paşii şi mlădierile i se potrivesc perfect cu ritmul unei muzici necunoscute ei. „Asta o au în sânge”, zice cel din sud. Îi privesc mâinile mişcându-se pe claviatură: e un fel de dialog – o luptă, uneori –, înfruntare şi armonie, a unei mâini

[269] Şi slujitoarele mamei tale, fecioare înalte cu piele lucitoare, îşi mişcau coapsele calde lângă tine care tremurai… gura ei avea gustul yambo-ului, în râu, înainte de amiază… (fr.)

femeie – dreapta – şi a unei mâini bărbat – stânga –, ce se împreunează, se completează, îşi răspund, dar într-o sincronie aflată înăuntru, şi, totodată, în afara ritmului. Intendenta, parcă vrăjită de o noutate ce îi pătrunde prin urechile pielii, se aşează deodată pe bancheta armoniului, mişcând din umeri, învăluitoare şi alintându-se cu o bucă în aer, pentru că nu-i încap amândouă pe locul lăsat liber de Agentul Consular. Acesta uită de clape şi îşi apropie obrazul de gâtul Elmiritei, care îl acceptă cu râsete de gâdileli, lăsându-se adulmecată de cel ce o face cu desfătarea creştinului ce pătrunde într-o încăpere cu miros de tămâie arsă. Iar acesta îi dă cu… „*Guidé par ton odeur vers de charmants climats / Je vois un port rempli de voilures et de mâts*" …[270] „Nu mă bate la cap cu Baudelaire!", strig, gelos pe această incursiune pe pământul meu, pe care l-am desţelenit şi l-am arat pentru prima oară acum mai bine de douăzeci de ani şi care, întotdeauna supus voinţei mele, acum când am pierdut totul, mi se pare ultima rămăşiţă, ultima parcelă cârmuită de mine, dintr-o ţară, până ieri, a mea; a mea de la Nord la Sud, de la Ocean la Ocean, şi care acum se reduce la un mizerabil şopron de scânduri putrezite, populat de rădăcini moarte, port de cerşetor, unde va trebui să aştept barca de mâine – cât de departe, de îndepărtat, de neatins *mâine!* – menită să mă scoată de aici ca pe o marfă de contrabandă, ca pe un sicriu de mort dintr-un spital de bogătaşi, de unde fusesem stăpânul oamenilor, al destinelor şi-al pământurilor. Apucând-o de braţ, o ridic pe Intendentă, ce cocheta peste limitele admise, aruncând-o cu un brânci într-un fotoliu din colţ. „Mai bine aşa, zise yankeul râzând, pentru că din cauza *asta* mi-am ratat *cariera*." (Chestia cu *cariera* – diplomatică, se înţelege – în gura celuilalt, dat fiind cine e şi unde se află, se asociază în mintea mea cu calificativul de „mare prostie", dat de Don Quijote unei romanţe cavalereşti, prost jucate de nişte păpuşari. Pentru orice latinoamerican din generaţia mea, *cariera* este o sinecură cu puţină treabă şi multe plăceri, în ambasade cu scenografie de mare operă, cu marmură italienească şi candelabre de Versailles, viori pe o estradă, valsuri, tunici cu brandenburguri şi decolteuri, uşieri solemni, şambelani cu

[270] Călăuzit de-aroma-ţi spre minunate clime, / Zăresc un port cu pânze, catarge… (Ch. Baudelaire, *Florile răului,* E.L.U., Bucureşti, 1968, p. 715, traducere de Romulus Vulpescu).

pantaloni scurţi, intrigi, serate, flirturi, aventuri de alcov, roman, complimente stil Marchizul de Bradomín[271] şi fraze stil Talleyrand, minunăţii de tact şi de *savoir-vivre*, prea străine, în multe cazuri, de noţiunile lumii noastre de-aici, ce nu reuşeşte niciodată să asimileze normele protocolului şi care, ca să nu întrebe, ca să nu ceară sfaturi, comite grave erori, ca, de pildă, – se întâmplase la mine la Palat – să ordone să se intoneze *Rondo alla turca* cu prilejul prezentării scrisorilor de acreditare de către Ambasadorul lui Abdul-Hamid[272] sau *Imnul lui Riego*[273] la primirea unui Ministru al lui Alfonso al XIII-lea…) „Toate mi-au mers foarte bine, continuă cel din sud, până când, la Paris, şi-au dat seama că frecventam prea mult un salon de dans martinichez, din Rue Blomet. De atunci, n-am mai avut decât misiuni strălucitoare în diplomaţia nord-americană. Consul în Aracajú, în Antigua, în Guanta, Mollendo, Jacmel şi chiar în Manta, unde în fiecare zi, la ora douăsprezece, apar rechini în faţa coastelor cu o punctualitate ce se compară doar cu aceea a Apostolilor de la Catedrala din Strasbourg. Şi acum sunt aici, cum s-ar spune, în casa dracului. Şi se ştie că eu… (priveşte spre Intendentă)… în fine, tu şi cu mine ne înţelegem.” Schiţă un arpegiu. „Dacă m-aş arăta aşa cum sunt acolo unde m-am născut, aş fi linşat de glugile Ku-Klux-Klan-ului, albii ăştia, la suflet şi ca veşminte, cu acea albeaţă particulară, foarte proprie nouă, aceea a lui Benjamin Franklin, potrivit căruia negrul e «animalul care mănâncă cel mai mult şi produce cel mai puţin»; albeaţa de la Mount-Vernon, unde un stăpân de sclavi filosofa despre egalitatea oamenilor în faţa lui Dumnezeu; albeaţa Capitoliului nostru, templu unde se cântă imnul *Gettysburg Address* – «cârmuirea poporului, prin popor şi pentru popor» – cu cor de negri măturători, lustragii, oameni de serviciu şi îngrijitori de closete; albeaţa prea ilustrei noastre Case Albe, unde se organizează rotirea caruselului de uniforme, redingote şi jobene de premieră, ce se învârte şi se învârte în această Americă Latină, aducând la putere tâlhari şi feciori de curvă – şi asta, «fără să-i excludem pe cei de faţă», cum spun spaniolii – la

[271] Celebru personaj, creat de scriitorul spaniol Ramón de Valle Inclán.

[272] *Abdul Hamid al II-lea,* sultan al Turciei între 1876–1909.

[273] *Rafael de Riego y Núñez* (1785–1823), general spaniol, conducătorul unei mişcări liberale în 1820 (Cabezas de San Juan). Imnul ce îi poartă numele a fost Imnul Naţional al celei de-a doua Republici spaniole.

fiecare învârtitură de manivelă…” I-am răspuns Agentului Consular că atributul Fecior de Curvă e cam tare pentru cineva care, cu doar patruzeci şi opt de ore înainte, era încă Primul Magistrat al unei naţiuni libere şi suverane, ce, datorită antecedentelor sale eroice, marilor săi oameni, istoriei sale etc., etc… „M-a luat gura pe dinainte, din cauza Santei Inés”, spuse Agentul Consular, umplându-mi paharul. „N-a fost cu intenţie. Şi-apoi…” „Uitaţi-vă… uitaţi-vă”, zise Intendenta, pe un ton prevestitor de rele, invitându-ne prin gesturi să ne apropiem de o ferestruică cu geamurile sparte, ce dădea spre golf… „Da”, zise yankeul. „Acolo pe *wharf*[274] se întâmplă ceva.” Deschise porţile pe unde ieşeau – inexistentele, acum – bărci pentru regate. Într-adevăr, acolo, la capătul cheiului unde trăgeau cargourile cu zahăr, se întâmpla ceva. O mulţime de oameni înconjura mai multe camioane – cele de mai înainte – ce aduceau nişte lucruri unele peste altele, de-a curmezişul, răsturnate, un talmeş-balmeş de lucruri, ce… „Luaţi binoclul”, îmi spuse Agentul Consular. Am privit. Oameni, cântând, dansând, înfierbântaţi de băutură, cu siguranţă, dădeau jos din camioane şi azvârleau în mare, cu hohote de râs şi ţipete, busturi şi capete, statui de-ale mele, din cele care, cu ani în urmă, domneau, prin dispoziţie oficială, în colegii, licee, primării, instituţii publice, pieţele oraşelor, satelor şi prin cătune, unde, deseori, stăteau alături de câte o reprezentare a Peşterii din Lourdes sau vreo firidă rustică, plină de lumânări mereu aprinse, lăcaş al Divinei noastre Pastora. Şi erau chipuri de marmură, opere ale sculptorilor locali sau ale elevilor de la Şcoala de Belle Arte; şi busturi de bronz, turnate în Italia, în aceleaşi turnătorii unde se născuse gigantica Republică a lui Aldo Nardini; statui în picioare – mărime naturală –, în frac, cu decoraţii şi panglică în relief, în uniformă de General de Armată (cu un chipiu atât de fălos, că, potrivit duşmanilor, avea „cozoroc de înaintare şi cozoroc de retragere”), în chip de Doctor Honoris Causa al Universităţii San Lucas (asta fusese în 1909), cu togă şi beretă cu ciucurele lăsat pe umărul stâng, ca patrician roman, ca tribun-arătând-ceva-cu-braţul (inspirată niţel de statuia lui Gambetta de la Paris), în chip de *pater-familias* meditativ, de sever mentor, de Cincinat încununat cu lauri – acum, culcate, duse pe tărgi, în căruţe şi cărucioare, trase de boi, încărcate,

[274] Chei (engl.).

târâte ca să fie aruncate în apă, unele după altele, cu ajutorul răngilor, cu heirupuri ritmate de bărbaţi şi femei: „Unu... doi... treeeeei...” În sfârşit, apăru şi statuia mea ecvestră – cea pe care o priveam, în fiecare zi, de la ferestrele Palatului – culcată pe platforma unui vagon de marfă, dar fără călăreţ, pentru că acesta îi fusese smuls chiar în noaptea fugii mele, redusă, deci, doar la un cal de bronz. Şi calul, ridicat de o macara, se mai cabră o dată, timp de o clipă, într-o ultimă împotrivire eroică, privat de Cel ce, de deasupra lui, ar fi tras de frâul tare, înainte de-a se scufunda într-o trombă de spumă. „*Memento homo...*”[275], am spus fără să mai adaug restul, pentru că fraza clasică mi se părea, deodată, deplasată, datorită amintirii unei glume dureroase, pe care mi-o făcuse, odată, Studentul. „Nu cântaţi tangouri cu cuvinte de Recviem”, a spus Agentul Consular. „Acum, statuile astea ale dumneavoastră se vor odihni pe fundul mării; le va înverzi silitra, le vor îmbrăţişa coralii, vor fi acoperite de nisip. Şi hăt, prin anul 2500 sau 3000, va da peste ele cupa unei drage, scoţându-le la lumină. Şi oamenii se vor întreba pe tonul *Sonetului* lui Arvers[276]*:* «Cine a fost acest om?» Şi, poate, nu va exista nimeni care să le răspundă. Se va întâmpla acelaşi lucru precum cele petrecute cu statuile romane din epoca de decădere, ce pot fi văzute în multe muzee: despre ele se ştie doar că sunt reprezentările unui *Gladiator, Patrician, Centurion.* Numele s-au pierdut. În cazul dumneavoastră, se va spune: «Bustul, statuia unui *Dictator.* Au fost atâţia şi vor mai fi atâţia în emisfera asta, încât numele lor e de prisos».” (Luă o carte de pe măsuţă.) „Sunteţi trecut în Petit Larousse? Nu?... Atunci, v-aţi ars...” În după-masa aceea am plâns. Am plâns pe un dicţionar – „*Je sême à tout vent*”[277] – care mă ignora.

---

[275] *Memento homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris* (lat.): Aminteşteţi, omule, că ţărână eşti şi în ţărână te vei întoarce (Facerea, 3, 19).

[276] *Alexis Félix Arvers* (1806–1850), poet francez, devenit cunoscut datorită unui sonet care începe cu versurile: „Sufletul meu are secretul său, viaţa mea, misterul său.”

[277] Semăn în cele patru zări (fr.) – deviza dicţionarelor *Larousse.*

Capitolul al şaptelea

Şi hotărându-mă să nu caut mai multă ştiinţă decât cea pe care o puteam găsi în mine însumi...

DESCARTES

Nouăsprezece

Seniorială şi armonioasă, solid înscrisă în cercul de blocuri arhitectonice ce străjuiau piaţa triumfală – blindată parcă împotriva oricărei sfidări din afară de o patină compactă ce se înnegura de la an la an, făcând să dispară stucaturile şi contururile –, casa din Rue de Tilsitt l-a primit la sânul marchizei sale apărate de un înalt grilaj negru, asemeni refugiului la poarta căruia bate alpinistul rătăcit, după o halucinantă peregrinare printre avalanşe şi prăpăstii. Era cinci dimineaţa. Folosind cheia sa personală, ca să nu-l trezească pe Sylvestre, Primul Magistrat intră în vestibul şi aprinse lumina. În urma lui, Intendenta, ce venise tremurând şi tuşind de la Gara Saint-Lazare, cu tot pardesiul ei căptuşit cu vatelină, ros de molii, cumpărat în Bermude, se plângea de junghiuri, dureri în oase şi c-o ţine pieptul şi cerea rom, sirop Tolú şi un pat. „Dă-i din romul Santa Inés care-a mai rămas şi du-o pe scara de serviciu, într-una din camerele de la mansardă”, îi spuse *Fostul* (acum îşi spunea el însuşi *Fostul*, cu o crispată ironie) lui Cholo Mendoza, care aducea valizele. Rămas singur, privi în jur, observând că se produseseră schimbări în privinţa decorului şi a mobilelor. Acolo unde credea că va găsi din nou masa de *caoba* cu vase chinezeşti, floarea de fildeş, în al cărei potir erau puse cărţile de vizită, sirena, învăluită în propriile-i plete, stând dintotdeauna lângă purpuria catifea a unei panoplii cu spade şi pumnale, dădu peste goliciunea unor pereţi zugrăviţi într-o culoare deschisă, fără alte podoabe, decât nişte ornamente de ghips, care, gândindu-te bine, puteau fi considerate ca o foarte stilizată văluire de ape. Cât priveşte mobilele, o lungă banchetă cu perne de culoare aprinsă, poate aşa-numita „culoare tango”, şi pe piedestale înguste, sfere, prisme şi romburi de cristal, înlăuntrul cărora erau becuri electrice. „Nu e urât, dar înainte era mai distins, mai în ton cu locuinţa”, se gândi *Fostul*... Urcă la primul etaj, savurând mireasma de nogal lăcuit a treptelor, ce, prin permanenţa lui, desfiinţa o lungă, foarte lungă trecere a timpului. Luminile zorilor se proiectau, într-un galben palid, în spatele perdelelor din salon. Demnitarul se îndreptă spre o fereastră şi dădu la o parte brocartul, ca să privească piaţa. Acolo, magnific şi maiestuos, încremenit în obârşia sa fără egal, se afla Arcul de Triumf, cu *Marseilleza* cu gura deschisă, Tirteu

înarmat, strigând, şi bătrânul războinic cu coif, urmaţi de copilul-erou, cu coiţele în vânt. Acolo era înfăţişat, întru veşnicie, geniul unei Franţe carteziene, unica în stare să fi dat naştere anticartezienei lumi închipuite, însufleţite, înălţată şi prăbuşită de un corsican neverosimil, metec vrăjit, cu mădularul fermecat de o mulatră martinicheză, ce pornise să-şi piardă bicornul într-un incendiu moscovit, pentru ca apoi trupele sale, împestriţate de polonezi şi mameluci, să fie zdrobite de partizanii Popii Merino şi ai lui Juan Martín „El Empecinado”[278]. Dar în spatele celui ce contempla monumentul se aflau nişte tablouri care reprezentau, poate, cu mai multă fidelitate, spiritul Franţei carteziene. Se întoarse spre ele, aprinzând lumina. Şi ceea ce îl întâmpină fu atât de neaşteptat, de absurd, de neconceput, încât se lăsă să cadă pe un scaun, uluit, încercând să înţeleagă… În locul merovingienei *Sfinte Radegunda* de Jean-Paul Laurens, cu pelerinii ei din Ierusalim, se desenau trei personaje, dacă se puteau numi personaje, fără relief, cu anatomia dezintegrată în planuri geometrice, ale căror feţe – se presupune că erau feţe – erau acoperite de măşti. Unul cu glugă, ca de călugăr, cu o partitură în mână; cel din mijloc, cu tichie de paiaţă, suflând în ceva ca un clarinet; al treilea, în pătrăţele ca un arlechin, cu o mandolină, sau chitară sau lăută, ori Dumnezeu ştie ce, atârnată de gât. Şi cele trei personaje – dacă era să fie personaje – stăteau acolo imobile, groteşti, ca nişte creaturi de coşmar, privind – dacă putem spune că priveau – cu aerul cuiva deranjat de prezenţa unui intrus. „Ce faci dumneata aici?” păreau că-l întreabă. „Ce faci dumneata, aici? …” Şi asta nu era tot; pe peretele opus, în locul delicatei marine de Elstir, era ceva indefinibil: o încrucişare de dungi, orizontale, verticale, în diagonală, în culori pământii şi nisipii, peste care era lipită o bucată de hârtie de ziar – *Le Matin* – pe care *Fostul* încercă s-o desprindă cu unghia degetului mare, dar fără să reuşească, din cauza lacului. În faţă, unde pe vremuri atârna *Cina Cardinalilor* de Dumont, acum era ceva complet lipsit de sens, probabil o mostră de culori Ripolin, fiindcă reprezenta pătrate şi cercuri, albe, roşii, verzi, delimitate de linii negre groase. Alături, în loc de *Micul coşar* de Chocarne-Moreau, se

[278] *Jerónimo Merino,* cunoscut sub numele de *Popa* (Cura) *Merino* (1769–1844), şi *Juan Martín Díaz „El Empecinado*” (1775–1825), conducători ai gherilei spaniole împotriva lui Napoleon.

profila un soi de Turn Eiffel cocoşat, blegit, cu picioarele strâmbe, răsucit, frânt parcă în structura centrală de un baros de titan căzut din cer. Acolo, între cele două uşi, nişte femei – femei? – ale căror picioare şi braţe erau făcute parcă din bucăţi de ţeavă de calorifer. Unde atârnasem *Recepţie mondenă* de Bérard, cu minunăţiile ei de dantele, decolteuri şi clarobscururi, mi se înfăţişa o harababură incalificabilă, care, culmea, avea şi un titlu scris cu litere frumoase şi rotunde: *Ochi cacodilat.* Şi acolo, pe piedestalul turnant de marmură verde, stătea o formă de marmură, o formă informă, fără sens şi intenţii sesizabile, cu nişte bile – două – în partea inferioară şi ceva lung în sus – şi iertat fie-mi gândul prost – ce nu putea fi decât reprezentarea puţin realistă şi foarte exagerată ca proporţii – indecentă, bineînţeles – a ceea ce orice bărbat adevărat trebuie să aibă acolo unde trebuie să le aibă. „Dar… ce mă-sa-s toate astea?” „Artă modernă, Domnule Preşedinte”, şopti Cholo Mendoza, care tocmai o lăsase pe Intendentă sus, înfăşurată în pături, dărâmată sub o pilotă de fulgi… Şi acum, *Fostul* alerga dintr-o încăpere în alta, găsind peste tot aceleaşi transmutaţii grafice, aceleaşi dezastre: tablouri nebune, absurde, ermetice, fără subiecte istorice sau legendare, fără temă, fără mesaj, fructiere care nu erau fructiere, case ce păreau poliedre, chipuri cu un echer drept nas, femei cu sânii nelalocul lor – unul sus, altul jos – sau cu un ochi în tâmplă şi, ceva mai încolo, atât de încurcate încât păreau că fac dragoste, două anatomii frânte, încâlcite în propriile lor linii, poate porcoase, deşi ca să pictezi două persoane făcând *treaba aia* (şi el avea o frumoasă colecţie de stampe pornografice sub cheie), era nevoie de o perfecţiune a desenului, stăpânirea legilor perspectivei, o anumită graţie în împerecherea membrelor, pe care nu le aveau, nici pe departe, aceşti artişti rataţi ce îşi spuneau „moderni”, pentru că erau incapabili să deseneze cum trebuie un nud, să imagineze un tânăr spartan în decorul de la Termopile, să facă să alerge un cal care să fie cal, să decoreze – de ce să n-o spunem – plafonul Operei din Paris sau să realizeze viziunea unei bătălii, cu epicul brio al unui Detaille. „O să poruncesc să se dea jos toate aiurelile astea!”, strigă stăpânul casei, redevenit stăpânul Casei, apucând tabloul cu *Ochiul cacodilat*. „Asta s-o crezi tu!”, strigă în spatele lui Ofelia, ce tocmai intra, îmbrăcată într-un taior bleumarin închis, niţel cam ciufulită, cu rimelul curs, cu

înfăţişarea cuiva aflat sub influenţa mai multor pahare. „Fata mea!”, zise Primul Magistrat, strângând-o la piept şi înduioşându-se atât de brusc, încât glasul i se frânse într-un suspin: „Fata mea! Carne din carnea mea!” „Tăticuţule scump!”, spunea plângând şi ea. „Tot aşa de mândră şi de frumoasă!” „Şi tu tot în formă şi dur!” „Vino, aşază-te lângă mine… Am atâtea să-ţi spun… Trebuie să-ţi povestesc atâtea…” „Ştii că…” Şi peste umărul Ofeliei, unde se ofilea o orhidee mirosind a tutun, *Fostul* văzu apărând, ca într-o mâzgălitură de carnaval din Flandra, nişte feţe pletoase, schimonosite, nedormite – bete, cu siguranţă. „Prietenii mei… S-a închis *dancing*-ul unde-am cinat… şi-am venit să continuăm petrecerea.” Lume, multă lume: cu haine descheiate, fără maniere, deşănţată; lume prost-crescută, neatentă, obraznică; oameni care se simţeau ca acasă – mai mult decât atât: ca într-un lupanar – aşezându-se pe jos, aducând sticle din cămară, făcând covorul sul, ca să poată dansa pe parchetul cernit, fără să le pese că se strică. Femei cu fustele pân-la genunchi, coafate cu zulufi, semnul distinctiv al curvelor *acolo*; tineri pederaştiformi, cu cămăşi în carouri, ce păreau făcute din şorţuri de bucătăreasă. Şi acum, gramofonul: *Yes*, *we have no bananas* (oroarea asta suportată pe vapor tot timpul traversării Atlanticului) *we have no bananas today.* Ofelia râdea cu prietenii ei, pleca, se întorcea, scotea discuri dintr-un raft, aducea alte băuturi, umplea paharele, învârtea manivela gramofonului şi purta cu *Fostul*., aşezat cu resemnare pe un divan, un dialog cu fraze trunchiate, dezlânate, fără răspunsuri, veşti ce nu apucau să fie spuse până la capăt, într-un continuu du-te-vino prin salon: n-a venit la Gara Saint-Lazare, pentru că telegrama anunţând sosirea lui ajunsese ieri după-masă, când era la un vernisaj; de acolo, plecaseră să serbeze evenimentul şi de-abia acum i-o dăduse portăreasa, de curând trezită. „Acum o să fim într-adevăr fericiţi; nu mai trebuie să te întorci în ţara aia de sălbatici” (începea să sune *Saint-Louis Blues* de tristă amintire, acelaşi pe care-l cântase şi Agentul Consular, în după-amiaza aceea…). „Ascultă, am adus-o pe Intendentă.” / „Şi unde e?” / „Doarme sus.” / „Eu, sinceră să fiu. N-aş fi adus-o.” / „E singura persoană de *acolo* care nu m-a trădat… pentru că… până şi Peralta!” / „Întotdeauna am avut senzaţia că e un porc de câine.” / „Mai rău, un Machiavelli de buzunar”. / „Nici măcar, poate buzunarul lui Machiavelli.” / (Încă o dată *Yes, we have no*

bananas…) / „Eu n-aş fi adus-o pe Intendentă; nu o văd la Paris: e o povară în plus pe care o s-o purtăm noi.” / „Trebuie să vorbim despre asta, avem multe de vorbit.” / „Mâine, mâine, mâine…” / „Dar e deja mâine; s-a făcut ziuă.” / (Iarăşi *Saint-Louis Blues*.) / „Ascultă… laşi toate porcăriile astea pe pereţi?” / „Hai, nu fi înapoiat, tătic scump; asta-i arta de azi; o să te obişnuieşti.” / „Şi tablourile mele de Jean-Paul Laurens, *Lupul din Gubbio*, marinele mele?” / „Le-am vândut la Hotel Drouot: bineînţeles că mi-au dat un rahat pe toate: lumea nu mai e amatoare de aşa ceva.” / „Ce dracu’! puteai să mă întrebi şi pe mine!” / „Cum să te fi consultat, dacă zilele astea ziarele spuneau că te-au împuşcat? Vestea m-a prins la Târgul din Sevilla.” / (Din nou: *Yes, we have no bananas*…) / „Şi când ai primit vestea, ai plâns mult?” / „Mult, mult, mult…” / „Voiai să-ţi pui voal negru, cu siguranţă” / „Aşteaptă, să învârt gramofonul…” / (Se aude mai tare *Yes, we have no bananas* ce ajunsese la registrul grav.) / „Auzi… şi lumea asta o să stea mult?” / „Dacă vor să stea, doar n-o să-i dau afară.” / „Avem multe de vorbit, ştii.” / „Mâine, mâine, mâine…” / „Dar e mâine, deja…” / „Dacă eşti obosit, du-te să te culci…” (Un nou disc: *Je cherche après Titine, Titine, oh, ma Titine*! altă obsesie la bordul vaporului.) Acum, Ofelia, lăsându-l singur pe divan, s-a pornit pe dans, nebună parcă, cu un englez cu părul creţ, pe care mi l-a prezentat în trecere, fără să se desprindă de el, ca pe Lordul… nu ştiu cine, cunoscut la Capri şi care – după spusele lui Cholo Mendoza, aşezat acum lângă mine – avusese încurcături cu poliţia franceză pentru că folosise eleve de la Liceul Jeanson-de-Sailly într-o artistică punere în scenă a unei *Bucolici* de Virgiliu; da, cea cu păstorul Alexis, o ştiu, o ştiu… *Fostul* se uita la fiică-sa, la toţi ceilalţi, cu o iritare crescândă: alea două care dansau, femeie cu femeie, cu feţele lipite. Şi ceilalţi doi, bărbat cu bărbat, ţinându-se de mijloc. Şi cealaltă, cu părul scurt, sărutându-se cu blonda slabă cu şal galben. Şi picturile astea stupide, de neînţeles, pe pereţi. Şi statuia aceea albă, obscenă, falus de marmură, printre sticle de whisky, pe a căror etichetă un cal tot alb, era, cel puţin el, un desen adevărat. Dintr-odată se roşi la faţă, într-un acces de furie – Mendoza cunoştea simptomele –, traversă salonul, ridică acul gramofonului, aruncă mai multe discuri pe jos şi termină cu ele călcându-le în picioare. „Dă-i afară pe toţi destrăbălaţii ăştia!”, strigă. Retrasă

împreună cu ceilalţi care aşteptau, uluiţi, Ofelia – asemeni unui şef de trib ce cumpăneşte forţele adversarului înainte de-a ataca – îl privea acum pe taică-su cu o mânie crescândă. „Tăticuţul scump” creştea dintr-odată în faţa ochilor; creştea, se umfla, se mărea, spărgând pereţii cu mâinile, ridicând tavanul cu umerii. Dacă îşi recăpăta autoritatea de altădată, dacă era lăsat să se întroneze, să poruncească, să hotărască, într-o casă unde se lipsiseră, în chip foarte plăcut, de prezenţa lui, timp de mai mulţi ani, dacă nu i se retezau fumurile, dacă nu i se înfrânau impulsurile, va deveni tiran aici, aşa cum a fost *acolo* – obişnuit să fie tiran întotdeauna. „Dacă nu-ţi plac prietenii mei – spuse ea, adoptând tonul acela al său, sec şi rece, de care celălalt se temea altădată –, dacă nu-ţi plac prietenii mei, ia-ţi valizele şi du-te la Crillon sau la Ritz. Au apartamente bune. *Room service*[279] şi ambianţă distinsă.” „Sodoma şi Gomora!” urlă Primul Magistrat. „De-asta te-au dat jos, pentru că vorbeşti scârboşenii”, zise Ofelia. „Da’ cine-i ăsta?”, întrebau, acum, toţi. „*Mon père, le Président*”[280], spuse Ofelia, dintr-odată solemnă, voind parcă să îmblânzească brutalitatea celor spuse mai înainte. „*Vive le Président! Vive le Président*!”[281], strigau cu toţii acum, în timp ce unul, maimuţărind un clovn cântând la clarinet, intona *Marseilleza*. „Du-te să te culci, *papá*...” Perdelele din salon luceau însorite, în ciuda luminilor dinăuntru. Dimineaţa începuse de mult, pentru tot oraşul. „Hai la Bois-Charbons”, spuse *Fostul* lui Cholo Mendoza. „*Bye, bye*”, zise Ofelia. Şi în vreme ce domnii coborau marea scară de onoare, ceilalţi, sus, aplecaţi peste balustradă, cu feţe de carnaval, cântau în cor, pe melodia lui Mambru:

L’ vieux con s’en va-t-en guerre,
Mironton, *mironton, mirontaine*.
L’ vieux con s’en va-t-en guerre,
Et n-en reviendra pas!...[282]

---

[279] Serviciu la cameră (engl.).
[280] Tatăl meu, Preşedintele (fr.).
[281] Trăiască Preşedintele! Trăiască Preşedintele! (fr.)
[282] Bătrânul măgar pleacă la război, / Mironton, mironton, mirontaine. / Bătrânul măgar pleacă la război, / Şi nu se va mai întoarce!... (fr.)

„Alors... on a eu des malheurs, mon bon Monsieur?"[283], zise Musard, semănând tot mai mult cu militarul mustăcios de pe Arcul de Triumf, văzându-i apărând. (Era evident că dăduse cu ochii de fotografía mea, de curând, în vreun ziar.) „*Oh! Vous savez... Les révolutions*...[284], spusei. „*Les révolutions, ça tourne toujours mal*"[285] , spuse omul vinurilor, scoţând o sticlă: „*Voyez ce qui s'est passé en France avec Louis XVI.*"[286] (Mi-am amintit de coperta cărţii *La Convention* de Michelet, în ediţia Nelson, unde apărea Cetăţeanul Capet, pe eşafod, foarte demn, cu gulerul de la cămaşă desfăcut, ca pentru o consultaţie la otorinolaringologie.) „*Ce sera pour la prochaine fois*"[287], zisei, ducându-mi mâna la gât. Dându-şi seama, poate, deşi cu întârziere, că aluzia la Ludovic al XVI-lea fusese cam nepotrivită, Monsieur Musard încerca, acum, s-o dreagă: „*Les révolutions, vous savez... Il paraît que sous l'Ancien régime on était bien mieux... Ce sont nos quarante Rois qui ont fait la grandeur de la France*"[288]. „Asta a citit *Acţiunea Franceză,* zise Cholo Mendoza. „Devine barresian", spusei. „*Le Beaujolais nouveau est arrivé*"[289], zise Monsieur Musard, umplând trei pahare. „*C'est la maison qui régale...*"[290]. Am băut vinul cu desfătare. Din fundul cârciumioarei ne venea un miros plăcut de lemn răşinos, din cel care se vinde aici, în legături mici prinse cu sârmă, ca să ia foc mai uşor cărbunii. În rafturi erau, ca şi cum timpul n-ar fi trecut, cu forme şi etichete neschimbate, sticlele de Suza, Picon, Raphaël, Dubonnet. „Din ce-o să trăieşti acum?", l-am întrebat pe Cholo. „Nu mai eşti ambasador!" „Prevederea e mama înţelepciunii. Am bani căcălău. " „De unde i-ai scos?" „Graţie mie, populaţia ţării noastre este cu treizeci de mii de noi cetăţeni mai mare, ce nu apar la recensăminte şi nu cunosc ţara noastră. Le-am fabricat paşapoarte şi acte de identitate... Oameni sărmani, rămaşi fără patrie. Victime ale războiului. Ruşi

---

[283] Ei... aţi avut necazuri, bunul meu Domn? (fr.)
[284] Oh! ştiţi... Revoluţiile... (fr.)
[285] Revoluţiile întotdeauna ies prost (fr.).
[286] Aţi văzut ce s-a-ntâmplat în Franţa cu Ludovic al XVI-lea (fr.).
[287] O să fie data viitoare (fr.).
[288] Revoluţiile, ştiţi... Se pare că sub vechiul regim era mult mai bine... Cei patruzeci de Regi ai noştri au făcut măreţia Franţei (fr.).
[289] A sosit noul Beaujolais (fr.).
[290] Invitaţia casei (fr.).

albi. Apatrizi. *Heimatlos*[291]*.* Când faci o faptă bună... Şi, în plus, afacerile ce se pot face cu valiza diplomatică... N-oi fi fost unicul. Eu nu sunt un sfânt. Alţii o folosesc pentru lucruri mai rele." (făcând gestul celui care prizează tabac). „Şi, tentaţia e mare, pentru că, acum, *chestia asta* e foarte rentabilă. Dar e periculos... Cu paşapoartele, în schimb... Mai am şi-acum un rând de ştampile şi timbre seci de la Ambasadă. Aşa că prăvălia rămâne deschisă... Cu discreţie, bineînţeles..." „Foarte bine, compatrioţii noştri nu merită altceva." (suspin). „Vai, frate!... Ce greu e să-ţi slujeşti patria!..." Ne întoarcem în Rue de Tilsitt. Îmi iese înainte un portar nou, mutilat de război, fără îndoială, fiindcă are mâneca stângă prinsă cu un ac de siguranţă de umărul vestonului albastru şi pe rever îi luceşte o decoraţie. A fost nevoie să-i explic că eu sunt stăpânul casei, ca să mă lase să trec, cu scuze teatrale şi nedumerite. În salon, perdelele erau tot trase. Pe divan, în fotolii, pe perne împrăştiate pe covor dormeau câţiva dintre petrecăreţii de azi-noapte. Trecând peste trupuri – unele încâlcite, înmănuncheate – am ajuns, în sfârşit, în camera mea. Mi-am scos hamacul din dulap, agăţându-l de cele două inele fixate pentru asta. Pe Arcul de Triumf cânta ca şi ieri, ca întotdeauna, *Marseilleza* lui Rude.

Dar dacă *Marseilleza* continua să existe acolo, cu militarul strigând şi copilul-erou printre săbii şi platoşe, Parisul pentru mine era pustiu. Mi-am dat seama de asta în după-amiaza aceea, când, după un lung somn am încercat să fac o trecere în revistă a ceea ce puteam recupera în acest oraş. Reynaldo Hahn nu răspundea la telefon. Poate locuia în afara oraşului. *„Abonné absent"*[292] îmi răspundea glasul feminin de la Centrală. Ilustrul Academician, atât de înţelegător întotdeauna, căruia voiam să-i încredinţez amărăciunea şi decepţiile mele, cerându-i sfaturi cum să-mi scriu – eventual – nişte *Memorii*, murise, cu câteva luni înainte, în apartamentul său de pe Quai Voltaire, victimă a unei boli necruţătoare, după o criză mistică, foarte comentată în cercurile catolice, de pe urma căreia petrecea zile întregi în rugăciuni, în friguroasa biserică Saint-Roch, pentru mine asociată cu amintirea unui roman de Balzac, citit pe când eram adolescent, în Surgidero de La Verónica. (Nu ştiu de ce, bisericile bossuetiene, feneloniene – mă refer la stil –, ca Saint

[291] Apatrizi (germ.).
[292] Abonat absent (fr.)

Roch, Saint-Sulpice sau capela de la Versailles, nu mă incită la fervoare. Ca *să simt* o biserică creştină, trebuie să fie umbroasă, învăluitoare, plină de relicve şi minuni, imagini de sfinţi decapitaţi, sânge, răni, lacrimi şi sudoare, plăgi sângerânde, păduri de lumânări, picioare de argint şi viscere de aur pe altarul ofrandelor...) Am aflat că Gabriele D'Annunzio, după ce se vârâse în încurcătura de la Fiume, se retrăsese – se spunea – devenit principe – se spunea – în reşedinţa lui din Italia, unde, sprijinită de un perete de stâncă, se putea vedea prora unui cuirasat, adus acolo în amintirea nu ştiu cărei isprăvi. Am aflat – Ofelia spusese adevărul – că valoarea picturilor lui Elstir scăzuse mult la public; delicioasele sale marine coabitau, amestecate, de-acum, în galerii de mai mică importanţă, cu orice pictură care reprezenta, pentru noii-îmbogăţiţi ai Războiului, valuri, iole, plaje înspumate. Întristat de declinul valorilor sale, se retrăsese furios, în atelierul lui de la Balbec, încercând să ajungă la o „modernitate" care, pervertindu-i stilul personal, fără să-i adauge nimic, se traducea în deconcertante căutări, la fel de puţin apreciate atât de admiratorii lui de ieri, cât şi de cei ce, acum, urmau noile curente. În muzică, se întâmpla ceva asemănător: nimeni nu mai cânta compoziţii de Vinteuil – şi cu atât mai puţin *Sonata* – cu excepţia tinerelor eleve la conservator, care, însă, de cum se întorceau de la orele de pian, le lăsau să doarmă în vreun sertar, pentru a se dedica ciudăţeniilor unei *La cathédrale engloutie* sau *Pavane pour une infante défunte*[293], dacă nu se perverteau la *Kitten on the keys*[294] de Zez Confrey. Şi tinerii, „pricepuţii" – la ce? –, snobii, fermecaţi de muzica rusă adusă de Deaghilev, îl considerau pe nobilul maestru Juan Cristóbal „*vieille barbe*"[295], lepădându-se de el, cum se lepădau de *Aurul Rinului.* Şi se văzuseră lucruri şi mai rele, de neconceput: Anatole France, ce ar fi putut foarte bine să rămână în lumea lui Thaïs şi Jérôme Coignard, începuse să bată câmpii socialismului, în ultimul ceas, proclamând necesitatea unei „revoluţii universale" care să cuprindă şi *America* – nici mai mult, nici mai puţin! – dând importante sume

[293] *Catedrala scufundată, Pavană pentru o infantă defunctă* (fr.), lucrări de Claude Achille Debussy (1862–1918), compozitor, pianist şi critic muzical francez.
[294] Pisicuţa cu chei (engl.).
[295] Bătrân ramolit (fr.).

de bani odiosului ziar *L'Humanité.* Alţii ajunseseră foarte rău; Contele d'Argencourt, acel însărcinat cu Afaceri al Belgiei, altădată atât de ceremonios, spilcuit, diplomat de mare clasă, fusese văzut de Cholo Mendoza, cu câteva zile înainte, în faţa teatrului de marionete de pe Champs-Elysées, ajuns o ruină, idiotizat, cu chip şi privire de cerşetor zâmbitor – gata parcă să întindă mâna ca să capete de pomană... În asemenea vremuri nu îndrăzneam s-o sun pe Madame Verdurin – acum prinţesă, prin căsătorie. Mă temeam că o prinţesă – sau cu fumuri de prinţesă – îi va arunca în faţă dispreţul său unuia care, în fond, nu era decât un preşedinte latinoamerican izgonit din palatul lui. Şi mă gândeam, cu amărăciune, la lamentabilul sfârşit al lui Estrada Cabrera; la mulţimea demnitarilor târâţi pe străzile capitalelor lor; la cei expulzaţi şi umiliţi ca Porfirio Díaz; la cei eşuaţi în această ţară, după o lungă guvernare, ca Guzmán Blanco, şi chiar la Rosas, din Argentina, a cărui fiică, obosită să mai joace rolul de fecioară abnegată, de generoasă Făcătoare de bine potolind îndârjirile Teribilului, îl părăsise pe durul patriarh la asfinţitul vieţii, arătându-şi dintr-odată adevăratul suflet şi lăsându-l să moară de tristeţe şi singurătate în cenuşiul aer din Southampton – pe el, ce fusese stăpânul nesfârşitului pampas, cu râuri de argint, luni cum numai acolo se văd şi sori înălţându-se şi asfinţind în fiecare zi deasupra zărilor peste care domnea cu mână de fier, văzând capetele duşmanilor săi trecând în vesele căruţe mânate de partizanii lui, cu strigăte de „lubeniţe bune şi ieftine". Zilele treceau şi de-abia de-o vedeam pe Ofelia, mereu cu petreceri şi probleme. Intendenta, ghemuită, adunată sub pilota de pene, refuzând să fie îngrijită de un medic francez, trăia marea febră a unei pleurite, fără să accepte alte medicamente decât romul Santa Inés şi Siropul Tolú – pentru că aici nu erau buruieni din alea care *acolo*, în fierturi, făceau miracole. Îmi reîmprospătam itinerarele mele pariziene cu Cholo Mendoza, plimbându-mă de la Notre-Dame de Lorette, la Chope Danton, de pe Bulevardul spre Bois, ce nu mai era cel de altădată, la Bois-Charbons al lui Monsieur Musard, fără să găsesc însă pulsul oraşului, aerul, atmosfera, cerute în zadar de olfactul şi memoria mea. Mirosul de gazolină înlocuise mirosul rustic – altădată universal şi fără frontiere, atât de capitală cât şi de sat – al bălegarului de cal. La ceasurile dimineţii nu mai răsunau glasurile vânzătorului de haine vechi,

al precupeţei cu hreniţă şi meiul-canarului, nici fluierul bucolic al tocilarului. Nu mai apăreau în peisajul din Place des Ternes, după un foarte lung drum, olarii din Badajoz, cu măgăruşii lor împodobiţi cu ciucuri după moda din Extremadura. Găseam ceva permanent, neschimbat, doar la Aux glaces de pe Rue Sainte Apolline, 25, unde, printre ciubucării şi mese de mozaic, geamuri pictate şi abţibilduri cu flori lipite pe lungul spătar al banchetelor de piele, un pian mecanic făcând zgomot mare, doi chelneri cu şorţuri albe şi sticle pe tăvi purtate pe sus – ca aceia de pe etichetele de Raphaël – mă aşteptau femei care, în ciuda anilor scurşi, a petrecerii generaţiilor, a împrospătării personalului şi a coafurilor schimbate, aproape toate înclinate spre o anumită zvelteţe ce era preferată, acum, opulenţei de la sfârşitul veacului, mă restituiau capitolelor iniţiale ale propriei mele istorii, plăcerilor ei prime, miilor de amintiri, reîntinerite, îndepărtatelor cronici ale acelor locuri unde – ca în alte ţări de pe continent – totul fusese schimbat, scos din ţâţâni, pervertit de o bruscă accelerare a modului de viaţă. Şi urmase amestecul limbilor, degradarea valorilor, lipsa de respect a adolescenţilor, jignirea patriarhilor, profanarea palatelor, Expulzarea celor Drepţi... Aici – Aux glaces – mă reîntâlneam cu unica permanenţă care, dintotdeauna – cu sâni mai mici, cu sâni mai mari – era aici, ca şi *acolo*, prezenţă şi unicitate, dialectică de forme de neînlocuit, idiom comun al înţelegerii universale. În ireversibilul timp al cărnii, se putea trece, după epoci, de la stilul Bouguereau la stilul Eva-medievală, de la decolteul Boldini la decolteul Tintoretto, sau invers, de la puzderia de fese şi pântece ale lui Rubens, la fragila şi ambigua reprezentare a unei nimfe de Puvis de Chavannes; treceau modele estetice, variantele, fluctuaţiile de gust care, spicuind siluete, jucându-se cu proporţiile, alungind sau lăţind, nu reuşeau niciodată – în vreme ce stilurile, printre altele, sufereau veşnice transformări – să altereze fundamentalul adevăr al unui nud. Aici, privind ceea ce privesc, mă aflu în marea Oprire a Ceasurilor, în afara timpului, poate, în zile de ceas solar sau de ceas de nisip, şi de aceea, eliberat de tot ce mă leagă de datele propriei mele istorii, mă simt mai puţin răsturnat de pe caii mei de bronz, mai puţin coborât de pe soclurile mele, mai puţin monarh surghiunit, mai puţin actor în declin, mai identificat cu *eul* meu profund, cu ochi făcuţi pentru a mai privi încă şi zvâcniri ce provin din

străfundurile unei vitalităţi puse în savuroasă alertă în faţa a ceva ce merită să fie privit – bogăţie preferabilă de la distanţă (*simt,* deci exist) celei ale unei false trăiri în prosteasca ubicuitate a sute de statui înălţate în parcuri municipale şi curţi de primării... Când asemenea meditaţii mă făceau să devin serios acolo unde nu se venea pentru asta, dându-mi seama de nepotrivirea dintre gânduri şi loc, începeam să râd, spunând o frază ce-l bucura întotdeauna pe Cholo Mendoza: „Orice, în afară de *to be or not to be* în casă de curve.” „*That is the question”,* răspundea celălalt, care se dădea şi el drept om citit, făcându-i semn unei Lede abundente ce, ştiindu-se aleasă dinainte, aşteptându-şi momentul fără grabă, bea un lichior de anason, la o masă vecină – în contul celui ce încă nu-i spusese nimic, dar merita să fie aşteptat, pentru că metecii sunt clienţi generoşi, care ştiu să aprecieze conştiinţa profesională în orice meserie.

Douăzeci

Intendenta, vindecată, pe neaşteptate, de fierbinţeli şi junghiuri, ieşise de sub pilota de fulgi, cerând în gura mare o biserică unde să-şi împlinească făgăduiala de rugăciuni şi lumânări făcută Fecioarei. „Biserică, biserică!”, îi strigase portăresei, uluită de personajul ce apăruse cu trei fuste una peste alta, de teama aerului rece risipit de un anticipat soare de vară. „Biserică, biserică”, repeta, închinându-se, împreunându-şi mâinile într-un gest de rugăciune, arătând un şirag de mătănii cu mărgele argintate. Cealaltă, înţelegând poate, îi arătase că mai încolo, luând-o la stânga, apoi la dreapta, mergând încă niţel... şi Intendenta, cu coapsele ei solide redate vieţii, mersese, mersese, până dăduse de un enorm templu – templu trebuia să fie, deşi nu se termina cu o cruce, pentru că avea nişte sculpturi, parcă religioase, parcă făcute de Miguel Estatua, în înaltul faţadei cu multe coloane – unde se auzea muzică de orgă, murmur de rugăciuni, un preot pronunţa cuvinte ce nu se înţelegeau şi, în sfârşit, se vedeau lucruri pe care ea le ştia, pentru că un altar e la fel peste tot, icoanele sfinte au un aer de familie şi mirosul de tămâie nu lasă loc la îndoieli... Împlinindu-şi făgăduielile, după ce cumpărase lumânări cu nişte bani franţuzeşti pe care Primul Magistrat îi dăduse când sosiseră la Cherbourg („în caz că te rătăceşti, când te duci să te uşurezi...”), coborî nişte trepte şi se opri într-o piaţă de flori, foarte frumoasă – deşi aici garoafele nu aveau parfumul celor de acolo – oprindu-se, apoi, uimită, în faţa unei prăvălii unde un mango, pus în vitrină, era oferit solitar şi magnific, pe un pat de vată. *Acolo*, mango se vindea în căruţe acoperite cu frunze de palmier, „cinci la juma’ de peso”, iar aici era prezentat într-o cutie, ca bijuteriile expuse în ţara ei de bijutierii francezi. Intendenta se aventură şi intră în prăvălie. De la o masă la alta îşi plimba surpriza entuziasmată: chemând-o, parcă, se întindeau spre ea braţele cenuşii de *yuca*[296]; în faţa ochilor ei reînverzea verdele bananelor verzi, se rotunjea pielea zgrunţuroasă de *malanga*[297], se zugrăveau petele deschise pe

[296] Plantă din familia liliaceelor. Originară din America tropicală, cu rădăcină comestibilă. Este asemănătoare la gust cu cartoful.

[297] Plantă din familia araceelor, din zona caraibiană, cu tuberculi comestibili.

roşul – mai mult de coral, decât de plantă subterană – al batatului. Şi mai încolo, apărea negrul tare al fasolei negre şi albeaţa liturgică a *guanábanei*[298] şi pulpa trandafirie a *goiavei*. Şi în limbajul ei de gesturi şi onomatopee, arătând, întrebuinţând degetele, exclamând, mormăind afirmaţii sau negaţii, obţinuse cinci din astea, trei din alea, zece din astelalte, opt din sacul acela, cincisprezece din ladă, punând totul într-un coş mare, din cele ce se vindeau aici – coş pe care şi-l puse pe cap când trebui să plătească, spre marea uimire a casierei: „*Vous voulez un taxi, Mademoiselle?*”[299]*.* Ea nu înţelegea nimic. Ieşi din prăvălie şi se orientă. Când venea încoace, avea soarele în faţă. Soarele încă nu ajunsese sus şi încă nu-i era foame, deci trebuie să fi fost zece, ori zece şi jumătate. Trebuia, deci, să umble cu umbra în faţă, pentru a face calea întoarsă. Partea proastă era că împuţitele astea de străzi o luau într-o parte, se întorceau, îşi schimbau direcţia şi umbra – tot mai mică – îi trecea din dreapta în stânga şi nu reuşea să ajungă la poziţia dorită. Şi apoi, atâtea lucruri ciudate care o furau: cafeneaua cu mulţi americani – îi recunoşteai indiferent de haine – pe terasă; prăvălia de jucării cu piticul albastru; această coloană enormă cu un omuleţ în vârf – vreun Eliberator, cu siguranţă; parcul acela plin de statui, cu grilaj. Acolo, cu copacii în stânga, umbra se aşează din nou unde trebuia. Merse, merse, până la o piaţă foarte întinsă, unde era o piatră în mijloc, ca acelea din unele cimitire de *acolo*, dar mult mai mare (cum putuseră s-o ridice?). Acum, un bulevard cu câteva capre înhămate la cărucioare. Tarabe cu dulciuri şi caramele. Şi coşul începea să cântărească peste măsură, când, deodată – soarele începea să-i bată direct în cap – i se arătă, la capătul străzii, departe, enormul, greoiul şi salvatorul monument, ăla, de-i spuneau Arcul de Triumf sau Nuştiucum. Grăbi pasul. Am ajuns acasă. Avea chef să se apuce imediat de gătit, dar simţi, pe loc, un junghi rece şi ascuţit în spate. De parcă i-ar fi revenit fierbinţelile. Lăsă coşul într-un colţ al încăperii, bău un pahar de rom amestecat cu Sirop Tolú şi se băgă din nou sub pilotă, blestemând aceste ţări friguroase, a căror climă e în stare să-l dărâme şi pe omul cel mai solid.

---

[298] Fruct al unui copac din familia anonaceelor, originar din Antile, cu coajă verde, cu ţepi, cu miez alb, dulce, răcoritor şi foarte plăcut la gust, şi seminţe negre.

[299] Doriţi un taxi, domnişoară? (fr.)

Să fi fost unsprezece şi jumătate, a doua zi, când Ofelia a fost trezită de un neobişnuit zgomot de voci. Intră camerista, cu chipul şi glasul tulburate. „*Mademoiselle*, *pardonnez-moi*, *mais...*”[300] Bucătăreasa voia s-o vadă, s-o vadă imediat; insista. Era acolo. Furioasă. Şi intrase deja, nepieptănată şi furioasă, cu adevărat, ca să-i spună celei care, pe jumătate adormită, încerca să înţeleagă, că asta e imposibil, intolerabil, că n-o să mai stea nicio zi, că-şi dă demisia. Şi, într-adevăr, îşi scoase şorţul şi i-l dădu cu un gest furios, ca un venerabil maestru mason ce, datorită unei mari supărări, refuză şorţul simbolic. Era intolerabil: de la mansardă, coborâse cu câtva timp mai înainte o femeie cu pielea negricioasă, cu trei fuste pe ea, gesticulând – „*une peau de boudin, Mademoiselle*”[301] – şi pusese stăpânire pe lumea ei de crătiţi şi tigăi, apucându-se să gătească lucruri bizare – „*des mangeailles de sauvages, Mademoiselle*”[302] –, vărsând uleiul, aruncând ştiuleţii de porumb prin colţuri, batjocorind crătiţele cu amestecuri de ardei şi cacao, folosind o rindea de tâmplărie ca să taie felioare de banană verde, zdrobind cu pumnul legumele prăjite, învelite în hârtie de ambalaj. Şi după ce pregătise acele zoaie incalificabile, lăsând bucătăria otrăvită de fumuri pline de grăsime şi miasme de prăjeală, dusese tăvi şi supiere în micul apartament ce fusese al lui Sylvestre şi care, din respect pentru memoria sa, rămăsese aşa cum îl lăsase acel servitor exemplar, înainte de a cădea eroic la Podişul Craine, cu cruce militară pe piept şi chiar şi o poză publicată în *L’Illustration*, pentru comportarea sa eroică în faţa duşmanului... Înţelegând mai bine ce se întâmplă, Ofelia îi dădu înapoi şorţul bucătăresei, şi punându-şi un capot, se urcă la mansardă... Primul Magistrat şi Cholo Mendoza, cu cămăşile desfăcute, hirsuţi, nebărbieriţi – şi foarte bine băuţi, după cum se vedea – erau aşezaţi la o masă lungă, care, de fapt, era o uşă scoasă din balamale şi pusă pe două scaune. Mai multe tăvi şi farfurii expuneau, ca într-un luxos local tropical, verdele de *guacamole*[303], roşul ardeiului iute, ocrul ciocolatiu al unor sosuri în care pluteau fripturi şi aripi de curcan, acoperite de o promoroacă de ceapă rasă. Aliniate pe un tocător de carne,

[300] Domnişoară, iertaţi-mă, dar... (fr.)
[301] O piele de caltaboş, domnişoară (fr.).
[302] Mâncăruri de sălbatici, domnişoară (fr.).
[303] Pastă preparată din *aguacate,* cu ceapă şi roşii tocate.

se aflau turtiţe de mălai şi *enchiladas*[304], alături de galbenul de tamal învelit în frunze calde şi umede, ce emanau aburi de petrecere sătească. Şi erau banane fripte, din cele coapte, din cele date în pârg – pe care le zdrobise cu pumnul – altele, tăiate în felioare fine, cu ajutorul rindelei de tâmplărie. Şi batate prăjite, şi corăbioarele de nucă de cocos rumenite la cuptor, şi punciul acela, unde, în tequila amestecată cu cidru spaniol, ce se bea *acolo* la nunţile ţărăneşti, pluteau coji de ananas, lămâi verzi, frunze de izmă şi flori de portocal. „Nu vreţi să staţi cu noi?”, întrebă Cholo Mendoza. „Şi cine-a făcut toate astea?”, întrebă Ofelia, zăpăcită încă după brusca trezire şi strigătele bucătăresei. „Elmirita, slujitoarea lui Dumnezeu şi a dumneavoastră”, răspunse tuciuria, făcând o reverenţă cu picioarele încrucişate, cum făceau tinerele educate în colegiile călugăriţelor dominicane franceze. Ofelia fu gata să dea un şut mesei improvizate şi să termine violent cu ospăţul. Dar acum, un tamal înălţat în furculiţă i se apropia de ochi, coborându-i spre gură. Când îi ajunse spre vârful nasului, o emoţie bruscă, venită dinlăuntru, de foarte departe, dintr-o zvâcnire a măruntaielor, îi înmuie genunchii, aşezând-o pe un scaun. Muşcă şi deodată trupul i se uşură de treizeci de ani. Era cu şosete albe, cu moaţe în cap, din hârtie lucioasă, în curtea cu *metates*[305] şi tamarini. Şi coborau spre ea fructele brune ale copacului, în foşnitoare teci de pergament de culoarea scorţişoarei, aducându-i o mireasmă dulce-acrişoară, ce-i producea, sub limbă, o uitată salivă. Şi acel restituit parfum de *goiave* fermentate – must nedefinit de pere şi zmeură – din spatele gardului unde porcul Jongolojongo, cu părul şi râtul lung, îşi plimba guiţatul, râmând printre ţigle sparte şi făcând să se rostogolească cutii vechi de conserve, ruginite. Şi aburii ce ieşeau din bucătăria plină de oale, ulcele, vase de pământ, ceramică neagră, unde răsuna plescăitul tutunului mestecat, în ritmul cadenţat al ghetei bătând pământul stropit, însoţind căderea pisălogului, cu ritm de pendulă, în piuliţa cu pasta lăptoasă, aromitoare, spumoasă a porumbului fraged. Şi vaca, Flor de Mayo, ce tocmai fătase, îşi chema viţeluşul ca să-i

---

[304] Un fel de turtă de mălai rulată, umplută cu carne sau cartofi şi condimentată cu ardei iute.

[305] *Metate*, recipient de piatră dreptunghiular sprijinit pe trei picioare, în care se macină porumb, cacao şi altele, ca într-o piuliţă.

uşureze ugerele, şi vânzătorul de turtă dulce, acolo, în stradă; şi clopotul schitului între cireşi sălbatici şi moşmoni; şi porumbul acesta, aici – am şapte ani şi mă uit în oglindă în fiecare dimineaţă, să văd dacă peste noapte mi-au crescut sânii –, pătrunzându-mi prin pori. Am şapte ani.

Maică, Precistă, Marie,
apără-ne de nevoi;
şi fereşte-ne, Fecioară,
de jivina de rău soi.

Acum cântau cu toţii:

Fecioara luă un machete
ca să-l poată spinteca,
Diavolul în patru labe
Prin tufişuri se-ascundea.

„Des mangeailles de sauvages", exclama, acum, bucătăreasa, din uşă, cu mâinile în şolduri. „La dracu' cu Brillat-Savarin!"[306], strigă Ofelia, cu obrajii roşii de cidrul cu *tequila, de garapiña* şi *ñuza*[307]*,* gustând din una şi din alta, luând o lingură de *guacamole*, muind un picior de curcan în sosul de ardei. Şi deodată, îmboldită de un neaşteptat impuls sentimental, se aşează pe genunchii lui taică-său, sărutându-i obrajii unde regăsea un miros de tutun, rachiu, loţiune franţuzească, cu ceva mentă, lemn-dulce şi pudră Mimi Pinson – totul mai puţin bătrân, mai viril, aproape tânăr – într-o uimitoare reîntâlnire cu timpul scurs. Răsuna pentru prima oară, de la evenimentele din Podişul Craonne, gramofonul ce rămăsese mut după eroica moarte a lui Sylvestre. Acum se auzeau la el, cu glasuri ce-şi coborau tonul şi agonizau când arcul îşi pierdea forţa, melodiile unor discuri procurate de Cholo Mendoza: *Fazanul* de Lerdo de Tejada, *Suflet de ţăran, Tamborito, Flori negre, Perlele gurii tale* şi Milonguita, floare de lux şi de plăceri, bărbaţii s-au purtat trivial, şi azi ai da tot ce ţi-ar cere, să-ţi faci o rochie de percal; şi-ascultă povestea ce mi-a spus-o într-o zi bătrânul cioclu de la cimitir; a fost odată un îndrăgostit ce-avu o soartă crudă, dulcea-i iubire moartea i-o

[306] *Anthelme Brillat-Savarin* (1755–1826), celebru gastronom francez.
[307] Băuturi din sucuri de fructe, fermentate.

luă bir şi *adiós*, *muchachos*, *compañeros de mi vida*[308]*;* şi nopţile venea la cimitir să adore scheletul dragii sale, şi-mpodobindu-i craniul cu flori de lămâiţă, de sărutări i-acoperea oribila guriţă, şi *adios*, *muchachos, compañeros de mi vida*, petreceri minunate din vremuri de demult; şi-n ziua când mă vei iubi, vei fi mai luminoasă decât iunie şi fiecare floare-ţi va cânta o muzică de Beethoven; şi iarăşi, şi iarăşi, petreceri minunate din vremuri de demult, şi rămâi cu bine, mândră, lumina vieţii mele, cânta soldatul trist la geamul dragei sale... Acum, Elmirita şi Ofelia îmbrăţişate cântau în duet – *vocea întâi* şi *vocea a doua* – cu respectarea desăvârşită a intervalelor de terţă şi sextă, cu acompaniament de oportune onomatopee imitând chitara emise de Cholo Mendoza, ce zdrăngănea un instrument imaginar... Şi când se lăsă noaptea, între pahare golite, cântece şi pateuri cu carne şi sos de bulion, Primul Magistrat hotărî să se instaleze definitiv în apartamentul lui Sylvestre, intrând şi ieşind pe scara de serviciu: „Aşa, o să fiu mai independent" Ofelia, jos, n-avea decât să facă petreceri cu oameni tineri şi să convieţuiască cu îngrozitoarele tablouri ce-l călcau pe nervi, pe lângă faptul că nu le va înţelege niciodată. Şi Intendenta o să rămână să locuiască aici, în camera alăturată, ca să-i ţină de urât şi să-l îngrijească. Infanta era de acord: Elmirita era o fată minunată, devotată şi bună – „mult mai decentă şi mai cinstită decât multe dintre prietenele Madamei aceleia, cea cu serate muzicale, care nu mai vrea să te vadă de când s-a făcut prinţesă." Dar mulatra trebuia îmbrăcată altfel. Şi Ofelia alergă să-i caute prin dulapurile ei lucruri pe care nu le mai purta. Intendenta, deşi lăudând calitatea obiectelor, privea totul cu oarecare neîncredere; ba că decolteul i se pare *obraznic*, ba că *dungile fustei* sunt indecente. În faţa reverelor unui taior făcut de Redfern zise: „Nu-mi pun haine bărbăteşti." Privind un complet negru de la Paquin: „Poate doar pentru o înmormântare." În cele din urmă, acceptă, mulţumită dintr-odată, un model de Paul Poiret, inspirat niţel de schiţele de costum ale lui Léon Bakst pentru *Şeherezada,* care îi amintea de fustele şi bluzele înflorate din satul ei. Şi în seara aceea, ca într-un act de consacrare a noii locuinţe, se fixară două inele în pereţi, se trecură prin ele legăturile şi fu agăţat hamacul din fire de lână al Primului Magistrat – „Pardon: *Fostul*" – rectifică Patriarhul, dăruindu-se

[308] Adio, băieţi, tovarăşii mei de viaţă (sp.).

plăcerii unei prime legănări.

Intendenta se orientă repede într-o vastă zonă ce avea ca centru Arcul de Triumf şi ca graniţă extremă râul – râul pe care nu-l traversă niciodată, pentru că persoanele care fac multă bucătărie şi calcă multe rufe riscă să leşine dacă trec pe un pod. Găsise o biserică în piaţa unde un cavaler de bronz, poet de mare talent, ce fusese prieten cu împăratul Pedro al Braziliei – după cum îi explicase Cholo Mendoza –, părea că meditează la nesfârşit şi, în spatele bisericii Sfântului Preamărit de nu ştiu cine, o minunată pescărie, unde se vindeau calmari, creveţi, scoici, destul de asemănătoare cu cele de *acolo*, şi nişte midii identice cu cele care, pe plajele din La Verónica, ieşeau din nisip atrase parcă de un magnet, când simţeau că deasupra lor s-a aşezat o femeie dornică de bărbat. Într-o prăvălie, aproape, se vindeau oale şi vase de pământ şi, furând nişte cărămizi de pe un şantier – cărate două câte două, în fiecare zi, în sacoşa de muşama în care aducea lămâi, usturoi şi pătrunjel –, transformase soba de la mansardă în cuptor creol, făcând focul cu lemne aduse în legături mici legate cu sârmă de la Bois-Charbons a lui Monsieur Musard, unde se ducea foarte des, pentru că prinsese grozav gustul muscatului şi al Gaillacului dulce – vinuri ce, spunea ea, „îi întremau trupul…” Şi începu să se trăiască acolo, sub acoperişul de ardezie, la ceasuri şi latitudini ce erau din alte locuri şi din alte epoci… Dimineaţa se umplea de o aromă de cafea tare, strecurată printr-un ciorap de lână, îndulcită cu zahăr nerafinat de trestie, procurat de mulatră de undeva din La Madeleine, unde ştia să se ducă acum fără să se rătăcească, deoarece verificase că, trecând pe sub Arcul de Triumf, chiar prin mijloc, zărea în depărtare Piatra Proţăpită, spre care se îndrepta, luând-o apoi la stânga, ca să ajungă la clădirea cu multe coloane, la altarele căreia îşi făcuse rugăciunile pentru vindecarea ei. Urma apoi aşteptarea în hamac, cu un păhărel de rachiu şi havane Romeo şi Julieta, până când la strigătul de „Sus!”, apărea pe două scânduri late de nogal, puse pe capre de tâmplărie, micul dejun rustic, cu ouă cu sos de ardei iute, fasole scăzută, turtiţe de mălai, jumări de porc şi brânză frământată pusă pe frunze de ce-o fi – numai verzi să fie – în lipsă de frunze de banan. Urma, după aceea, siesta de dimineaţă, întreruptă la jumătatea picotelii, cam pe la unsprezece, de Cholo Mendoza, care aducea presa. Dar presa

aceasta nu era cea care se năştea în zori în rotativele pariziene. Era presă de peste ocean, călătorită şi târnuită mult, străină de evenimentele imediate şi datele prezente. *Le Figaro, Le Journal, Le Petit Parisien* nu mai urcau în acel apartament, fiind înlocuite, încetul cu încetul, cu *El Mercurio, El Mundo, Últimas Noticias,* de *acolo*, sau chiar cu *El Faro* din Noua Córdobă şi *El Centinela* din Puerto Araguato. Primul Magistrat începea să uite numele oamenilor politici de aici, interesându-l prea puţin ce se întâmplă în Europa – deşi recenta asasinare a lui Matteotti îi reînnoise admiraţia pentru fascismul italian şi pentru acest „mare Mussolini" ce va pune capăt comunismului internaţional –, atent, doar, la ceea ce se putea petrece *acolo*... (Salutat ca Restauratorul şi Custodele Libertăţii, după o intrare triumfală, călărind un armăsar negru – deşi fără cizme şi cu acelaşi costum de dril alb pe care-l purtase întotdeauna la catedră – Luis Leoncio Martínez urcase scările Palatului Prezidenţial, calificat nu de mult chiar de el, într-un manifest, drept „Grajdurile lui Augias", cu pasul şi maiestuozitatea unui Arhonte, cu privirea încruntată, zgârcit la gesturi, privind rece – cu ceva ameninţător în ochi – pe cei ce se întreceau să-l felicite pentru triumful său. Mult se aşteptase de la Cel care – după ce plătise la zi salariile funcţionarilor publici, graţie unui împrumut nord-american – se dăruise ca un anahoret, unei imense munci de cercetare a problemelor naţionale. Timp de săptămâni, se claustră în biroul său, taciturn şi distant, ocupându-se cu studierea bugetelor, statisticilor, documentelor politice, preferând să ceară ajutor cărţilor tehnice, enciclopediilor, rapoartelor şi memoriilor, decât să-i consulte pe specialiştii prea înclinaţi să particularizeze problemele – să împartă întregul în mod cartezian în părţi a căror multiplicitate ne face să pierdem viziunea de ansamblu. Cu evlavie, cu emoţionantă nerăbdare, erau aşteptate rezultatele acestei munci. Lumea se plimba prin Parcul Central în fiecare seară, cu paşi înăbuşiţi, vorbind în şoaptă, arătând fereastra cu luminile aprinse până în zori, în spatele căreia se elabora Ceva Mare. Toţi aşteptau să vorbească înţeleptul din Noua Córdobă. În curând, va vorbi. Şi, în sfârşit, vorbi, în faţa unei imense mulţimi adunate pe Stadionul Olimpic. Şi discursul său fu o impetuoasă năvală, fără pauze şi odihnă, a unui dicţionar despuiat, dezlănţuit, cu foile amestecate, o răscoală de cuvinte, tumult de concepţii şi idei, accelerată percuţie de cifre,

imagini, abstracţiuni, într-o vertiginoasă curgere de vorbe trâmbiţate în cele patru vânturi, ce alergau de la Banca Morgan la Republica lui Platon, de la Logos la Febra Aftoasă, de la General Motors la Ramakrishna, ajungându-se la concluzia – cel puţin aşa au înţeles unii – că din Nunta Mistică a Acvilei şi Condorului, din fecundarea Inepuizabilului nostru Sol de către Investiţia Străină, în această Americă transfigurată de robusta Tehnică ce ne venea din Nord (şi ne aflam în pragul unui secol ce va fi Secolul Tehnicii pentru un Continent Tânăr), la lumina unei înnăscute spiritualităţi ce ne aparţinea, se va realiza o sinteză între *Vede* şi *Popol-Vuh* şi parabolele lui Cristos-primul-socialist, unicul socialist adevărat, străin de Aurul Moscovei şi de Ameninţarea Roşie, în faţa unei Europe agonizânde, epuizate, fără vlagă şi geniu – şi bine ar fi să ne eliberăm definitiv de inutilele sale învăţături –, a cărei iremediabilă decadenţă o proclamase, nu de mult, filosoful german Oswald Spengler. Era începutul unei Ere noi, în care tezele-antitezele Nord-Sud, completându-se în forţa lor telurică şi ştiinţifică, vor termina prin a edifica o Nouă Omenire. *Alfa-Omega,* partidul Speranţei, răspunsese acestui *Sturm und Drang,* pulsaţiei politice, noilor generaţii, marcând apusul dictaturilor în acest continent, instaurând o Democraţie autentică şi adevărată, cu libertatea de acţiune a sindicatelor, cu condiţia ca aceasta să nu distrugă o necesară armonie între Capital şi Muncă; se recunoştea necesitatea unei opoziţii, dar să fie o *opoziţie care să coopereze* (critică, da, dar întotdeauna *constructivă*); se accepta dreptul la grevă cu condiţia ca grevele să nu paralizeze întreprinderile particulare şi serviciile publice; şi, în cele din urmă, se va legaliza Partidul Comunist, pentru că este o realitate în ţara noastră, cu condiţia să nu îngreuneze funcţionarea instituţiilor şi să nu îndemne la luptă de clasă... Şi când oratorul îşi încheie discursul cu un „Trăiască Patria!”, fuseseră atât de multe „totuşi”, „dar” „cu toate acestea”, „în ciuda celor spuse”, „cu condiţia să”, pronunţate înainte, încât ascultătorii rămaseră cu impresia că trăiseră într-un timp complet oprit, străin de osteneala ceasurilor, suspendare a Scurgerii, pentru că Austerul Doctor, coborând de la tribună, lăsa în urma lui un total vid mintal – creier spălat, extaz agnostic – pentru cei ce-l ascultaseră... Şi în lunile ce urmară, totul fu nedumerire şi confuzie. Preşedintele Provizoriu – dar nu chiar atât de

provizoriu acum – nu reuşea niciodată să ia o hotărâre. Orice iniţiativă propusă de colaboratorii săi, orice măsură cu imediată aplicare i se părea „prematură” ’, „inoportună”, „pripită” – pentru că „nu suntem pregătiţi”, „încă nu e vremea”, „masele noastre nu s-au maturizat” *et caetera*. Şi, la capătul câtorva luni, urmară scepticismul, ridicările din umeri şi să ne bucurăm de viaţă, cu cântece, chitare şi maracase, cei ce aşteptaserăm destul, în timp ce se vorbea de Nemulţumire în rândurile Armatei. „Lovitura Militară bate la uşă”, prezicea Primul Magistrat. „N-ar fi o noutate. Cum spune proverbul nostru: «Ce contează o picătură în mare».” „Dar acum se zice că e vorba de *tineri ofiţeri*”, remarca Cholo. „În loc de *machete*, mitralieră”, zicea Puternicul din alte vremuri. „În cazul de faţă e acelaşi lucru…” Era însă ceva nou în atmosferă: *Eliberarea*, publicaţie legală acum, apărea în fiecare dimineaţă în opt pagini – în ciuda faptului că, din când în când, pe neaşteptate, tipografia era invadată de nişte poliţişti oficioşi ai partidului *Alfa-Omega*, care răsturnau cutiile cu litere, împrăştiau zaţul, îi ciomăgeau pe linotipişti. Oameni de filiaţie comunistă neîndoielnică scriau acum în paginile sale, cu semnătură în josul articolului. Editura muzicală Francis Salabert, din Paris, primise o comandă de o mie de exemplare din *Internaţionala*, care se cânta *acolo*, cu textul tradus în spaniolă, publicat de curând în Mexic de o revistă – *El Machete* – condusă de Diego Rivera… Şi lunile treceau citindu-se presa din februarie în aprilie şi cea din octombrie în decembrie, cu evocări tot mai ample ale întâmplărilor trecute, reînvieri ale unor personaje dispărute, prezenţa unui ieri, prea *ieri* într-un azi, devenit material într-o materialitate ce sălăşluia printre noi, dar îşi pierdea forma, pentru că era evident că vânjoasa şi mândra înfăţişare a *Fostului* începea să se deterioreze ca trecerea unui timp ce, grăbit în mod progresiv pentru cel care-l trăia, îşi micşora, îşi strângea spaţiul cuprins între un Crăciun şi alt Crăciun, între o paradă militară de 14 iulie şi următoarea paradă militară de 14 iulie, cu imensul drapel unduind sub Arcul de Triumf, ce părea că rămăsese acolo de data trecută. Înfloreau castanii, se scuturau castanii, reînfloreau castanii, aruncând file de calendar la coşul de hârtii şi croitorul trebuia să vină şi iar să vină în Rue de Tilsitt, ca să modifice veşmintele unui *Monsieur Président* al cărui trup uzat se vlăguia din zi în zi. Lanţul de la ceas îi atârna

vizibil pe o vestă tot mai puţin umflată, în vreme ce umerii, altădată drepţi, mereu ţepeni, se adunau acum peste claviculele lipsite de grăsimea toracelui – cum observa Intendenta care, la ora de baie, freca cu buretele şi cu mănuşa de păr de cal pieptul Primului Magistrat. Şi tocmai pentru că o alarma faptul că slăbea încontinuu, şi nu credea în medicamentele în flacoane, care se vindeau aici, reuşi ca printr-o scrisoare dictată – bâiguită, mai degrabă – lui Cholo Mendoza, să-i ceară unei cumetre Balbina, din Palmar de Siquire, unde nu era oficiu poştal, să-i trimită un pachet cu buruieni de leac, acelaşi pachet pe care, transportat cu măgarul, catârul, bicicleta, autobuzul, cu mai multe trenuri, două vapoare şi iar un tren, urma să-l ridice astăzi Elmira de la Biroul de Colete Poştale din Rue Étienne Marcel. O însoţeau Fostul ei Preşedinte şi Fostul ei Ambasador, pentru că trebuiau completate multe formulare, puse multe semnături şi asta era treabă de oameni care să ştie să citească şi să scrie – şi încă în franceză, ceea ce era mai grav… Cu pachetul învelit într-o broboadă, bine înfofoliţi toţi trei pentru că era frig, cu toate că ziua era luminată de un soare limpede de cer fără nori, Elmira văzu, pentru prima oară, turlele de la Notre Dame. Aflând că e Catedrala din Paris, se încăpăţâna să meargă până acolo, să aprindă o lumânare la altarul Fecioarei. Se opri uluită în faţa edificiului: „Am spus întotdeauna că asemenea lucruri ar trebui să se facă în ţările noastre pentru atragerea turiştilor.” Chipurile de deasupra porţilor îi aminteau sculpturile lui Miguel Estatua, compatriotul ei din Noua Córdobă. „Nu e proastă mulatra”, observă *Fostul*, care nu remarcase până atunci că există o înrudire stilistică între unele şi altele, mai ales chipurile de diavoli, mânzul cabrat, încornoraţii Aghiuţă şi monştrii infernali ai Judecăţii de Apoi. Şi urmă apoi o uluitoare Pătrundere în Naos – naos ce strălucea înzecit prin toate vitraliile sale, făcând totuşi, prin jocuri de contra lumină, siluete obscure din vizitatorii rari în acest mijloc de după-amiază, de fictivă primăvară. Se aşezară să se odihnească, între cele două rozete ale transeptului. La celălalt capăt al şirului de bănci, un tânăr, cu pardesiu lung şi fular gros, contempla totul cu atenţie profundă şi fără grabă. „Un cucernic”, zise Intendenta. „Un estet”, spuse Cholo Mendoza. „Un elev de la Belle Arte”, zise Primul Magistrat. Şi, în şoaptă, ca s-o distreze pe mulatră, începu să-i povestească, precum un bunic nepoţelei sale, adevăratele istorii

petrecute în aceste locuri: cea a arhidiaconului îndrăgostit de o ţigancă cu o capră albă care dansa în ritm de tamburină (când era mică, Elmira văzuse nişte ţigani din ăştia, dar aveau un urs care juca…); a poetului vagabond ce-i stârnise pe cerşetori să asalteze biserica („când se răzvrătesc oamenii, întotdeauna au de suferit bisericile”, zise Elmira, amintindu-şi de un caz de care mai bine nu şi-ar fi amintit…); a clopotarului cocoşat, şi el îndrăgostit de ţigancă („gheboşii se îndrăgostesc foarte tare şi femeile se fac că le dau atenţie, numai şi numai ca să le-atingă cocoaşa, că aduce noroc…”); şi cea a scheletelor îmbrăţişate care erau, poate, cele ale Esmeraldei şi ale clopotarului („s-au văzut cazuri, ca ăla povestit în cântecul cu bătrânul cioclu din sat, pe care-l avem pe disc…”). Dar, în momentul acela, se auzi orga, într-o îngrozitoare răbufnire sonoră. Nu se mai auzeau unii pe alţii. „Hai să plecăm”, spuse *Fostul*, gândindu-se la excelentul vin de Alsacia ce se servea la cafeneaua din colţ, unde, cu siguranţă, era mai cald decât aici… Şi „cucernicul” – cum îl numise Elmira – continua să stea la marginea băncii, scufundat în uimita lui contemplare. Aceasta era prima sa întâlnire cu goticul. Şi goticul se înălţa de ambele părţi, în bolţi şi vitralii, cu o neaşteptată revelaţie: alături de asta, orice arhitectură i se părea elementară, legată de pământ, înrădăcinată, prea htonică, chiar şi în expresia ei cea mai supusă Codului Proporţiilor şi Regulilor de Aur. Această construcţie, lansată spre înălţime, exaltare a verticalităţii, nebunie de verticalitate, minimaliza frontoanele Partenonului ce nu erau, în fond, decât o versiune transcendentă, sublimată, a acoperişului cu două ape ale colibei arhaice, cu coloana canelată, transfigurare în formă dominată de module, a furcoiului – patru trunchiuri, şase trunchiuri, opt trunchiuri – ce sprijinea pragul de sus, grinzi de cedru, la rusticele porticuri ţărăneşti. În stilurile grec, roman, dăinuia înrudirea congenitală cu teluricul şi vegetalul. De la bordeiul porcarului Eumeu la templul lui Fidias, drumul era limpede şi senin, în procesul său de stilizări succesive. Aici, în schimb, arhitectura era invenţie, întâmplare, creaţie pură, într-o nemaivăzută pierdere a materialităţii – lipsa de gravitate a pietrei –, cu nervuri ce nu datorau nimic structurilor Copacului – cu propriii sori ai prodigioaselor rozete: Soarele de Nord, Soarele de Sud. Între doi sori se afla cel ce contempla transeptul, prins între roşul unui

aprins amurg şi grava şi mistica simfonie albastră a vitraliilor boreale. La Nord, Mama, în mijlocul unei curţi vremelnice – cortegiul unei Făcătoare de bine, în fond – de Profeţi, Regi, Judecători şi Patriarhi. La Sud – în sângele supliciului – Fiul, suveran al unei curţi în afara timpului, de Apostoli, Duhovnici, Martiri, Fecioare Înţelepte şi Fecioare Nebune, întregul mister al naşterii, al morţii, al eternei renaşteri a vieţii, al trecerii anotimpurilor se găsea în linia dreaptă, imaginară, invizibilă, întinsă între cele două cercuri centrale ale imenselor luminatoare, deschise într-un *magnificat*[309] de structuri desprinse de sol, atârnate, parcă, fără greutate, de clopotele şi garguiele sale. Tuburi de orgă, în umbră, îşi înălţară, deodată, triumfala muzică... Ateu, pentru că întrebările sale intime nu căutau răspunsuri pe plan religios; necredincios, pentru că a fi necredincios era propriu generaţiei sale, pregătite pentru asta de spiritul scientist al celei dinainte; adversar al politicii şi tranzacţiilor care, în lumea sa, situau prea des Biserica în tabăra adversă, menţinând, în numele credinţei, o falsă ordine ce se observa pe ea însăşi, admiratorul Sorilor de Cristal era sensibil, fără îndoială, la dinamica Evangheliilor, recunoscând că textele lor avuseseră, la vremea potrivită, meritul de a promova o zgomotoasă demonetizare a totemurilor şi a geniilor inexorabile, prezenţe obscure, ameninţări zodiacale, cârje de preoţi prezicători, închinări Idelor lui Martie şi hotărâri fără drept de apel. Dar dacă o nouă cunoaştere a conştiinţei de sine însuşi – drama existenţei situate *înăuntrul* şi nu în afara propriului eu – îl determinase pe om să se analizeze în funcţie de valorile ce îl sustrăgeau de sub stăpânirea terorilor primordiale, continua să fie tiranizat, uriaş rătăcit, de cei ce, asemeni lui, călcându-şi propriile promisiuni primare, creaseră noi toteme, noi zei, temple fără altare, culturi fără obiect, ce trebuiau distruse. Erau, poate, aproape zilele când aveau să sune trâmbiţele unui Apocalips, dar sunând din ele, de astă dată inculpaţii, nu îngerii Judecăţii de Apoi. Era deja vremea să se stabilească protocolul viitorului şi să se instaleze Tribunalul Repartizărilor... Tânărul se uită la ceas. Patru. Trenul. Se scufundă, încă o dată, în totala frumuseţe înconjurătoare, deşi era timpul să-şi vadă de-ale sale. „Mă simt de prisos, unde totul a fost făcut”, se gândi, ieşind din Notre Dame pe poarta principală – cea a Învierii Morţilor. Mai

[309] Cântare religioasă în cultul catolic.

avea vreme, încă, să guste un vin de Alsacia, excelent, ce se servea la cafeneaua unde-şi lăsase valiza în grija unui chelner. Trecu strada şi intră în *bistrou* fără să observe că trei persoane – o femeie şi doi bărbaţi –, aşezaţi pe o banchetă în fund, îl priveau cu mirare. După ce plăti, Studentul ieşi în stradă şi opri un taxi. „*A la garra del Norte, please...*" Întâlnirea era la bufet, unde se adunaseră deja mai mulţi delegaţi la „Prima Conferinţă Mondială contra Politicii Coloniale Imperialiste", ce se deschidea mâine, 10 februarie, la Bruxelles, sub preşedinţia lui Barbusse. Erau deja acolo cubanezul Julio Antonio Mella, pe care îl cunoscuse cu câteva ore înainte, împreună cu Jawaharlal Nehru, delegat al Congresului Naţional Hindus. „Au tras deja trenul la peron", zise cineva, arătând linia 8. Cei trei îşi luară valizele uşurele şi se urcară într-un compartiment de-a doua. Indianul, ghemuit lângă fereastră, se apucă să studieze nişte documente, în vreme ce Mella se interesa de situaţia politică din ţara noastră. „Am dat jos un dictator, zise Studentul. Dar lupta continuă, pentru că duşmanii sunt aceiaşi. S-a lăsat cortina după un prim act foarte lung. Acum suntem la al doilea, care, cu alt decor şi alte lumini, începe să semene deja cu primul." „Noi, abia acum începem ceea ce voi aţi terminat", spuse Mella. Şi-i vorbi de noul Dictator de Serviciu, cel din Cuba, pe care – ştiam – îl înfrânsese în bătălia purtată din închisoare, printr-o tenace, prelungită şi lucidă grevă a foamei, obligându-l pe adversarul său să-i redea libertatea şi, plecând apoi în Mexic, continua lupta... Destul de asemănător părea Gerardo Machado cu cel ce fusese Primul nostru Magistrat, ca fizic, comportament şi metode politice, dar se deosebea prin aceea că, fiind foarte incult, nu înălţa temple închinate Minervei, ca aproape contemporanul său Estrada Cabrera, nici nu era franţuzit, cum fuseseră mulţi alţi dictatori şi „despoţi luminaţi" de pe Continent. Pentru el, suprema înţelepciune se afla în Nord: „Sunt imperialist", declara, privind cu fervoare spre Washington. „Nu sunt un intelectual, dar sunt patriot." Cu toate acestea, a avut, fără să vrea, umorul de a anunţa public, într-o zi, prin ziarele sale, că „studiază tragediile lui Eschil" [sic]. „E un candidat potrivit pentru a face parte din clanul Atrizilor", spuse Studentul. „După cât se vede, face deja parte din familie", zise Mella. „În curând o să ordone o vânătoare de *cărţi roşii*", zise Studentul. „A făcut-o deja", răspunse cubanezul. „Cade unul aici, se ridică

altul dincolo”, spuse Studentul. „Şi de-o sută de ani, spectacolul se repetă.” „Până când publicul va obosi să vadă acelaşi lucru.” „Să sperăm…” Deschizându-şi servietele de piele – mexicane amândouă, cu calendarul aztec gravat pe capac –, schimbară textele rapoartelor şi intervenţiilor, ca să le citească pe drum. Nehru, într-un colţ, cu câteva hârtii pe genunchi, părea parcă adâncit în lumea lui interioară, ascuns în spatele ochilor săi mari deschişi. Urmă o lungă tăcere. Trenul se apropia de frontieră în noaptea – dublă noapte – cătunelor de mineri de la minele de cărbuni. „*Cool, cool*”, spuse Nehru, fără ca ceilalţi să priceapă dacă se referea la cărbune sau la frig – datorită unei explicabile confuzii între *coal* şi *cool*, fiindcă era frig în vagonul acela de-a doua, un frig aproape excesiv pentru ei, oameni din ţările calde. Şi indianul adormi, din nou, fără să doarmă, până când trenul ajunse la Bruxelles.

Douăzeci şi unu

… aceşti smintiţi se încăpăţânează să facă lumea să-i creadă regi, când de fapt sunt nişte săraci, şi că se îmbracă în aur şi purpură, când, de fapt, sunt goi.

DESCARTES

„Surghiunit…” „Expulzat…” „Exilat…” sau „Fugit…” „Evadat…” „Urmărit…” „Eu, ce ştiu, e că era într-o biserică” – observa Intendenta. „Şi comuniştii nu intră în biserică nici în Săptămâna Mare.” Şi iarăşi presupuneri: „Surghiunit…” „Exilat…” „Evadat…” „Poate, pocăit…” „Convertit…” „Criză mistică…” „Certat cu ai lui…” Şi timp de zile şi zile nu se mai vorbi de altceva în Rue de Tilsitt, în aşteptarea ziarelor de *acolo* – cele din februarie în aprilie –, sosind cu încetele vapoare speciale de mărfuri, în suluri de câte şapte numere, cu imaginea Vulcanului Titular pe timbre. Pentru că ziarele de aici, bineînţeles, nu spuseseră nimic despre Student, personaj lipsit de interes pentru ele. Şi la începutul lui mai, aflară, în sfârşit, din *El Faro* din Noua Córdobă, despre Conferinţa Mondială de la Bruxelles, la care fuseseră reprezentate „Liga Naţional-Ţărănească din Mexic” şi „Liga Antiimperialistă a Americilor”, ce avea o filială şi în ţara noastră. „Totul se explică”, spuse Cholo Mendoza. „Rahaturi”, murmură *Fostul*. „Imperialismul e mai puternic ca niciodată. De-aia omul prezentului acum, în Europa, e Benito Mussolini…” Şi înfloriră, din nou, castanii şi reîncepu taifasul, la mansardă, pe obişnuitele teme. Se vorbea enorm, sub ardezia acoperişului, de „vremurile acelea”. Faptele cele mai neînsemnate dobândeau, privite în perspectivă şi de la distanţă, în contemplarea prezentă, îngroşate reliefuri pline de semnificaţii, mai mari valori de spirit, singularitate sau transcendenţă. „Îţi aminteşti? Îţi aminteşti?” – era formula sacramentală – cotidiană de-acum – pentru evocarea morţilor şi a lucrurilor moarte ce explicau mecanismele, deseori secrete, ale unui trecut reîmprospătat, scos din contexte îndepărtate, pentru a fi adus pe aceste latitudini. Dintr-odată, reîmprospătându-i-se memoria atât de populată, Patriarhul dezvăluia dedesubturile, până atunci, oculte, ale anumitor

evenimente deosebite sau ale unor mici întâmplări ce reprezentau cheia a ceea ce pe vremuri putuse fi motiv de nedumeriri şi interogaţii – stârnind misterul. Ca un fachir sau un iluzionist care, ajuns la bătrâneţe, retras de pe scenă, dezvăluie amuzat tehnicile şmecheriilor şi miracolelor sale, *Fostul* îşi amintea de emisiunea de monede fără acoperire, pentru încurajarea situaţiei financiare naţionale; de povestea cu casele de jos create de Guvern, unde se foloseau cărţi măsluite (există o întreprindere nord-americană care le fabrică, însemnate pe spate atât de discret, că numai experţii se descurcă cu ele) şi potul era în dolari, lire sterline sau, pentru a scoate banii ascunşi prin case, în vechi monede de aur sau în pesos mexicani de argint. Şi povestea cu Diamantul de la Capitoliu, diamantul acela octogonal, cu ape fără seamăn, cumpărat prin comandă oficială pentru ca, încrustat în mod solemn la picioarele statuii Republicii, să marcheze Punctul Zero al tuturor şoselelor ţării – gemă furată într-o noapte de mâini atât de experte, încât, după cum scriseseră ziarele, nu puteau aparţine decât unui *gang* internaţional, dacă nu cumva era vorba de anarhişti sau comunişti, foarte pricepuţi la asemenea treburi. Şi Elmira râdea, auzind povestea: „M-a trimis *acolo* (arăta spre Patriarh); o pusei pe cumătra mea, Juliana, să-l ţină de vorbă pe portar şi eu (gest) cu o dăltuţă din ălea de se vând la fierăria Monserrate şi un ciocan, pe care mi-l ascunsesem între ţâţe, am luat briliantul şi l-am adus la Palat, în gură. Pe cuvânt! Nici nu puteam să respir! Şi apoi, a urmat tărăboiul. Şi… ce-am mai râs! Ce-am mai râs!” Şi acum, râsul ei îşi găsea ecou în râsul Primului Magistrat, care arăta spre un sertar al dulapului. „Îl am aici. Mi-aduce noroc. Şi pe urmă, asta-i recuperarea, cum spun anarhiştii. Şi eu am dreptul la anumite *recuperări*…” „Oh, bineînţeles, Domnule Preşedinte!” „*Fost*, fiule; *fost…*” Lunile treceau cu căpşunile luând locul castanelor, şi castanele pe cel al căpşunilor, cu copaci îmbrăcaţi şi copaci goi, verzi şi ruginii, şi Patriarhul, tot mai puţin interesat de întâmplările din afară îşi reducea, îşi limita, îşi închidea cercul existenţei sale. În anul acela, Crăciunul a fost sărbătorit la mansardă, cu colinde de-ale noastre, cu *furruco*[310] şi tamburină, înregistrate de curând de Casa Victor. Crăciun cu purcel la tavă, salată verde şi ridichi, vin roşu,

[310] Un fel de buhai.

hallacas[311] şi alviţă din Spania – după obiceiul *de-acolo*. Şi văzând masa pusă, cu totul pe masă, Primul Magistrat vorbi despre Napoleon, pe care îl stima tot mai mult, de la an la an, dar în seara asta, nu în amintirea luptelor de la Jena, Austerlitz sau Wagram, ci pentru că era mulţumit că aflase, dintr-o carte, că Bonaparte şi Josefina mâncau la Malmaison – el corsican, ea martinicheză, amândoi meteci – în felul nostru, după protocolul Elmiritei, toate mâncărurile deodată, la vedere, prezente, amestecate, răcite unele, călduţe, încă, altele, la îndemâna furculiţei şi lingurii fiecăruia, fără atâtea preumblări de farfurii, cum se făcea cu siguranţă în casele noilor bogătaşi, imitatori de prinţese, cu titluri obţinute prin căsătorie – şi mă pricep la asta! – cu aşteptări şi întârzieri şi defilări de servicii ce îţi taie apetitul şi îţi strică stomacul din cauza atâtor ceremonii inutile. Aici puteai să pui mâna pe sticlă şi să-ţi umpli paharul fără să ţi se susure un an la ureche – ca şi cum chestia cu anul ar fi atât de importantă, când ceea ce cauţi, de fapt, la un vin este *veselia*, ce nu ţine de ani în plus sau ani în minus… Şi când îl cuprindea o astfel de veselie, Primul Magistrat privea uneori spre Arcul de Triumf, declamând pe un ton plin de sine faimoasa tiradă a lui Flambeau din *L'Aiglon:* „*Nous qui marchions fourbus*, *blessés*, *crottés*, *malades*"[312], ajungând cu brio la versul final – destul de greţos, desigur – unde ni se oferă un şerbet de sânge de cal mort. Dar Cholo Mendoza constata că, pe măsură ce trecea timpul, se produceau lacune tot mai mari în recitările *Fostului*; unii alexandrini rămâneau cu opt silabe; Spania şi Austria dispăreau de pe lirica hartă; erau uitate săbii, puşti, coifuri, cântece de război, corbi fripţi, steaguri şi goarne, la marginea drumului evocat de „*grognard*"[313], tot acel talmeş-balmeş ritmat rămânând redus în memoria recitatorului la farmaceutica împerechere: „*Nous qui pour notre toux n'ayant pas de jujube / Prenions des bains de pied d'un jour dans le Danube*"[314]. Şi Cholo Mendoza începea să creadă că, dacă acest vers rămânea

[311] *Hallaca* sau *hayaca* (sp.) – mâncare tradiţională de Crăciun în unele zone din America Latină; un fel de plăcintă din făină de porumb, umplută cu peşte sau carne tocată mare, slănină, măsline, stafide ş.a.

[312] Noi ce păşeam sleiţi, răniţi, înnoroiaţi, bolnavi (fr.).

[313] Soldat din vechea gardă, în timpul Imperiului lui Napoleon Bonaparte (fr.).

[314] Noi, care pentru tusea noastră n-avem sirop de tuse / Să facem băi la picioare de-o zi în Dunăre (fr.).

viu în memoria Primului Magistrat, era din cauză că acel *jujube* pectoral era văr-primar cu pilulele de lemn-dulce, care-i plăceau lui atât de mult. Şi devenea necesar, poate, elementul mnemotehnic, pentru că era evident că mecanismele mintale ale celui ce urzise, calculase, combinase atâtea, de-a lungul unei foarte prelungite cariere, începeau să scârţâie. În zilele ploioase, de pildă, după ce declara că n-ar ieşi pentru nimic în lume din casă, era împins de o absurdă necesitate de-a se duce la o librărie îndepărtată ca să caute o lucrare de Fustel de Coulanges, sau cele douăzeci de tomuri din *Istoria Consulatului şi a Imperiului* de Thiers – pe care nici măcar nu le răsfoia, când se întorcea, cu guturai şi ud leoarcă, din inutila-i expediţie. Întotdeauna amator de teatru liric, îl apuca deodată dorinţa să-şi pună fracul şi se ducea s-asculte vreo *Manon* la Opera Comică, mirându-se că nu-l vede pe Mefistofeles în actul ce se petrece la Saint Sulpice. Acţiunea din *Carmen* o încurca cu aceea din *Bărbierul* pentru că ambele erau la Sevilla; confunda finalul din *Traviata* cu cel din *Boema*, pentru că, în sfârşit, femeia aceea moare în braţele iubitului... În discuţii făcea frecvente greşeli, afirmând, de pildă, că Plutarh e un istoric latin sau că virusul gripei spaniole se numeşte Peloponez. Pe neaşteptate, se apuca să dicteze un editorial despre situaţia politică din ţara noastră, oprindu-se, uimit, la partea cea mai reuşită, dându-şi seama că n-are unde să-l publice. Vorbind ca să vorbească, numea şi destituia miniştri, conferea decoraţii în închipuire, prefigura planuri de Lucrări Publice, ajungând să râdă de el însuşi, când revenea la realitate, în faţa unei sticle de Beaujolais Nouveau, la Monsieur Musard. Avea un surprinzător chef de muzee. Se ducea la Carnavalet[315], să privească ghilotinele de jucărie. La Luvru, în faţa marelui tablou *Încoronarea* de David, stabilea tulburătoare paralele între Madame Letiţia şi *Aunt Jemima* a Colonelului Hoffmann. Vizita Muzeul Grevin ca să vadă dacă nu cumva, poate, nu se ştie niciodată, se găsea pe sine însuşi, devenit figură de ceară, în vreo sală. Şi Cholo începu să se alarmeze de rătăcirile Patriarhului într-o zi de 5 mai, când se trezi cu ideea fixă – uitată la amiază, din fericire, datorită veştilor sosite din patrie – de a trimite un enorm buchet de flori la Dôme des Invalides, cu prilejul aniversării morţii lui Napoleon

[315] Muzeu amenajat în vechiul palat Carnavalet (sec. XVI-XVII), din cartierul parizian Marais.

la Sfânta Elena. Şi totuşi, o anumită maiestate, o anumită forţă confereau ţinută şi stil persoanei vechiului dictator. Ţinuta şi stilul despoţilor decăzuţi; a celor care, timp de ani şi ani, şi-au impus voinţa, au făcut legile undeva în lume. Era de-ajuns să se culce în hamac pentru ca hamacul acela să devină Tron. Când se legăna în plasa sa, cu picioarele în afară – de colo-colo, trăgând de un cordon fixat în acest scop – devenea uriaş, era imens în orizontalitatea sa de nemuritor ignorat de Petit Larousse. Şi atunci vorbea de oştile *sale,* de generalii *săi*, de campaniile *sale,* ca aceea – îţi aminteşti? – contra trădătorului Ataúlfo Galván –, cu noaptea aia – îţi aminteşti?... ba nu; tu nu erai... cu furtună, în Peştera Mumiilor... Şi într-o dimineaţă, când se trezi vorbind de asta fu cuprins, brusc, de dorinţa de-a vizita Muzeul Trocadero. Şi se duse cu Cholo la acel greoi palat trist, combinaţie între stilul zaragozan, arab şi Baron de Haussmann, cu arcade înalte şi zvelte şi false minarete, unde, în faţa unui cap mare din Insula Paştelui, dormita un custode cu vestonul descheiat. (Probabil că mintea Patriarhului nu funcţiona prea bine în dimineaţa aceea, pentru că întrebă de numele autorului acelei sculpturi...) Şi începură să umble prin săli, tot mai lungi şi mai pline de bărci pe uscat, păsări totemice, idoli străpunşi de cuie, zei morţi ai unor religii moarte, eschimoşi prăfuiţi, trâmbiţe tibetane şi tamtamuri îngrămădite prin colţuri – tobe stricate, cu legăturile rupte, cu pielea mâncată, mute pentru totdeauna, după ce fuseseră maestre ale petrecerilor, aducătoare de ploaie şi mesagere ale răzvrătirilor... Şi astfel, păşind de la os-de-focă-ac-de-cusut la măştile rituale din Noile Hebride, de la *grigri*[316] la crucea de aur, de la clopoţeii şamanului la toporul de piatră, Primul Magistrat ajunse la ceea ce căuta: vitrina dreptunghiulară, acolo, în mijlocul sălii, aşezată pe un piedestal de lemn, unde era aşezată, pentru totdeauna, mumia aceea – „de care ţi-am vorbit atâta” – găsită în peşteră, într-o noapte cu furtună... O ruină de arhitectură umană, făcută din oase învelite în ţesuturi rupte, cu pielea uscată, găurită, mâncată, ce susţinea un craniu încoronat cu o panglică brodată; craniu cu găvanele ochilor înzestrate cu o groaznică expresie, mânios, nasul scobit deşi inexistent şi o enormă gură crenelată de dinţi galbeni, împietrită, parcă, pentru totdeauna, într-un neauzit urlet, totul aşezat pe mizeria tibiilor încrucişate, de care mai atârnau, încă,

[316] Amuletă sau talisman african, purtată împotriva spiritelor rele.

nişte sandale milenare – şi, totuşi, parcă noi, datorită permanenţei sforilor roşii, negre şi galbene. Şi stătea acolo aşezată – ca dincolo – la doi paşi de *Marseilleza* de Rude, ca un făt uriaş şi descărnat, ce străbătuse toate fazele creşterii, maturităţii, decrepitudinii şi morţii, ceva de-abia ceva, ruină de anatomie ce privea prin două găuri, sub o scârboasă coamă de păr negru, căzând în zdrenţuite şuviţe de ambele părţi ale obrajilor uscaţi. Şi acest exhumat monarh, judecător, sacerdot sau şef militar îi privea din nou, cu iritare, de peste nenumăratele sale veacuri, pe cei ce-i violaseră mormântul… Şi părea că mă priveşte pe mine, doar pe mine, ca într-o conversaţie, când i-am spus: „Nu te plânge, măgar bătrân, că te-am scos din noroiul tău, ca să te fac om… Ca să te fac…” Rău, ameţeală, cădere. Strigăte. Oameni care sosesc… Şi mă trezesc în hamacul meu, unde m-au întins Cholo şi Intendenta. Dar picioarele nu mă ascultă. Sunt acolo unde trebuie să fie, sunt ale mele, şi totuşi străine de mine, pentru că rămân inerte, refuzând să se mişte. Medicul: Doctorul Fournier, foarte îmbătrânit. Cu Legiunea de Onoare. Mi-o amintesc, îmi duc degetele arătătoare la urechi ca să ştie că aud şi înţeleg. „Nu cred că e nimic grav”, spune, alegând din trusa lui o seringă hipodermică. Şi chipurile Ofeliei şi Elmiritei, care se tot învârtesc în jurul hamacului, se apropie, se sfătuiesc, vorbesc şi adorm – şi mă trezesc. Din nou – sau o fi rămas aici? – Doctorul Fournier cu seringa lui hipodermică. Şi mă trezesc. Şi mă simt foarte bine. Mă duce gândul la Bois-Charbons a lui Monsieur Musard. Dar mi se spune că nu. Că încă nu. Că foarte curând. Probabil însă că nu sunt foarte bine – deşi mă simt destul de bine, aşa, când mă legăn cu hamacul – pentru că Ofelia şi Elmirita mi-au umplut camera cu icoane ale Fecioarei. Sunt aici, aliniate pe perete, înconjurându-mă, veghindu-mi somnul, prezente de cum deschid ochii, Fecioara din Guadalupe, Fecioara del Cobre, Fecioara din Chiquinquirá, Fecioara din Regla, Fecioara de los Coromotos, Fecioara del Valle, Fecioara de Altagracia, paraguayana Fecioară de Cââcupe, şi, în trei sau patru icoane diferite, Divina Pastora de la mine din ţară şi Fecioarele Căpitani, Fecioarele Mareşali, Fecioarele cu Chipul Palid, Fecioarele Indiene, Fecioarele Negre, fecioarele noastre toate, Inefabile Făcătoare de bine, Stăpânele Ajutorării la orice restrişte, cataclism, boală, nevoie sau întâmplare nefericită, aici,

cu mine, într-o scânteiere de aur, argint, paiete, sub zbor de porumbei, limpezimi de Cale Lactee şi Armonia Sferelor. „Dumnezeu cu mine, şi eu cu El…”, murmură, amintindu-şi o rugăciune de la ţară învăţată în copilărie… Convalescenţă. Elmirita îmi aduce câte-o mâncare de-a noastră – *taco, tamal, vaporcito*, *yema*s *doble*s[317], lapte de pasăre cu scorţişoară – singurul lucru care-mi mai spune ceva. Încep să umblu destul de bine – deşi acum am nevoie de un baston. Medicul îmi spune că, în curând, poate mâine, îmi va da voie să fac o scurtă plimbare. Să mă aşez, poate, pe o bancă pe Bulevardul spre Bois, lângă straturile de gladiole. Să privesc cum se zbenguie pe iarbă câinii de casă mare, vegheaţi de valeţii de casă mare. Apoi, cu taxiul – mă obligă trupul – la Bois-Charbons. Şi îmi dau seama, deodată, că de mult, de mult timp, nu mai fac dragoste. Ultima dată – când? – a fost cu Elmirita. Acum, tot ceea ce îi cer e să-şi ridice puţin fusta – lucru pe care îl face cu simplă inocenţă. Îmi face bine să privesc, din când în când, carnea tare şi negricioasă, profundă şi generoasă; există în ea o fericire ce se depăşeşte pe ea însăşi. S-a schimbat puţin din zilele triumfătoarei mele maturităţi şi, privind-o, găsesc noi puteri ca să continui viaţa asta împuţită. Pentru că nu sunt învins, nu. Îmi fac deja plimbarea cotidiană. De fiecare dată, puţin mai departe de casă. Şi-ntr-o zi, nu ştiu de ce, mă duce gândul la Cimitirul Montparnasse, unde e îngropat amicul meu, Porfirio Díaz. (De aici, văd pe fereastră casa în care locuia ministrul lui, Limantour.) Mergem, deci, la Cimetière – unde se odihneşte şi Maupassant, cu nuvelele lui atât de citite şi de imitate în ţările noastre – Cholo, Elmira şi eu. Cumpărăm nişte flori de lângă Marmurăria Joffin. Şi ne conduce portarul, îmbrăcat în bleumarin, ca şi custodele de la Trocadero: „*Cette tombe est tres demandée*”[318] [sic]. Trecem pe lângă Baudelaire, pe care au avut sinistrul umor de a-l îngropa alături de Generalul Aupick. Şi-am ajuns la Don Porfirio. Peste rămăşiţele sale se înalţă ceva, ca o capelă gotică – biserică pitică sau cuşcă de câini gigantică, grioigivală – unde, pe un altar pus sub privegherea Inefabilei Pogorâri de la Tepeyac, într-o casetă de marmură, se află puţin pământ mexican. Şi deasupra acestui mausoleu medieval 1915, seculara şi mitica prezenţă a Vulturului şi a Şarpelui din

[317] Mâncăruri tipice hispano-americane din Mexic şi America Centrală.
[318] Mormântul acesta este foarte cerut (fr.).

Anáhuac… Mă gândesc la moarte. La Baudelaire, atât de aproape, dar fără să-mi pot aminti versurile acelea ale lui – mult m-a lăsat memoria – ce vorbesc despre oseminte vechi şi o groapă adâncă pentru un trup mai mult decât mort, mort între morţi. Mi-ar plăcea ca, atunci când mi-o bate ceasul, să mă îngroape aici. M-am gândit să fac o glumă macabră, potrivită cu ambianţa, ca să le demonstrez celorlalţi că nu-mi e frică de Cârnă. Dar nu-mi trecea nimic prin minte. Ne întoarserăm, în tăcere, în Rue de Tilsitt. Şi-n după-masa aceea, din nou, picioarele inerte. Şi braţul stâng amorţit. Şi sudoarea asta rece, bruscă, pe ceafă şi pe frunte. Şi această greutate dureroasă pe care o simt, din când în când, în piept, dar mai degrabă pe piept – în afară – nu înăuntrul meu. Doctorul Fournier vrea să mă instaleze într-un pat. Spune că hamacul nu e pat; că e chestie de folclor, indieni, Fenimore Cooper. Înfumurarea căcăcioasă a oamenilor. Ar vrea să mă vâr într-un dormitor Ludovic al XIII-lea, ca să mă înăbuş sub un baldachin, sau în paturi ca alea de la Malmaison, unde, mă întreb cum puteau, fiind atât de strâmte şi scurte, să se iubească Napoleon şi Josefina. În cele din urmă, mă lasă în leagănul hamacului, ce se mulează după greutatea corpului meu – corp pe care mi-l simt plin, parcă, de alice. Adorm. Când mă trezesc, Cholo îmi zice că Ofelia şi Elmirita s-au dus să dea un acatist la Sacré-Coeur pentru grabnica – „şi sigura”, adăugă – mea însănătoşire. De dimineaţă s-au îmbrăcat ca penitentele – de „făgăduială”, cum se spune *acolo* –, veşminte violete, sandale, fără pălărie, nici basma, în ciuda ploii, cu cordon portocaliu în jurul mijlocului, şi au urcat dealul Montmartre, prosternate în scaunele funicularului, înainte de-a merge în genunchi, cu câte o lumânare în mână, de la intrare până la altarul central al bazilicii. Adorm din nou. Acolo, în Montmartre, ieşind din sanctuar, Intendenta se încăpăţânează să pună nişte flori la picioarele unui sfânt ce se află la dreapta, singur şi fără adăpost, şi probabil că e foarte milostiv, de vreme ce-l ţin într-un loc separat, la vedere, înlănţuit de un stâlp, trăindu-şi martiriul. Îngenunchează pe piatra udă. Se roagă. Dar Ofelia o face să se ridice cu brutalitate, smulgând-o din cucernicie, după ce citise o inscripţie de la picioarele sfântului: „*Cavalerului La Barre*, *mort în cazne*, *la vârsta de 19 ani*, *la 1 iulie 1766*, *pentru că nu s-a închinat la trecerea unei procesiuni.*” Elmirita nu înţelege cum de există oameni care au

putut, lângă o biserică, să înalţe un monument unui eretic… Ofelia renunţă, datorită unei anticipate oboseli, să intre în explicaţii pe care mulatra, oricum, nu le-ar înţelege, pentru că ceva ca „liber-cugetător” îi sună a sectă anarhistă, *ñáñigos*[319], anticrist sau ceva în genul ăsta… Mă trezesc. Şi deasupra mea se apleacă Ofelia cu veşmântul ei de penitentă şi Elmirita, îmbrăcată la fel, dar scoţându-şi sânii, într-un gest maşinal, foarte al ei, uitând de hainele de pe ea. Şi apare chipul nou al unei călugăriţe de la Saint Vincent de Paul – dar asta e adevărată –, care mă înţeapă cu un ac în braţul drept. Toca scrobită, gulerul scrobit, pieptarul scrobit; albastrul rasei, albastru-indigo decolorat, care mă face să mă gândesc la albastrul „salopetei albastre” – *overall*-ul nord-american, purtat de toţi muncitorii de la mine din ţară – ce se mai numeşte *acolo* şi albastru „de pachet de lumânări”. Lumânări, cele aprinse în faţa Fecioarelor din camera mea; lumânări de-abia aprinse, ce încep să asude ceară; lumânările roşii, luminiţe de candelă, plutind în niţel untdelemn. Lumânări ce mi le vor aprinde mie, în curând. Citesc asta pe feţele îngălbenite de lumina atâtor lumânări, ce se apleacă peste hamacul meu, privindu-mă cu zâmbete forţate, într-un miros de farmacie care-a invadat toată casa. Adorm. Mă trezesc. Uneori, când mă trezesc, nu ştiu dacă e noapte sau zi. Un efort. În dreapta sună un tic-tac. Să văd cât e ceasul. Şase şi un sfert. Poate nu. Poate şapte şi un sfert. Mai aproape, opt şi un sfert. O fi deşteptătorul ăsta o minunăţie a meşterilor ceasornicari elveţieni, dar are limbile atât de fine, încât de-abia se văd. Nouă şi un sfert. Nu. Ochelarii. Zece şi un sfert. Aşa da. Cred că da, pentru că – îmi dau seama acum – ziua se desenează în culori albe pe bucăţile de pânză puse de Intendentă ca să filtreze lumina care aici, în mansarda asta, vine prin luminatorul de sus. Mă gândesc la moarte, ca întotdeauna când mă trezesc. Dar nu-mi mai e frică de moarte. O s-o primesc neclintit, deşi, îmi dau seama, de multă vreme, că moartea nu este luptă, agon – simplă literatură –, ci predarea armelor, înfrângerea acceptată, dorinţă de somn pentru a înşela o durere întotdeauna posibilă, întotdeauna ameninţătoare, cu acompaniamentul ei de seringi hipodermice, martiriul Sfântului Sebastian – trup umflat şi paraumflat – izul de medicamente în nări, o salivă de nisip şi sinistra sosire a baloanelor de oxigen, la

[319] Membrii unei societăţi secrete a negrilor din Cuba.

fel de prevestitoare ale sfârşitului ca şi uleiul de miruit. Tot ceea ce doresc e să dorm fără să sufăr fizic – deşi mă râcâie când mă gândesc la banda de rahaţi care *acolo* or să se bucure primind vestea morţii mele. În orice caz, ca să rămân în Istorie, trebuie să pronunţ o frază în ceasul când mă va lua aia cu coasa. O frază. Am citit-o în paginile roz ale Larousse-ului: „*Acta est fabula*"[320]*.*

„Ce-a spus?", întrebă Cholo Mendoza. „A zis de o fabulă", spuse Ofelia. „Esop, La Fontaine, Samaniego?" „A vorbit şi de-un *act*." „Se-nţelege", zise Intendenta. „Să nu-l înmormântăm fără certificat de deces. Moartea aparentă..." (Era adevărat; cea mai mare spaimă a tuturor ţăranilor de *acolo.*) „La mine în sat era unul pe care l-au îngropat de mort şi, cum nu era mort, s-a trezit în coşciug, a reuşit să spargă capacul, dar n-a mai apucat să scoată decât o mână de sub pământ... Şi-a mai fost un caz, în La Verónica..." Era duminică. Ofelia închise ochii tatălui său şi îl acoperi cu un cearşaf ce cădea, ca o faţă de masă de banchet, până la pământ, de-o parte şi de alta a hamacului. Apoi, deschise sertarul unde se afla Diamantul de la Capitoliu: „O să-l păstrez eu, ca să fie în cea mai mare siguranţă. Când se va restabili ordinea în patria noastră îndureratăşi nu vor putea pune mâna pe acest giuvaier zurbagiii şi comuniştii, mă voi duce eu însumi să o aşez, în mod solemn, pe locul ei de drept, la picioarele statuii Republicii." Şi, în aşteptarea acelui eveniment, diamantul căzu în geanta Infantei, marcând, pentru moment, între pudriere şi rujuri, Punctul Zero al tuturor şoselelor naţiunii îndepărtate. Acum însă Ofelia părea oarecum grăbită: „Cholo să se ocupe de problema certificatului. Eu nu mă pricep la chestii din astea. Şi să nu se publice decesul până mâine. Azi e zi de *Drags.* Trebuie să mă îmbrac..." Şi în curând, se auzi un neobişnuit zgomot de copite şi roţi în faţa intrării de onoare a casei. Elmirita se uită pe fereastră: era un fel de trăsură cu imperială şi geamuri, trasă de patru cai, cu lume cocoţată deasupra, foarte asemănătoare cu autobuzul cu catâri care, în zilele copilăriei sale, circula pe ruta Noua Córdobă-Palmar de Siquire, din lipsă de trenuri. „Ce înapoiaţi sunt oamenii ăştia!", se gândi mulatra. Şi-o văzu ieşind pe Ofelia care, îmbrăcată în culori deschise, se urcă pe imperială, după ce-şi deschise o umbreluţă albă. Plesniră bicele şi roibii porniră la trap, într-o

[320] Comedia s-a terminat (lat.).

mare larmă de râsete şi chiote. Câte o lumânare, pusă în câte un sfeşnic de argint, ardea de fiecare parte a hamacului unde se odihnea corpul Primului Magistrat. Călugăriţa de la Saint Vincent de Paul se ruga. Numărând mătăniile. Afară, copilul-erou cu coiţele în vânt se prăjea la soare. „Ce indecenţă!”, spuse Elmirita, închizând fereastra, ca să se apuce de toaleta defunctului, care va fi depus jos, în Marele Salon. Pe speteaza unui scaun aştepta ultimul frac ce fusese comandat în ajunul îmbolnăvirii sale, prea larg acum pentru corpul slăbit. Dar aşa o să fie mai uşor să i-l pună – cu lata panglică purpurie ce, timp de atâţia ani, îi fusese emblema învestiturii şi Puterii.

Planta agăţătoare nu se înalţă niciodată
mai sus decât copacul care o susţine.

(Discurs asupra metodei)

1972

... arrêtez-vous encore un peu à considérer ce chaos...[321]

DESCARTES

[321] ...opriţi-vă încă o clipă să priviţi acest haos... (fr.)

Douăzeci şi doi

Înnegurat de multele ploi, de nu puţinele zăpezi şi de părăsirea în care zace de mai mulţi ani, micul panteon cu două coloane dorice se înalţă încă în Cimitirul Montparnasse, nu departe de mormântul lui Porfirio Díaz, aproape de cel al lui Baudelaire şi al Generalului Aupick. Cei ce privesc înăuntru, prin grilajul negru care străjuieşte o uşă cu geamuri montate în metal aurit, pot vedea un altar simplu, pe care se află icoana Divinei Pastora, copie a imaginii venerate în Sanctuarul cel Mare din Noua Córdobă. La picioarele sale, sub o mistică ghirlandă de trandafiri şi îngeraşi, se află o casetă de marmură, susţinută de patru jaguari, în care se păstrează puţin din Pământul Sacrului Sol al Patriei. Ceea ce poate ignoră unii este că Ofelia, zicându-şi că Pământul este unul şi că pământul Pământului este pământul Pământului în toate părţile – *memento homo*, *quia pulvis es et in pulverem reverteris* –, adusese pământul sacru, păzit etern de cei patru emblematici jaguari, dintr-un strat de flori din Grădina Luxembourg.

Havana-Paris,
1971–1973

Cuprins

Nevoia de a (re)descoperi America....4
Referinţe bibliografice....30
Capitolul întâi....32
Unu....33
Capitolul al doilea....61
Doi....62
Trei....82
Patru....92
Cinci....102
Capitolul al treilea....117
Şase....118
Şapte....137
Opt....151
Capitolul al patrulea....166
Nouă....167
Zece....179
Unsprezece....193
Doisprezece....212
Treisprezece....231
Capitolul al cincilea....247
Paisprezece....248
Cincisprezece....265
Şaisprezece....283
Capitolul al şaselea....305
Şaptesprezece....306
Optsprezece....320
Capitolul al şaptelea....336
Nouăsprezece....337
Douăzeci....352
Douăzeci şi unu....371
1972....386
Douăzeci şi doi....387